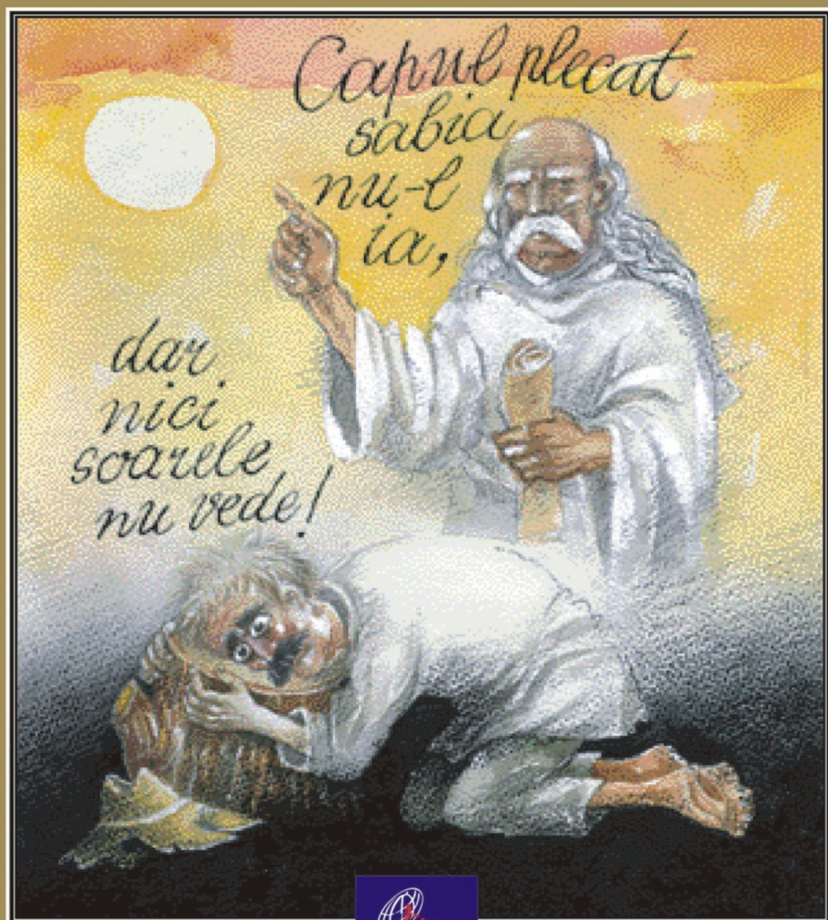
biblioteca școlarului

DICȚIONAR

DE PROVERBE ȘI ZICĂTORI ROMÂNEȘTI

Litera INTERNAȚIONAL

biblioteca școlarului

DICŢIONAR DE PROVERBE ŞI ZICĂTORI ROMÂNEŞTI

Alcătuire, prefaţă
Grigore BOTEZATU şi Andrei HÎNCU

Litera
INTERNAŢIONAL
BUCUREŞTI — CHIŞINĂU

Colecţie iniţiată şi coordonată de Anatol Vidraşcu şi Dan Vidraşcu
Concepţia grafică a colecţiei: Vladimir Zmeev
Coperta: Isai Cârmu

REFERINŢE ISTORICO-LITERARE:

Mihai Eminescu, Marin Buga,
George Coşbuc, Ion Constantin Chiţimia,
Valeriu Ciobanu, Pavel Ruxăndoiu,
Efim Junghietu, Vasile Coroban,
Nicolae Dabija, Tamara Ursu.

Editura „Litera Internaţional"
O.P. 33; C.P. 63, sector 1, Bucureşti, România
tel./fax (01) 3303502; e-mail: info@litera.ro

Grupul Editorial „Litera"
str. B. P. Hasdeu, mun. Chişinău, MD-2005, Republica Moldova
tel./fax +(3732) 29 29 32, 29 41 10, fax 29 40 61;
e-mail: manager@litera-publishing.com

Difuzare:
S.C. David D.V. Comprod SRL
O.P. 33; C.P. 63, sector 1, Bucureşti, România
tel./fax +(01) 3206009

Librăria „Scripta"
str. Ştefan cel Mare 83, mun. Chişinău, MD-2012,
Republica Moldova, tel./fax: +(3732) 221987

Prezenta ediţie a apărut în anul 2001 în versiune tipărită
şi electronică la Editura „Litera Internaţional"
şi Grupul Editorial „Litera".

Editori: *Anatol şi Dan Vidraşcu*
Redactor: *Petru Ghencea*
Tehnoredactare: *Tatiana Chilimaru, Valentin Banaru*

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic din Chişinău
Comanda nr. 11055

CZU 398.9(038)
D 39

Descrierea CIP a Camerei Naţionale a Cărţii

Dicţionar de proverbe şi zicători româneşti/ alcăt., pref. de Grigore Botezatu şi Andrei Hâncu; col. iniţ. şi coord. de Anatol şi Dan Vidraşcu. – Bucureşti; Ch.: Litera, 2001 (Combinatul Poligrafic). – 272 • p• – (Bibl. şcolarului, serie nouă, nr. 204)
ISBN 973-99869-2-7
ISBN 9975-74-334-X
398.9(038)

ISBN 973-99869-2-7
ISBN 9975-74-334-X

CUPRINS

CUPRINS

PREFAŢĂ

Colecţii consacrate paremiilor sunt destul de numeroase. Începând cu cele ale lui Timotei Cipariu, Iordache Golescu, Petre Ispirescu, I. C. Hinţescu şi continuând cu cea capitală, în 10 volume, a lui Iuliu Zanne, urmate de altele ale lui C.Bărbulescu şi Gh. Ghiţă, Monica Rahmil, I.- A. Candrea, Tudor Vianu şi, în fine (ca să nu le enumerăm pe toate), cele ale lui Efim Junghietu, George Muntean ş. a. (vezi lista bibliografică). Majoritatea însă sunt destinate cititorului de masă, „pentru toţi", mai rar numărându-se printre ele nişte volumaşe destinate elevilor şcolii de cultură generală. Fără îndoială, este un merit mare al alcătuitorilor, mai ales al celor care s-au străduit să cuprindă exhaustiv materialul paremiologic.

Dar, uneori, când e vorba de nivelul şi interesele şcolii, străduinţa de a cuprinde totul este adesea în detrimentul procesului educaţional, didactic. Aici, ca să folosim şi mai la figurat nişte paremii de felul „A trece (întrece) măsura", „Lăcomia strică omenia" ş. a., are loc pe ici, pe colo şi încălcarea normelor bunului-simţ. Mai concret vorbind, colecţiile mari includ şi unităţile textologice, variantele paremice licenţioase, cu sensuri indecente ori confuze etc., ce sunt greu de înţeles, sau nu sunt în favoarea bunei educaţii a elevilor.

Scopul ediţiei de faţă, limitată ca volum (cuprinde doar lamura paremistică), este tocmai de a da şcolarului o lectură bună, moral şi etic sănătoasă. Deci, s-a urmat principiul proverbului „Mai bine mai puţin, dar mai bun".

Paremiile sunt aprecieri universal morale, etice care reflectă, legiferează nescris morala, etica umană, în general umanitatea. Dar, obiectul lor este nu numai omul cu calităţile sale fizice, lumea sa interioară, spirituală etc., ci şi lumea înconjurătoare (fenomenologia naturală) şi umană, socială, pe care creatorul popular o reprezintă obiectiv (realist) sau/şi imaginar. Acesta este specificul axiologic al paremiilor. În epoca preistorică omul nu se concepea ca ceva aparte de Natură, de fenomenologia ei însufleţită şi neînsufleţită (neanimată). Totul era, la nivelul prereligiei, personalizat (personificarea iniţială ce nu este încă o religie). Omul vedea fenomenele din jur ca pe sine

însuşi (pentru el copacii, animalele etc. vorbeau, simţeau, doreau ş. a. m. d.). Aşa se face că agenţii paremiilor sunt adesea anume fenomenele Naturii, iar omul se raportează la aceste fenomene, la calităţile lor, ca şi la cele create artificial prin muncă; orice paremie se referă însă figurativ la spiritualitatea umană. De aceea se disting următoarele niveluri ale reflectării în paremii: Natura cu spaţiul mare (cosmosul, corpurile cereşti — Soarele, Pământul, Luna etc.) şi spaţiul ordinar (dimensiunile mici spaţiale ale activităţii animale, umane etc.); timpul mare (veşnicia, anul, anotimpul, ziua, noaptea ş. a.) şi timpul ordinar (cât se făcea o acţiune ordinară etc.) cu clasele interne: anima — animal, organism vegetal — organism vegetal, om — animal, om — organism vegetal, fenomen neînsufleţit — fenomen însufleţit, om — fenomen neînsufleţit ş. a., om — om (şi om — societatea umană — comunitatea) — relaţiile umane acute şi ordinare, om — fenomen (spiritual sau material) creat de om, fenomene imaginare mitice, mistice (credinţe, superstiţii, spirite, idoli, zei, religii ş. a.), cele sfinte (biserică, preoţi, diaconi, dascăli, preotese etc.).

În sferele creativităţii etnofolclorice formele mixte — de tranziţie, sintetice sunt, adesea, mai numeroase decât cele unitare ca tematică, sens. Depinde şi de alt factor: este proverbul dat sau altul în proces de afirmare, creştere sau declin (e un rest, o reminiscenţă ş. a.). Să zicem, forma „De când Hâncu şi Pământu“, „La moara Hâncului“ (zicători) au un singur sens (sunt monovalente: arată un raport de timp în trecut), pe când proverbul „Vodă da, iar Hâncu ba“ este bivalent — are două nuclee tematice şi două valori semantice: istorică şi socială — doi agenţi isotrici neordinari se văd implicaţi în colizie la cele două niveluri — temporal (fondalul istoric) şi social (conflictul dintre Vodă şi boierul răsculat la 1672 Mihalcea Hâncu cu tovarăşii săi de luptă).

Pornind de la principiul naturalului, paremistica se referă în liniile cele mai mari la următoarele sfere: Natura — Natura (fenomenele ei) nemistificată, omul — Natura vie şi neînsufleţită, nemistificată, omul — omul şi societatea umană, omul şi fenomenele create de el (lumea umană creată prin muncă ş. a.) — raporturi, acţiuni, lucruri etc., omul — divinitatea (cele sfinte cu fenomenele specifice sociale), aici impunându-se coraportate la fenomenologie relaţiile, preocupările şi calităţile moral-etice umane. În acest plan se deosebesc o serie de teme obiectuale, naturale ce ţin de fenomenologia naturală (tematica fenomenală): „Peştele mare îl înghite pe cel mic“, „Râurile mari le înghit pe cele mici“ etc., ca şi altă serie de nuclee tematice „sociale“ în sensul larg al cuvântului): erotice, istorice, juridice, filozofice, familiale şi propriu-zis sociale (în sensul îngust al cuvântului: despre lupta de

clasă, inegalitatea socială — sărăcie, bogăţie etc., apartenenţa de clasă, lupta iobagilor, şerbilor, haiducilor, răzmeriţe, răscoale, războaie etc.; tot aici la sfera relaţiilor-atitudinilor sociale în sens larg se alătură tematica „personală“ (când pricina metehnei moral-etice depinde de însăşi persoana vizată) ca şi tematica cea numenală (apocrifică) — un aspect al activităţii umane proiectate în ascendent — eshatologic (e vorba de toate cele sfinte: deiste, antideiste, credinţe, superstiţii, mitologii, religii, clericale, anticlericale).

O altă sferă o alcătuieşte tematica calităţilor fenomenelor naturale umane: pozitive, negative, corporale, spirituale. De regulă, această tematică şi semantică circulă mai rar în forme unitematice, unisemantice, deşi chiar acestea sunt numeroase, în temei fiind politematice — polisemantice.

După apartenenţa etnică deosebim paremii: a) româneşti; b) de împrumut, adaptate din fondul popoarelor vecine, din cel internaţional; c) zonale (locale) româneşti; d) generale româneşti etc.; e) zonal-internaţionale; f) general umane.

Termenul **parimie** *(paremie),* **parimii** *(paremii) vine de la elenul vechi* **paroimia***, adică proverb, având derivatele* **paremiologie** *— ştiinţă despre paremii,* **paremistica** *— totalitatea paremiilor, uneori însă această formă fiind şi cu sensul de paremiologie. Termenul* **proverb** *vine din latinescul* **proverbium** *şi este de bază, dând şi derivate locale româneşti:* **proverbial** *etc. Termenul* **zicătoare** *vine de la verbul a zice (lat.* **dicere***, fiind şi el de bază). De bază este şi termenul* **zicală***,* **zicale** *ce consemnează la un nivel mai general proverbele, zicătorile ş. a. ca specii luate împreună (cu sens de* **zicere***).*

Există şi o cantitate de termeni colaterali (laterali) şi care-s secundari de origine populară: **vorbe, voroave** *(orig. necunoscută),* **vorbe vechi** *(vorbe + lat. veclus),* **vorbe cu tâlc** *(vorbe + v. slav* **TѦLKЪ***),* **vorbe proaste***, adică* **simple, din popor** *(verb + v. sl.* **ПРОСТЪ***),* **cuvinte adevărate** *(lat.* **conventum** *+ ad. deverum); este cam echivocă sintagma* **povestea vorbei** *aplicată de Anton Pann, ea nedesemnând strict expresia adevărată „vorba ceea“, deoarece termenul* **poveste** *aici e arhaic ca sens şi de uz local.*

Altă serie de termeni desemnează nişte structuri apropiate de proverb: **maximă, aforizm, sentinţă, adagiu, povăţuire, asemănare, idiotism** *ce au respectiv următoarele origini (fr.* **maxime***, gr.* **άφορίξω + συφ. –χόμόσ***; polon.* ***powodca*** *— conducător; lat.* **sententia***; lat.* **adagium***; lat.* **assimilare***); fr. i***diotisme***, toate însemnând contexte, exprimări scurte, compacte cu sens figurat (ales), destinat conduitei etice, morale. În mare parte aceşti termeni sunt sinonimi. Maximă*

înseamnă şi aforism, sentinţă, ca şi povaţă. La fel e şi cu alte nume: povaţă, idiotism. **Asemănarea** *este o comparaţie ş. a.*

Mai sus s-a vorbit doar în treacăt despre structura proverbului şi zicătorii. Proverbul este o structură bimembră, constând dintr-o constatare („cine se scoală de dimineaţă") şi o concluzie-apreciere („departe ajunge"). Proverbul este un raţionament complet, având subiect şi predicat, zicătoarea este o concluzie-apreciere, un raţionament axiomatic („I-a cântat cucul") dat fără constatarea expusă aparte. Zicătoarea este totul: şi constatarea şi concluzia date într-un membru şi nu în doi (mai concis).

La fel formele compozite maxima, sentinţa, povaţa ş. a. au o structură complexă ca şi proverbul. Se apropie adesea de zicătoare asemănarea.

Proverbele, zicătorile (zicalele) sentinţele, poveţele, maximele, oricare ar fi originile lor (populare sau culte, cărturăreşti) sunt specii moralizatoare-etice (în ultimă instanţă). De aici pe prim plan se plasează esenţele calitative spirituale — (moral-etice) şi aprecierile date direct (mai rar) şi mai adesea figurativ, exprimate poetic cu ajutorul unor figuri cum este alegoria, simbolul, comparaţia, metafora etc.

Alcătuitorii

Proverbul l-a născut omul priceput

CUPRINS

UNIVERSUL, NATURA

SPAŢIUL COSMIC, CORPURI CEREŞTI

CERUL

Când s-a lipi cerul de pământ.

Cerul curat de trăsnet nu se teme.

Cerul limpede trăsnete nu aduce.

Doară nu s-a făcut gaură în cer.

SOARELE

A apuca luna cu mâna şi soarele cu picioarele.

A căuta pete în soare.

A se uita ca la soare.

Astupă soarele cu degetul.

A-şi lepăda soarele cojocul.

A trecut soarele de amiază.

După ce apune soarele, laudă ziua.

E loc sub soare pentru toţi.

Îi mai cald soarele când răsare, decât când asfinţeşte.

Răsare soarele în toată ziua, dar nu se şi vede întotdeauna.

Să n-ating luna
Cu mâna,
Nici soarele
Cu picioarele!

Se uită soarele îndărăt, se strică vremea.

Soare cu dinţi.

Soarele, că-i soare, şi nu poate încălzi toată lumea.

Soarele, de e soare, şi tot nu poate lumina toate văile.

Soarele încălzeşte şi pe buni şi pe răi.

Soarele nu răsare numai pentru un om.

Soarele nu stă ziua la amiezi.

Soarele răsare, chiar dacă nu cântă cucoşii.

Şi tina luceşte când soarele o izbeşte.

Unde nu intră soarele, intră boalele.

Va răsări soarele şi pe uliţa noastră.

STELELE

Câte-n lună şi în stele.

Sus stele, jos stele,
Sărăcuţa piele.

CUPRINS

PĂMÂNTUL

A moşteni pământul.

Ca de la cer la pământ.

Cât e lumea şi pământul.

De când îi lumea asta şi pământul.

În pământul negru se face pâinea albă.

Numai pământul astupă gura flecarului.

Pământul bun roade bune aduce.

Pământul te naşte, pământul te creşte, pământul te mistuieşte.

Pământului bun puţină apă îi trebuie.

Să nu simtă nici pământul.

SPAŢIUL ORDINAR

A apuca calea.

A apuca câmpii.

A ieşi la liman.

A-i fi peste mână.

A lua câmpii.

A se duce unde a dus surdul roata şi mutul iapa.

A se duce unde a înţărcat dracul copiii.

A-şi lua valea.

A umbla şapte hotare.

Bate toba în Moldova
Şi s-aude la Craiova.

Calea bătută este cea mai scumpă.

Calea de mijloc e cea mai bună.

Când aveam locul, n-aveam mijlocul; acum că am mijlocul, îmi lipseşte locul.

Cât ai da cu praştia.

Cât ajungi (dai) cu praştia.

Cât bate puşca.

De o poştă.

De unde a îngenuncheat racul şi a băut apă.

De unde alergi, d-acolo mănânci.

Drumul cunoscut pare că-i mai scurt.

Încetul cu încetul departe ajungi.

Nici la deal, nici la vale.

Nu-i capătul pământului aici!

Până în pânzele albe.

Peste nouă mări şi nouă ţări.

Se făcuse dealul vale şi valea şes.

Strigă de la munte să-l audă de la Dunăre.

Unde dai şi unde crapă!

Unde e aţa mai subţire, acolo se rupe.

Unde e hoitul, acolo se adună corbii.

Unde gândeşti şi unde nimereşti.

Unde-i căpăstrul, acolo-i şi calul.

Unde îmblă câinii cu covrigi în coadă.

Unde înserează, acolo doarme.

Unde nu-i lac, nu-s broaşte.

Unde nu te doare, nu te legi.

Unde o mănâncă, acolo o scarpină.

Unde scuipă un sat, umblă o moară, dar unde un om, se usucă.

Unde şi-a înţărcat dracu copiii.

Unde topor nu taie.

TIMPUL, ANOTIMPURILE, VREMEA

A ajunge (veni) la spartul târgului.

A cădea o iarnă grea.

A căuta ce n-a pierdut (ziua de ieri).

A căuta ziua de ieri.

Acu' nu cântă cucul, ci urlă lupul.

Adună vara, ca să ai iarna.

A face din iarnă vară.

A fi de o samă cu tătuca tătucăi.

A intrat Alba în sat.

A intrat Murga în sat.

Ai scăpat vremea, ai scăpat roada.

A îmbla ziua cu lumânarea.

A însera fără vreme.

Amânarea e hoţul timpului.

An s-a ars şi estimp sufla.

A nu fi de ieri-alaltăieri.

Anul cu zilele nu intră în desagi.

Are să ne întrebe iarna ce am făcut vara.

A se culca o dată cu găinile.

A se lăsa o iarnă moscălească.

A se scula cu noaptea în cap.

A tăcut cucu, a trecut vara.

A trecut Alba dealul.

A-ţi părea ziua ceas şi ceasul clipă.

A veni la spălatul străchinilor.

A venit luna răpciuni,
S-aşază ţiganii pe tăciuni.

Azi aici, mâine-n Focşani.

Bună ziua-n toată ziua.

Ca vremea nici un dascăl mai bun.

Când a cântat ciocârlia, să fie plugul în brazdă.

Când a creşte iarbă-n barbă.

Când a creşte păr în palmă.

Când a da lapte din piatră.

Când a face plopul mere şi răchita vişinele.

Când a fi bunica fată mare.

Când a ninge şi-a tuna.

Când a pica frunza de pe brad.

Când a ploua cu covrigi.

Când a prinde mâţa peşte.

Când arde moara, şi şoarecii se prăpădesc.

Când a sta oul în cui.

Când cântă cocoşul, se scoală moşul.

Când corabia se îneacă, şoarecii fug.

Când dai, când nu iei.

Când doarme şi pământul sub om.

Când e minte, nu se vinde. Când e brânză, nu-i bărbânţă.

Când este în sac, este şi pe masă.

Când grăiesc femeile la izvor, să ştii că-i drept.

Când iese urzica, se lasă furca.

Când îi bine de trăit, atunci am îmbătrânit.

Când înfloresc salcâmii, nu mai bate bruma.

Când înfloreşte mărul, atunci să începi a ara.

Când la strâns îi vreme bună, pâine multă se adună.

Când mai bine, când mai rău,
Pân' ajungi în popârnău.

Când mi-o creşte iarbă-n barbă.

Când mi-o creşte păr în călcâie.

Când moare ciobanul, se împrăştie oile.

Când nici nu gândeşti, atunci te trânteşte.

Când o face salcia mere şi răchita pătlăgele.

Când o fi o boabă de mei
şapte lei,
Atunci se satură copiii tăi.

Când o prinde mâţa peşte,
Şi coada de urs o creşte.

Când or înflori căpşunile iarna.

Când or zbura porcii.

Când pleci la drum, ştii, dar când ai să te întorci, nu poţi chiti.

Când plouă în luna mai, plugul îi de aur.

Când puterea se sfârşeşte,
Inima la ce slujeşte?

Când seacă lacul, se vede peştele.

Când se băteau oamenii cu lipii peste gură.

Când se culcă grâul, se scoală stăpânul.

Când se însoară, nu-i de moară.

Când se lasă ceaţa jos,
Este semn de timp frumos.

Când se rupe o verigă, tot lanţul se desface.

Când se va putea face bortă în apă.

Când se vede satul, nu mai trebuie căruţa.

Când s-o întoarce Oltu înapoi.

Când s-o mai face mama fată mare.

Când s-o mai împreuna malul ăsta cu celălalt.

Când s-or roade furcile pământului.

Când şi apele dorm.

Când te doare pân' la os, uiţi să mai vorbeşti frumos.

Când tragi clopotele la Hotin, s-aude la Ismail.

Când untdelemnul se isprăveşte, candela se istoveşte.

Când va creşte la cai coarne.

Când va înverzi tânjala.

Când va învia bunica.

Când vine apa la gură,
Toate trec peste măsură.

Când vor învia morţii.

Cât ai aprinde un chibrit.

Cât ai scăpăra din amnar.

Cât (cum) ar bea o lingură de apă.

Ce-am fost ieri nu sunt azi.

Ceasul dimineţii e aurul vieţii.

Ceasul pierdut nu-l întoarce anul.

Ce e astăzi, mâine nu e.

Ce e întâi, nu e pe urmă.

Cine are vreme, să n-o piarză.

Cine astăzi râde, mâine plânge, că vremea e nestatornică.

Cine caută vreme, pierde vremea.

Cine-i vara la ogor, iarna este la obor..

Cine se scoală mai de dimineaţă (acela) ajunge mai departe.

Cine ştie ce aduce noaptea şi ziua?

Ciocârlia ne prevesteşte primăvara.

Cum te-ai grăbi, dar vremea trece.

Cumpără la timp şi vei avea la nevoie.

Cu o floare nu se face primăvara.

Cu o rândunică nu se face primăvara.

Cu vremea toate se fac bune.

Cu vreme şi cu răbdare şi frunza de dud se face mătase.

Dacă nu semeni păpuşoii la vreme, pune melesteul pe foc.

Dacă nu ţi se pleacă ţie vremea, pleacă-te tu vremii.

De când cu potopul lui Noe.

De când cu moaşa Eva.

De când era lupul căţel şi măgarul viţel.

De când lumea şi Ardealul.

De când munţii ca muşuroaiele şi copacii ca iarba.

De când ploua cu cârnaţi.

De când s-au lărgit uliţele,
Au pierit credinţele.

De când se băteau urşii în coadă.

De când se potcoveau puricii.

Decât la anul un bou, mai bine astăzi un ou.

Decât niciodată, mai bine mai târziu.

Decât o mie de ani răi, mai bine unul bun.

Decât un an nicovală, mai bine trei zile ciocan.

Decembrie mântuie anul, dar începe iarna.

De joi până mai apoi.

Dimineaţa poartă aur în gură.

După furtună vine şi vreme bună.

După vreme rea, şi senin.

E anevoie a nimeri vremea la vremea ei.

Fata până-i mărita,
Zile negre vei noda.

Făurar cu frigul scoate din lăzi câştigul.

Fie iarna cât de rece, numai Mărţişor de-ar trece.

Fie iarnă, ori nu fie, numai Făurar nu vie.

Fie orişicât de rece, numai Făurar de-ar trece.

Fie trei zile, cu cea de alaltăieri.

Gândeşte de azi ce vei mânca mâine.

Greşeala unei clipe strică bucuria zilelor de apoi.

Ianuarie începe anul, dar îi mijlocul iernii.

Iarna-i colţ de iad şi vara-i colţ de rai.

Iarna-i grea, omătul mare, vai de omul care n-are.

Iarna lui Sucilă (Şiuşilă).

Iarna nu-i bună cu săracii.

Iarna se îndulcesc perele acre.

Iarna tot sperie vara, dar se topeşte afară.

I-a venit vremea, dar nu i-a venit ceasu(l).

Îi cald de cască mâţele.

Îi frig de crapă oul corbului.

Îi ger de îngheaţă şi cenuşa în vatră.

În august se văd lunile de peste an.

Îngheaţă şi apa-n cioc.

În luna lui Răpciuni vin copiii la tăciuni.

Încet-încet departe ajungi.

Încetul cu încetul pierzi timpul.

În noiembrie îşi cumpără şi soarele cojoc.

Întoarce cojocul după vreme.

Întru zadar te munceşti noaptea ziuă să o faci.

În vremea cea mai bună ia mantaua cu tine.

În vremea ninsorii se bucură lupii.

Îţi îngheaţă (strânge) cămaşa în spinare.

La anul, când a făta cârlanul.

La bătrâneţe nu se mai prinde minte.

La bătrâneţe se simte cine nu s-a cruţat la tinereţe.

La Crăciun se vede dacă-i bună nuca.

La paştele calului.

La sfântul aşteaptă.

Lucrul de astăzi nu se lasă pe mâine.

Lucrul la timp făcut preţuieşte îndoit.

Lungeşte-i, Doamne, boala până s-o coace poama.

Mai bine trăieşti puţin şi bine decât mult şi prost.

Maiul alege, dacă păpuşoi vom culege.

Maiul e luna de primblare pentru cel ce-n pungă n-are.

Maiul este luna lui Traistă-n băţ.

Martie uscat, prier ud, maiul potrivit, fericit ţăranul care a semănat.

Micşuneaua cât de frumoasă, dar până în vară nu ţine.

Multă apă a trecut de-atunci.

Multă zăpadă — va fi roadă.

Nici cât ai da în amnar.

Nici cât să orbească un şoarece.

Noaptea toată vaca-i neagră.

Noapte cu soare nu s-a pomenit.

Nu aduce anul cât aduce ceasul.

Nu e praznic în toată sâmbăta.

Nu-i toată ziua duminică.

Nu pierde vremea, ca să nu te piarză şi ea pe tine.

Nu se mai îngraşă porcul în ziua lui Ignat.

Nu-s vremurile sub cârma omului, da-i bietul om sub cârma vremii.

Nu ştii dimineaţa ce te aşteaptă seara.

Omătul, oprit iarna, dă mulţi snopi vara.

Orice lucru îi bun la vremea lui.

O zi de primăvară hrăneşte un an.

Până nu te loveşti cu capul de pragul cel de sus, nu-l vezi pe cel de jos.

Până nu vine primăvara, nu se face vară.

Părul, când albeşte,
Inima se topeşte.

Pe când ploua cu cârnaţi şi lipii calde.

Pe iarnă n-o mănâncă lupul.

Pe secetă mare îi bună şi grindina.

Prier fără ploaie, cheful ţăranului moaie.

Prier prieşte, dar şi jupeşte.

Primăvara-i mama noastră.

Primăvara nu vine cu colaci în coadă.

Rabdă un ceas şi vei trăi un an.

Revărsatul zorilor nu ţine toată ziua.

Să vii pe la noi când a fi paştele joi.

Scoală-te de dimineaţă, dacă vrei să-ţi lungeşti viaţa.

Şi-a găsit vremea a ţese pânza.

Şi cea mai frumoasă dimineaţă are seară întunecoasă.

Şi cu o floare şi cu zece
Primăvara tot se trece.

Te-o întreba iarna ce-ai lucrat vara.

Te vei la când a ploua, te vei unge când a ninge.

Timpul care a trecut nu se mai întoarce.

Timpul cumpără paiele şi nevoia le vinde.

Timpul face şi desface.

Timpul învaţă pe aceia ce n-au şcoală.

Timpul pierdut nu se mai întoarce.

Toamna se numără bobocii.

Toată ziua bună partea-şi adună.

Toate îşi au vremea lor.

Toate lucrurile trebuie să vie la vremea lor.

Toate-s cu timp şi cu soroc
Şi ruşinea la al ei loc.

Toate-s numai până la o vreme.

Trei zile treapădul şi un ceas praznicul.

Un ceas dimineaţa îi cât trei după amiază.

Un ceas la vreme face cât o mie la nevreme.

Unde înserează, nu ziuează, şi unde ziuează, nu înserează.

Un om nu-i o ţară, o zi nu face o vară.

Va fi bine şi la vară cald.

Vara cine îşi câştigă,
Iarna nu se încârligă.

Vara-i strângătoare, iarna-i mâncătoare.

Vara la umbră doarme.

Vara-şi râde în nas, iarna-şi plânge în gură.

Veacul ca un râu, mereu curge la vale, da îndărăt niciodată.

Vine toamna cea bogată,
de toată lumea lăudată.

Vine vara, te-ncălzeşte,
Vine iarna, te răceşte.

Vremea anevoie vine şi fuge numaidecât.

Vremea arată pe cel drept, precum şi pe cel nedrept.

Vremea a tuturor dascăl şi învăţător este.

Vremea de vineri nu ţine.

Vremea frumoasă nu ţine multă vreme.

Vremea ruşinii nu e trecută.

Vremea strânsului hotărăşte soarta anului.

Vremea toate le găseşte şi toate le topeşte.

Vremea pe toate le rostuieşte.

Vremea vine, vremea trece.

Vremea vremuieşte,
Floarea se păleşte.

Vremea vremuieşte şi omul îmbătrâneşte.

Vreme e a râde,
Vreme e a plânge.

Zăpada îngraşă pământul.

Zilele nu intră în sac.

Ziua bună multă vreme nu ţine.

Ziua bună se cunoaşte de dimineaţă.

Ziua de azi n-o afli mâine.

Ziua mare, lumânare nu trebuie.

FENOMENE ATMOSFERICE, GEOGRAFICE, CLIMATICE ETC.

Apa când se umflă şi pe munţi îi cufundă.

Apa cât de mare vine, piatra tot în vad rămâne.

Apa, cât de tulbure, tot stinge focul.

Apa lină face mult noroi, iar cea repede şi pietrele le spală.

Apa lină mult te-nşală.

Apa lină rupe malul.

Apa stătută miroase.

Apa trage la matca ei şi omul la teapa lui.

Apa trece, pietrele rămân.

Apa tulbure e bucuria pescarilor.

Apa, vântu şi gura lumii nu o poţi opri.

Apa vine la matca ei.

Apă limpede pân' nu vei vedea,
Cea tulbure n-o lepăda.

Apele line sunt adânci.

Apele line sunt amăgitoare.

Apele mari înghit pe cele mici.

Apele mici fac râurile mari.

Are să curgă multă apă pe gârlă.

Are să treacă multă apă pe Dunăre.

A se da după vânt.

A se sparge gheaţa.

A turna (ploua) cu găleata.

Când apa se umflă, şi dealuri afundă.

Când plouă, nimeni nu vântură.

Cât de mică picătura, şi tot găureşte piatra.

Ceea ce vântul ne-aduce, curând de la noi se duce.

Ce vânt te aduce pe la noi?

Cine cade în gârlă, de ploaie nu se mai fereşte.

Cine seamănă vânt, culege furtună.

Cine se teme de brumă, să nu sădească vie.

Cu o picătură (stropitură) de ploaie pământul nu se moaie.

Dacă nu e ploaie, fie şi ninsoare.

Dacă nu plouă în mai,
Nu se mănâncă mălai.

Dacă nu ştii ce-i apa, nu te sui în luntre.

Dâmboviţa apă dulce,
Cine-o bea nu se mai duce.
Dâmboviţa, apă rece,
Cine-o bea de dor îi trece.

De nu plouă, măcar picură.

De ploaie repede să nu te sperii.

După furtună vine vreme bună.

Din pâraie se face râul.

Din vânt a venit, în vânt s-a dus.

După ploaie, şi căciulă de oaie.

După ploaie vine soare.

Frig (ger) de crapă pietrele.

Gârla se ceartă cu marea.

Gerul Bobotezei.

În apa în care te scalzi, în aceea te vei îneca.

În apă lină te îneci uşor.

Îi bate vântul în traistă.

Îi făgăduieşte ce nu curge pe apă.

Îi ger de crapă pietrele.

Îl suflă vântul.

Între doi munţi este o vale.

La pământul ud nu trebuie apă multă.

La vale, şi-un firişor de apă vad îşi sapă.

Mai curge apa pe unde a mai curs.

Munte cu munte se întâlneşte,
Dar om cu om când nici gândeşte.

Muntele nu se teme de omăt.

Norul, până nu se-ngroaşă, furtună nu aduce.

Parcă a tunat şi i-a adunat.

Parcă tot îi plouă şi îi ninge.

Până nu plouă nu se fac ciupercile.

Picătura cea mai de pe urmă vasul găureşte.

Picătura mică roade piatra mare.

Picătură cu picătură face lacul mare.

Ploaia care vine cu putere mare nu durează mult.

Ploaia de dimineaţă e ca hora de babe.

Ploaia din august răcoreşte pădurea.

Ploaia măruntică multă vreme ţine.

Râul cel mic când se varsă în cel mare îşi pierde numele.

Râul lin are apă afundă.

Râul lin te îneacă curând.

Şi vânturile la vremea lor sunt foarte trebuincioase.

Toate apele în mare se varsă şi marea nu se mai umple.

Tot o apă.

Trecui balta, luai alta.

Tună şi fulgeră.

Umblă gonind vânturile
Şi măsurând câmpurile.

Unde vede gârlă, închide ochii.

Va veni apa şi la moara mea.

Vânt seamănă şi abur va secera.

Vântul aduce, vântul duce.

Vântul adună norii şi tot vântul îi risipeşte.

Vântul aprinde focul şi tot el îl stinge.

Vântul aruncă şi pe cei mai mari copaci la pământ.

Vântul aţâţă focul şi vorba aţâţă vrajba.

Vântul bate, câinii latră.

Vântul la pământ n-aruncă buruieni, ci pe cei mai mari copaci.

Vârtejul de vânt adună împrejur orice înainte găseşte.

Vijelia culcă şi trestia, şi stejarul.

Vremea vine, vremea trece, azi e cald şi mâine rece.

Udul de ploaie nu se teme.

ROCI, METALE, MINERALE Ş. A.

A nu se alege praful de...

Aurul şi în glod străluceşte.

Aurul şi în gunoi, tot aur rămâne.

De fierul rău nici rugina nu se lipeşte.

Diamantul se taie cu diamantul.

Fier pe fier ascute.

Fieru-i fier şi tot îl mănâncă rugina.

Fierul cât de tare tot se moaie la foc.

Focul, când se-ncinge, greu se stinge.

Nu e aur tot ce străluceşte.

Nu tot ce străluceşte îi aur.

Pe oţelul vârtos rugina îl topeşte.

Piatra care se rostogoleşte din loc în loc nu prinde muşchi.

Piatra când se rostogoleşte, multe alte pietre trage după ea.

Piatră moale anevoie găseşti.

Rugina moale roade fierul tare.

Şi aurul, cât de cinstit, murdalâc într-însul tot s-a găsit.

Şi fierul spuzeşte în faţa soarelui.

FLORĂ, FAUNĂ

ARBORI, ARBUŞTI, ERBACEE ETC.

A alege neghina din grâu.

A avea iarba fierului.

A drege busuiocul cuiva.

A fi busuioc de pus la icoane.

A fi ca mătrăguna lângă trandafir.

A fi lemn de tufă.

A pune floricele.

A trăi cât trosneşte frunza în fag.

A umbla frunza frăsinelului.

Auzi cum creşte iarba.

Buruiana creşte şi în piatră.

Buruiana proastă creşte şi pe pietre.

Buruienile din semănătură îţi iau pâinea de la gură.

Ca iarba de leac.

Când e un singur pelin pe imaş, de departe se vede.

Când rădăcina se usucă, ramură verde pe copac nu se mai urcă.

Câte flori sunt pe pământ,
Toate se duc în mormânt.

Cei mai frumoşi ghiocei prin mărăcini se găsesc.

Cine culege trandafiri trebuie să se-nghimpe.

Cine leapădă floarea nu simte mirosul ei.

Copacul care scârţâie nu cade degrabă.

Copacul când se sfărâmă,
Şi p-alţii mici cu el dărâmă.

Copacul cu rădăcini adânci nu se teme de furtună.

Copacul din vârful muntelui de orice vânt se clatină.

Copacul dacă înfrunzeşte, umbreşte şi pe alţii.

Copacul mare nu se taie dintr-o lovitură (aşchie).

Copacul tăiat iară odrăsleşte.

Cu gogoşi de tufă nu se-negresc sprâncenile.

Cu un copac nu faci pădure.

Dacă floarea ţi-o păzeşti,
Rod bun dobândeşti.

Dacă pădurea n-ar da coadă securei, pădurea n-ar putea fi tăiată.

De departe trandafir, de aproape borş cu ştir.

De flori de cuc.

De la copacul căzut şi babele adună crăcile.

Din orice lemn nu se face bucium.

Din stejar stejar răsare.

Dintr-un mărăcine iese un trandafir şi adesea dintr-un trandafir iese un mărăcine.

Fără rădăcini nici pelinul nu creşte.

Fiecare pai are umbra lui.

Floarea cea mai frumoasă, dacă nu e căutată, se sălbăticeşte.

Floarea, cum se deschide, se vede ce rod dă.

Floarea, până n-o pui la nas, n-o cunoşti ce miros are.

Floare la ureche.

Flori frumoase sunt multe, dar nu toate au miros dulce.

Florile trandafirului se scutură, dar spinii rămân.

Iarba în ogradă e sărăcie-n casă.

Iarba rea nu piere.

În cea mai bună grădină găseşti buruieni.

În copacul fără roadă nimeni nu zvârle cu pietre.

Lemnul care se îndoieşte e mai bun decât cel care se rupe.

Lemnul strâmb focul îl îndreaptă.

Mai mulţi mărăcini decât trandafiri.

Nici salcia cerc de bute, nici nerodul om de frunte.

Nici salcia pom, nici dezmăţatul om.

Nu e pădure fără uscături.

Nu e trandafir fără spini.

Oricât de nalt să fie copacul, frunzele cad tot pe pământ.

Orice lemn îşi are viermele său.

Pădurea-i mare, dar securea-i tare.

Pădurea nu se sperie de cel care pune multe lemne în căruţă.

Pe lângă lemnul uscat arde şi cel verde.

Plopul îi înalt, dar umbră nu face.

Plopul mare are şi crengi uscate.

Pomul pădureţ pădureţe poame scoate.

Pomul se cunoaşte din roadă şi omul din minte neroadă.

Rădăcina ţine crengile.

Salcia, cât să căzneşti,
Pom nu poţi s-o altoieşti.

Salcia nu se face pe dealuri..

Sub copacul frumos mulţi se adăpostesc.

Sub frunza cea mai proastă, se găseşte poamă coaptă.

Şi stejarul îi mare, dar ghinda la porci o dăm.

Şi plopul e înalt, dar îl spurcă ciorile.

Tot copacul de la rădăcină se usucă.

Toţi copacii înfrunzesc, dar nu toţi dau roade.

Trestia care se pleacă vântului, niciodată nu se frânge.

PLANTE DE CULTURĂ

Adesea para cea mai bună pică-n gura porcului.

Altoiul face pomul pom şi şcoala omul om.

Bobiţă cu bobiţă se umple sacul.

Bob numărat.

Cireşele trec, da' obrazul rămâne.

De mărul cel copt se bucură toţi.

Din pomul bun roadă bună se face.

Doar n-am mâncat ceapa-cioarei.

Fiecare grăunte are făină, dar are şi tărâţă.

Fructul, dacă se desprinde de pom, înapoi nu se mai întoarce.

Fructul nu cade departe de pom.

La pomul lăudat să nu te duci cu sacul.

Mai toţi copacii înfloresc, dar nu toţi rodesc.

Mare pagubă-n ciuperci.

Mărul nu cade departe de rădăcină.

Mălura din grâu se alege la râu.

Mărul cel frumos îl mănâncă porcii.

Merele putrede strică pe cele bune.

Merele se strică unul de la altul.

Nu e grâu fără neghină.

Nu o dată se altoieşte pomul şi se culege roada.

Oricât de nalt să fie copacul, frunzele tot pe pământ cad.

Para după ce se coace trebuie să cază (cadă).

Para bună pică-n gura scroafei.

Păcat de floare că-i în spini.

Pe deasupra măr frumos, da-năuntru viermănos.

Pentru fragă şi frunza ţi-e dragă.

P-între grâu mălura creşte.

Plopul cât îi de înalt şi tot îl clatină vântul.

Plopul e destul de mare, dar pe dânsul poame n-are.

Plopu-i pomu-ăl mai voinic, dar nu-i bun nici d-un otic!

Plopul nu face pere, nici răchita vişinele.

Poama coaptă nu se caută după faţă, ci după dulceaţă.

Pomii cu mult rod ramurile şi le pierd.

Pomul după roadă se cunoaşte.

Pomul neroditor se taie şi în foc s-aruncă.

Se mărită pomătul cu grădina.

Spicul plin stă aplecat.

Spicu-ncărcat e aplecat, ăl gol e ridicat.

Spun nucile că din rodul lor sunt migdalele.

Strici orzul pe gâşte.

Tot bostanul cu sâmburii lui merge devale.

Varza nu se învoalve cu o foaie.

Via cere sapă adâncă şi deasă, ca să ne dea nouă leac de viaţă.

Via zice: „Vezi-mă, că să te văd şi eu pe tine.“

Viţa de vie tot învie, cea de boz pică jos.

Viţa ce n-aduce rod se taie.

ANIMALE, PĂSĂRI ETC.

A ajunge nici cal, nici măgar.

A ajuns lupul de jocul câinilor.

A ajuns oul mai cuminte ca găina.

A avea apucături de vulpe şi suflet de lup.

A avea burtă de viţel sărac.

A avea curaj de curcă beată.

A avea casa cucului.

A avea îmbletul câinelui.

A avea ochi de lup.

A băga musca-n lapte.

A călca şarpele pe coadă.

A căuta iepuri în biserică.

A cere lapte de la o vacă stearpă.

A creşte pui de năpârcă.

Acu din altă parte cântă cucul.

A cui e iapa, e şi mânzul.

A cui e vaca să-şi ţie viţelul.

A da iepurele la imaş.

A da năvală ca porcul.

A da oile în paza lupului.

A da strechea în cineva.

A dat peste mierea ursului.

A da vrabia din mână pe cioara din par.

A dormi iepureşte.

A duce câinii la apă.

A face brânză de pupăză.

A face din iepure leu.

A face din ţânţar armăsar.

A făcut puiul aripi.

A fi cal de bătaie.

A fi cal de dârvală.

A fi (a ajunge) cal de poşte.

A fi cap de cuc.

A fi câine cu oala-n cap.

A fi câine de uşi multe.

A fi câine plouat.

A fi coadă la (de) câine.

A fi cuc.

A fi cuc şi altă pasăre.

A fi cu gărgăuni în cap.

A fi cu gâsca-n barbă.

A fi cu musca pe căciulă.

A fi cu ochi de lup şi urechi de vulpe.

A fi gâscă de jumulit.

A fi iepure de hotar.

A fi iepure de nouăzeci de hotare.

A fi lup bătrân.

A fi mâţă blândă.

A fi oaie între lupi.

A fi o gărgăriţă.

A fi rugumat de vacă.

A fi şiret ca oaia.

A fi vrabie bătrână.

A fi vulpe bătrână.

A fi vacă de muls.

A fugi de câini şi a da peste lupi.

A fugi de lup şi a da peste urs.

A fugi iepureşte.

A găsi gâscă de jumulit.

A împăca (a păstra) capra şi varza.

A intra mânzul în cineva.

A intrat în borta şarpelui.

A intrat lupul în coşar.

A intrat vulpea în sac.

A i se năzări cai verzi pe pereţi.

A-i veni cuiva musca la nas.

A încăleca pe la coada calului.

A încălzi şarpele la sân.

A închide lupul în staulul oilor.

A învăţa gâsca să înoate.

A învăţa vulturul să zboare.

Albina are şi miere, are şi fiere.

Albina cea bună nu se pune pe o floare veştejită.

Albina e cuminte cât ai minte.

Albina te duce la miere şi musca la scârnă.

A lua două piei de pe un cârlan.

A lua purcica de coadă.

A mâna porcii la jir.

A mâncat cucul cireşi.

A murit boul ş-a răpus jugul.

A murit gâsca care făcea ouăle mari.

A nu face purici într-un loc.

A nu fi bun nici de ciori.

A nu mai face boi bălţaţi.

A paşte bobocii.

Apără-mă de găini, că de câini nu mă tem.

A poruncit câinelui şi câinele pisicii şi pisica şoarecelui, iar şoarecele de coadă şi-a atârnat porunca.

A prinde cu mâţa-n sac.

A prinde prepeliţa de coadă.

A prins ciocârlanul de coadă.

A prins lupul (vulpea) la rană.

Apucă-l pe porc de urechi, că mai tare va ţipa.

A rămâne ca câinele de-a nimănui.

A rămâne viţel întreg.

Arde casa şi şoarecii-şi iau masa.

Are văz de lup şi auz de vulpe.

Are gustul muştelor.

Are ochi de vultur.

Are şi el omenie ca căţeaua lui Ilie.

Ariciul cu meşteşug se prinde, şi vrabia cu mei.

Ar împuşca iepurele, dar n-are cine i-l presura cu sare pe coadă.

Armăsarul când îmbătrâneşte, ajunge la râşniţă.

A scăpa porcii în păpuşoi.

A scăpa porcii în ţarină.

A scoate (oaia) din gura lupului.

Ascultă cucul până îţi cântă.

A se aduna ca albinele la miere.

A se arunca în gura lupilor.

A se ascunde în bortă de şarpe.

A se pune musca cu măgarul.

A se uita ca la urs.

A se vârî ca musca la rană.

A se zbate ca mâţa în sac.

A speria lupul cu pielea oii.

Asta-i altă gâscă (zeamă, brânză, căciulă).

A strica orzul pe gâşte.

A trântorilor urlete a albinelor sunete astupă.

Aşa ia şi ursu(l) caşu(l).

A şedea ca câinele în târg.

A şedea cloşcă.

A şedea cuc.

A tăcea chitic.

A trăi ca broasca sub roată.

A trăi ca mâţa cu şoarecele.

A trăi ca peştele în apă.

A trăi ca viermele în rădăcina hreanului.

A trece ca gâsca prin apă.

A ţine lupul de urechi.

A ţine prepeliţa de coadă.

A ţine ursul de coadă.

A umbla calea mânzului.

A umbla cu mâţa-n sac.

A umbla după cai morţi.

A umbla după cai morţi să le iei potcoavele.

Ba e raţă, ba-i răţoi.

Bată-l cucul!

Bate hloaba să priceapă iapa.

Bate şaua să se priceapă iapa.

Belciug de aur la râtul porcului.

Bivoliţa este neagră, dar laptele ei este alb.

Bivolul nu se teme de purice.

Bobocii învaţă gâştele a înota.

Bobocii vor să ducă gâştele la păscut.

Boii ară şi caii mănâncă.

Boii bătrâni fac brazda dreaptă.

Boii uniţi la păşune, lupul nu-i poate răpune.

Boul are limbă mare, dar nu grăieşte.

Boul cu bivolul anevoie trag la jug.

Boul hrănit nu se culcă pe brazdă.

Bou la bou rage, prost la prost trage.

Boul nu treieră cu gura legată.

Boul se leagă de coarne şi omul de limbă.

Brânza de capră strică şi pe cea de oaie.

Brânză de iepure.

Broasca mică face gură mare.

Broasca s-a mâniat pe baltă.

Bufniţa nu cloceşte privighetori.

Cal de bătaie.

Calu-i bun şi învăţat, rău călăreţ l-a încălecat.

Calu-i gândul omului.

Calul bun se cunoaşte în mers, omul bun se cunoaşte în prietenie.

Calul bun se vinde din grajd.

Calul de dar nu se caută în gură.

Calul e cu patru picioare şi tot se-mpiedică.

Calul este aripa omului.

Calul merge la iesle, nu ieslea la cal.

Calul potcovit niciodată nu lunecă pe gheaţă.

Calul râios găseşte copacul scorţos.

Calul se cată de dinţi şi omul se cată de părinţi.

Calul singur nu ştie să-şi aleagă drumul.

Calul trage la traista cu ovăs şi omul la crâşma cu vin ales.

Calului să-i dai mâncare cu sacul şi să-l mâi ca pe dracul.

Calul unde se trânteşte, acolo bate-l.

Ca măgarul celor trei fraţi.

Capra care zbiară o mâncă lupul.

Capra cât de bătrână, vrea să lingă şi ea sare.

Capra, cât de râioasă, tot ţine coada sus.

Capra e vaca săracului.

Capra nu merge de bună voie la iarmaroc.

Capra roade unde o legi.

Capra sare masa, iada sare casa.

Capra face, oaia trage.

Caprei îi pică coada de râie şi ea tot sus o ţine.

Capul măgarului nu albeşte niciodată.

Ca să ardă şoarecii, nu da foc morii.

Catârii cu mult mai buni decât măgarii cei mai buni.

Ca ursul la prisacă.

Cămila, cercând coarne, urechile şi-a pierdut.

Căprioara, orice frunză găseşte, cu aceea se hrăneşte.

Câine de două uşi.

Câinele bătrân de nimic nu-i bun.

Câinele care latră nu muşcă.

Câinele care latră nu muşcă pe furiş.

Câinele care s-a înţeles cu lupii, nu păzeşte turma.

Câinele, că-i câine, dar şi el îşi ia lumea în cap de la o vreme.

Câinele când are să turbeze începe să urle cu o săptămână înainte.

Câinele când e mai sătul turbă.

Câinele ce stă la bucătărie nu e pentru vânătorie.

Câinele, de este câine,
Şi tot opreşte pe mâine.

Câinele de stârvuri nu moare.

Câinele flămând visează oase.

Câinele flocos numai lui îşi ţine cald.

Câinele fuge nu de-mbucătură, ci de zburătură.

Câinele îmbătrâneşte de drum şi (iar) nebunul de grija altora.

Câinele latră, hoţul tace şi fură.

Câinele latră, iar lupul tace şi face.

Câinele latră, ursul merge.

Câinele mic până la bătrâneţe-i căţeluş.

Câinele mort nu mai muşcă.

Câinele neamţului mănâncă şi mere pădureţe.

Câinele nu fuge de colac, dar de ciomag.

Câinele nu intră dacă nu-i uşa deschisă.

Câinele opărit fuge şi de apă rece.

Câinele pe lup de gât l-apucă, iar pe porc de ureche.

Câinele sătul nu degeaba fuge de la uşa stăpânului.

Câinele toată iarna îşi face casă, iar vara se duce la umbră.

Câinelui care zace nici mămăliguţa nu-i place.

Câine pe câine latră şi nici unul nu aude.

Câinii latră, ursul joacă.

Câinii latră, vântul bate.

Când ai pisică bătrână, şoarecii-n casă-ţi fac stână.

Când ai vreo grabă, atuncea se sperie calul.

Când ar face toate muştele miere, ar fi pe toţi pereţii faguri.

Când ar fi după corbi, toţi caii ar fi morţi.

Când ar fi pe pofta câinilor, n-ar rămâne vite-n sat.

Când avem în casă smântână, să ne păzim de mâţa bătrână.

Când câinii veghează, lupii nu cutează.

Când e bolnav leul, iepurii îi sar în spinare.

Când gâştele (găinile) păzesc stratul, puţin rămâne grădinarului.

Când joacă măgari împreună ,
Se strică vremea cea bună.

Când mor vitele de boală, toate javrele se îngraşă.

Când pisica nu-i acasă, şoarecii joacă pe masă.

Când seacă lacul, se vede peştele.

Când se bat cap în cap berbecii, numai oaie să nu fii!

Când se coseşte calul de picioarele de dinapoi, să-i dai în cap potcovarului; când se coseşte de picioarele de dinainte, să-i dai în cap calului.

Când se iveşte lupul, vulpea îşi caută gaura.

Când se tund oile, tremură mieii.

Când taurii se bat în baltă, broaştele pe mal saltă.

Când vezi doi iepuri, uită de unul; când vezi trei, uită de doi.

Când zburdă măgarii, se strică vremea.

Cât de blând să fie motanul, tot zgârie când se mânie.

Ce a mâncat lupul, e bun mâncat.

Ce ar mai fi dacă ar juca ursu de bună voie.

Cei din neam şoricesc tot saci ciuruiesc.

Ce intră în gura lupului, anevoie iese.

Ce naşte din mâţă, şoareci mănâncă.

Ce naşte din ogar, tot iepuri prinde.

Ce vierme te roade la inimă?

Cine câinele şi-l iubeşte, n-are frică de tâlhari.

Cine e muşcat de şarpe, se păzeşte şi de şopârlă.

Cine-i azi purcel, porc se face mâine.

Cine încalecă măgarul, trebuie să-i sufere şi năravul.

Cine n-are găini, de vulpe nu se păzeşte.

Cine purcei hrăneşte, porci va avea.

Cine se face oaie, îl mănâncă lupii.

Cine se ia după muscă, ajunge la bălegar.

Cine se simte cu musca pe căciulă, n-are hodină liniştită.

Cine trăieşte la un loc cu porcii, miroase rău la toţi câinii.

Cine umblă după doi iepuri, nu prinde nici unul.

Cine vrea să se facă oaie, se găseşte cine să-l despoaie.

Cine vrea să miluiască un câine, găseşte câteva fărâmituri în casă.

Ciocârlia cu primăvara şi rândunica cu vara.

Cioară albă nu se poate.

Cioara e tot cioară, ia pruna şi zboară.

Cioara în loc de privighetoare nu se poate vinde.

Cioară la cioară trage.

Cioară mândră şi flămândă.

Cloşca cu ouă multe nici un pui nu scoate.

Cocoşească-se găina unde a vrea, numai să se ouă acasă.

Cocoşul care cântă toată noaptea, îl mănâncă vulpea.

Cocoşul cântă şi sub covată.

Corbii simt hoitul de departe.

Corb la corb nu scoate ochii.

Corbul niciodată nu aduce veste bună.

Corbul numai la oameni morţi scoate ochii, iar linguşitorii la cei vii.

Cucul cântă, iar leneşul stă şi numără.

Cucul cântă, te-asurzeşte,
Vrabia ouăle cloceşte.

Cucul îşi cântă numele.

Cucul, până nu vede mugur, nu cântă..

Cu fuga nu prinzi iepurele.

Cu miere se prind muştele.

Cu o rândunică nu se face primăvară.

Cu o vacă singură nu faci cireadă.

Cu papuci în picioare nu prinde pisica şoarecele.

Cu pui şi cu ouă şi cu cloşcă grasă nu poţi fi.

Cu râma mică se prinde peştele mare.

Curcă plouată.

Cu un chitic, tot calic.

Cu un grăunte nu se îngraşă găina.

Cu un rac, tot sărac.

Dacă ar creşte mintea pe toate cărările, ar paşte-o şi măgarii.

Dacă ar face cocoşul ouă, ar fi găină.

Dacă ar face toate muştele miere, s-ar găsi faguri şi sub coada calului.

Dacă câinele se învaţă vara după căruţă, se ia şi iarna după sanie.

Dacă găina ar cânta „cucurigu", ar fi cucoş.

Dacă lupul s-ar teme de ploaie, ar purta manta.

D-aia n-are ursu coadă şi vulpea d-abia o duce.

Dă voie porcului împrejurul stogului că el se suie deasupra.

De aceea ursul n-are coadă.

Decât o săptămână vrabie, mai bine o zi şoim.

Decât un an cioară, mai bine şoim o vară.

De lupul bătrân câinii îşi bat joc.

De multe ori dintr-o iapă bună iese un catâr.

Departe coteiul de iepure.

De pe un bou nu poţi lua două piei.

De s-ar teme lumea de vrăbii, n-ar semăna mălai.

De te latră vreun câine, astupă-i gura cu pâine.

De unde nu gândeşti, d-acolo sare iepurele.

Din coadă de câine sită de mătase nu faci.

Doi câini nu se-mpacă la un os.

Două mâţe-n sac nu încap.

După cântec se cunoaşte pasărea cea mai dulce.

După ce leul moare, mulţi se găsesc să-l jupoaie.

După gheare se cunoaşte leul.

E cât un ţânţar şi se crede armăsar.

E mai mare porcul decât coteţul.

Fiecare măgar cu povara lui.

Fiecare oaie îşi duce lâna ei.

Fiecare pasăre cu pana ei se laudă.

Fiecare vierme găseşte borticica lui.

Floare la ureche.

Foamea goneşte pe lup din pădure.

Fură oul de sub găină şi viţelul din vacă.

Furnica, când îi vine moartea, scoate aripi şi zboară.

Furnica, cât e de mică, dacă o calci pe picior se întoarce şi ea să te muşte.

Furnică cu furnică, fie cât de mică, face mare muşuroi.

Furnica îşi strânge hrană de cu vară pentru iarnă.

Găina bătrână face zama bună.

Găina bătrână face zama bună, dar şi zama de pui proastă nu-i.

Găina care cântă nu ouă.

Găina care cârâie de cu sară, nu face ou a doua zi.

Găina care cloceşte niciodată nu e grasă.

Găina care cotcodoceşte mult nu face ouă.

Găina când va oua, aude o mahala.

Găina cu grăuntele umple guşa de bucate.

Găina, cum face oul, la clocit gândeşte.

Găina curătură visează şi vrabia mei.

Găina înaintea cocoşului nu cântă.

Găina, nu se poate cu două — şi cu pui şi cu ouă.

Găina pân' nu scurmă nu se ţine sătulă.

Găina p-un ou face atâta zgomot, cât o aude vulpea.

Găina se hrăneşte de unde scurmă.

Găina vecinului totdeauna-i curcă.

Ghici, boule, pricepe-te, măgarule.

Glasul măgarului nu se aude în cer.

Greierele în vremea agoniselei cântă şi iarna cere să se împrumute.

Greu îi să împaci oaia cu lupul.

Hrăneşte-l pe lup cât l-ai hrăni, el tot la pădure se trage.

I-a cântat cucul în faţă.

I-a ieşit lupul înainte.

I-a ieşit ursu-n cale şi-i pare că puşca-i moale.

I-a mâncat cioara colacul.

I-a ouat găina-n căciulă.

Iapa flămândă îşi uită de mânzi.

Iepuraşul nu-i fricos, numai că se cam dă la dos.

Iepurele, de unde sare, urmă n-are.

Iepurele din frigare e mai bun decât gliganul din pădure.

Iepurele în culcuşul său se-nveseleşte.

Iepuroaica fată şi iepurele de inimă se vaietă.

Iese ca şarpele la drum.

Îi ca şi câinele în carul cu spini.

Îi ca un câine ţinut în lanţ.

Îi cântă puricele în ureche.

Îi mai învăţat puiul decât cioara.

Îi mai hâtru oul decât găina.

Îi mănâncă raţele din buzunar.

Îi pare mâţa cât ursul.

Îi urlă câinii la casă.

Închide lupul în stână.

În coşul gol nu-şi fac şoarecii cuib.

Încuie grajdul, după ce i-a mâncat lupii boii.

Într-un sat fără câini buni de pază, mulţi musafiri nepoftiţi s-ar plimba.

Jivinelor le stă bine în pădure şi oamenilor între oameni.

Joacă ursul prin vecini.

La bătrâneţe s-a călugărit motanul.

La calul nărăvit, pinten ascuţit.

Lac de ar fi, broaşte sunt destule.

La fân mai mult decât la aur pofteşte măgarul.

La lupul mort câinii nu latră.

La mâncare lup şi la treabă iepure.

La mâncare lup şi la treabă vulpe.

La munte măgarul e mai bun ca armăsarul.

L-a muşcat albina de limbă.

L-a muşcat şarpele de inimă.

Lapte de cuc.

La târg nu se vinde peştele rămas în apă.

Lăcusta-i mititică, dar tare mult strică.

Lăcuste nesătule sunt în ţară destule.

Lâna cea bună prin spini rămâne.

Leagă prietenie cu câinele, numai nu lăsa bâta din mână.

Legea — ca pânza de păianjen: tăunul o sparge, iar musca se prinde.

Leoaica numai un pui face, şi bun.

Leul nu prinde muşte.

Leul nu se uită când îl latră un căţel.

Leului nu i-a fost ciudă că l-a lovit vânătorul, ci că l-a lovit măgarul.

Limba boului e mare, dar nu poate grăi.

Lipsa pisicilor, bucuria şoarecilor.

Lup îmbrăcat în piele de oaie.

Lupii nu se mănâncă între dânşii.

Lupii se ţin după oi şi corbii după hoit.

Lupul, când îi flămând, şi din ochi îi fură oaia ciobanului.

Lupul, când îmbătrâneşte, îl latră şi câinii.

Lupul, când îmbătrâneşte, şi şoarecii încalecă pe el.

Lupul, când vrea să se apropie de turmă, latră ca câinii, până prinde oaia.

Lupul cioban şi capra grădinar.

Lupul cu mielul nu pot paşte împreună.

Lupul cu slugi nu face gâtul gros.

Lupul îşi pierde măselele, dar nu obiceiurile.

Lupul îşi schimbă părul, dar năravul ba.

Lupul moare de bătrân şi de rele tot e bun.

Lupul nu caută că oile sunt numărate.

Lupul nu mănâncă, cât strică.

Lupul plăteşte cu pielea lui oaia mâncată.

Lupul s-ascunde de multe ori sub piele de oaie.

Lupul sătul şi oaia cu doi miei.

Lupului bătrân îi plac mieii tineri.

Lupului d-aceea îi este ceafa groasă, pentru că singur îşi găteşte de masă.

Lupul, unde a mâncat mielul, nouă ani cearcă a-şi găsi hrana.

Lupul, unde a mâncat oaia, a trepădat nouă ani.

Mai bine o zi cocoş, decât o vară găină.

Mai bine un măgar care te poartă decât un cal care te trânteşte.

Maimuţei fes îi lipseşte.

Mare-i puterea boului, dar şi un copil îi pune funia-n coarne.

Măgarul când boleşte, atunci numai nu-ţi munceşte.

Măgarul duce povara altuia.

Măgar s-a dus, măgar s-a întors.

Mănânci, calule, orz?

Mâţa blândă zgârie rău.

Mâţa când îmbătrâneşte, şoareci mititei doreşte.

Mâţa cu clopoţei nu prinde şoareci.

Mâţa, dacă nu ajunge la slănină, zice că pute.

Mâţa îngrăşată nu prinde şoareci.

Mielul blând suge la două oi.

Miluieşte câinele, de vrei să nu te muşte.

Moartea lupului — sănătatea oilor.

Moartea pisicilor — bucuria şoarecilor.

Molia pe tăcute roade chilimul.

Motanului bătrân îi plac puii de şoareci.

Mulţi câini latră pe urs, dar nici unul nu-l muşcă.

Musca când îşi vâră capul în miere, acolo şi-l lasă.

Musca, deşi nu muşcă tare, tot ţi-aduce supărare.

Musca trece prin flori şi se pune pe toate scârnele..

Nici cal, nici măgar.

Nici curcă, nici curcan.

Nici din câine slănină, nici din căţea smântână.

Nici oaia cu doi miei, nici lupul flămând.

Nici oaie între lupi, nici lup între oi (să nu fii).

Nici o frică de furnică, de ţânţar — nici habar.

Nu bea porcul apă din ulcior.

Nu crede capra că nu va roade pomul.

Nu-i numai un câine scurt de coadă.

Nu-i place mâţei peştele.

Nu îi sunt toţi boii acasă.

Nu îmbia câinele cu colaci!

Nu întărâta viesparul, că te muşcă mai rău decât albinele.

Nu se întovărăşeşte albina cu trântorul.

Nu se mai vâră găina în oul din care a ieşit.

Nu te speria de câinele care latră, ci de cel care se apropie pe furiş.

Nu tot ce zboară se mănâncă.

Nu trezi şarpele care doarme.

Oaia care nu poate să-şi ţie lâna trebuie tăiată.

Oaia care rămâne de turmă, o mănâncă lupii.

Oaia, cât de hoaţă ar fi, nime n-o va bănui.

Oaia se duce la scai, nu scaiul la oaie.

Oaia unde paşte, acolo îşi pierde lâna.

Oare ce muscă te-a muşcat?

Ochii de oaie, da inima de lup.

Oile grămadă merg, iar caprele se aleg.

Omul la tinereţe ca calul fără frâu.

O oaie râioasă strică toată turma.

Oricâtă apă bea un peşte, toată o scoate pe urechi.

Orice cal ajunge gloabă.

Osul gol nici câinii nu-l rod.

Parcă are orbul găinilor.

Parcă grăiesc gâştele.

Pasărea în cuibul său nu piere.

Pasărea-n aer, cârtiţa-n pământ şi leneşul în rugină trăieşte.

Pasărea se cunoaşte după cântec, şi omul după vorbă.

Pasărea se prinde cu grăunţe, omul cu minciunile.

Pasărea vicleană dă singură în laţ.

Păduchele leşinat mai tare pişcă.

Păsările fripte nu se găsesc în parii gardului.

Păzeşte gâştele când se spovedeşte vulpea.

Până treci gârla, spui măgarului şi „moşule”.

Pe cal să nu-l crezi că nu te-a trânti, pe câine — că nu te-a muşca.

Pe caii cei buni îi mănâncă hamul.

Pe dinafară miel se vede, pe dinăuntru lup întreg.

Pe lup mulţi câini îl latră, dar puţini îl încolţesc.

Pe lup nu-l crede nimeni că-i flămând.

Pe lup picioarele-l hrănesc.

Pentru be-he-he îi prăpădi şi pe me-he-he.

Pe măgar unde-l legi, acolo rămâne.

Pentru capră o păţeşte oaia.

Pentru carnea lupului trebuie dinţi de câine.

Pentru o muscă îşi dă palme.

Pentru pizmaş găina vecinului totdeauna e curcă.

Pentru un purice nu azvârli plapuma în foc.

Pe leul mort şi şoarecii se caţără.

Pe unde sunt turme blânzi, sunt şi lupi mereu flămânzi.

Pe unde trece lupul, i se cunoaşte urma.

Peştele caută unde-i mai adânc, iar omul — unde-i mai bine.

Peştele cel mare înghite pe cel mic.

Peştele cu apă nu se prăjeşte.

Peştele de la cap se-mpute.

Peştele mare cu îmbucătură mică se prinde.

Peşte, peşte, mămăliga prăpădeşte.

Pică, pară mălăiaţă, în gura lui Nătăfleaţă.

Pisica, cum o dai, tot în picioare cade.

Pisica râzgâiată nu prinde şoareci niciodată.

Porc la porc cel mai curat se pare, şi măgar la măgar cel cu glas mai frumos.

Porcul, dacă se satură, răstoarnă treuca.

Porcul îl baţi şi el zice că-l scarpini.

Porcul, ori încotro face, lui tot noroiul îi place; din ce e nu-l poţi preface.

Porcul strânge untură pentru alţii.

Porcul tot strânge, se-ngraşă bine, dar pentru alţii, nu pentru sine.

Porcului, dacă-i pui sârmă-n bot, nu râmă.

Porcului îi place în glod, iar beţivului în crâşmă.

Porumbeii nu zboară fripţi în gură.

Puica se cunoaşte după creastă.

Puii care vor să zboare înainte de vreme, cad şi se prăpădesc.

Puricele cât de mic, dar sare cât o căprioară.

Racul înainte nicicum se-nvaţă a merge.

Racul nu-şi schimbă mersul.

Raţă deşelată.

Rău i-a cântat cucul.

Râde raţa de baltă şi baba de fată.

Roiul care matca părăseşte uşor se prăpădeşte.

S-a dus bou şi s-a întors vacă.

S-a dus câine surd la vânat.

S-a dus lupul să îngrădească stâna şi vulpea să îngrijească găinăria.

Se ceartă pe umbra măgarului.

Se pune ţânţarul cu măgarul.

Se risipesc ca puii de potârniche.

Se scoate miere din orice floare.

Se sfădesc ca vrăbiile pe mălaiul altora.

Se strânge ca melcul în coaja lui.

Şade pielea ursului în târg şi ursul în pădure.

Şarpele, când îl doare capul, iese la drum.

Şarpele cât de mult îl vei mângâia, el tot te va muşca.

Şarpele nu-şi arată niciodată coada înainte.

Şarpele până nu-l calci, nu te muşcă.

Şarpele până nu-l calci pe coadă, nu se-ntoarce să te muşte.

Şarpele se prinde cu mâna nebunului.

Şi câinele iese din iarnă, dar numai pielea lui ştie cum.

Şi cel mai tare stejar la topor se pleacă.

Şi cu oile toate şi cu lupii prieteni nu se poate.

Şi cu porcul gras în bătătură şi cu slănina-n pod nu se poate.

Şi dintr-o iapă ursărească poate ieşi o dată un armăsar boieresc.

Şi lupul sătul şi mielul întreg nu se poate.

Şi lupul sătul şi oaia întreagă.

Şi măgarul are patru picioare, dar nu e cal.

Şi măgarul câteodată binişor şi el se poartă.

Şi măgarul se vinde tot în oborul armăsarilor.

Şi o găină chioară scurmând găseşte câteodată mărgăritare.

Şi păianjenul ţese pânză, dar din pânza lui nu se fac haine.

Şi pentru calul şchiop se găseşte surugiu.

Şi pisicii îi place peştele, dar când trece puntea închide ochii.

Şi porcul mâncă jirul, da nu se poate sui în fag după el.

Şi râma, când o calci, ridică capul să te muşte.

Şoarecelui nu-i lipseşte,
Că din vreme-şi grămădeşte.

Şoarecii, când au pace cu pisica, se primejduiesc bucatele.

Şoarecii şi fierul îl rod.

Toată fiara-şi are lupul ei.

Toată pasărea pe limba ei piere.

Toată vaca viţelul îşi linge.

Tot boul l-am mâncat şi la coadă ne-am ostenit.

Tot cocoşul pe gunoiul lui cântă.

Tot un cuc nu ne cântă în toată vremea.

Toţi câinii bat, iar el şede-n pat.

Trage ca şi calul la iesle.

Trage nădejde ca ursul de coadă.

Trăieşte, murgule, până la
Paşti,
Ca să-ţi dau iarbă verde să
paşti.

Trăieşti cu lupii, urli ca lupii.

Ţara-i plină de nevoi şi vulturii — furi la miei.

Ţânţarul crede că el duce carul.

Ţânţarul cu cântări te sărută.

Ţânţarul pişcă armăsarul.

Ţine capra de coarne şi jură că-i şută.

Unde a sărit capra, sare şi iada.

Unde cântă cocoşi mulţi, acolo întârzie a se face ziuă.

Unde lipseşte păunul, cioara se pare pasărea cea mai frumoasă.

Unde nu e iarbă verde, nu pasc oile.

Unde nu e pisică, şoarecii steag ridică.

Unde nu sunt boi, ieslele sunt curate.

Unde umblă cârtiţa, i se cunosc urmele.

Unde vulpea nu ajunge, zice că-i ajunge.

Urâtă pasăre este aceea care îşi spurcă cuibul.

Urma lupului de a câinelui puţin se osebeşte.

Ursu-i în pădure şi-i vinde pielea în târg.

Ursul, când n-are de mâncare, îşi muşcă din labe.

Ursul nu joacă de bună voie.

Vaca bună din ocol se vinde.

Vaca care dă cu piciorul în doniţă poate să nu fie lăptoasă.

Vaca rea dă cu piciorul când umple ciubăru(l).

Vacă la casă — laptele-i pe masă.

Vacă pe vacă se linge şi porc pe porc se scarpină.

Vaci n-avem, brânză mâncăm.

Vai de dobitoc când nu-l vede stăpânul.

Vai de oaia ce nu-şi poate duce lâna!

Vai de pasărea ce scapă din colivie şi cade în laţ!

Vai de târla fără câini şi de casa fără stăpâni.

Vierme se găseşte şi-n mormânt de piatră.

Viespea după ce miere nu face, mai şi împunge.

Vita se culcă cu un ban şi se scoală cu doi.

Vitei care treieră nu i se leagă gura.

Vitele se adapă cu apă şi oamenii cu vorbe adânci.

Viţel s-a născut, bou a murit.

Vorbeşti de lup şi lupu-i la uşă.

Vrabia-i tot pui, dar dracul o ştie de când este.

Vrabia îi pui toată viaţa ei.

Vrabia mălai visează şi leneşul praznic.

Vulpea a mâncat mierea, iar lupul trage durerea.

Vulpea bătrână nu se prinde cu păsăruicile mici.

Vulpea care doarme nu prinde găini.

Vulpea când n-ajunge la struguri zice că sunt acri.

Vulpea când n-ajunge la găini zice că sunt spânzurate.

Vulpea când se prinde, se prinde de câte patru picioare.

Vulpea, după ce a îmbătrânit, s-a făcut găinăriţă.

Vulpea după moarte de cojocari are parte.

Vulpea găini visează.

Vulpea moartă-n cale o vezi şi tot parcă nu o crezi.

Vulpea nu se teme de vânătorul care se laudă seara.

Vulpea putere ca leul nu are, dar cu vicleniile ei întrece puterea leului.

Vulturul când îi tai penele rămâne de batjocură.

Zăbala de argint nu face mai bun calul.

OMUL

OMUL ÎN GENERAL, BĂRBATUL

A fi o dată om.

A fi un om şi jumătate

A vorbit şi nea Ion, că este şi el om.

Bine că nu a dat Dumnezeu omului mai multe guri.

Ce drac mai mare, mai rău şi mai fără inimă decât omul?

Chipul omului e oglinda sufletului.

Dacă omul cade, îi piere şi umbra.

De-ar şti omul ce-ar păţi, nici din casă n-ar ieşi.

De la omul cinstit e destul un cuvânt.

După poamă se cunoaşte pomul, şi după faptă omul.

Fapta bună laudă pe om.

Ferească Dumnezeu pe om de gura satului.

Fericit omul care se mulţumeşte cu ceva mai puţin decât are.

Găsi om meşteşugos a-i ciopli obrazul gros.

La voie bună oamenii s-adună.

Mai bine să fii o dată om, decât de două ori nimic.

Nu averea face pe om, ci omul averea.

Nu întotdeauna îi aşa cum vrea omul.

Numai omul rău la inimă poate vorbi pe alţii de rău.

Nu se cumpără omul pe căciulă.

Nu tot omul e om.

Oamenii buni te învaţă să duci apă şi cu ciurul.

Oamenii în sat nu întreabă de casa frumosului, da de-a mintiosului.

Oamenii se cunosc după ochi.

Om bun, dar cu năravul dracului.

Om cu dare de mână.

Om de cuvânt.

Om de paie.

Om drept cu funia-n traistă.

Om în trup destul de mare
şi minte de copil are.

Om la om trage nădejde.

Omul alunecă lesne la vale.

Omul are două urechi şi o limbă: de două ori mai multe să auzim decât să vorbim.

Omul are un dulce şi un amar.

Omul astăzi este, mâine nu-i.

Omul bătrân şi nebun, leagă-l de gard şi-i dă fân.

Omul blând ca apa lină.

Omul blând fuge de gâlceavă.

Omul blând încape oriunde.

Omul bun e ca pâinea cea de grâu.

Omul bun nu are duşmani.

Omul calic şi fudul şi lui Dumnezeu i-i urât.

Omul calic şi obraznic merge nepoftit la praznic.

Omul ca lumânarea, când luminează, atunci se sfârşeşte.

Omul ca oul, cum îl atingi îndată se sparge.

Omul care este harnic totdeauna are praznic.

Omul care-i prost n-are nici un rost.

Omul caută leac unde simte că-l doare.

Omul, când e să se înece, se agaţă şi de un pai.

Omul, când îmbătrâneşte, copilăreşte.

Omul, când îşi pierde drumul, nu găseşte nici cărarea.

Omul, când n-are ce lucra, îşi face de lucru.

Omul, când n-are ce să mănânce, mănâncă şi pui fripţi.

Omul, când se bolnăveşte, cel mai mic îi porunceşte.

Omul, când se porneşte, ştie, da când a veni — ba.

Omul, când se pricopseşte, la ai săi nu se gândeşte.

Omul, cât îl laşi, atâta se întinde.

Omul, cât trăieşte, duşmanii-i sporeşte.

Omul cel mai iscusit uneori e păcălit.

Omul cu meşteşug nu piere.

Omul cu meşteşug trăieşte din belşug.

Omul cuminte îşi vede de treabă.

Omul cuminte linişte aduce.

Omul cu nădejde îi tare ca oţelul.

Omul cu pagubă e şi cu păcate.

Omul cu ştiinţă are pocăinţă.

Omul cu toate se deprinde, numai să vreie.

Omul dacă se păzeşte şi Dumnezeu îl grijeşte.

Omul dator de multe ori trebuie să mintă.

Omul, dând peste nevoie, multe face fără voie.

Omul de ce-i place, de aceea se îngraşă.

Omul de n-ar ofta, cu totul s-ar venina.

Omul de nimic nu se teme ca de bătaie.

Omul de omenie crede omului de omenie.

Omul de omenie se află la greu.

Omul deştept cumpără vara sanie şi iarna căruţă.

Omul după grai, ca clopotul după sunet, îndată se cunoaşte.

Omul e ca un puţ cu apă: cu cât face mai mult bine, cu atât mai mult îi vine.

Omul e dator când nu e dator nimic.

Omul e dator să cerce şi bune şi rele.

Omul e dator să muncească, să nu-l găsească moartea şezând.

Omul e dator să-şi măsoare lungul nasului.

Omul e născut să umble, şi pasărea — să zboare.

Omul este ca oaia, lesne se ia după altul.

Omul este mai slab ca o floare şi mai tare ca o piatră.

Omul este nesăţios: cu cât are, tot ar vrea să mai aibă.

Omul este tare ca fierul şi slab ca oul.

Omul face banii, nu banii pe om.

Omul fără amici e ca stânga fără dreapta.

Omul fără boi e ca robul legat de mâini.

Omul fără duşmani, ca râul fără bolovani.

Omul fără muiere, ca un om fără cămaşă.

Omul fără noroc e ca tămâia fără foc.

Omul fără soţie, ca o casă pustie.

Omul fricos totdeauna umblă cu gheata în sân.

Omul harnic caută a aduna la bogăţii ca furnica la muşuroi.

Omul harnic n-are praznic.

Omul harnic plânge nu de sărăcie, ci de sănătate, ea e avuţie.

Omul inimos ca un pom frumos: el te umbreşte, el te hrăneşte, el te încălzeşte.

Omul inimos e ca un pom frumos.

Omul în copilărie lesne-nvaţă orice fie.

Omul în lume cât trăieşte ca fusul se învârteşte, de aceea orice greşeală lesne de el se lipeşte.

Omul îşi schimbă mintea ca o haină-n toate zilele.

Omul la mânie cade-n nebunie.

Omul la nevoie se cunoaşte.

Omul la nevoie se prinde şi de ascuţişul săbiei.

Omul la rău aleargă cu armăsarul şi la bine merge cu carul.

Omul lung e rar la carne.

Omul moare, dar faptele sale se pomenesc în veci.

Omul muncitor e ca un pom roditor.

Omul nebun găseşte de lucru.

Omul nepăţit chiar văzând nu vede.

Omul nevoiaş se îneacă pe uscat.

Omul nu caută ce-i în inimă, ci ce-i în gură.

Omul nu iese cu dosul la oameni, ci cu obrazul.

Omul numai o dată-n viaţă dă cu norocul faţă.

Omul nu se pricopseşte până nu munceşte.

Omul nu trăieşte să mănânce, ci mănâncă să trăiască.

Omul oricât trăieşte, învăţând se foloseşte.

Omul poate povăţui pe altul, dar pe sine niciodată.

Omul prea bun e nebun.

Omul prost bun odor la casă a fost.

Omul prost crede tot.

Omul prost, dacă nu e fudul, nu are nici un haz.

Omul prost tot de necaz a fost şi va fi cât va trăi.

Omul rău ţi-e frate la crâşmă şi străin la pagubă.

Omul să poarte nădragii şi femeiea — fustele.

Omul sărac are oglindă mică, dar se vede tot în ea.

Omul sărac e tot de râs.

Omul sărac tot de necaz a fost.

Omul seamănă cu apa – dacă stă mult, se strică.

Omul se culcă unde-i moale.

Omul se deprinde cu răul ca viermele în hrean.

Omul se îndreaptă după oameni.

Omul se ţine de cuvânt şi boul de coarne.

Omul sfinţeşte locul, nu locul pe om.

Omul şade lângă un gard şi tot mătură împrejur.

Omul trage la om şi dobitocul la dobitoc.

Omul trage la teapă şi apoi la matcă.

Omul trăieşte cu speranţa.

Omului cu stăruinţă toate îi sunt cu putinţă.

Omului doar coarne-i lipsesc.

Omului îi plac toate, dar să le roadă nu poate.

Omului înţelept sfaturile-i sunt zadarnice.

Păcatele-s pe oameni, nu pe butuci.

Pe om în viaţă păţaniile-l învaţă.

Pe omul bun îl calcă şi vacile.

Pe omul bun nici câinii nu-l latră.

Scump îi omul, ieftin îi omul.

Tot omul bun prinde carne.

Tot omul, când e tânăr, e frumos.

Tot omul e dator să ţie o dată satul de vorbă.

Tot omul e împărat în casa lui.

Tot omul greşeşte.

Tot omul trăieşte pentru sine.

Una spune omul şi alta face Domnul.

LUMEA , SOCIETATEA (tematică unitară şi mixtă, combinată cu alte elemente)

Dacă n-ar fi poveşti în lume, cum ar trăi biata lume?

De când îi lumea.

Gura lumii şi borta vântului nu poţi astupa.

Lumea-i mare şi capăt n-are.

Lumea nu-i cât se vede prin fereastră.

Lumea nu-i numai cât se vede cu ochii.

Lumea nu s-a făcut într-o zi.

FEMEIA

Bine este să asculţi şi sfatul unei neveste.

Casa e casă, când ai o gospodină în casă.

Curăţenia este darul de căpetenie al femeii.

Femeia bună e plug de aur în casa omului.

Femeia cinstită e soarele casei.

Muierea cu ochi frumoşi pe toţi îi face voioşi.

Muierea curată de miros te-mbată.

Muierea înţeleaptă, coroana bărbatului.

Muierea tânără, ca vinul nou fierbe.

Nevasta nu e cârpă să o descoşi şi să o lepezi.

Nu toate femeile cu cheile în brâu sunt gospodine.

FIZICUL UMAN (părţile corpului — tematică unitară)

A avea gura slobodă.

A avea urechi lungi.

A cădea în palmă.

A crăpa fierea în cineva.

A da din coadă.

A dat urechile la păscut.

A duce de nas.

A fi braţul drept al cuiva.

A fi cap sec.

A fi cu două feţe.

A fi cu inima împăcată.

A fi cu ochii în patru.

A fierbe sângele în cineva.

A fi tare de cap.

A fi uşor de cap.

A freca chelia cuiva.

A-i lăsa cuiva gura apă.

A-i râde mustaţa.

A-i sări inima din loc.

A-i veni cuiva inima la loc.

Ales pe sprânceană.

A-l lua gura pe dinainte.

A lua (cam) peste picior.

A mânca capul cuiva.

A mânca palma pe cineva.

A muri de inimă rea.

A nu avea la inimă pe cineva.

A o lua la musteaţă.

A o lua la picior.

A pune umărul.

A rămâne cu buzele umflate.

A sări din piele.

A scăpa cu faţa curată.

A se duce cu călcâiele înainte.

A se lăsa pe-o ureche.

A se sui în capul cuiva.

A se şterge pe bot.

A i se tăia cuiva picioarele.

A se topi d-a-n-picioarele.

A se uita în gura cuiva.

A sta cu braţele încrucişate.

A sta în capul oaselor.

A suci capul cuiva.

A-şi bate picioarele.

A-şi călca pe inimă.

A-şi cunoaşte lungul nasului.

A-şi face de cap.

A-şi lega capul.

A-şi linge degetele.

A-şi lua în cap.

A-şi pierde capul.

A-şi plânge în pumn.

A-şi răci gura degeaba.

A tăia ca dinţii babei.

A trage cu urechea.

A trage de limbă.

A umbla cu nasul pe sus.

A unge ochii cuiva.

A vorbi cu două guri.

A vorbi cu jumătate de gură.

Bun de gură.

Buzele cele mute vorbesc pe tăcute.

Capul face, capul trage.

Cască gura cât poţi înghiţi.

Când va face spânul barbă.

Cât ai clipi din ochi.

Chelul lesne se tunde.

Cine are urechi, să audă!

Cine n-are cap, nu-l doare.

Cine n-are cap, să aibă picioare.

Cu ochii în patru.

Cu obrazul curat.

Cu un gând să se ducă, cu zece nu.

Dă din mâini să nu te îneci.

Din băierile inimii.

Doi ochi văd mai bine decât unul.

Duşmanul cel mai aproape omului este limba, şi prietenul cel mai dulce tot ea.

E numai gura de el.

Este tare de urechi că n-are două perechi.

Fiecare este stăpân pe capul lui.

Fiecare ştie unde-l doare măseaua.

Fugiţi, călcâie, că vă calc!

Gura îndulceşte, gura amărăşte.

Gura lumii nu o poţi opri.

Gura mereu curăţată, de dureri este cruţată.

Gura nu cere chirie, poate vorbi orice fie.

Gura tăcută nu umblă bătută.

I s-au aprins călcâiele.

Îi mai mare urechea cea pe care iese, decât aceea pe care intră.

Între patru ochi.

L-a luat gura pe dinainte.

Limba când greşeşte, adevărul grăieşte.

Limba dulce mult aduce.

Limba îndulceşte, limba amăreşte.

Limba lungă uşor se scurtă.

Limba nu asudă.

Limba tocmeşte, limba strică.

Mai bine cu capul netuns decât cu el tăiat.

Mâna care dă nu se muşcă.

Mâna omului tot către el trage.

Nici cât îi negru sub unghie.

Nici în coate nu mă doare.

Nici în ruptul capului.

Nu dorm toţi câţi au ochii închişi.

Ochii care nu se văd se uită.

Ochii înţeleptului văd mai departe.

Parcă umblă cu ochii legaţi.

Patru ochi văd mai bine decât doi.

Pe-o ureche intră şi pe alta iese.

Pe sub mână.

Pe urechea cu care aude s-a culcat, că-n aialaltă de auzit s-a lăsat.

Pielea groasă greu se dubeşte.

Pielea rea şi răpănoasă ori o bate ori o lasă.

Rabdă inimă şi taci, că tu toate mi le faci.

Rabdă inimă şi taci, ce-ai făcut să nu mai faci.

Stomacul plin nu învaţă bucuros.

Şi-a făcut nasul mătură.

Şi fără cap şi fără picioare.

PĂRŢILE CORPULUI (tematică complexă)

Barba lasă să se ducă, capul să trăiască.

Barbă lungă, minte scurtă.

Bine zice moş Arvinte: vai de cap unde nu-i minte.

Braţe multe aduc mai multă roadă.

Bucate noi în gură veche.

Burta omului n-are fereastră să se vadă ce e în ea.

Cap ai, minte ce-ţi mai trebuie.

Capul cel tâmpit hodorogeşte ca un butoi dogit.

Capul face, trupul trage.

Capul fără griji cât un bostan creşte.

Capul iscusit la vreme de nevoie se cunoaşte.

Capul să fie sănătos, că belelele curg gârlă.

Ce are în mână are şi-n gură.

Ce intră-n gură nu e păcat, ci ceea ce iese din gură, aceea e mare păcat.

Ce spui la ureche, în pădure se aude.

Chelului nu-i trebuie apă multă.

Chip frumos la un cap prost.

Cinci degete la o mână şi nu seamănă unul cu altul.

Cine are barbă, să-şi cumpere şi pieptene.

Cine nu deschide ochii, deschide punga.

Cine scuipă în vânt, îşi scuipă barba.

Cireşele trec, dar obrazul rămâne.

Coada cap când ajunge crede că poate împunge.

Cu capul nu spargi zidul.

Cu limba poţi face răul cel mai mare.

C-un picior în groapă şi cu altul afară.

Cu obrazul gros şi semeţ şi cu gură de orbeţ.

Cu o falcă în cer şi alta în pământ.

Dacă ai picioare, cată-le şi încălţare.

Dai un deget şi-ţi ia mâna toată.

Degetele să-mi trăiască, inele se găsesc.

De multe ori ai gură şi n-ai limbă.

De multe ori limba taie mai rău decât sabia.

De nu era nasul beleai obrazul.

Din gură te unge, şi din inimă te frige.

Din inimă rea, rău gând purcede.

Dintele când te doare, cu cleştele se domoale.

Dinţii i-au ieşit, mai sunt ochii.

Doar nu-s tuns, nici ras pe cap.

După ce-ţi degeră urechea degeaba mai pui căciulă.

După gură, lingură.

E bătut la cap, tocmai ca un ţap.

Fierbe sângele în el, ca într-un rac mort.

Gândul nebunului — la capătul pământului.

Gura aduce ura.

Gura de om şi de câine caută aceeaşi pâine.

Gura desfrânată mai tare aleargă decât piatra din deal răsturnată.

Gura e ca apa şi vântul: greu se opreşte.

Gura nu cere chirie, poate vorbi orice fie.

Gura omului numai pământul o astupă.

Gura omului sparge cetăţi.

Gura priponeşte mâna.

Gura rea, inimă rea.

Gura sacului o legi, da a satului niciodată.

Gura se satură, dar ochii niciodată.

Gura taie mai mult decât sabia.

Gura vorbeşte adevărul şi minciuna.

Gura zice, vântul duce.

Gură multă, treabă puţină.

I-a căzut inima în călcâi.

I-a făcut capul oboroacă.

I-a sărit ţandăra-n nas.

Inima când se-nveseleşte, faţa înfloreşte.

Inima sănătoasă este viaţa trupului.

Inima şi limba sunt de o palmă una de alta.

I se bate limba-n gură ca (şi) calicii la pomană.

I se face gura pungă.

Îi cere şi lui inima mere acre.

Îi crapă pielea de al dracului ce-i.

Îi e gura pusă la loc rău.

Îi joacă şoarecii-n călcâie.

Îi merge gura ca meliţa.

Îi merge gura ca o moară hodorogită.

Îi tremură mâinile de mult ce a dat de pomană.

Îi umblă gura ca o moară (stricată).

Încearcă marea cu degetul.

Întâi capul să gândească ş-apoi limba să vorbească.

Îşi pune gura în pod.

La aşa cap, aşa căciulă.

La aşa obraz, aşa brici.

Lacrimile moaie de multe ori şi pietrele.

La măseaua care te doare, te loveşte limba mai des.

Laudă-mă gură, că ţi-oi da friptură, că de nu mă-i lăuda, nici mâncare nu ţi-oi da.

Laudă-te gură, că alţii nu se-ndură.

La urechi mari nu trebuie cercei.

Lesne a atârna tigva de coadă, dar anevoie a o purta.

Limba e dulce ca mierea şi amară ca fierea.

Limba-i lucrează înaintea capului.

Limba nebunului este o moară fără grăunţe.

Limba nu are oase, se îndoaie după gând.

Limba oase n-are, dar oase sfărâmă.

Limba oase n-are, dar unde atinge, doare.

Limba rea este cuţit cu două tăişuri.

Limba scapă-n gură, spatele rămâne la măsură.

Limba ta e capul tău.

Limba taie mai rău ca sabia.

Lui îi creşte barba şi sub dânsul iarba.

Lung în mână, scurt în vână.

Mai aproape-i pielea decât cămaşa.

Mai bine să cred ochii decât urechile.

Mai bine să pierzi un deget decât mâna toată.

Mai credincioşi ochii decât urechile.

Marea că e mare şi încă are fund, dar inima omului!

Mâna altuia nu te scarpină cum îţi place.

Mâna care nu ştie să scrie dă vina pe condei.

Mâna delicată sapa nu poartă.

Mintea nu se cumpără cu bani.

Multe mâini fac sarcina mai uşoară.

Mură în gură.

Noaptea ochi n-are.

Nu ceea ce intră-n gură spurcă pe om, ci ceea ce iese din gură.

Nu e carne fără oase.

Nu pune degetul între ciocan şi nicovală.

Obrazului fără nas îi stă rău.

Ochii sperie, picioarele bucură.

Ochii sunt oglinda inimii.

Ochii sunt oglinda sufletului.

Ochii văd, inima cere, dar e rău când n-ai putere.

Ochi pentru ochi şi dinte pentru dinte.

Ochiul omului e rupt din mare.

O mână spală pe alta şi amândouă — obrazul.

Orice fir de păr îşi are umbra lui.

Parcă se bat calicii la gura lui.

Părul când albeşte, inima se topeşte.

Pântecele se satură, dar ochii — niciodată.

Pântecele se umple şi cu paie şi cu fân.

Pe cap bun stă bine şi o căciulă ruptă.

Pereţii au urechi şi străzile ochi.

Pe unde iese graiul, iasă şi sufletul.

Plini de barbă şi goi de minte.

Se oblojeşte la nas, ca să-i treacă de deget.

Stomacul cel tare şi pietre mistuieşte.

Sub mănuşă stă ascunsă şi cea mai urâtă mână.

Şede cu capul pe tipsie.

Şi-a făcut nasul mătură.

Şi capul de împărat tot cu sabia e tăiat.

Şi nasul miroase florile cele mai frumoase şi din el iese zeama cea mai urâtă.

Taci, limbă, că nu te doare capul.

Tot obrazul îşi are necazul.

Ţine capul jos, da inima sus.

Unde nu-i cap, vai de picioare.

Un picior sănătos e mai cu putinţă decât două catalige.

Vai de cap, când talpa-i mâncată pân' la os.

Vai de picioarele care poartă cap nebun.

Zicând numai: „miere", gura nu se face dulce.

CINSTE, ONESTITATE (tematică unitară şi mixtă, combinată cu alte elemente)

Bani au mulţi, însă cinste n-au toţi.

Cinstea cu ruşinea nu pot sta împreună.

Cinstea e cea mai mare avere a omului.

Cinstea fără bani e sărăcie goală.

Cinstea-i cum şi-o face omul.

Cinstea-i mai scumpă decât toate.

Cinstea-i pasăre sălbatică — dacă o scapi, n-o mai prinzi.

Cinstea îi răsplata muncii.

Cinstea nu se cumpără, nici nu se vinde.

Cinstea odată pierdută, greu se capătă iară.

Cinstea preţ n-are, fericit e cel ce-o are.

Cinstea se adună greu, dar se risipeşte uşor.

Cinstea se câştigă prin muncă şi fapte bune.

Cinstea şi hărnicia — iată omenia.

Cinste dai, cinste ai.

Cinste dai, cinste găseşti.

Hoţul îşi bate joc de cinste, dar la nevoie o cerşeşte.

Lucrul cel mai scump e cinstea, dar ce folos — unii o vând prea ieftin.

Pe omul cinstit nici capul nu-l doare.

ÎNVĂŢĂTURĂ, ŞTIINŢĂ DE CARTE (tematică unitară şi mixtă, combinată cu alte elemente)

A avea patru clase şi un coridor.

Acela-i mai sărac, care n-are învăţătură.

A da (cuiva) o şcoală bună.

A fi cu buche.

A fi om cu carte.

A fi plin de carte.

Ai carte, ai parte; n-ai carte, n-ai parte.

A învăţa ce-au uitat alţii.

A învăţa înseamnă a munci.

A învăţa niciodată nu e târziu.

A lega cartea de gard.

A mânca cărţile cu mămăligă.

A nu se lăsa dat la şcoală (de către cineva).

A nu şti o boabă de carte.

A scrie pe apă.

A se ţine de buchia cărţii.

A se uita în carte ca pe apă.

A spune ca de pe carte.

A şti câte în lună şi în stele.

A şti şi la deal şi la vale.

A şti şi toaca din cer.

A te învăţa minte.

Banii nu aduc învăţătură, ci învăţătura aduce bani.

Cel ce caută ştiinţa caută viaţa.

Cel mai bun învăţător este păţania.

Ce n-a învăţat Ioniţă, nu mai învaţă Ion.

Ce ştii, nu duci în spate.

Cine are carte, are-n viaţă parte.

Cine învaţă la tinereţe, se odihneşte la bătrâneţe.

Cine munceşte şi învaţă, devine om deştept în viaţă.

Cine nu învaţă la tinereţe, va plânge la bătrâneţe.

Cine ştie carte, ajunge departe.

Cine ştie carte, are patru ochi.

Cu cât mai multe vezi, cu atât mai multe înveţi.

Cu învăţătura omul nu moare de foame.

Cunoştinţele multe cu răbdare se adună.

Dacă-i mai şti de toate, îmbătrâneşti fără vreme.

Dăscăliţa sărăcie învaţă pe om meserie.

Decât ar fi un sac de carte şi-o mână de minte, mai bine o mână de carte şi un sac de minte.

De cine nu învaţă, relele se agaţă.

Degeaba ai trăit, dacă nimic n-ai citit.

Doftorul bun ştiinţa în cap, iar ierbile în câmp le are.

E bine să fii învăţat, dar şi umblat.

E bine să înveţi chiar de la duşmani.

Fără silinţă nu-i ştiinţă.

Învaţă de mititel, că ţi-a fi mai uşurel.

Învăţătura dată rău se sparge în capul tău.

Învăţătura e cea mai bună avuţie.

Învăţătura e lumină ce-ţi face viaţa mai senină.

Învăţătura mintea îmbogăţeşte, iar neştiinţa o sărăceşte.

Învăţătura nu se câştigă cu bani, dar se câştigă cu ani.

Învăţul are şi dezvăţ.

Înveţi învăţând pe alţii.

La un car de învăţătură e bună şi o lingură de minte.

La un car de învăţătură trebuie zece care de minte.

Lesne e a învăţa, greu a face.

Mai multe ştie Stan Păţitul, decât toţi cărturarii.

Mâna care nu ştie să scrie dă vina pe creion.

Meşteşugul cere vreme şi învăţătura răbdare.

Meşteşugul vreme cere, nu se-nvaţă din vedere.

Multe greşeşti, multe înveţi.

Mult umbli — mult înveţi.

N-am învăţat carte, şi tot am mâncat sărat.

Nevoia învaţă pe om şi nuiaua pe copil.

Nimenea nu poate să zică: „acum le ştiu pe toate“.

Nimeni nu se naşte învăţat.

Nu câte ştii, ci cum le ştii.

Nu cine trăieşte ştie multe, da' cine învaţă.

Nu e învăţat cel ce citeşte, ci cel ce ştie ce citeşte.

Nu e omul niciodată bătrân, când e vorba de învăţătură.

Nu e orfan cel fără tată şi fără mamă, ci cel fără învăţătură.

Nu e rău omul să ştie.

Nu învăţăm pentru şcoală, dar învăţăm pentru viaţă.

Nu să grăieşti, ci cum să grăieşti să te sileşti a învăţa.

Oamenii cei buni te-or învăţa să duci apă şi cu ciurul.

O carte aleasă e un bun prieten.

Om cu carte.

Omul care ştie carte, de toate are parte.

Omul cât trăieşte învaţă şi tot neînvăţat moare .

Omul fără învăţătură e ca pământul fără udătură.

Omul învăţat are stea în frunte.

Omul învăţat, dar nepăţit, e ca puşca fără praf.

Omul învăţat poartă întotdeauna averea cu dânsul.

Omul neînvăţat e ca un copac neîngrijit.

Omului cu învăţătură îi curge miere din gură.

Până nu dai cu capul de toţi pereţii, nu te îndrepţi.

Poartă condei la ureche, ca să se arăte învăţat.

Practica bate gramatica.

Precum apa inima ţi-o răcoreşte, aşa şi învăţătura mintea ţi-o limpezeşte.

Rădăcina învăţăturii e amară, dar rodul ei e dulce.

Să înveţi pentru tine, dar să ştii şi pentru alţii.

Să nu te ruşinezi a învăţa ceva şi de la cel mai mic.

Şcoala este locul unde îţi ţeşi norocul.

Şcoala face omul om ş-altoiul pomul pom.

Şi cel învăţat moare neînvăţat.

Ştie carte până la genunchiul broaştei.

Ştie multe, dar mărunte.

Ştie şi el o mână de carte ş-un sac de minciuni.

Ştiinţa este hrana sufletului.

Ştiinţa făclia adevărului este.

Toată lumea este o şcoală.

Toată lumea să te înveţe, dar din minte să nu-ţi ieşi.

Ucenicul vrea să înveţe pe dascăl.

Unde şcoala se iveşte, pământul se-mbogăţeşte.

Vorbele plăcute înmulţesc învăţătura.

Vremea învaţă pe cei ce n-au învăţătură.

ÎNŢELEPCIUNE, SOCOTEALĂ, MINTE (tematică unitară şi mixtă, combinată cu alte elemente)

A avea clavir la cap.

A avea glagore în cap.

A avea grăunţe în dohotniţă.

A avea mintea lui Solomon.

A avea un car de minte.

A avea un ochi după ceafă.

A fi ascuţit la minte.

A fi copt la minte.

A fi cu scaun la cap.

A fi cu stea în frunte.

A fi în toată mintea.

A fi om cu bour în frunte.

Capul iscusit la vreme de nevoie se cunoaşte.

Cel înţelept învaţă din înşelăciunea cea dintâi.

Chibzuinţa e soră cu iscusinţa.

Cine are minte, nu se amestecă în gâlceava altora.

Cine păgubeşte, se înţelepţeşte.

Cugetul bun e cea mai moale pernă.

Cugetul curat nici se dă, nici se ia.

Foaie verde-a bobului, scumpă-i mintea omului.

Gura înţeleptului când se deschide, tu închide pe a ta.

Inima înţeleptului e în limbă şi a nebunului în gură.

Înţeleptul adună şi prostul risipeşte.

Înţeleptul făgăduieşte şi nebunul trage nădejde.

Înţeleptul învârteşte de şapte ori limba în gură înainte de a vorbi.

Înţeleptul tace şi face.

La un car de minte e bine să fie şi un dram de noroc.

Mai multă înţelepciune găseşti în feţele cele urâte, decât în cele frumoase.

Mintea domneşte, mintea 'mpărăţeşte.

Mintea nu-i dată tuturor.

Ochii înţeleptului văd mai departe.

Omul înţelept face ce poate, nu ce vrea.

Omul înţelept îşi cumpără vara sanie şi iarna căruţă.

Omul pân' nu pătimeşte, nu se mai înţelepţeşte.

Păţita mult e pricepută.

Pe omul umblat nu-l poţi amăgi.

Prea multă minte strică; prea puţină nu-i bună de nimică.

Socoteala deasă e frăţie-aleasă.

Un om deştept face cât doi.

FRUMUSEŢEA FIZICĂ

A avea (fi cu) obraz subţire.

A avea pe (a fi plin de) vino-n-coace.

A fi ca o rohmăncuţă.

A fi ca o zână.

A fi coz de frumoasă.

A fi frumoasă de s-o sorbi într-un pahar de apă.

A fi frumos ca un crai.

A fi frumos ca un irod.

A fi frumos ca un păun.

A fi frumos ca un soare.

A fi plăcut ca o grădină.

A fi rupt din soare.

A fi scăldat în lapte dulce.

A fi şi frumoasă, şi hăzoasă.

Are faţa scrisă în icoane.

Ce e frumos poartă şi ponos.

Ce e gras e şi frumos.

Chipul cel frumos tare-i drag şi lipicios.

Cine-i frumos îi tot frumos şi din faţă, şi din dos.

Cu frumuseţea nu ţii casa.

Decât un car de frumuseţe, mai bine un dram de minte.

De s-ar mânca frumuseţea cu lingura şi tot nu s-ar sătura nimeni de ea.

Fete urâte la şaptesprezece ani nu sunt.

Feţişoara mărită fetişoara.

Fieştecare pizmuieşte ce-i mai frumos decât el.

Frumosul la frumos trage, dar noi sluţii ce vom face?

Frumuseţea cui nu-i place? Dar nu ştii în ea ce zace!

Frumuseţea fără înţelepciune este ca o floare în tină.

Frumuseţea la om, ca floarea la pom.

Frumuseţea nu se mănâncă cu lingura.

Frumuseţea nu se pune pe masă.

Frumuseţea vestejeşte, dar înţelepciunea creşte.

La soare te poţi uita, da la dânsa ba.

Nu-i frumos ce-i frumos, da-i frumos ce-mi place mie.

Nu-i frumos cine se ţine, îi frumos cui îi stă bine.

Puiu, chiar de drac, şi tot e frumos.

VORBĂ BUNĂ, CHIBZUINŢĂ, TĂCERE (tematică pură şi mixtă, combinată cu alte elemente)

A avea limba de aur.

A avea scaun la vorbă.

A avea slovă frumoasă.

A fi cu lipici la vorbă.

A-i curge miere din gură.

A sta drept şi a vorbi strâmb.

A unge la inimă cu miere.

Cine vorbeşte seamănă, cine ascultă culege.

De grăieşti puţine şi bune, arăţi înţelepciune.

De vorbă bună nu te doare gura.

O vorbă înţeleaptă e un bun prieten la vreme de nevoie.

Răspunsul blând înlătură mânia.

Tăcerea e de aur.

Vorba unui om cinstit face mai mult decât un zapis.

Vorbele cele ferite, în piaţă şi-n moară-s vorbite.

SÂRGUINŢĂ, HĂRNICIE (tematică complexă)

A se da în vânt după trebi.

Cu răbdare şi cu sârguinţă la om toate-s cu putinţă.

Gospodarul bun de la poartă se cunoaşte.

Sârguinţa e muma norocului.

VITEJIE, TĂRIE, VREDNICIE, DÂRZENIE (tematică pură şi combinată cu alte elemente)

A da prin foc şi prin apă.

A fi copt la oase.

A fi tare de fire.

A fi tare de înger.

A nu se pierde cu firea.

A nu-şi pierde curajul.

A se face Dunăre.

Cine e viteaz, în urma războiului se cunoaşte.

Cu curaj şi cu silinţă, izbuteşti la orice te îndeletniceşti.

Cu voinţă de oţel, totdeauna ajungi la ţel.

Nici de Vodă nu-i pasă.

O mie de fricoşi nu fac cât un viteaz.

Omul vrednic se face luntre şi punte şi iese la mal.

Se hrăneşte şi în piatră seacă.

Voinicul găseşte unde fricosul prăpădeşte.

Voinţa inimii dă aripi picioarelor.

Vrednic este muncitorul de plata sa.

Vrednicia fără înţelepciune e ca o frumuseţe fără ochi.

Vrednicia omului se cunoaşte după port.

DRAGOSTE (tematică pură şi mixtă, combinată cu alte elemente)

A cădea cu tronc la inimă.

A da peste mierea ursului.

A fi cu lipici.

A-i fi drag ca sufletul.

A-i mirosi (cuiva) a catrinţă.

A i se lipi de inimă.

Amândoi mănâncă dintr-un blid.

A purta (pe cineva) în braţe.

A trăi ca doi hulubaşi.

A văzut-o întâia oară şi-a dat în săptămâna chioară.

Când iubeşti, să ai răbdare.

Când n-ai ochi negri, săruţi şi albaştri.

Cât e baba de bătrână, tot doreşte voie bună.

Ce folos de chip frumos, dacă nu e lipicios?

Cine iubeşte, iartă.

Cine se iubeşte, în tot locul se-ntâlneşte.

Cine te iubeşte, acela te lecuieşte.

Cu dragostea nu-i de glumit.

Degeaba ai trăit, dacă pe nimeni n-ai iubit.

Depărtarea dragostei nu amestecă.

Dragoste chioară pe rogojină goală.

Dragoste cu sila nu se poate.

Dragostele înşelate strigă-n veci după dreptate.

Dragoste pe-nnoite ca bucatele-ncălzite.

Dragostea are un dar — când e dulce, când amar.

Dragostea cea veche îţi şopteşte la ureche.

Dragostea de apoi e mai dulce decât cea dintâi.

Dragostea de nevastă — ca garoafa din fereastră.

Dragostea de un' se-ncepe? De la ochi, de la sprâncene, de la sân cu drăgănele.

Dragostea e oarbă.

Dragostea e treaba celor fără de treabă.

Dragostea îi oarbă, dacă căsătoria îi găseşte leacul.

Dragostea înţelege toate limbile.

Dragostea n-are răbdare.

Dragostea n-are reţete.

Dragostea nu are ochi.

Dragostea nu e o moşie, ca să o iei cu chirie.

Dragostea nu se face cu sila.

Dragostea nu se vinde la kilogram.

Dragostea scurtă e cu suspin lung.

Dragostea seacă cui dracu' să placă?

Dragostea trebuie cucerită şi nu cerşită.

Dragu-mi-e bădiţa spân, că-i şi tânăr şi bătrân.

Iubeşte cât eşti tânăr, că dacă-i muri, nimeni nu te va iubi.

Iubirea-i ca şi focul: se aprinde şi se stinge.

Iubirea nu-i pojar, dar când se aprinde, n-o mai poţi stinge.

Iubirea nu se cumpără, ea vine de la sine.

Iubirea peste măsură aduce la ură.

În dorul amorului, săruţi gura cuptorului.

Îşi face de dragoste cu buruiene de urât.

Mai bine legumă puţină şi dragoste multă.

Nu-mi place că-i frumos, da-mi place că-mi place.

Ochii văd, inima cere.

Parcă are năvalnic.

S-a găsit dor cu dor.

Tânăr lângă tânără, ca paiele lângă foc.

Toată lumea are dor.

Unde e dragoste multă e şi urâciune multă.

Unde-i dragoste, e şi ceartă.

Unde-i dragoste puţină, lesne-i a găsi pricină.

STĂPÂNIRE DE SINE, RĂBDARE, CUMPĂTARE (tematică simplă şi combinată cu alte elemente)

A-şi ţine inima cu dinţii.

Ca răbdarea la necaz, nici un leac mai bun.

Cine nu poate răbda, nu mănâncă poamă coaptă.

Cumpătul nu strică umbletul.

Cumpătul ţine sănătatea omului şi hărnicia — averea.

Cu răbdare şi cu tăcere se face agurida miere.

Cu răbdarea treci şi marea, dar cu răul nici pârăul.

Doftorul cel mai bun este cumpătul.

Răbdarea are şi ea marginile ei.

Răbdarea e cea mai bună doctorie.

Răbdarea-i din rai.

Răbdarea la locul ei îi bună.

Răbdarea nu înseamnă zăbavă.

Unde-i minte multă, e şi răbdare multă.

CALITĂŢI POZITIVE (tematică diferită)

A avea ferestre şi prin vârful casei.

A arde locul sub ei.

A avea cap.

A avea cap de fier.

A avea gură de aur.

A avea mâna curată.

A avea obraz.

A avea obraz subţire.

A avea obraz (urechi) de saftian.

A despica (a tăia) firu-n patru.

A fi ajuns de cap.

A fi ca argintul viu.

A fi cătană bătrână.

A fi cu cap pe umere.

A fi miez de om.

A fi numai ochi şi urechi.

A fi om cu cheag.

A fi om cu scaun la cap.

A fi om de nădejde.

A fi om de zahăr.

A fi om dintr-o bucată.

A fi om, nu tureatcă.

A fi Păcală întreg.

A fi spornic ca sarea.

A fi stup de bani.

A fi tare de cap.

A fi tare în coş.

A fi un fagure de miere.

A fi un stup neretezat.

A fi uşor de mână.

A fi veşnic cu căciula pe cap.

A găsi capac la toate.

A-i curge din mână numai miroznă.

A-i fierbe (cuiva) capul.

A nu fi om de lepădat.

Are casa sub căciulă.

Aude cum creşte iarba.

Aurul se încearcă în foc şi prietenul la nevoie.

Averea cea mai de preţ a omului e bunătatea şi omenia.

Binele de rău te scapă, să-l arunci chiar şi în apă.

Binele întotdeauna împacă răul.

Binele nu se îneacă.

Binele te scapă de foc şi de apă.

Blândul moşteneşte pământul.

Bogăţia cea mai mare a omului este modestia.

Bucuria mare îi cea mai scurtă.

Bunătatea e mai preţuită decât bogăţia.

Ceea ce e curat, n-are trebuinţă de spălat.

Cel târziu la mânie e mai mare decât un viteaz.

Celui cu economie suta îi este o mie.

Cine nu este dator, este foarte bogat.

Cine trage a mare, mare ajunge.

Este mai scumpă omenia decât avuţia.

Darea umple marea.

Dă-i cu cinstea să piară ruşinea.

Decât un car de frumuseţe, mai bine o căruţă de minte.

E bărbat la gură.

Fapta bună laudă pe om.

Fapta bună vorbeşte de la sine.

La fapta bună puţini s-adună.

Nimeni nu întreabă de om frumos, dar de om înţelept şi harnic.

Nimeni nu întreabă în sat de casa frumosului, dar de casa harnicului şi înţeleptului.

Nu căuta ce am fost, ci vezi acum ce sunt.

Nu orice adevăr e bun de spus.

Omenia, omenie cere, şi cinstea — cinste.

Ruşinos, dar sănătos.

S-a născut în zodia veseliei.

Şi cu slănina-n pod, şi cu curechiul uns.

Unde este nădejde multă, acolo este şi deşertăciune.

Unde-i frică, îi şi ruşine.

Unde-i minte, îi şi noroc.

Unirea biruieşte pe cel mai tare duşman.

Voieşte şi vei putea.

CALITĂŢI NEGATIVE — VICII, CUSURURI (tematică unitară)

A face (pe cineva) albie de porci.

A fi bun de trimis cu gâştele.

A fi cu caş la gură.

A fi cu lapte.

A fi fecior de ghindă fătat în tindă.

A fi mâţă blândă.

A fi nesărat.

A fi obială.

A fi un foc de paie.

A nu fi nici Tanda, nici Manda.

A pierdut cărarea, că s-a întâlnit cu desfrânarea.

A şedea os.

De spălată ce-i, o ling mâţele.

Ca necinstea — nici o pedeapsă mai grea.

Capul ca maiul, gâtul cât îi paiul.

Chelului scufie de mărgăritar îi trebuie.

De obiceiurile rele greu te dezbari.

E om frumos, dar năravul îl strică.

E foarte cinstit când doarme.

Eu am ajuns de râs şi tu de ocară.

Îi cioplit numai din bardă.

În vas spurcat orice-ai pune, ca vasul se spurcă.

Minciună cu coarne.

N-are nici cap, nici coadă.

Năravul din fire n-are lecuire.

Năravul din născare leac n-are.

Nu este om fără cusur.

Nu face parale.

Nu-l speli cu tot Prutul.

Pocitului oglindă-i lipseşte.

Un nărav rău trage după sine un altul mai rău.

BEŢIA
(tematică simplă şi combinată cu alte elemente)

A bea cât şapte.

A bea la botul calului.

A bea la botul resteului.

A bea pe credinţă.

A cerca vinu pe-o ureche.

A da paharul peste cap.

A face gâtul leică şi pântecele balercă.

A fi afumat.

A fi aghesmuit.

A fi beat criţă.

A fi beat lemn.

A fi beat turtă.

A fi ciocârlan de beat.

A fi clei.

A fi cu chef.

A fi cu drojdii în cap.

A fi înfrăţit cu păhărelul.

A i se împletici limba.

A lua un cap de vin.

A merge pe două cărări.

Arama omului la beţie se arată.

A se aghesmui.

A se face cuc.

A se îmbăta ciatlău.

A se îmbăta şi cu apă.

A se pili.

A se pune pe cinste.

A se trece cu cinstea.

A suge ca un burete.

Aşa-i omul — dacă moare, nu mai bea.

A-şi bea minţile.

A-şi bea şi căciula din cap.

A-şi bea şi cămaşa.

A-şi îneca amarul.

A trage la mustaţă

A trage (suge) la măsea.

A zace de boala suptului.

Băutura cine-o iubeşte, la sfârşit se prea căieşte.

Băutura e mai bună la cârciumă decât acasă.

Băutura e sămânţă de vorbă.

Bea cu oala să fugă boala şi cu ploschiţa să-şi ude guriţa.

Bea de zvântă.

Bea până cade în şanţ.

Bea până-şi îneacă pipota.

Beţia e întotdeauna nebunie.

Beţia e mare sărăcie pe capul omului.

Beţia e nebunie cu voie.

Beţia e sărăcie grozavă.

Beţia este mai rea decât moartea.

Beţia este uşa tuturor răutăţilor.

Beţia îi mama relelor.

Beţia nu e frumoasă şi nici sănătoasă.

Beţia o vindecă sapa şi lopata.

Beţia pierde omenia.

Beţia tinereţii întrece pe a vinului.

Beţivanul când merge pe punte, închide ochii să nu cadă.

Beţivul cu un gând şi cârciumarul cu alt gând.

Beţivul îşi bea şi straiele, şi minţile.

Beţivul se învaţă cu beţia, ca tâlharul cu hoţia.

Beţivului şi dracul îi iese cu ocaua înainte.

Beţivului tot la vin îi e gândul.

Când doi spun că eşti beat, du-te şi te culcă.

Când văd vinul în balercă, umblu eu ca o suveică.

Cârciuma te pune pe drumuri.

Ce-a câştigat într-o vară, a băut într-o seară.

Ce e în inima treazului, stă în gura beatului.

Ce face la beţie, se căieşte la trezie.

Cine bea, îşi bea banii, mintea şi sănătatea.

Cine bea pân' la-mbătare, nume bun în lume n-are.

Cine bea vin, îşi bea punga, şi mintea, şi sănătatea.

Cine intră în cârciumă, nu intră să se închine.

Crâşma cui îi place, boi în jug nu face.

Cu bărbatul băutor, nu faci pită în cuptor.

Cu beţia vine singură sărăcia.

Darul beţiei este cel mai rău.

De beau la băutură, mă tocmesc la cătătură.

De ce beau la băutură, de ce am inimă bună.

De fiecare pahar plin, beţivul trage câte-un suspin.

De la pâine — putere, de la spirt — durere.

De te potriveşti paharului, nu eşti om.

Fericit este acel ce nu bea, căci din vin fără vină iese capăt de pricină.

Îi cată mustăţile spre fundul oalei.

Îşi înoată gura în vin până dă dintr-însul.

La apă cu măsura, la vin fără măsură.

La beţie omul este pisică, maimuţă şi la urmă porc.

La cel beat ce-i în inimă e şi pe limbă.

Mai mulţi se îneacă în băutură decât în apă.

Mândra bea şi chefuieşte, mândrul tace şi plăteşte.

Nu e beţiv cine bea, ci cel ce se îmbată.

Nu-i beţiv, dar setea îl omoară.

Nu-i place băutura, ca la căţeluş untura.

Nu vorbeşte el, ci tescovina.

Omul beat nu ştie ce face.

Omul beat se trezeşte, dar prostul niciodată.

Omul beţiv la beţie scoate din gură ceea ce are la trezie.

Omul, când e beat, se crede împărat.

Omul de-ar fi cât de bun, vinul îl face nebun.

Omul la beţie cade-n nebunie.

Omul la beţie uită de sărăcie.

Omul se îmbată şi de inimă rea şi de inimă bună.

Pe beţiv toţi îl arată cu degetul.

Pentru băutură dă şi calul, şi trăsura.

Picioarele nu-l mai ţin, şi el strigă: „Adă vin!“

Rachiul nu te întăreşte, dar te caliceşte.

Rugăciunea beţivului nu mult ajunge.

S-a îmbătat căciula mea, şi capul de-abia, de-abia.

S-a jurat pe vin să nu mai bea rachiu.

Saltă, beţive, şi te veseleşte, îmbată-te şi te tăvăleşte.

Să bea omul vin până va ţine leul de ureche, nu până-i va scoate ciorile ochii.

Să bei vinul, dar să nu te bea.

Ş-am să beau, ş-am să mă-m-băt, ş-am să spun la lume tot.

Şi-a băut mintea.

Şi-a băut şi căciula din cap.

Te spune nasul că-ţi place vinarsul.

Tot cu glaja şi paharul stâm-peri flacăra şi jarul.

Trezia pe om îl întăreşte, iar beţia îl slăbeşte.

Ţara moare de tătari şi el bea cu lăutari.

Umblă noaptea pe drum beat, ca un câine turbat.

Unde intră vinul, ruşinea iese d-acolo.

Vinu-i bun şi dulcişor, dar te vâră-n iarnă gol.

Vinu-i capătul minţii: îmbată şi sfinţii.

Vinul ai îndrăgit — casa ţi-ai prăpădit.

Vinul dulce rău te-aduce.

Vinul îl bei de bun şi el te face nebun.

Vinul întâi te înveseleşte, iar pe urmă te nebuneşte.

Vinul îţi iese pe nas.

Vinul, ţuica cui îi place, n-are cu ce să se îmbrace.

Vin, vinarsul cui îi place, om de treabă nu se face.

LENE, TRÂNDĂVIE (tematică directă şi indi-rectă)

A aduna surcele unde altul a tăiat lemne.

A ajuta pe cineva la somn.

A aştepta să-i cadă mere mălăieţe în gură.

A bate apa în piuă.

A bate câinii prin sat.

A bate câmpii.

A bate drumurile.

A bate lăturile.

A bate ţurca.

A căra vânt cu sita.

A căsca gura.

A fi bun de trimis după moarte.

A fi pierde-vară.

A fi un cioflingar.

A fi vântură-lume.

A îmbla huciu-marginea.

A înnoda coada la câini.

A lăsa lucrul baltă.

A lătra la lună.

Amânarea e hoţul timpului.

A merge cu paşi de melc.

A nu da din pas.

A nu face nici o brânză.

A nu face nici o ceapă degerată.

A nu fi bun de nici o brânză.

A nu fi bun de nici o treabă.

A număra pietrele.

A o lua hăisa.

A paşte bobocii.

A paşte vântul.

A scuipa în vânt.

A se culca pe-o ureche.

A se duce la prăşit fără sapă.

A se lăsa pe-o ureche.

A se lăsa pe tânjală

A se lua cu luleaua.

A se muta de pe vatră pe cuptor.

A se uita cu un ochi la gaie şi cu altul la tigaie.

A sta cu burta la soare.

A sta cu mâinile în buzunar.

A sta cu mâinile încrucişate.

Asudă mâncând şi îngheaţă lucrând.

A şedea în coada sapei.

A tot cerne şi a nu mai frământa.

A trage chiulul.

A turna său în carne grasă.

A umbla bătând câinii.

A umbla brambura.

A umbla creanga.

A umbla cu şoalda.

A umbla de-a nimica.

A umbla de-a zbranca.

A umbla de flori de cuc.

A umbla de florile mărului.

A umbla de frunza frăsinelului.

A umbla după borta vântului.

A umbla după cai verzi.

A umbla gonind vânturile şi măsurând câmpurile.

A umbla handralău.

A umbla harhageaua.

A umbla în bobote.

A umbla în dorul lelii.

A umbla întărâtând câinii prin mahala.

A umbla lela.

A umbla pe urlaţi.

A umbla şapte hotare.

A umbla teleleu Tănase.

A umbla terchea-berchea.

A umbla tralea-valea.

A umbla vâj-margina.

A vorbi de clacă.

Bate laturile.

Căile celor ce şed fără lucru sunt acoperite cu spini.

Când aud de zi de lucru, mi se îngrelează trupul.

Când cei, n-are, când dai, n-are.

Când îl cuprinde pe om lenea, sărăcia i se suie-n spate.

Cel ce doarme rămâne cu dinţii la stele.

Cine cerne toată ziua nu mănâncă mămăligă.

Cine e întâi la masă e pe urmă la lucru.

Cine-i leneş şi tot doarme, când îl caţi moare de foame.

Cine la tinereţe e leneş, suferă la bătrâneţe.

Cine se codeşte mult, face puţin.

Cine vara petrece cântând, iarna rămâne flămând.

Cine ziua e leneş, să mâne flămând pe noapte.

Cucul cântă, iar leneşul stă şi numără.

Cu leneşul nu te pricopseşti.

Cum se culcă, iar adoarme, cum se scoală, iar i-i foame.

Cu omul leneş mori de foame.

Dacă şade el degeaba, gândeşte că toţi n-au treabă.

D-alde terchea-berchea, trei lei perechea.

De fus sari în sus; de furcă îţi faci nălucă.

De la sobă pân' la foc pentru leneş e mult loc.

De la uşă pân' la prag, înapoi obielele mă trag.

De lene ochi-şi închide şi buzele-şi deschide.

De leneş ce este, nici nu poate mânca.

De lucru e lenoasă, la joc nu are soaţă.

Din trândăvie se nasc toate relele.

Face groapă sub el.

Hodor, hodor, şi în pod nimica.

I-i a lucra ca şi câinelui a linge sare.

Îi e lene să şi vorbească, dar încă să mai şi muncească.

În casa leneşului totdeauna e sărbătoare.

În casa trândavului e sărăcie lucie.

Înconjură lucrul şi cearcă mâncarea.

Întreabă pe leneş, să te înveţe minte.

În ziua lucrului vine boala trupului.

La casa cu două fete mor pisicile de sete.

La cântare e vestită, însă nu şti face pită.

La cel ce joacă bine, coasa nu taie.

La cumătrul lăudat şede fânul ne-adunat.

La horă mă îndes, iar de furcă fug cât pot.

La joc e ca focu, la lucru ca butucu.

La leliţa jucăuşă stă gunoiul după uşă.

La o treabă când se scoală parcă are ouă în poală.

Lenea doarme şi sărăcia o apără de muşte.

Lenea e cucoană mare care n-are de mâncare.

Lenea e începutul răutăţilor.

Lenea e la om ca şi rugina la fier.

Lenea face pe bogatul a i se urî şi pe săracul în nevoie a se târî.

Lenea-i începutul sărăciei.

Lenea încet păşeşte, dar sărăcia degrabă o ajunge.

Lenea pierde vremea.

Lenea scurtează viaţa, iar munca o lungeşte.

Lenea te lasă muritor de foame.

Leneşa când se scoală, pare că are ouă în poală.

Leneşii se înţeleg între ei.

Leneşul are gura-mpiedicată, dar o taină o spune îndată.

Leneşul cată de lucru, dar nu doreşte să-l găsească.

Leneşul, când îi este lene, visează că s-a înţepat.

Leneşul e frate cu cerşetorul.

Leneşul la toate zice că nu poate.

Leneşul mănâncă puţini colaci.

Leneşul nici nu s-a sculat şi iar trage la pat.

Leneşul nu ştie decât a boli.

Leneşului i-i greu să se apuce de lucru, căci de lăsat se lasă oricând.

Leneşului orice treabă îi pare grea.

Lenosul mult vorbeşte, dar puţin lucrează.

Lucră de-ngheaţă şi mănâncă de-asudă.

Muieţi îs posmagii?

Multe ştie, multe croieşte şi nici una nu isprăveşte.

N-ai o para chioară şi lenea te omoară.

Ne învaţă a nu judeca după înfăţişare.

Nici nu pune, nici nu ia.

Nu poate închide uşa de gunoi.

Nu ştii să torci, nici să ţeşi, numai la horă te-ndeşi.

Omul leneş e bou la mâncare şi vulpe la treabă.

Până calcă, seacă balta.

Pân' se-ncalţă, soarele se-nalţă.

Pân' se găteşte, soarele-asfinţeşte.

Până soarele se-nalţă, Ioniţă abia se-ncalţă; de la uşă pân' la pat, obielele toate cad.

Presoară gunoiul cu sare, ca să nu se împută.

Pute locul pe unde umblă.

Sârguinţa ţese pânza, iară lenea pierde vremea.

Se culcă devreme, ca să se scoale târziu.

Somnul pentru leneş e pâinea cea de toate zilele.

Şapte fete, nouă vedre şi le arde gâtul de sete.

Şederea-i neaverea, odihna-i rugina.

Şezi azi, şezi mâine, lucrul tot 'napoi rămâne.

Toată ziua doarme şi noaptea spune că-i trudit.

Trage mâţa de coadă.

Trândăvia e muma tuturor răutăţilor.

Trântorul mănâncă miere de-a gata.

Vara-ntins la umbră doarme şi iarna moare de foame.

Vătăşel de mahala a plecat a colinda.

Vede arzând pe el casa şi i-e lene ca să iasă.

Viermii te mănâncă de viu.

FRICĂ, LAŞITATE, SLĂBICIUNE

A avea curaj de curcă beată.

A avea curaj de pâslă.

A avea inimă de ceară.

A avea inimă verde.

A da bir cu fugiţii.

A fi o babă.

A fi o mămăligă.

A fi slab de înger.

A fi un fricos şi jumătate.

A fugi iepureşte.

A-i intra frigul în oase.

A-i îngheţa măduva în ciolane.

A-i tremura balamalele.

A-i ţâţâi vinele.

A nu fi bun de nici o brânză.

A o lua la papuc.

A pune coada pe spinare.

A purta frică de furnică.

Are harţag la mămăligă rece.

A se teme (a-i fi frică) şi de umbra lui.

A-şi lua călcâiele de-a umere.

A şterge putina.

A umbla cu frica-n sân.

Când să fugă şi el, s-a terminat pământul.

Cel fricos îi înfricoşează şi pe alţii.

Cine mai mult se teme, acela uită uşa deschisă.

Cine se tot teme, nimica nu face.

După bătălie (război), mulţi viteji se arată.

Frica are ochi mari.

Frica mai mare decât spaima.

Frica totdeauna aduce primejdie.

Fricosu' se teme şi de umbra lui.

Fuga-i ruşinoasă, da-i sănătoasă.

La plăcinte înainte şi la război înapoi.

La pomană năvală, şi la război înapoi.

La război coadă şi la fugă fruntea.

Leac de frică nu-i.

Nu merge la soare de frică să nu i se topească nasul.

O mie de fricoşi nu fac cât un viteaz.

Până la luptă face gură şi-apoi se teme de-mpuşcătură.

Poartă căciulă degeaba.

S-ar duce în pădure, dar se teme de şarpe.

Se face viteaz, când îl bat alţii.

Se teme de toate buruienile.

Suflă şi în lapte acru.

Taie mămăliga-n două de viteaz ce e.

Toată lumea e voinică când duşmanul fuge.

Voinic la danţ şi la război în şanţ.

Voinicos, dar cam fricos.

GRABĂ

Cine se grăbeşte, se poticneşte.

Graba strică treaba.

ÎNDĂRĂTNICIE

A fi îndărătnic ca un catâr.

Omul îndărătnic şi pizmaş ca racul îşi mănâncă carnea singur.

Omul îndărătnic toate le face pe dos.

ÎNGÂMFARE, FALĂ, LĂUDĂROŞENIE

A avea ceaţă (fum) în creieri.

A avea fumuri în cap.

A da bani de ciubotă.

A fi buricul pământului.

A fi mare brânză.

A fi tare (fudul) de urechi.

A-i plăti ciubote roşii.

A nu-şi încăpea în piele.

A se îmbrăca cu pene de păun.

A se înfla în pene.

A se înfoia ca varza.

A se lăuda cu pielea lupului din pădure.

A-şi înfla nările.

A-şi lua nasul la purtare.

Atât l-au lăudat, până i-au crescut coarne.

A ţine nasul sus.

A umbla cu capul mare.

A umbla cu ciubote roşii.

A umbla cu nasul pe sus.

Cine pe sine se laudă, acela mai tare se-njoseşte.

Cine se laudă că nu e mincinos, trebuie crezut pe jumătate.

Fala mare traistă n-are.

Fală goală, traistă uşoară.

Fudulia mare mămăligă n-are.

Lauda aduce pagubă.

Lauda de sine nu miroase a bine.

Lauda nu-i cu bani.

Laudă mare, şi-n traistă n-are.

Laudă-mă, gură, că ţi-oi da friptură.

Lăudărosul trage adesea ruşine.

Lăudărosului îi pute gura de minciuni.

Mândrului îi stă Dumnezeu împotrivă.

Nu-i ajungi cu prăjina la nas.

Omul fudul face toate numai de ochii lumii.

S-a ales cu fudulia goală.

Umblă cu capul pe sus, ca spicul cel gol.

LĂCOMIE, POFTĂ FĂRĂ MĂSURĂ

A avea burtă de iapă.

A dori câte-n lună şi-n stele.

A face burta butie şi gura pâlnie.

A fi cu un ochi la făină şi cu altul la slănină.

A fi sac fără fund.

A lins până a pus vasul cu fundul în sus.

A mânca banii cu lingura.

A mâncat pită din nouă cuptoare.

A mâncat şi mielul, şi purcelul, şi peştele călugărului, şi tot mai vrea.

A pune lumea în pântece.

Are să zică pântecele c-a-nnebunit gura.

A scoate două piei de pe o oaie.

Azi ai mânca un cal, mâine doi.

Bucăţica mare trece cu ’necare.

Cică mălaiul nu-i copt, şi el înfulecă cât opt.

Cine apucă multe, puţin are.

Cine are mână lungă, pierde şi ce are-n pungă.

Cine ia o brazdă lată, rămâne cu ea nearată.

Cine îmbrăţişază multe, puţine grămădeşte.

Cine lăcomeşte, nu se pricopseşte.

Cine mănâncă lacom, nu-i ticneşte.

Cine muşcă bucata mare, singur se-neacă.

Dă cu o mână şi ia cu amândouă.

Decât să rămâie brânza, mai bine să crape rânza.

De ce are, de ce mai vrea să aibă.

Dobânda lungă rupe ciochina.

Îl doare în burtă şi mănâncă o turtă.

Îl scurmă paralele în pungă.

Lacomii sunt de unde n-are mărul coajă şi cireaşa sâmbure.

Lacomul mai mult pierde şi leneşul mai mult aleargă.

Lacomul nici sie, nici altuia nu e de folos

Lacomul se plânge de gură, că n-are măsură.

Lacomul, şi sătul, flămând este.

Lacomului, cât să-i dai, el nu zice ba.

Lăcomia de la aur la gunoi şi de la diamant până la sticlă se întinde.

Lăcomia este rea şi păgubitoare boală.

Lăcomia pierde omenia.

Lăcomia sparge sacul.

Lăcomia strică omenia.

Mănâncă şi bucăţica calicului.

Pântecele se satură, dar ochii niciodată.

Poftele omului n-au hotar.

Să curgă ca Dunărea şi tot nu-i ajunge.

Se închină pântecelui.

Vrea să fie şi cu pui, şi cu ouă, şi cu găina grasă.

LINGUŞIRE, VICLENIE, ŞIRETENIE, SLUGĂRNICIE

A avea cătătură de vulpe.

A avea suflet pestriţ.

A fi cu două feţe.

A fi în doi peri.

A fi taler cu două feţe.

A fi un linge-blide.

A linge cizmele cuiva.

Căţel de două uşi.

Făţarnicul e ca un cărbune acoperit care pe neştiute te arde.

Linge melesteul.

Linge talere.

Linguşeala dulce mult aduce.

Linguşitorul adoarme cu gândul numai la sine.

Linguşitorul este izvorul minciunilor.

Linguşitorul îşi apără numai pielea lui.

Linguşitorul îţi unge buzele cu miere şi-ţi sfâşie inima cu ghearele.

Linguşitorul numai la îmbogăţirea lui se gândeşte.

Linguşitorul nu se pripăşeşte pe lângă cei săraci.

Omul viclean se îmbracă când în piele de oaie, când în piele de vulpe.

Şiret pe şiret cunoaşte.

Viclenie pentru viclenie.

OBRĂZNICIE, NEOBRĂZARE

A avea obraz de scoarţă.

A fi gros de obraz.

A fi neobrăzat (cu două obraze, cu alt obraz).

A-i crăpa (plesni) obrazul de ruşine.

A se sui în capul (cuiva).

E obraznic, nu-i ca porcul.

Musafirul obraznic scoate gazda din casă.

Nepoftitul scaun n-are.

Obrazul gros aduce pântecelui folos.

Omul obraznic merge nepoftit la praznic.

A FI DE RUŞINE, DE RÂS

A ajunge de râsul curcilor (găinior).

A-i arde (cuiva) obrazul.

A intra în pământ de ruşine.

A pune nasul în pământ.

A se da de ruşine.

A-şi păta numele.

A umbla cu dangaua pe frunte.

E ruşine pentru acel ce linge unde a scuipat.

I-a crăpat obrazul, dar ruşinea tot nu i-a pierit.

Râde ciob de oală spartă.

Ruşinosul linge osul.

Ruşinosul roade osul.

SĂRĂCIE SPIRITUALĂ (A DUHULUI)

A fi mic la suflet.

A fi sărac cu duhul.

SURZENIE, ORBIE

A avea apă (bumbac) în urechi.

A avea perdea la ochi.

A face pe surdul.

După ce că e surd, nici n-aude.

Pe o ureche-i intră şi pe alta-i iese.

Poţi da cu tunul la urechea surdului.

TRĂDARE, VÂNZARE

Inima de vânzător e venin otrăvitor.

UITUCIE

A uita de la mână până la gură.

A uitat ce-a mâncat aseară.

Nu ţine minte de la gură pân' la nas.

MINCIUNĂ, NEADEVĂR

A despica firu-n patru.

A dezlega sacul cu minciuni.

A face orz din grâu.

A fi cusut cu aţă albă.

A fi sacul cu minciunile.

A înghiţit un ac şi a scos (o să scoată) un fier de plug.

Amăgeşte de usucă pământul.

A o coase cu gherghef, să meargă călare pe sârmă.

A pierdut cinstea în ocolul cu minciuni.

A spune că laptele-i negru.

A spune minciuni gogonate.

A tăia la chiroane.

A umbla cu cioara vopsită.

A umbla cu gura căscată după minciuni.

A umbla cu minciuna-n dinţi.

A umbla cu traista cu minciuni.

Când se înteţesc minciunile, se apropie naşterea.

Când spui minciuna, să o crezi pe jumătate.

Când spui o minciună, trebuie singur pe jumătate s-o crezi.

Cel ce ascultă la minciuni e ca şi cel ce paşte vânt.

Cine a minţit o dată, nu se mai crede nici când spune adevărul.

Cine a minţit o dată şi-a mâncat credinţa toată.

Cine înşală o dată, înşală şi a doua oară.

Cine minţeşte, lumea de el se fereşte.

Cine poartă burluiul cu minciuni, i se sparge odată-n drum.

Cine se laudă că nu-i mincinos, trebuie crezut pe jumătate.

Cine se-nvaţă mincinos, când spune adevărul se bolnăveşte.

Cine spune minciuna, e ca şi cel care fură.

Cine spune minciună, întâi obrazul îşi ruşinează, iar mai pe urmă sufletul îşi ucide.

Cine umblă după minciuni, nu mănâncă nici gras, nici dulce.

Cu cartea-n mână şi cu minciuna-n gură.

Cu minciuna îţi merge până la un timp.

Cu minciuna prânzeşti, de cinat nu cinezi.

Cu-o minciună boierească treci în ţara ungurească.

Dă cu negru peste verde, că stăpânul nu ne vede.

De la adevăr până la minciună e un lat de palmă.

De multe ori din ţânţar lumea face armăsar.

Din gura mincinosului nici adevărul nu se crede.

E un mincinos de n-are margini.

E un vânător că-ţi nimereşte musca în ochiul stâng.

Face din lână laie, lână albă.

Face noaptea zi şi ziua noapte.

Frumoasă poveste, dar mare minciună.

Îi întrebi de bob şi-ţi răspund mazăre.

Îi merge minciuna în picioare.

Încheagă apa în fântâni.

Lauda mincinosului, bucuria nebunului.

Mincinos pe mincinos greu înşală.

Mincinos pe mincinos nu poate înşela.

Mincinosul când spune, adevărul se bolnăveşte.

Mincinosul, cu d-a sila, face musca cât cămila.

Mincinosul face ziua noapte şi noaptea zi.

Mincinosul încornorează ţânţarul şi-l măreşte cât măgarul.

Mincinosul încoronează ţânţarul, de ţi-l face cât măgarul.

Mincinosul mult pierde.

Mincinosul se cunoaşte pe faţă.

Mincinosul se îmbolnăveşte dacă nu spune minciuni.

Minciuna are picioare scurte.

Minciuna are şi ea loc pe unde se trece.

Minciuna are şi ea măsură.

Minciuna a umblat cât a umblat, până i s-a înfundat.

Minciuna, ca glonţul, în apă se afundă.

Minciuna măgulitoare place celui rău.

Minciuna nu te duce la bine.

Minciuna se afundă ca plumbul.

Minciuna se afundă ca plumbul şi iese ca frunza.

Minciuna sparge case de piatră, dar alteori preţuieşte mai mult ca un adevăr nespus la locul lui.

Minciuna sparge şi case de piatră.

Minciuna uneori îi bună.

Minciuna zboară ca glontele.

Minciună cu coadă.

Minciună cu coarne.

Minciunile una pe alta se ajung.

Minte de se-ncheagă apa.

Minte ca din carte.

Minte de îngheaţă apele.

Minte de se-ncheagă apa.

Minte de stă soarele în loc.

O minciună bine ticluită face mai mult decât un adevăr.

O minciună mică poate da naştere la o primejdie mare.

O minciună spusă cere alte şapte, ca să fie acoperită.

O să se mântuie el odată sacul cu minciuni.

Pentru o minciună se face moarte de om.

Şi minciuna-i vorbă.

Şi minciuna prinde loc.

Şi-o dezlegat sacul minciunilor.

Toarnă la minciuni de merg cu picioarele.

Ţine capra de coarne şi jură că-i şută.

Umblă cu plosca cu minciuni.

Vede colac şi zice mălai.

NECHIBZUINŢĂ, NEPRICEPERE, NESOCOTINŢĂ, NEŞTIINŢĂ (tematică directă şi indirectă)

A aduce apă după ce s-a stins focul.

A ajunge slugă la măgar.

A aluneca cu mintea.

A apuca cu dinţii.

A bate apa să se aleagă unt.

A băga funia navei prin urechea acului.

A căra apa cu ciurul.

A căra apă la fântână.

A căra apă la râu.

A căra lemne în pădure.

A căuta acul în carul cu fân.

A căuta ou cu toartă.

A căuta peri în palmă.

A căuta pete-n Soare.

A căuta potcoave de cai morţi.

A cânta surzilor.

A cere lână de la broască.

A clădi pe nisip.

A culege pere din prun.

A da cal şi a lua măgar.

A da cu bâta-n baltă.

A da cu botu-n baltă.

A da cu căciula-n câini.

A da cu măciuca-n baltă.

A da cu oiştea-n gard.

A da cu roata în pod.

A dat burduful de brânză în sama câinilor.

A face chiroane.

A face din cal măgar.

A face din teie curmeie.

A face gaură în apă.

A face gaură în cer.

A fi bun să încâlcească fuioare.

A fi cu luna-n cap.

A fi un calcă-n străchini.

A fugit în pod să nu-i cadă casa pe cap.

Ai priceput şi tu cât a priceput ciomagu' lui moş Neagu.

A-i zbura minţile pe dealuri.

A încăleca pe la coada calului.

A învăţat carte până la glezne.

A învăţat ce au uitat alţii.

Ajunge din vlădică popă.

Aleargă la lauda mare.

A lega calul de coada ciupercii.

A lega cartea de gard.

A-l paşte pe cineva bobocii.

A merge alături cu drumul.

A merge cu puşca goală la vânat.

A merge la Bucureşti pe Lotru.

A mişcat orice piatră, neştiind sub care este peşte.

A nu avea nici cap, nici coadă.

A nu mai şti unde-i stă capul şi picioarele.

A nu pricepe nici o boabă.

A nu spune nici laie, nici bălaie.

A nu şti nici bechi.

A nu vedea mai departe de lungul nasului.

A o apuca hăisa.

A pleca la vânat cu puşca goală.

A plecat călare şi se întoarce cu şaua în spinare.

A pofti urdă de curcă.

A pornit cu coasa să taie vântoasa.

A prinde căscăuni.

A prinde muşte.

A prinde peşte cu cuşma.

A pune carul înaintea boilor.

A pune căpăstru în coada calului.

A purta chiua-n spate.

A pus oala cu mănuşa către foc.

Ar puşca iepurele, dar n-are cine i-l presăra cu sare pe coadă.

Ar vrea să facă ceva şi el, dar nu ştie în ce fel.

A sărit din apă în ciubăr.

A scoate luna din fântână.

A scrie cai verzi pe pereţi.

Ascute coasa cu aţa mămăligii.

A se arunca în gura lupului.

A se arunca în urma trenului.

A se duce fără puşcă la război.

A se juca cu coada ursului.

A se pune în buza trenului.

A-şi lua inima în dinţi.

A tăia frunze la câini.

A trăi cu capu-n sobă.

A turna gaz în foc.

A turna iaurt peste smântână.

A umbla ca căscatul din om în om.

A umbla cu câine surd la vânat.

A umbla după icre verzi.

A umbla în dodii.

A umbla să dezgroape (înnoiască, învie) morţii.

A vântura făină.

A vinde castraveţi la grădinar.

A vinde peştele în baltă.

Baba bătrână are şapte vineri pe săptămână.

Baba călătoare n-are sărbătoare.

Bate apa să iasă unt.

Bate crângu' să sară iepurii.

Beleşte boul până a nu-l tăia.

Borşul la foc şi peştele în iaz.

Cară apă-n Dunăre.

Cată Nanea iapa, călare pe ea.

Caută luleaua şi ea e în dinţi.

Caută să împletească lâna pe sub mătase.

Când de multe te apuci, mai pe toate le încurci.

Când se duce, parcă vine.

Când ţi-a spune că plouă, crapă lumea de sete.

Câte fete se ridică, nu pot face o mămăligă.

Cel ce începe multe, nu isprăveşte nimic.

Cel ce tot alege, pe urmă culege.

Cine deschide ochii după ce cumpără, cumpară totdeauna marfă proastă.

Cine nu ştie cărarea, nu ştie nici drumul.

Cine umblă pe drum cu gândul acasă, îşi pierde căciula în târg.

Cumpără şa şi calu-i în târg.

Cunoaşte la cai breji.

Dă brânza pe peşte.

Dă bună dimineaţa gâştelor.

Dă cu barda în lună.

Dintr-un fus de moară face o coadă de teslă.

Duce pământ din vale-n deal.

Duce soarele în casă cu oborocul.

După fete tot alergi şi nasul nu ştii să ţi-l ştergi.

După ploaie, căciulă de oaie.

E gata să deie pentru un ban şi opincile din picioare.

Eu îl trimit la foc şi el îmi aduce busuioc.

Fă-mă, mamă, cu noroc
Şi m-azvârle-apoi şi-n foc.

Frământă făina cu picioarele şi lutul cu mâinile.

Fuge la deal cu plinul ca' n vale cu deşertul.

I-a dat Dumnezeu bogăţie, numai nu i-a dat minte.

I-au crescut ciuperci în urechi.

I se pare dealul vale.

Împiedică la deal şi despiedică la vale.

Încearcă marea cu degetul.

În mână ce-i pică, sparge tot şi strică.

În ziua de Paşti s-a dus să vânză fasole.

Îşi caută umbra lui.

L-a lăudat de l-a pricopsit.

Le crede pe toate lăptoase.

Loc de casă în curtea bisericii.

Măsoară marea cu degetul.

Mânzu-i în iapă, dar căpăstru-i gata.

Mişcă toate pietrele.

Mulţi nerozi pasc vântul.

N-are după ce bea apă şi el se scobeşte în măsele.

Nesocotitul găseşte bucurie în a face rele.

Nu ştie a face deosebire între oaie şi berbec.

Nu ştie încă cum se mănâncă mămăliga.

Nu ştie să încurce două paie.

Nu ştie să lege două paie.

Nu ştie să-şi numere degetele.

Nu te pricepi să împarţi un pai la doi boi.

Oala la foc şi iepurele în pădure.

Omul neslujit e ca lemnul necioplit.

Pe carte nu prea poate, pe de rost ştie cam prost.

Pentr-un petic de moşie se strică un sac de hârtie.

Pentru un lucru de nimică joacă baba de se strică.

Pe o ureche îi intră şi pe alta îi iese.

Plânge râsul de-astă vară.

Pune căpăstrul în coada calului.

Pune puşca jos şi prinde iepurele.

Pune strajă mâţa la lapte.

Râde ca mirele cel surd.

Râde vârşa de vârşog.

Râde vârşa de baltă şi nu vede că-i putrezeşte coada într-însa.

S-a dus la păscut cu viţei şi a venit cu bobocei.

Satul arde şi baba se piaptănă.

Sărbătorile le face zile de lucru şi zilele de lucru sărbători.

Seamănă bob pe sobă şi mazăre sub laiţă.

Seamănă castraveţi pe pereţi.

Se culcă în tindă ca să-şi scurteze din cale.

Se duce la fântână fără căldare.

Se duce la vie cu struguri în poală.

Stinge focul cu paie.

Şede pe măgar şi caută măgarul.

Ştie cât au uitat ceilalţi.

Toarnă foc peste pară.

Toate pe dos şi nunta marţea.

Tot alege, pân 'culege.

Toţi sapă, da el duce câinii la apă.

Trage targa pe uscat.

Una spune şi alta face.

Vinde moşia şi cumpără sanie.

Vinde via pe stafide.

Vrând să-şi facă sprâncenele, şi-a scos ochii.

Vrea să facă fântână în pod.

NEBUNIE, PROSTIE

A ajunge în mintea copiilor.

A asculta cu o ureche.

A avea cap de cuc.

A avea cap de fag.

A avea cap de gâscă.

A avea cap de întors furci.

A avea cap fără hartă.

A avea capul ca dovleacul.

A avea fluturi în cap.

A avea fumuri în cap.

A avea greieruşi la cap.

A avea minte de cimpoiaş.

A avea orbul găinilor.

A avea păsărele.

A călca prin străchini.

A căra apă cu ciurul.

A căra apă la puţ.

A căra lemne la pădure.

A cere lână de la broască.

A da în gropi.

A da în gropi ziua în amiaza mare.

A da prin băţ.

A da sabia în mâna celui nebun.

A fi bălţat.

A fi bătut cu lopata.

A fi bătut de brumă.

A fi bou încălţat.

A fi bun de dus la balamuc.

A fi bun de dus de căpăstru.

A fi bun de pus în cânepă.

A fi ca apucat.

A fi (cam) într-o parte.

A fi cam sărit din grăunţe.

A fi cam zurliu la minte.

A fi cap de bou.

A fi călcat de cireadă.

A fi ciocnit.

A fi de dârloagă.

A fi făcut din topor.

A fi gură-cască.

A fi hop pe-o parte.

A fi întors de la ţâţă.

A fi într-o doagă.

A fi într-o dungă.

A fi într-o ureche.

A fi lovit cu leuca.

A fi pălit din născare.

A fi prost ca propca.

A fi sărit din balamale.

A fi sărit din ţâţâni.

A fi smucit din botez.

A fi stricat la cap.

A fi Tănase.

A fi tidvă goală.

A fi trăsnit.

A fi tulbur la cap.

A fi verde la cap.

A fluiera în biserică.

A-i creşte cuiva coarne.

A intrat viţel şi a ieşit de nu-i încap coarnele pe uşă.

A-i lipsi o doagă.

A-i răsări cuiva luna în cap.

A încerca vadul cu nebunul.

A-l linge iepurii.

A-l râde (pe cineva) şi cioarele.

A mâncat ceapa-ciorii.

A nu avea grăunţe în cap.

A nu fi dat la rindea.

A schimba calul pe măgar.

A se face de basm.

A se face într-o ureche.

A se face Tănase.

A-şi pierde capul.

A umbla cu capul în traistă.

A umbla cu capul între urechi.

Au pierdut deşteptţii mintea şi proştii au găsit-o.

Barbă mare, minte n-are.

Cap ai, minte ce-ţi mai trebuie?

Cap de crap, creieri de iepure.

Cap la tine, minte la alţii.

Cap mare, minte puţină.

Capul lui a mai fost la o cioată de răchită.

Când te iei după un prost, mai mare prost eşti.

Ce face un prost nu pot desface zece înţelepţi.

Ce folos de noi veşmânte, dacă deloc nu ai minte?

Ce poţi face, dacă ai bani şi n-ai minte?

Chiar prostul, tăcând, de înţelept toţi îl cred.

Chip frumos la un cap prost.

Cine nu cunoaşte pe prost, e mai prost decât el.

Cine se naşte breaz, breaz moare.

Citeşte în stele şi dă în gropi.

Copilul râde şi când nu e de râs.

Crede că tot ce zboară se mănâncă.

Cu alifia nu se lecuieşte prostia.

Cu omul prost n-o mai scoţi la capăt.

Cu omul prost să nu ai a face nici în clin, nici în mânecă.

Dă două jumătăţi pe una întreagă.

Dă foc casei ca să arză şoarecii.

De mare, mare, dar minte n-are.

De omul prost râd şi câinii.

Din nebunia străină te înveţi minte.

După ce că e prost (sărac, slut) îl mai cheamă şi Vlad.

E greu când ajungi să cumperi orz de la gâşte.

E smintit din botez şi lovit cu capul de cristelniţă.

Fiecare nebun ştie să câştige bani, dar nu ştie să-i păstreze.

Frunză verde solz de peşte, apa-n vale nu cotleşte, omul prost nu-mbătrâneşte.

Gânduri multe fără treabă, dovedeşte minte slabă.

Gură-cască — minte proastă.

I-a fugit un iepure din cap.

Işlicul e mare, dar capul e mic.

Iuţeala la mânie cade-n nebunie.

Îi curg mucii pe nas şi el zice că-i untură.

Îi cu vânt în cap.

Îi lipseşte o doagă.

Îi mănâncă câinii din traistă.

Îi zboară minţile pe dealuri.

Înalt ca bradul şi prost ca gardul.

La aşa cap, aşa chiulaf.

La orice îi sare glasul şi râde nebun cu ceasul.

Lovit (bătut) în cap cu leuca.

Mintea de-ar creşte pe toate cărările, ar paşte-o şi măgarii.

Mintea prostului se cântăreşte cu prostia deşteptului.

Minte la nebun, cât glas la un peşte.

N-are obezile toate.

Nebunia din născare leac n-are.

Nebunii tulbură apa şi înţelepţii pescuiesc.

Nebunul bate balta şi tot pe el se stropeşte.

Nebunul nu asudă nici la deal, nici la vale.

Nebunul nu râde de ce vede, ci de ce-şi aduce aminte.

Nebunul nu ştie şapte.

Nebunul se laudă cu nebunia lui.

Nebunului nici să-i faci, nici să-ţi facă.

Nerodul frământă făina cu picioarele şi lutul cu mâna.

Nerodul întâi o croieşte, apoi se gândeşte.

Nerodul la orice fie pe loc zice că ştie.

Nici bleg, nici om întreg.

Nu e botezat cu toată apa.

Nu e nebun cine e nebun, ci e mai nebun cine se pune cu nebunul.

Nu-i ajunge o sâmbătă.

Nu-i nevoie că-i nalt, bine că-i prost.

Numai prostul se supără de adevăr.

Numai proştii se tem de moarte.

Nu vede mai departe decât lungul nasului.

Omul prost bun argat la cas-a fost.

Omul prost crede tot.

Omul prost nu vede pădurea din cauza copacilor.

Omul prost se mânie repede.

Ori gură, ori văgăună, prostului îi e totuna.

Parcă a mâncat mătrăgună (măsălar).

Parcă are mintea în călcâie.

Parcă eşti făcut la meliţă.

Parcă-i aruncat din furcă.

Pe cât îi de prost, pe atâta-i şi de fudul.

Pe cel prost bate-l cu toată pădurea, că tot prost rămâne.

Pentr-un boţ de mămăligă, râde prostu de se strică.

Pe proastă mintea n-o doare; ea se plânge de picioare.

Pe prost nu-l poţi aduce la adevăr.

Poţi să despici lemne pe capul lui.

Prăpădeşte un bou pentru un ou.

Proasta se duce la moară şi se-ntoarce cu grăunţele-n poală.

Prost cu prost când trăieşte lesne se îngăduieşte.

Prostia din născare leac nu mai are.

Prostia e boierie mare.

Prostia şi nerozia se rudesc cu nebunia.

Prost se naşte, prost creşte, prost moare.

Prostu-i prost şi în ziua de Paşti.

Prostul când îl bagi în seamă, se înalţă în sus de-o palmă.

Prostul când s-a făcut împărat, mai întâi pe tată-său l-a spânzurat.

Prostul cearcă gârla-n glumă şi se-neacă înadins.

Prostul crede pe oricine mai prost decât dânsul.

Prostul este ca orbul când dă de părete.

Prostul face ce vede şi ce aude crede.

Prostul intră râzând şi iese plângând.

Prostul îmbătrâneşte de grija altuia.

Prostul încearcă gârla în glumă şi se îneacă înadins.

Prostul întâi vorbeşte ş-apoi se gândeşte.

Prostul nici să-i faci, nici să-ţi facă.

Prostul nu râde de ceea ce vede, da' de ce-şi aminteşte.

Prostul prost rămâne.

Prostul râde fără să ştie de ce.

Prostul râde singur de prostia lui.

Prostul se bagă-n frunte, cumintele stă de-o parte.

Prostul se cunoaşte după râs şi mers.

Prostul se cunoaşte după vorbă şi şiretul după ochi.

Prostul socoteşte că le ştie pe toate.

Prostul spune tot ce ştie.

Prostul taie copacul ca să-i mănânce rodul.

Prostului nu-i stă bine dacă nu-i şi fudul.

Proştii nu se seamănă, dar răsar singuri.

Râde ca prostul la pomană.

S-a dus la păscut viţei şi s-a întors cu bobocei.

Se face prost şi-i prinde bine.

Se pricepe ca măgarul la cântar.

Şarpele se prinde cu mâna nebunului.

Şi-a bătut un cui în cap.

Taie tăieţei cu barda.

Tare e deştept, când tace.

Tontul nu ştie ce-i contul.

Toţi proştii răstoarnă pământul.

Un nebun aruncă piatra în baltă şi zece cuminţi n-o pot scoate.

Zvârle nucile-n pod cu furca.

RISIPĂ, IROSEALĂ

A arunca banii în vânt.

A fi mână spartă.

A fi sac spart.

A risipi poate, a aduna — ba.

Averea strângătorului trece în mâna cheltuitorului.

Banii strângătorului intră în mâna cheltuitorului.

Câştigă opt şi mănâncă zece.

Ce-a strâns într-o vară a cheltuit într-o seară.

Cine cheltuie peste ce câştigă, nare-n casă mămăligă.

Cine nu cruţă paraua, nu cruţă nici galbenul.

Cine nu se îndură de un cui, pierde şi potcoava.

Strânge cu acul şi risipeşte cu lopata.

Verşi cu pumnul şi aduni (culegi) câte unul.

Vinde cu toptanul să ia banii la anul.

RĂUTATE, URĂ, GÂLCEAVĂ, ZAVISTE, INVIDIE

A arunca cuiva şperlă în ochi.

A ascunde ac în miere.

A avea inimă de câine.

A avea inimă de piatră.

A avea nagâţ.

A avea peri răi în ochi.

A bruftui pe cineva.

A căta capăt de gâlceavă.

A căuta ceartă cu lumânarea aprinsă.

A căuta peri în palmă.

A da (a zvârli) cu barda-n lună.

A face de mascara (pe cineva).

A fi (a avea) maţe-negre.

A fi bună bucăţică.

A fi bună poamă.

A fi cu colţii lungi.

A fi cu draci.

A fi de cei ce puşcă-n lună.

A fi de râs până-n prânz şi de ocară până-n sară.

A fi lup în piele de oaie.

A fi negru la inimă.

A fi poamă bună (rea).

A intra dracii în cineva.

A lua în balon (pe cineva).

A lua la rost (pe cineva).

A mânca lut şi pământ.

A nu fi prea mers la biserică.

Apucă luna cu dinţii.

A pune ochiul pe ceva.

A scoate cuiva peri albi.

A se face foc şi pară.

A se mesteca în toate, ca sarea în bucate.

A se sparge toate străchinile în capul cuiva.

A stoarce lapte din piatră.

A şedea cu buza pe dos.

A-şi arăta unghiile.

A-şi da arama pe faţă.

A-şi face de cap.

A-şi lua piper în nări.

A-şi pune carul în pietre.

A tuna şi fulgera de mânie.

Bea apă clocotită şi mănâncă foc.

Ce apucă se usucă.

Ce au căutat pe la nas le-a dat.

Cine-i de treabă cu cei răi nu se adună.

E bun numai când doarme.

Fapta cea rea, cândva, se pedepseşte.

I-a ieşit cuţitul prin sac.

Iute la minte, rău la fire.

Îi crapă pielea de al dracului ce-i.

Îi ies ghearele prin sac.

Îi pârjol pe unde trece.

În care cămaşă s-a mâniat, într-aceea s-a desmânia.

Lucrul rău piere greu.

Lucru' rău nu piere cu una cu două.

Mănâncă pământul.

Mânia de cu sară s-o laşi pe dimineaţă.

Ochii zavistnicului văd şi ceea ce nu este.

Omul la mânie cade-n nebunie.

Omul rău se cunoaşte de la o poştă.

Omului rău dă-i şi cămaşa şi fugi.

Pe oamenii răi nu-i iubeşte nimeni.

Pe tot ce pune mâna se usucă.

Pielea rea şi răpănoasă ori o bate ori o lasă.

Pizma este ca (şi) cariul în inima copacului.

Răul ce şi-l face omul singur, nimenea altul n-ar putea să i-l facă.

Răul întotdeauna îşi primeşte pedeapsa.

Răul nu rămâne nepedepsit.

Răul nu trebuie răsplătit cu rău.

Răul se învaţă lesne.

Rupe mâţa-n două.

S-a mâniat Neagu pe sat şi trei zile n-a mâncat.

Sfada şi gâlceava aduc nenorociri.

Te vorbeşte de bine şi dă cu barda-n tine!

Ura naşte ură.

Ura, zavistea şi frica nasc vicleşugul.

Zace de inimă de bun ce este.

Zavistea muma tuturor răutăţilor în lumea aceasta este.

VORBĂRIE, FLECĂREALĂ

A apuca cu gura înainte.

A arunca praf în ochi.

A asculta la gura cuiva ca la o carte.

A avea apă în gură.

A avea gâdilici la limbă.

A avea gura împuţită.

A avea gura slobodă.

A avea limba lată.

A avea mâncărici la limbă.

A avea peri pe limbă.

A bate apa-n piuă.

A bate gura de clacă.

A face slova cu piciorul de furnică.

A face spume la gură.

A fi bun de gură şi rău de lucru.

A fi buruienos la gură.

A fi cu limba lungă.

A fi gură (limbă) de clopot.

A fi gură-spartă.

A fi rău de gură.

A fi scump la vorbă.

A fi talanca târgului.

A grăi cam peste deal.

A grăi pleavă.

A-i creşte păr pe limbă.

A-i ieşi limba de-un cot.

A-i face (cuiva) capul calendar (oboroacă).

A-i îngheţa limba-n gură.

A-i rămâne vorba în vânt.

A-i umbla gura moartă.

A îndruga (spune, tăia, vorbi) verzi şi uscate.

A jurui cerul şi pământul.

A le spune calde.

A lua piatră în gură.

A lucra cu limba.

A o lua razna.

A o ţine morţiş.

A prăpădit cheia de la gură.

A purta poşta (ştafeturile).

Are limbă lungă şi minte scurtă.

Ascultă-l, dacă ai vreme.

A spune braşoave.

A spune gogoşi.

A spune povestea cu cocoşul roşu.

A spune poveşti.

A spune toate din fir în păr.

A spune vorbă din torbă.

A sta la poveşti.

A-şi da drumul la gură.

A tăcea ca peştele.

A umbla întărâtând câinii prin sat.

A vorbi cai verzi pe pereţi.

A vorbi câte-n lună şi-n stele.

A vorbi în dodii.

A vorbi până ţi s-a strâmba gura la ceafă.

A vorbi prin întuneric.

A vorbi tam-nisam.

A vorbit şi nea Ion, că şi el e om.

A vorbi una de la Răsărit şi alta de la Apus.

Bate toba la Moldova că-şi mărită Stroe fata.

Bolnavul multe zice, doftorul face ce ştie.

Bună ziua, căciulă, că stăpânul n-are gură.

Butoiul deşert sună mai tare.

Când sfetnicii se iau cu limbuţia, prăbuşesc împărăţia.

Cel care vorbeşte mult, face treabă puţină.

Ce mai atâta vorbă pentru un căuş de tărâţe.

Cine spune multe, spune mai puţin decât cel ce tace.

Cine vorbeşte multe, ori ştie multe ori minte multe.

Cine vorbeşte mult, vorbeşte şi prostii.

Cu cuvântul te mângâie, dar cu gândul te sfredeleşte.

Cu limbutul eşti în vânt, cu mutul în mormânt.

Dacă limba femeii ar fi mai scurtă, zilele bărbatului ar fi mai lungi.

Dacă multe grăieşti — flecar te numeşti.

De vorbă bună nu te doare gura.

Din gură în gură are să ajungă până la urechile lui vodă.

Din ochi miere, din gură fiere.

Din vorbă în vorbă iese adevărul.

Din vorbă-n vorbă îţi aprinzi paie-n cap.

Dulce la limbă, amar la inimă.

Grabnic la auzire, zăbavnic la grăire.

Grăieşte gura fără dânsul.

Grăieşte până îi ajunge gura la ureche.

Gura aduce ura.

Gura care singură pe sine se laudă, pute.

Gură are de vorbit, dar cap n-are de trăit.

Haideţi să vorbim degeaba, că tot n-avem nici o treabă.

I-i drag a grăi.

Îi toacă gura meliţoiul.

Îi umblă gura fără el.

În faţă te linge, în dos te frige.

În faţă te unge şi în dos te frige.

Latră la lună.

L-au muşcat albinele de limbă.

Leagă tei de curmei şi vorbe fără temei.

Limba lungă — treabă scurtă.

Lumea o vede cât oul şi o face cât boul.

Nici somn lung fără visuri, nici vorbă multă fără minciună.

Nu-i scoţi vorba nici cu cârligul.

Numai cu vorba nu se face ciorba.

Numai gura-i de el.

Nu spun nimănui, numai în piaţă şi la moară.

Nu ştie să lege două cuvinte.

Omul care e flecar hodorogeşte ca un car.

Parcă-i surd şi mut.

Parcă se bat calicii la gura lui.

Pe şleau.

Spune multe şi mărunte.

Tot înşiră la gogoşi, spunând despre moşi, strămoşi.

Una vorbeşte şi alta gândeşte.

Unde auzi vorbă multă, acolo-i spor puţin, că şiretlicul o îneacă.

Unde-i vorbă multă, acolo neştiinţă cu mult mai multă.

Vorba de rău mai lesne se crede.

Vorba dulce mult aduce.

Vorba goală nu umple sacul.

Vorba multă nu e fără minciuni.

Vorba multă o rublă nu face.

Vorba spusă n-o mai poţi prinde.

Vorbă de clacă.

Vorbă multă, sărăcia omului.

Zice şi el când şi când câte un cuvânt, să nu-i fie de urât.

TÂLHĂRIE, HOŢIE

A avea clei la mână.

A avea degete lungi.

A avea mâna lungă.

A cumpăra un lucru cu cinci degete şi o cătătură rea.

A fi cu mâna în buzunar.

A fi tâlhar cu funia în sac.

A se face mort în păpuşoi.

A se face mort în păpuşoi cu sacul legat la gură.

A trage la stânga.

A-ţi fura ceva din ochi.

Azi o ceapă, mâine o iapă, poimâine herghelia toată.

Azi un ou şi mâine un bou.

Bagă-l în casă — te fură, dă-l afară — te înjură.

Bani şi tâlharii au, cinste n-au.

Cei ce fură, aceia mai tare jură.

Cine fură azi o ceapă, mâine fură şi o iapă.

Cine fură azi un ac, mâine fură un gânsac.

Cine fură azi un ou, mâine fură (şi) un bou.

Cine fură îşi ia răsplata.

Cine fură, nu cumpără, dar nici cinste nu are.

De când s-a învăţat a fura, i-i ruşine a cumpăra.

Din furat — tot sărac.

Fură cloşca de pe ouă.

Fură oul de sub găină şi viţelul din vacă.

Fură şi jură.

Fură şi se dă de păgubaş.

Hoţ de hoţ se teme.

Hoţul de la hoţ învaţă.

Hoţul jură şi iar fură.

Hoţul nu se gândeşte la păcat.

Hoţul prinde pe păgubaş.

Hoţul zice c-a glumit când vede că l-a zărit.

I se cam lipeşte de mână.

Lucrul furat nu încălzeşte.

Lui tetea curca nu-i place, dar nici în gard n-o lasă.

Noaptea fură, ziua jură.

Ori fură, ori ţine sacul, e tot lotru.

Ori fură, ori ţine sacul, tot hoţ e.

Pentru hoţul cel mare şi ziua şi noaptea-s lucrătoare.

Pentru un ban furat pierzi o mie din cei munciţi.

Tâlhar pe tâlhar nu fură.

Tâlharul cel mic se spânzură şi cel mare scapă.

Tâlharul din casă nu-l vei păzi niciodată.

Tâlharul niciodată nu se procopseşte.

Te fură ziua în amiaza mare.

Toate i se prind de mână.

Tot ce se fură iese la soare.

ZGÂRCENIE

A fi cu brânza în garafă.

A fi cu maţele pestriţe.

A fi dintr-acei ce coc cartoafe în cenuşă udă.

A fi zgârie-brânză.

A lega paraua cu zece noduri.

A mânca mucul lumânării.

Are nouă baiere la pungă.

A-şi mânca negrul de sub unghie.

Calcă de două ori într-o urmă.

Când îi dai, îi fată iapa, când îi ceri, îi moare mânzul.

Cel ce are avere e mai zgârcit ca cel ce n-are.

Cel zgârcit moare cu pâinea-n traistă.

Cu brânza în şip şi cu mămăliga de-mprejur.

E scump la tărâţe şi ieftin la făină.

Face mămăligă în burlui şi o scoate cu fusul.

În casa zgârcitului nici şoarecii nu se duc.

În loc de inimă zgârcitul are o pungă mare.

Îşi mănâncă bucăţica de sub dânsul.

Îşi mănâncă de sub tălpi.

Îşi mănâncă de sub unghii.

Mai degrabă o vacă stearpă ţi-ar da lapte decât zgârcitul vreun ban.

Mănâncă numai vinerea, şi atunci de post.

Pentru o perjă alungă cioara trei hotare, şi dacă n-o prinde, o dă de sufletu' taică-său.

Pentru un cui pierzi o potcoavă.

Pentru un urcior de zară pune pisica în fiară.

Pune brânza în sticlă şi întinge pe dinafară.

Pune brânza, laptele în strachină şi întinge aiurea.

Pune pisica-n fiare când mulge vaca.

Sacul zgârcitului gură n-are şi al risipitorului fund n-are.

Scump la tărâţe şi ieftin la făină.

Scumpii laolaltă nicicând nu se pot înţelege.

Scumpul, în vis când cheltuieşte, toată ziua se tânguieşte.

Scumpul mai mult păgubeşte şi leneşul mai mult aleargă.

Scumpul nu e stăpân pe banii lui, ci banii îl stăpânesc pe dânsul.

Scumpul pentru bani ar lua şi pe fata dracului.

Şi-o mâncat lumânarea cu feştilă cu tot.

Vrea să fie şi grâul scump şi făina ieftină.

Zgârcitul are două mâini: una lungă, cu care vrea să ia, şi alta scurtă, cu care ar vrea să dea.

Zgârcitul cumpără scump, rău şi prost.

Zgârcitul e totdeauna sărac.

Zgârcitul mai mult prăpădeşte şi leneşul mai mult aleargă.

Zgârcitul n-are prieteni.

Zgârcitul numai stângă are, dreapta îi e uscată.

Zgârcitul orice apucă se usucă.

Zgârcitul se bucură luând, iar darnicul se mângâie dând.

Zgârie-brânză.

CALITĂŢI NEGATIVE (tematică diferită)

Ce mi-e prostul, ce mi-e nebunul.

De la nebun şi de la beat adevărul e greu de aflat.

Fala şi beţia aduc sărăcia.

La mâncare — lup, la lucru — vulpe.

La toate porc de câine, numai la treabă dobitoc.

Lauda minciunosului — bucuria nebunului.

Obraznicul trage folosul şi fricosul ponosul.

Ocara cu necinstea îi totuna.

Prostia are de mamă fudulia.

Râsul are trei fraţi: pe nebun, pe nerod şi pe tine însuţi.

Supărarea aduce boli rele.

Unde nu-i frică, ruşinea nu se-ncurcă.

Viclenia, răutatea şi nebunia surori sunt.

CALITĂŢI POZITIVE ŞI NEGATIVE (tematică mixtă)

A avea venin la inimă.

A dat cinstea pe ruşine.

Adunările rele strică deprinderile bune.

A fi croit rău şi cusut bine.

A fi cu suflet viteaz şi cu trup leneş.

A fi hoţul hoţilor.

A fi îmbrăcat ca domn şi a nu avea minte de om.

A-i cădea cuiva bucuria în scârbă.

A mânca cinstea cu lingura şi ruşinea cu pumnii.

A minţi câte-n lună şi în soare.

A pierdut cinstea în ocolul cu minciuni.

A prinde orbul găinilor.

A se întâlni cu scârba-n drum.

A-şi pierde ruşinea şi obrazul.

Barbă lungă până-n burtă, şi minte până-n gât scurtă.

Bucuria de sârg se întoarce în scârbă şi scârba în bucurie.

Bucuria şi scârba sunt două surori care una după alta aleargă.

Ca femeia biată, nici o vedere mai de plâns.

Calic şi fudul.

Cap ai, minte ce-ţi mai trebuie.

Cartea cum o laşi, te lasă şi ea îndată.

Ce e drept nu-i păcat.

Ce e frumos la toţi place, dar nu ştie în el ce zace.

Ce folos că eşti frumos, dacă eşti căpăţânos.

Ce folos de statul tău, dacă ţi-e năravul rău?

Cel înţelept ca albina: din toate alege ce e mai de folos.

Cu cumpăna dreaptă, dar în mâna stângă.

Cu ochii pe la icoane şi cu gândul la cucoane.

De-ar fi Oltu' cât de adânc, tot o să trec să mă duc.

De departe — trandafir, de aproape — borş cu ştir.

Dobitocului îi este frică de bici, omului de cuvânt, iar îndărătnicului nici de una, nici de alta.

E om frumos, dar năravul îl strică.

Face pe prostul, da-i prinde bine.

Face treabă cât o gheabă.

Făţarnicul, ca o sătană, te cumpără de pomană şi te vinde cu poftă avană.

Fericirea şi sărăcia nu pot sta împreună.

Frumuseţea grăieşte şi când tace.

Fudulia e soră bună cu prostia.

Fudulul are doi tovarăşi: prostia şi sărăcia.

Gură are de vorbit, dar cap n-are de trăit.

Hoţul învaţă la hoţie şi beţivul la beţie.

Înţeleptul adună şi prostul risipeşte.

Îşi face de dragoste cu buruine de urât.

Jocul îi e plăcut, dar de lucru-i cam uituc.

La Ilie-n prăvălie, joacă şoarecii-n călcâie, joacă şi mărturisesc că nici mălai nu găsesc.

La joc foc, la lucru ioc.

La mâncare lup şi la învăţătură butuc.

Mănâncă cinstea cu lingura şi ruşinea cu pumnul.

Minciuna, hoţia şi dragostea nu se pot ascunde niciodată.

Murdăria pierde omenia.

Nu-i frumos cine-i frumos, da-i frumos cine-i drăcos.

Obraznicu' mănâncă praznicu', ruşinosu' roade osu'.

Omul şmecher nu-i niciodată om deştept.

Silinţa taie pânza, iar lenea pierde vremea.

Şi urâtul şade unora frumos.

Unde-ai văzut copii buni şi babe frumoase!

Un nebun aruncă o piatră în apă şi zece înţelepţi nu o pot scoate.

Vicleanul făgăduieşte, nebunul trage nădejde.

ACTIVITĂŢILE OMULUI

MUNCĂ, MESERII, ÎNDELETNICIRI

A aduce şi lapte de cuc.

A ajuns un papugiu, ţipă ca un surugiu.

A alerga în sus şi-n jos.

A avea condei bun.

A avea de lucru până în gât.

A avea mâini de aur.

A avea meserie în sânge.

A avea putere ciobănească.

A cădea în brânci.

A da din mâini şi din picioare.

A fi caimacan la trebi.

A fi cioban fără oi.

A fi de la coarnele plugului.

A fi doctor de apă dulce.

A fi foc.

A fi harnic nevoie mare.

A fi născut în zi de lucru.

A greşit croitorul şi s-a spânzurat dulgherul.

A-i arde (cuiva) călcâiele de lucru.

Ai lucrat bine vara, ai şi grâu şi secară.

A învăţa bărbieria pe capul altuia.

A luat meşterul ilăul, strică bun şi face răul.

A lucra cât patru.

A lucra din noapte în noapte.

A lucra în sudoarea frunţii.

A merge treaba strună.

Am eu meşteşug să îmblânzesc şi pe dracul.

A munci ca un hamal.

A nu mânca pâinea degeaba.

A nu se prea omorî muncind.

A plecat la muncă călare pe piuă.

A prinde iepurele.

A pune (pe cineva) la plug.

A pune umărul la roată.

A răsturna dealuri.

A răsturna munţi.

Arătura bună pururea îţi dă în gură.

A scoate (apă, bani, lapte) din piatră seacă.

A se rupe la maţe muncind.

A se scălda în sudoare.

A se scula cu noaptea în cap.

A şedea degeaba e păcat.

A-şi îndoi spinarea.

A-şi pune osu' la muncă.

A trage la sapă.

A trăi din braţele sale.

Averea crâşmarului în fundul paharului.

Banul muncit nu se pierde.

Când omul se sileşte, şi Dumnezeu îl ajută.

Cârciumarului îi place beţivul, dar fata după dânsul n-o mărită.

Cârmaciul bun scapă din furtună.

Câtă pânză ai lucrat, apusul soarelui ţi-o arată.

Câte sate a umblat, atâtea meşteşuguri a învăţat.

Ceasul e bun, până n-a fost pe mâna ceasornicarului.

Cel ce la seceriş nu se leneveşte, pâinea din gură nu-i lipseşte.

Cel ce lucrează la pământ, înalţă stoguri pe pământ.

Cel ce munceşte, acela trebuie să guste mai întâi din muncă.

Cel ce nu lucrează ziua, flămânzeşte noaptea.

Celui cu meserii multe casa-i este fără curte.

Chiria deşteaptă pe cărăuş.

Chiria face pe chirigiu.

Cine adună la tinereţe, are la bătrâneţe.

Cine aleargă mult, mănâncă unt.

Cine are o meserie, are o moşie.

Cine are-un meşteşug, nu trage ca vita-n jug.

Cine lucră, are, cine şede, rabdă.

Cine lucrează şi tace, mai multă treabă face.

Cine mai adânc ară, mai mult cară.

Cine munceşte, hrană agoniseşte.

Cine munceşte la tinereţe, are la bătrâneţe.

Cine munceşte şi învaţă, om deştept devine-n viaţă.

Cine nu lucrează vara, n-are ce mânca iarna.

Cine nu munceşte, nu ştie ce-i odihna.

Cine nu ştie nici o meserie, e ca ursul în vizunie.

Cine nu vrea să lucreze vara, n-are ce mânca iarna.

Cine se scoală mai dimineaţă, se scobeşte în dinţi, cine târziu — se scarpină în cap.

Cine şede, coada-i cade, cine mişcă, tot mai pişcă.

Cine toamna munceşte, iarna huzureşte.

Cine trăieşte din muncă, nu duce lipsă.

Cine treapădă, capătă.

Cine vara a lucrat, are totul de iernat.

Cine voieşte să se îmbogăţească din plug trebuie să-l poarte de coarne.

Cinsteşte munca câmpului, ca să nu pieri de foame.

Ciobanul bun păzeşte turma şi noaptea.

Ciubotarul nu umblă cu încălţăminte bună.

Cizmarul pentru cizme răspunde, iar nu şi pentru nădragi.

Cizmarul umblă cu cizmele sparte.

Cosaşul mai mult face cu cutea, decât cu virtutea.

Croitorul bun nu bucăţeşte materialul.

Croitorul bun nu leapădă nici un petec.

Croitorul umblă cu haina descusută.

Croitorul umblă rupt şi ciubotarul desculţ.

Cu două bucătărese iese ciorba prea sărată (nesărată).

Cu hărnicia se alungă sărăcia.

Cum e marfa, şi muşteriul.

Cum îi ciobanul, aşa-i şi turma.

Cu meşteşugul nu mori de foame.

Cu păcurarul când trăieşti, trebuie să te mânjeşti.

Cu şederea nu faci averea.

De-ar fi după gura ciobanului, toate oile le-ar mânca lupul.

De câştigi, de păgubeşti, tot negustor te numeşti.

Decât zece trebi şi rele, mai bine una şi bună.

De mocanul care face multe mătănii fereşte-ţi calul.

De muncit nu cade coada nimănui.

Deşi trudeşte, pe vânt nu-l întrece.

Din bucăţele cojocarul blană mare face.

Dintr-o meserie cât de mică, dacă nu curge tot pică.

Doctorul cu o buruiană cea mai mare boală o scoate afară.

Doctorul scurtează boala.

Douăsprezece meserii — treisprezece sărăcii.

Fără topor nu-i tâmplar, fără lopată nu-i grădinar.

Femeia harnică ţine casa cu fusul.

Hărnicia poartă gospodăria.

În casa lăutarului fiecare joacă.

La omul harnic sărăcia se uită pe fereastră, dar nu îndrăzneşte să intre în casă.

La o treabă când se scoală, parcă are ouă-n poală.

La treabă se vede omul ce poate.

La vânători sărăcia le roade opincile.

Lăutarul cântă mai bine când îşi cântă lui.

Lăutarul coarde vede, coarde visează.

Lucru din topor.

Lucrul are rădăcini amare, dar fructe dulci.

Lucrul bine început e pe jumătate făcut.

Lucrul bun nu se face iute.

Lucrul bun nu se întreabă în cât timp e făcut.

Lucrul de azi să-l faci azi, da' mâncarea de azi poţi s-o laşi pe mâine.

Lucrul de dimineaţă îţi face faţă.

Lucrul de tovărăşie miroase a sărăcie.

Lucrul făcut în grabă nu-i de nici o treabă.

Lucrul făcut nu se mai poate desface.

Lucrul la timp dăruit preţuieşte îndoit.

Lucrul lăsat de azi pe mâine aşa rămâne.

Lucrul lungeşte viaţa, iar lenea o scurtează.

Lucrul merge găitan (strună).

Lunea, marţea n-am lucrat mai de când m-am măritat.

Lungeşte, Doamne, boala, pân' s-a mântui lucrul.

Mai bine cu sapa-n mână, decât cu mâna-ntinsă la milă.

Mărgăritarul îl cunoaşte giuvaiergiul, nu fierarul.

Mâini multe fac sarcina uşoară.

Meseria-i brăţară de aur.

Meseria nu cere de mâncare.

Meşterul cel bun umblă ca banul din mână în mână.

Meşterul e totdeauna cu banul în mână.

Meşterul rău niciodată nu-şi găseşte scule bune.

Meşterul strică şi drege de frică.

Meşteşugul e brăţară de aur şi gâtul pâlnie de argint.

Meşteşugul vreme cere, nu se-nvaţă din vedere.

Morarul, când are apă la moară, bea vin, şi când n-are apă, nu bea nici apă.

Munca aduce bogăţie, iar lenea — sărăcie.

Munca arată destoinicia omului, ca focul mirosul tămâiei.

Munca, când ţi-o cauţi bine, e şi Dumnezeu cu tine.

Munca, cinstea şi economia sunt izvor de bogăţie.

Munca e blagoslovită— când te ţii de ea, ai pită.

Munca este mama săracilor.

Munca îl încoronează pe cel ce o cinsteşte.

Munca înalţă pe om.

Munca ne scapă de trei mari rele: de urât, de fapte rele şi de neavere.

Munca nu e de ruşine.

Munca pe om îl hrăneşte, iar lenea îl păgubeşte.

Munca sfinţeşte locul.

Munca şi cruţarea sunt izvoarele bogăţiei.

Munca şi economia izgonesc sărăcia.

Munca te întăreşte, iar lenea te ofileşte.

Munca te ridică, lenea te strică.

Munceşti astăzi ca să mănânci mâine.

Muncitor cu gura.

N-are să-mi ieie meseria din mână.

Nădejdea fără muncă îi ca fântâna fără apă.

Negustorul fricos nu face câştig.

Nici o muncă nu-i mai grea, ca vara cu coasa rea.

Nici pâine fără muncă, nici muncă fără pâine.

Nici un lucru nu-i greu, când îl faci din cheful tău.

Nici un zugrav mai bun ca oglinda.

Nimenea nu se naşte meşter.

Nu e meşter cel care găteşte, ci cel care pune sarea.

Numai cine se fereşte de trudă nu asudă.

Nu munca, ci necazurile îl îmbătrânesc pe om.

Olarul pune toarta unde-i vine.

O meserie plăteşte cât o moşie şi gâtul cât o vie.

Omul care munceşte mănâncă şi gras şi dulcişor.

Omul care munceşte mult are şi noroc mult.

Omul deprins a face un lucru bun, nu ştie a lucra prost.

Omul harnic merge la lucru şi când plouă, şi când spulberă.

Omul harnic n-are praznic.

Orice fel de meserie nu-i rău omul ca s-o ştie.

Orice slujbă cere cinstea ei.

Până nu tragi râşniţa, nu-ţi ungi gâtiţa.

Plugul când taie adânc, pământul îşi deschide sânul.

Rana dogarului în capul ciocanului.

S-a deocheat munca.

Silinţa ţese pânza, iar lenea pierde vremea.

Strânge omul ca furnica, când moare, nu ia nimica.

Şapte lei suta de raci şi pescarii tot săraci.

Ştie ciobanul ce înseamnă banul.

Şi cel mai bun cărăuş răstoarnă carul pe cel mai bun drum.

Tot ce-mi place, fac cum se cade; tot ce nu — din mâini îmi cade.

Unul adună, altul risipeşte.

Urât meşter a croit-o, rău ciocan a ciocănit-o.

Vai de turma fără păstori.

Vânător cu punga lungă şi fără parale în pungă.

Vânătorul, dacă ar şti unde-i iepurele, nu l-ar căuta.

Vânătorul îşi pregăteşte arma de cu seară.

Vizitiul prost bate calul bun.

FENOMENOLOGIE ARTIFICIALĂ (creată prin muncă)

A alege brânza de zăr.

A arunca banii (în baltă, pe fereastră) în vânt.

A arunca la coş.

A avea multe coarde la arc.

A călca din pod.

A căuta acul în carul cu fân.

Ac de cojoc.

Acesta mi-i plugul.

A cheltui mult şi fără nici o socoteală.

Acul este mic, dar scumpe haine coase.

A da de fundul sacului.

A destupa o altă putină.

A face cuie.

A face din cămaşă izmene.

A fi (se face) coadă de topor.

A fost o dată la moară şi de două ori la râşniţă.

A-i da oala în foc.

A ieşi cuiva părul prin căciulă.

A-i pune perdea la ochi.

A-i sta cuiva plugul.

A încresta în grindă.

A încropi din tei curmei.

A încurca iţele.

Ajunge un ciomag la un car de oale.

A lega tei de curmei.

Alta făcută cu dalta.

Altă făină se macină acum la moară.

A luat cheia, dar lăcata a rămas.

Aluatul cât de mic, toată frământătura o dospeşte.

Am văzut mai multe ciocane frânte decât nicovale sparte.

A noua spiţă la roată.

A nu avea nici în clin, nici în mânecă.

A nu-i sparge cuiva banii buzunarul.

A nu-i tăia coasa cuiva.

A pica coasa în marmură.

A prinde mămăliga coajă.

A pune potcapu(l) în cap.

A pune sub saltea.

A purta portul cuiva.

A rămâne (ca) scris pe perete.

A rămâne tablou.

Arde focu-n paie ude.

Are stofă (bună).

Arvuna te leagă şi plata te scapă.

A sări pârleazu(l).

A scăpat pălăria pe apă.

A se afla între ciocan şi nicovală.

A se da după perdea.

A se întoarce roata.

A se juca cu banii.

A se simţi (cineva) în apele sale.

A strica banii pe ceva.

Aşchia nu cade departe de trunchi.

A-şi cumpăra cineva a doua lingură la casă.

A-şi pune sacii în car.

A turna ulei în foc.

Aţa lungă face noduri.

A umbla cu opinci de fier.

A venit obada cea rea deasupra.

Averea e ca o baltă, cum îi faci un şănţuleţ, toată se scurge.

A vinde moara pe făină.

A vorbi între patru pereţi.

Bani ai, parale ce-ţi mai trebuie?

Bani cheş.

Bani gheaţă.

Banii fac bani.

Banii îi găseşti în drum şi tot trebuie să-i numeri.

Banii înşală ochii.

Banii învie morţii.

Banii mei şi ai tăi stau în cui.

Banii nu aduc învăţătură, dar învăţătura aduce bani.

Banii nu cer de mâncare.

Banii nu se culeg de la trunchi ca surcelele.

Banii pe om îl învaţă ce să facă-n viaţă.

Baniţa nu se umple cu vorbe.

Banul ascuns în pământ nici creşte, nici rodeşte.

Banul deschide uşile fără chei.

Banul e o mică roată, ce-nvârteşte lumea toată.

Banul este ochiul dracului.

Banul face omenia, banul face ruşinea.

Banul îi cu două feţe.

Banul întunecă şi cea mai ageră minte.

Banul la ban trage.

Banul muncit nu se prăpădeşte.

Banul n-are miros.

Banul şi pe prieteni îi face vrăjmaşi.

Bate apă în piuă să se aleagă unt.

Băţul scurt se rupe greu.

Blidul gol se ia la bătaie cu lingura.

Brânza de capră strică şi pe cea de oaie.

Brânză bună în burduf de câine.

Bună cuşmă, dar nu-i nimeni sub dânsa.

Bun ciocan te-a ciocănit, că frumos te-a potrivit.

Butea îţi dă vinul ce are într-însa.

Butoiul cu paharul se deşartă.

Butoiul plin nu hodorogeşte.

Buturuga mică răstoarnă carul mare.

Buţile goale mai mult zgomot fac.

Calea bătută este cea mai scurtă.

Carboava nu-i carboavă fără câteva copeici.

Car cu două proţapuri.

Carul care scârţâie, acela ţine mai mult.

Carul gol hodorogeşte.

Carul plin merge încet, cel deşert aleargă şuchiet.

Cămaşa cât de proastă, acoperă ruşinea.

Cărbunele, ca să trăiască, în cenuşă se-nveleşte.

Când clopotul cel mai mare se trage, celelalte nu se mai aud.

Când îţi intră paraua în mână, leag-o cu zece noduri.

Când se ridică şaua, se văd coastele.

Câştigul şi paguba — fraţi de cruce.

Ce e în guşă — şi după uşă.

Cei mai răi bani sunt cei neîntrebuinţaţi.

Ce-i scris cu peniţa nu se taie cu bărdiţa.

Cheia umblată nu rugineşte.

Cine are piper mult, pune şi în mămăligă.

Cine bate fierul rece, nimic nu foloseşte.

Cine se amestecă în lături, îl mănâncă porcii.

Cine va să mănânce miezul, trebuie mai întâi să spargă coaja.

Ciocanul fără gălăgie nici un lucru nu săvârşeşte.

Coasa rea, cosaşul rău, baterea lui Dumnezeu.

C-o picătură ce cură butea se umple până-n gură.

Corabia cu doi cârmaci se îneacă.

Corabia mare, şi valuri mari o bat.

Cot de-un ort şi aţă de-un zlot.

Cu acul le strânge şi cu lopata le risipeşte.

Cu bani găseşti şi lapte de pasăre.

Cu ciocanul se face banul.

Cu doba nu prinzi iepuri.

Cui cu cui se scoate.

Cuiul lui Pepelea.

Cu izmenele pe băţ.

Cu o scânteie casa nu vei lumina.

Cu resteu la brâu nu se poate face nimic.

Cutea vârtoasă nu se teme de coasă.

Dacă e să te frigi, apoi să te frigi măcar cu o ciorbă bună.

Dacă se taie hrinca de la pâine, înapoi n-o mai lipeşti.

D-aia nu-mi fierbe mie oala în vatră.

Dai cu baniţa şi scoţi cu lingura.

D-ar fi plugul ca grapa, şi grapa ca ogorul şi ogorul ca mămăliga, ar fi şi ţiganul gospodar.

De-a fir-a-păr.

De când n-am văzut paraua, am uitat cum i-i turaua.

Decât doi saci deşerţi, mai bine unul plin.

De haram a venit, de haram s-a dus.

De la cinci pâini miezul şi de la nouă coaja.

De securea fără coadă n-are frică pădurea.

Dezlega-voi sacul, vedea-vei pe dracul.

Din bun — şi bun şi rău, ca dintr-un lemn — şi cruce şi măciucă.

Din codină rea făină.

Din doi tăciuni nu se fac cărbuni.

Din lipsa unui cui se desface căruţa.

Din pagubă nu se poate scoate dobândă.

Dintr-un lemn nu se face bucium.

Doniţa se umple cu ţârâitul, fusul cu sfârâitul.

Două ouă când se tot ciocnesc, unul trebuie să se spargă.

Două pietre tari nu macină bine.

Drumul bun face carul mai uşor.

După arc, şi săgeată.

După ce răstoarnă carul, atunci vede drumul cel bun.

După oală, şi capac.

După ploaie vine şi el cu ipingeaua.

După sac — şi petec.

E lesne a zice plăcintă, dar îi mult până se face.

Face vânt carului la vale.

Fân bun din iarbă proastă îi anevoie a căpăta.

Ferestrele au ochi, iar pereţii — urechi.

Fiecare pâine are fărămiturile ei.

Fiecare pune bucuros şaua pe iapa vecinului.

Fiecare sac îşi găseşte petecul.

Fierul neîntrebuinţat rugineşte.

Fierul rău, de ce-l baţi, de ce crapă mai rău.

Firele când se încurcă, anevoie se descurcă.

Focul acoperit arde înăbuşit.

Focul în pădure din scânteie mică s-aprinde.

Focul scormolit mai multă pară dă.

Frânele de aur nu fac calul mai bun.

Gardul cu poprele cade pe vânturi grele.

Gardul rău învaţă vita vicleană.

Halal de marfă, dar păcat de parale.

Hambarul gol nu are şoareci.

Hârbului gol toţi îi dau cu piciorul.

Hârtia multe rabdă.

Hora nu ţine tot balul, mai sunt şi alte jocuri.

Îi pare gardu' pârlează.

Îl bagă sub pat şi-l pune să cânte cocoşeşte.

În coşul gol nu-şi fac cuib şoarecii.

Încotro-i acul, într-acolo-i şi aţa.

În dorul scrobului lingi coada tigăii.

În oala acoperită nimene nu ştie ce fierbe.

Între ciocan şi nicovală.

Între doi saci goi alegi p-ăl cu paie.

Lacătul nu se pune la uşă pentru hoţi, ci pentru oameni cinstiţi.

La faţă veche nu trebuie căptuşeală nouă.

Lâna cea bună prin spini rămâne.

Lesne-i a face cârlig, dar să ai ce agăţa de el.

Lingura mare strică gura, dar drege faţa.

Lopata grămădeşte şi sapa risipeşte.

Lumânarea se aprinde pentru cei ce văd, nu pentru cei orbi.

Mai bine să-ţi spargi papucii decât să-i ţii înveliţi.

Mai mare daraua decât ocaua.

Marfa gată bani aşteaptă.

M-aş duce şi-mi stă calea cruce.

Mătura veche ajunge la grajd.

Mână apa la moara lui.

Mergi pe cărare lină şi dai drept în tină.

Nodul uşor se face, dar greu se desface.

Nu e bună coada care a mai slujit la un topor.

Nu e câştig fără pagubă.

Nu e mai grea boală decât punga goală.

Nu e vin fără drojdie.

Nu face pielea cât dubala.

Nu poţi ascunde sula-n sac.

Nu sună banul când e unul singur în pungă.

Oala şi ţucalul tot dintr-un lut amândouă.

O nucă singură nu sună în sac.

Opinci rupte şi zile pierdute.

Osia neunsă scârţâie.

Oţetul tare îşi sparge singur vasul.

Papucii de lac mănâncă păpuşoii din sâiac.

Pădurea de coada toporului moare.

Până nu faci foc, nu iese fum.

Până nu te loveşti cu capul de pragul de sus, nu vezi pe cel de jos.

Pe cărarea bătută nu creşte iarbă.

Pentru bani îşi vinde sufletul.

Pentru un cui pierzi o potcoavă.

Pe unde tăiam lemne, acum adunăm surcele.

Pilda rea strică obiceiurile cele bune.

Plosca nu se cată pe dinafară.

Printr-o crăpătură mică străbate apa în corabia cea mare.

Punga mică tot în cea mare ajunge.

Punga-n care banii nu sună nici de petice nu-i bună.

Râde ciob (hârb) de oală spartă.

Râde ciocanul de nicovală.

Râde cofa de căldare, da ea întâi se prăvale.

Râde oala de ceaun, dar singură-i neagră împrejur.

Rufele murdare se spală acasă.

Sabia de aur taie mai tare decât cea de fier.

Sacul cu două guri nu-l poţi umple.

Sacul gol nu stă în picioare.

Sacul plin în curând se varsă.

Sarea nu e bună în toate bucatele.

S-a strâns funia de par.

Se laudă oala că va sparge căldarea.

Se mărită casa cu via.

Se-nveleşte cu ipingeaua şi se scarpină cu surceaua.

Sita cât e nouă stă în cui; la urmă umblă şi pe sub pat.

Surcica nu sare departe de la trunchi.

Şi-a nimerit coasa gresia.

Şi coada securii face rău pădurii.

Şi la cuptorul mic se face foc mare.

Toporul fără coadă nu taie.

Tot cuiul îşi află gaura lui.

Tot două oale-mi fierb: una seacă şi alta goală.

Tot sacul îşi găseşte petecul.

Trei corăbii încărcate n-aşteaptă pe una deşartă.

Ulciorul nu merge de multe ori la apă.

Unde se grămădesc banii, vin şi grijile.

Vasul deşert mai multă gălăgie face.

Vasul gol cântă a foame.

Vasul plin se cearcă des.

Vasului gol toţi îi dau cu piciorul.

Voind să poarte cercei mai buni, îşi pierde urechile.

LOCUINŢA (CASA), PĂRŢILE EI (tematică unitară şi mixtă)

Acela strigă, căruia îi arde casa.

A face bordei cu cineva.

A face casă cu cineva.

A fi ca acasă.

A nu face casă bună cu cineva.

A-şi avea casa sub cuşmă.

A sparge (strica) casa cuiva.

Aşa mai vii de-acasă.

A trăi pe cuptor.

Bordeiul îi rău, da-i al meu!

Ca acasă la tine nu-i nicăieri bine.

Ca buna orânduială în casa omului nu-i nimic mai de folos.

Casa lor este cu uşa prin pod şi cu ferestrele pe sub pat.

Casa fără conduri, ca o casă pustie.

Casa fără perdele, ca femeia fără sprâncene.

Casa nemăturată oaspeţi aşteaptă.

Casă cu două rânduri: sus câinii, jos stăpânii.

Câte sate şi bordeie, atâtea obiceie.

Ce-i afară îi şi în cămară.

Ce ştie satul, nu ştie bărbatul.

De când lumea şi pământul, pe cuptor nu bate vântul.

Ferestrele au ochi, iar gardul şi pereţii — urechi.

Iarbă în ogradă — sărăcie-n casă.

În casa unde e înţelegere şi dragoste, chiar cele ce lipsesc prisosesc.

În vatra ta şi cenuşa arde.

La satul ce se vede călăuză nu trebuie.

La toată casa bate coasa, numai la mine n-are cine.

Nici acasă n-am de coasă.

Nimenea nu întreabă de casa frumosului, ci de casa vrednicului.

Nu mai scârţâie uşa degeaba.

Om cinstit în casa goală.

Pe-afară pereţi-s noi, în casă nu poţi intra de gunoi.

Primiţi-mă în casă, până ce veţi găsi dumneavoastră alta.

S-au aprins paiele de pe casă şi lui nici nu-i pasă.

Uliţa te face fără casă.

Un bordei să ai, numai să fie al tău.

Unde iese fum, găseşti şi mâncare, şi foc pentru lulea.

Uşa deschisă pe oricine primeşte.

Vai de casa cu mulţi stăpâni.

Vai de casa omului, când dracul îşi vâră coada.

Vai de casa unde cotcodăcesc găinile şi cocoşul tace.

Vara toată tufa dă sălaş.

ÎMBRĂCĂMINTEA (tematică unitară şi mixtă)

A coase petic la petic.

Acul îmbracă casa.

A fi îmbrăcat ca o păpuşă.

A fi împodobită ca o floare.

A fi manta de vreme rea.

A fi scos din cutie.

A îmbrăcat cămaşa dracului.

A rămas badea fără suman, că l-a dat pe suliman.

A umbla rupt ca croitorul şi desculţ ca ciubotarul.

Cămaşa bărbatului e cinstea femeii.

Cel dezbrăcat e gata să deie zece ierni pe o vară.

Cine hainele şi le păstrează, le are pe jumătate.

Cine mănâncă sământa de cânepă, îşi mănâncă cămaşa.

Cine nu cârpeşte spărtura mică, are necaz să dreagă borta mare.

Cine-şi ţine hainele ne-mbrăcate, ale lui sunt numai pe jumătate.

Cine umblă cârpindu-se, mai rău se rupe.

Cu tortul se ţine portul.

Cu ciubotele dintr-o vacă şi cu tălpile din alta.

Cum ai da, îi tot cu ruptura la călcâi.

Dacă n-ai papuci, sunt bune şi opincile.

Despuiatului mănuşi îi lipsesc.

După coajă se vede pomul, după haină se cunoaşte omul.

După ploaie nu mai trebuie căciulă.

E croit rău şi cusut bine.

Fie-opinca cât de bună, ca ciubota nu mai sună.

Gata ca o cămaşă de soacră.

Gol de haine, puturos, aşa-i omul cel lenos.

Goliciunea înconjură, da foamea dă de-a dreptul.

Goliciunea te vâră în casă, da' foamea te scoate.

Haina asta străină a ta este?

Haina deschide uşa, da' banul vorbeşte.

Haina face pe om.

Haina nu face pe medic.

Haina nu face pe om, da omul pe haină.

Haina să-ţi fie cum e sacul şi peticul.

Haina străină nu încălzeşte.

Haine de Anglie, petice o mie.

Hainele împrumutate nu ţin de cald.

Hainele nu fac pe om mai de treabă.

Hainele proaspete nu se boţesc de dimineaţă.

Haine scumpe pe spinare bagă omu-n lipsă mare.

Îi strâmtă în şale şi largă în poale.

Îmbrăcat pistol.

Îmbrăcat subţire şi tremură gros.

Mai bine un suman periat şi cârpit decât un beniş zdrenţuros şi tăvălit.

Mai mult aţă decât faţă.

Mâna mânecă singură-şi coase, toporul coadă singur îşi face.

Nu da cămaşa pentru altu', ca tu să rămâi în pielea goală.

Nu după sucman trebuie judecat omul.

Nu face faţa cât aţa.

Nu face omul cât haina.

Nu se caută haina, ci cel din haină.

Nu te uita ce-i pe cap, da' ce-i în cap.

Om urât cu haine bune ca şi grâul cu tăciune.

Pantalonii vechi îi fac pe cei noi.

Paralele îl învaţă pe om a grăi, da' hainele — a merge pe drum.

Pe deasupra spoială, pe de desubt — cămaşă nespălată.

Pe faţă numai aţă; pe dos tei pucios.

Pe unde scoţi cămaşa?

Pune-ţi petic după gaură.

Râde ruptul de cârpit, că el e mai potrivit.

Straiul vechi, unde-l dregi, alăturea se rupe.

Şi păianjenul ţese, dar din pânza lui nu se fac haine.

Te-au cam strâns în chingi bietele opinci.

Toată faţa-i bună, dacă căptuşeala-i călduroasă.

Unul taie şi croieşte, ş-altul stă şi potriveşte.

Veşmântul bun face pe om.

Voind să te cârpeşti, mai rău te rupi.

ALIMENTAŢIA, MASA (tematică unitară şi mixtă)

A bea ceai cu mămăligă rece.

A bea vin de unde cântă broasca.

A boteza vinul.

A cădea lipcă pe mâncare.

A face mămăliga cu ciomege.

A fi în capul bucatelor.

A fi trecut cu paharul.

A-i fi tare soacra.

A înghiţi cu noduri.

Am avut noroc cu terciul, că mâncam mămăliga goală.

A mânca ca cu gura altuia.

A mânca ca un cosaş.

A mânca cât şapte.

A mânca pâinea degeaba.

A mânca pâine amară.

A mânca pâinea şi sarea cuiva.

A mâncat pâine din mai multe cuptoare.

A mânca până ce te faci cimpoi.

A mânca praj.

A mâncat ruşinea cu mămăligă.

A mânca scrob cu polonicul.

Am mâncat de parcă m-am dat pe gheaţă.

A nu avea cu ce sătura un şoarece.

A nu duce la ureche.

A nu pune nafură în gură.

A pune la inimă.

A pune numai pe un dinte.

Are şi cuţitu(l), şi pâinea în mână.

A se căuta (vinde) ceva ca pâinea caldă.

A strica mâncarea degeaba.

A-şi pune gura la cale.

Azima mai coaptă mai buni oaspeţi aşteaptă.

Baba bătrână nu se teme de pâinea moale.

Băutura cere mâncare, şi mâncarea băutură.

Bucatele fură bune, dar n-a ştiut naşa a le pune.

Bucăţica ţine viţica.

Bucură-te, pântece, că ţi-oi da plăcinte.

Bun îi vinul, nu-i ca apa, nici friptura nu-i ca ceapa.

Ca dorul de mămăligă nici un dor nu te strică.

Carnea de lângă os e cea mai dulce.

Când e brânză, nu-i bărbânţă.

Când eşti poftit la vreo masă, pleacă sătul de acasă.

Când mănânci numai fasole, ai vrea să mănânci şi curechi.

Câte îmbucături, atâtea înghiţituri.

Câţi se spală, toţi la masă vor să şadă.

Cel cu masa e dator să poftească, cel străin să nu îndrăznească.

Cel sătul de dulce vrea şi amar câteodată.

Cică mălaiul nu-i copt şi el înfulecă cât opt.

Cine are piper mult, pune şi-n covaşă.

Cine e întâi la masă e pe urmă la lucru.

Cine mănâncă puţin, mănâncă mai de multe ori.

Cine n-are ce mânca ştie când e post.

Cine n-are vara minte, iarna nu mănâncă plăcinte.

Cine s-a ars cu ciorbă, suflă şi în iaurt.

Cine se culcă nemâncat se scoală fără vreme.

Cine socoate câte foi intră în plăcintă, niciodată nu mănâncă.

Cine-şi mănâncă sămânţa de cânepă, rămâne gol.

Cine ţine pâinea în sânul altuia, de multe ori rabdă de foame.

Cu mâncarea nu prăpădeşti cărarea, dar cu berea-ţi prăpădeşti averea.

Dacă nu e colac, e bună şi pâinea.

De ai venituri mititele, mai opreşte din măsele.

Decât bucate stricate, mai bine maţe sparte.

De la o vreme numai miezul pâinii îţi place.

De plăcinte gura râde, de vărzare şi mai tare.

De ruşine aş mai mânca o pâine.

Din pumni străini nu te saturi când bei apă.

Două mâncări nu strică, ci nici una strică.

După cum ţi-e gura, să-ţi fie şi îmbucătura.

E pe ducă şi tot îmbucă.

Eu umblu cu pâinea după el şi el cu ciomagu' după mine.

Fă bucătura cât ţi-e gura.

Friptura bună nu se face la fum.

Halal de ce mănâncă, păcat de ce poartă.

I-a căzut lapte (miere) în păsat.

Îi băiat hrănaciu, pântecele ca coşu'.

Îi dai pâine şi el te blestemă.

Îl aşteaptă cu plăcinte calde.

Îmbucă de pare că se bat lupii la gura lui.

Îmbucătura cea mare se înghite cu-necare.

Îmbucătura mare s-o vâri în gură, da' vorba mare să n-o scapi din gură.

Îţi dă — mănâncă, te bate — fugi.

La altu-n casă nu te-nghesui la masă.

La lucru cu priponele, la mâncare cu opintele.

La lucru uituc, la mâncare numai lup.

La masa gata se adună mulţi muşterii.

La mămăliga mare vin multe haimanale.

La mâncare ca lupul şi la lucru ca butucul.

La mâncare leu şi la lucru bou.

La mâncare lup, la treabă vulpe şi la somn butuc.

La mâncare să ai cumpătare şi la băutură să fii cu măsură.

Lapte acru-n călimar, chiu şi vai prin buzunar.

Laptele tinerilor e vinul bătrânilor.

Lesne-i a zice: plăcintă! da anevoie se face.

Mai bine două mâncări decât o bătaie.

Mai bine mâncare puţină decât boală lungă.

Mai bucuros ar mânca decât ar sta.

Mai multă pâine mănânci cu miere decât cu oţet.

Mal de mămăligă şi pârău de lapte nu s-a văzut.

Masa nu-i pentru cine se găteşte, da' pentru cine se nimereşte.

Mămăliga-i stâlpul casei, pâinea-i cinstea mesei.

Mămăliga nesărată e ca nunta fără lăutari.

Mănâncă brânză cu mămăligă goală.

Mănâncă răbdări prăjite.

Mănânci linte, creşti la minte.

Mâncarea de dimineaţă lungeşte viaţa.

Mâncarea de dimineaţă şi însurătoarea de tânăr niciodată nu strică.

Mâncarea străină întotdeauna îi mai bună.

N-are baba nici un bai, are pită şi mălai.

Nici ou copt să nu-i mănânci.

Nimic nu e mai scump decât pâinea.

Nu bea omul să se-mbete, dar bea să-şi facă prieteni.

Numai cu apă şi cu sare nu se fac vărzare.

Nu netezi calul cu biciul, da' netezeşte-l cu ovăsul.

Nu se mănâncă în toate zilele plăcinte.

Nu stau colacii pe garduri.

Nu ştie ce a mâncat aseară.

Nu vasul, dar ce pui în el miroase.

Oaspetele nu mănâncă ce gândeşte, ci mănâncă ce găseşte.

Omul trăieşte cu ce bagă în gură.

Pahar fără fund la masă nu se pune.

Pâinea coaptă buni oaspeţi aşteaptă.

Pâinea nu vine singură la tine.

Pâinea te întăreşte, vinul te înveseleşte.

Pâinea uscată satură casa.

Pâine cu sare e gata mâncare.

Pâine peste pâine nu strică.

Până nu mănânci usturoi, nu-ţi miroase gura.

Pe cât poate, pâinea-şi scoate.

Peşte — mămăliga prăpădeşte.

Pe om mâncarea îl ţine.

Pilda-i plăcinta, da-i mai bună învârtita.

Pocalele des ardicate, te fac fără bucate.

Poftim la masă cu mâncarea de acasă.

Rău mâncai, bine mă săturai; nici nu fuse, nici n-ajunse; dacă mai era tot nu strica.

Rău te hrăneşti cu mâncarea în traista altuia.

Rânza mare face prânzul mic.

S-alege urda din zăr.

S-a ospătat până a crăpat.

Sătulul nu crede celui flămând.

Stomacul ca moara, când n-are ce măcina, atunci se strică.

Şi sătul, şi cu punga plină nu se poate.

Tare-ar mai mânca, dacă i-ar da cineva.

Tot el la masa altuia şi la masa lui nimenea.

Tu îl tragi la masă şi el se vâră sub masă.

Unde mănâncă doi, mănâncă şi al treilea.

Unde-s masă şi pahare, acolo şi Stan călare.

Unul mănâncă aguridă şi altuia i se strepezesc dinţii.

Vai de acela ce are pâine şi n-are dinţi s-o mănânce.

Vântul alege gunoaiele din bucate.

Vinul alege pe om.

Vinul din bobiţă merge bine la guriţă.

Vinul din viţă de vie te învie.

Vinul e toiagul bătrâneţelor şi nebunia tinereţelor.

Zece feluri de bucate, tot fasole mestecate.

STĂRI PSIHO - FIZIOLOGICE

MÂNIE, SUPĂRARE

A avea sprâncene posomorâte.

A nu fi în duşi buni.

A nu-i fi cuiva boii acasă.

A se face negru de mânie.

A-şi ieşi din fire.

A-şi ieşi din pepeni.

A-şi ieşi din răboj.

Ciuda te orbeşte.

Fierbe sângele într-însul.

Mânia maţe varsă.

Nu i-s boii acasă.

Parcă tot îi plouă şi-i ninge.

FRICĂ

A fi cu frica-n sân.

A fi cu gheaţa în spinare.

A i se sui părul în vârful capului.

A rămâne ca lovit de trăsnet.

A rămâne lemn (a înlemni).

A se pierde cu firea.

A-şi pierde inima.

Cine mai mult se teme, acela uită uşa deschisă.

Când ajunge furca aproape de ochi, anevoie mintea să ţi-o ai la loc.

De frică îi pare cuşma pisică.

De frică nu vede lumea.

Frica-i din rai.

Leac de frică nu-i.

Nu mă tem, dar tot mi-i frică.

FOAME, SETE

A avea (a fi cu) inima aproape de gură.

A da flămândului scobitoare.

A fi flămând ca un lup.

A flămânzi dormind.

A-i cânta (cuiva) şoarecii în pântece.

A-i chiorăi maţele de foame.

Aici şi-a rupt foamea gâtul.

A-i juca mazurca în pântece.

A i se lipi pântecele de spinare.

A-i spânzura inima de foame.

A-i sta soarele drept inimă.

A-l roade (pe cineva) la inimă.

Ar mânca şi cu ochii.

A se usca de sete ca gaia.

A sta cu dinţii la stele.

Când ţi-e foame, nu caţi că mălaiul e în cuptor.

Cât trece cioara peste gard, copilul flămânzeşte.

Cel flămând n-are urechi de ascultat.

Cel flămând se visează mâncând.

Cu bunătatea mori de foame.

Cui e flămând, pita-i e în gând.

De foame i se lungesc urechile.

E mare necaz când foamea nu-ţi dă răgaz.

Flămând ca un lup.

Flămândul codri visează.

Flămândului şi o bucată de mămăligă rece i se pare plăcintă.

Foamea e cel mai bun bucătar.

Foamea e soră bună cu setea.

Foamea face bucatele bune.

I-a mas şoareci în burtă.

Mi-e foame de nu te văd.

Nasul sfor, iar maţul gol.

S-a întâlnit foamea cu setea.

Setosul bea apă din orice lac.

SĂNĂTATE, BOALĂ

A apuca răcorile pe cineva.

A avea bragă în sânge.

A avea căldură la cap.

A avea dinţi de papură.

A avea inimă verde.

A avea mătrăgună în creier.

A avea o piatră pe inimă.

A dormi butuc.

A dormi ca mielul.

A dormi dus.

A dormi iepureşte.

A face ochi mari.

A face zîmbre.

A fi bătut de brumă.

A fi bubă coaptă.

A fi cu grija-n spate.

A fi cu inima cârcel.

A fi cu inima de petică.

A fi cu sufletul în palmă.

A fi galben ca ceara.

A fi mai mult mort.

A fi numai o gearbă.

A fi numai osul şi pielea (oase înşirate, copt la os, cu oasele pestriţe).

A fi numai piele şi oase.

A fi parcă fiert în oală.

A fi rupt în coş.

A fi sănătos ca un cal.

A fi trecut (a se întrece) cu dedeochiul.

A-i cânta cuiva puricele în ureche.

A-i fluiera vântul prin oase cuiva.

A-i intra cuiva boala pe gură.

A-i luci (cuiva) ochii ca la mâţă.

A-i sări (cuiva) inima din loc.

A i se duce (cuiva) inima-n călcâi.

A i se lua (cuiva) picioarele.

A i se rupe (cuiva) băierile inimii.

A i se tăia cuiva picioarele.

A-i sfârşi inima (cuiva).

A-i slăbi cuiva balamalele.

A-i sta inima în loc cuiva.

A-i suna cuiva doagele.

A-i trece (cuiva) ciolan prin ciolan.

A-i veni (cuiva) inima la loc.

A-i veni (cuiva) leş la inimă.

A împleti coadă albă.

A-l apuca damblaua (pe cineva).

A-l apuca (pe cineva) năbădăicile.

A lăsa cu inima arsă.

A lua (a pune) la inimă.

A lupta cu cei flămânzi.

A nimerit orbul Brăila.

A nu fi în toate apele.

A nu fi în toate minţile.

A nu fi nici de zeama ouălor.

A nu fi nici viu, nici mort.

A nu-i trece (cuiva) nici prin vis.

A nu mai avea scuipat în gură.

A nu se ţine decât de un fir de aţă.

A nu vedea înaintea ochilor.

A obosi ca un cal.

A rămâne cu gura căscată.

A rămâne cu inima friptă.

A rămâne încremenit.

A rămâne numai sufletul în cineva.

A rămâne numai umbra (cuiva).

Are şi-ar mai avea, c-a-ncăput la boală grea.

A scormoni o rană veche.

A se bate cu gândurile.

A se face covrig.

A se face dobă de plâns.

A se lega ca boala de om sărac.

A se umple de suflet.

A simţi gheaţă în spate.

A-şi muşca buzele.

A-şi răcori inima.

A-şi rupe părul din cap.

A-şi uita anii.

Aş plânge da' nu pot de râs.

A trage la aghioase.

A trage un somn la opt sute.

A trece un şarpe rece prin corp.

A vedea verde înaintea ochilor.

A veni cu sufletul la gură.

Bătrâneţele nu aduc nimănui frumuseţe.

Bătrânii ajung în mintea copiilor.

Boala cunoscută e pe jumătate vindecată.

Boala de om se leagă ca viţa de par.

Boala din fire n-are lecuire.

Boala intră cu carul şi iese pe urechea acului.

Boala lui ca sănătatea mea.

Boala niciodată nu se dă vinovată.

Boala nu îngraşă pe om.

Boală lungă — moarte sigură.

Boli de-ar fi, că leacuri se găsesc destule.

Bolnavii de friguri de vară — galbeni ca turta de ceară.

Bolnavul multe zice şi sănătosul face ce ştie.

Bolnavul nu se întreabă.

Bucuraţi-vă cu cei ce se bucură şi plângeţi cu cei ce plâng.

Capul când te doare, tot trupul boleşte.

Căscarea cea dintâi cere căpătâi.

Când îmbătrâneşti, nu-ţi trebuie nimic.

Cârna fără nas moare de necaz.

Ce foloseşte bolnavului patul de aur?

Cel bolnav nu e bucuros nici de pat de aur.

Cel sănătos n-are nevoie de doctor.

Celui bolnav şi mierea i se pare amară.

Celui flămând pâinea-i în gând.

Chiorul între orbi este împărat (rege).

Cine doarme în asfinţit de soare, capul îl doare.

Cine doarme mult, trăieşte puţin.

Cine-i sănătos e destul de bogat.

Cine se culcă târziu şi doarme dimineaţa, îşi scurtează viaţa.

Cine se grăbeşte, osteneşte.

Cin' va mânca multă miere, o să verse şi fiere.

Cu toată gemătura duce lingura la gură.

Dacă nu eşti sănătos, nimănui nu-i eşti de folos.

Decât să rămână-n hârgău, mai bine să-mi fie rău.

De o umbră, de-o nălucă frigurile îl apucă.

De multe ori necazul îmbată mai rău decât orice băutură.

Din sgăibuliţa (cea) mică, bubă mare se ridică.

Doctoria babelor: nici nu-l scapă de boală, nici nu-l lasă să moară.

Două beţe în pantalon — imitaţie de om.

Durerile mari sunt mute.

E bolnav: dintr-o pâine numai cuţitul îi rămâne.

E gras de-i numeri coastele.

E într-o doagă.

E slab de-l bate vântul (dă vântul jos).

Fiecare boală îşi are leacul ei.

Fiecare se leagă acolo unde-l doare.

Galben de gras, de-i curge untura pe nas.

Haina bătrânului îi grea.

I-au obosit papucii.

Iapa flămândă îşi uită de mânz.

I s-au încălzit urechile.

Îi trage cu oala, ca să treacă boala.

Îi ţine saţ ca calului; trecând drumul iar flămânzeşte.

Îl doare un deget, dar nu ştie care.

În trup sănătos, minte voioasă.

La bătrâneţe mă tem de poale creţe.

La bătrâneţe mintea se strică.

La bătrâneţe nu se mai prinde minte.

La bătrâneţe se simte cine nu s-a cruţat la tinereţe.

L-a lovit damblaua.

La lucrătorul rău toamna inima plânge.

Leac să fie, să nu fie, plata babei se ştie.

Leacul îi câteodată mai rău decât rana.

Mai tare şi mai vrăjmaşă jiganie decât foamea nu este.

Mănâncă şi mere pădureţe.

Năduşala scoate boala.

Nici o boală mai grea ca boala bătrâneţelor.

Nici somn lung fără visuri, nici vorbă lungă fără minciuni.

Nici viu printre vii, nici mort printre morţi.

Nu-i boală fără leac.

Numai acel de suferă ştie ce-i durerea.

Nu mă doare nici capul.

Nu te întrece cu dedeochiul.

O boală vindecă pe alta, când vine una după alta.

Obrinteala rănii de pe margini se cunoaşte.

Omul caută leac unde simte că-l doare.

Omul, când îi sănătos, îşi caută singur boala.

Omul dacă îmbătrâneşte, fă-i sicriu de odihnit.

Omul de chinuri şi necazuri îmbătrâneşte.

Omul la mânie cade-n nebunie.

Orbul când dă de perete socoteşte că s-a isprăvit lumea.

Orbul cu întrebarea a nimerit Brăila.

Orbului degeaba îi spui că s-a făcut ziuă.

Parcă a tras în plug.

Parcă i-au luat pânza de pe obraz.

Pe durerea mare alta mai mare o tămăduieşte.

Rana cât de mică, dacă nu-ngrijeşti de ea, curând se face mai rea.

Rana dacă se deschide, anevoie se închide.

Rana obrintindu-se şi patima învechindu-se, a se vindeca cu nevoie va fi.

Rana se vindecă, dar semnul rămâne.

Rana veche uşor sângerează.

Sara te culci plângând şi dimineaţa te scoli râzând.

Sănătatea e cea mai bună avuţie.

Sănătatea e mai bună ca toate.

Sănătatea face banii şi banii sănătatea.

Sănătatea goală, ca o oală goală.

Scârba e boala cea mai greu de lecuit.

Scârba pe om mai tare îl îmbolnăveşte decât boala.

Slab de-l bate vântul.

Somnu-i rupt din moarte.

Somnul dulce nimic n-aduce.

Somnul dulce viaţă ne-aduce.

Somnul e (oglinda) pilda morţii.

Stomacul când chiorăieşte, la demâncare gândeşte.

Surdul nu aude, dar o (le) potriveşte.

Şi-a uitat anii.

Şi-a uitat şi zilele.

Tacu-i leacul!

Tare-i bine şi frumos, când e omul sănătos.

Te găseşte boala gălbinarei şi frigurile pungii.

Toată boala are leacul ei.

Tusa şi junghiul îs surori.

Uită-te la obraz şi mă-ntreabă de necaz, uită-te la faţă şi mă-ntreabă de viaţă...

Umblă după somn ca şerpii după lapte.

Voinic, sănătos, numai galben de vârtos.

Vorbele nu potolesc foamea.

VIAŢA
(tematică unitară şi mixtă)

A avea nouă vieţi (suflete).

A avea zile câte buruiene.

A avea zile cu carul.

A călca iarbă verde.

A fi cu zilele în mână.

A fi văzut de Soare.

A se ţine într-un fir de aţă.

A trăi ani împrumutaţi.

Cine se grăbeşte, puţin trăieşte.

După viaţă — şi mândreaţă.

Îi stă viaţa într-un fir de aţă.

Viaţa e scumpă orişicui.

Viaţa fără nădejde îi ca noaptea fără zori.

Viaţa-i din bucăţi.

Viaţa îţi petreci, cu nădejdile seci.

Viaţă cârpită cu aţă, de toate zilele îţi vine greaţă.

Viaţă legată cu aţă.

MOARTEA (tematică unitară şi mixtă)

A avea leac numai zama de hârleţ.

A avea moarte întunecată.

A avea oase moarte.

A băga pe cineva în mormânt.

A bea paharul morţii.

A da colac şi lumânare.

A da gene-n gene.

A da (lăsa) ortu popii.

A da mâna cu moartea.

A da ochii cu moartea.

A da ochii peste cap.

A făcut larg în casă.

A fi cu un picior în groapă şi cu unul pe mal.

A fi dus cu sania.

A fi dus cu ţolul.

A fi dus pe năsălii.

A fi în gura morţii.

A fi în mâna morţii.

A fi mort de viu.

A fi oale şi ulcioare.

A fi pe ducă.

A fi pe lumea cealaltă.

A fi pe patul de moarte.

A fi uitat de moarte.

A-i cânta aleluia.

A-i cânta aghiosul.

A-i cânta cucul în spate.

A-i cânta cucul rău.

A-i cânta popa.

A-i cădea steaua.

A-i cunoaşte (cuiva) moartea.

A-i da colac şi lumânare.

A ieşi cu tălpile înainte.

A-i intra zilele în sac.

A-i mânca cioara colacul.

A-i mânca coliva (cuiva).

A-i muri cuiva moartea.

A intra în anul morţii.

A-i pune crucea la cap.

A-i putrezi ciolanele (cuiva).

A i se apropia (cuiva) funia de par.

A i se curma firul vieţii.

A i se întuneca steaua.

A i se mântui aţa de pe ghem.

A i se năzări sania.

A i se rupe calea-n cruce.

A i se trece becul.

A-i suna ceasul.

A-i suna coliva în piept.

A-i suna scândura.

A-i veni doctor după moarte.

A înceta din viaţă.

A închide ochii.

A închide ochii sub cei patru coţi de pământ.

A închina steagul.

A întinde picioarele.

A lăsa ceva cu limbă de moarte.

A lepăda potcoavele.

A-l lua dracul pe cineva.

A-l pupa pe cineva hârca.

A mânca colacul (cuiva).

A merge cu picioarele în sus.

A moşteni pământul.

A muri cu zile.

A muri fără lumânare.

A murit înghesuit la pomană.

A murit şi a putrezit foarte de mult, de s-a făcut curat pământ.

A nu-l mai durea dinţii.

A nu-l mai vedea Soarele.

A nu mai avea zile.

A nu mai bea apă rece.

A nu mai vedea Soarele.

A nu se alege nici cenuşa din cineva.

A pune coasta la pământ şi faţa la răsărit.

A pune corpul în pământ.

A pune mâinile pe piept.

A pune ochii în grindă.

A pupa pământul rece.

A se agăţa ca moartea de om sănătos.

A se bate cu moartea.

A se da de ceasul morţii.

A se duce cu călcâiele înainte.

A se duce cu zile în mormânt.

A se duce de veci.

A se duce la zarzări.

A se duce pe apa sâmbetei.

A se duce pe ceea lume.

A se duce pe drumul neîntors.

A se duce s-o vadă pe bunica.

A se însura cu şase scânduri de brad.

A se sfârşi.

A se trece.

A sta cu ţărâna în gură.

A-şi da duhul.

A-şi da rada.

A-şi încheia catastihul.

A-şi juca ultima carte.

A-şi pune capăt zilelor.

A-şi trage sufletul.

A trăit şi a vecuit, nu e păcat să moară.

A trăi un trai şi jumătate.

A trece drumul în cealaltă împărăţie.

A vedea moartea cu ochii.

A veni cu mâinile pe piept.

Bun om, păcat că mor alţii înaintea lui.

Ce apucă pământul, lesne se uită.

Cel de se teme de moarte, aleargă după ea.

Cine a murit an, an s-a îngropat.

Cine moare, groapa lui şi-o astupă.

Cine moare, nu mai vine.

Cine se învaţă, moartea îl dezvaţă.

Coşciugul acoperă greşelile doctorilor.

Cu limbă de moarte.

Cu nădejdea te duci şi-n groapă.

Cu plânsul nu se înviază morţii.

Dacă moare nevasta mea, se duce lumea jumătate; dacă mor şi eu, se isprăveşte lumea.

D-aci înainte ciobu' şi lumânarea.

De-aici înainte sapa şi lopata.

De ar muri omul de câte ori se bolnăveşte, n-ar mai fi oameni pe pământ.

De-ar şti omul când are să moară, şi-ar săpa groapa singur.

De moarte nimeni nu e gata când soseşte ceasul.

De omul viteaz şi moartea face haz.

După moarte, pocăinţă.

După ultima baie, scapi de toate grijile.

Era să-l ieie buha.

Fiecare-i dator c-o moarte.

Fiecare moare pentru el.

Gol ai venit, gol te duci, cu tine d-aici nimic duci.

I-a apus steaua.

I-a cântat veşnica pomenire.

I-a mâncat scândurile faţa.

I-a suflat în lumânare.

I-a venit doctorul după moarte.

I-a zis popa cu cadelniţa la cap.

Ieşiţi, morţi, din gropi, să intrăm noi viii.

I s-a curmat firul vieţii.

Îl caută moartea pe acasă şi el umblă prin vecini (sat).

Îşi aprinde lumânare d-amândouă căpătâiele.

Lacrimile nu s-ar mai usca, dacă morţii nu s-ar uita.

La groapa altuia e uşor să cânţi aleluia.

Mai bine să mori mâine, nu azi.

Mângâierea săracului e moartea.

Moare calul, îi rămâne şaua, moare omul, îi rămâne numele.

Moartea îi împacă pe toţi.

Moartea le închide gura la toţi.

Moartea nu alege.

Moartea nu mai are moarte cât o fi pământul.

Moartea nu spune când vine.

Moartea nu va să ştie de averi, de bogăţie.

Moartea nu vine la noi când o chemăm.

Moartea ocoleşte pe cel viteaz.

Moartea totdeauna îşi caută pricină.

Mortul nu se (mai) întoarce de la groapă.

Morţii cu morţii, viii cu viii.

Morţii nu se vorbesc de rău.

Nimenea n-o să trăiască lumea să o moştenească.

Nu fac viii ce zic morţii.

Numai când moare omul se cunoaşte ce-a fost.

Numai de nu i-ar muri mulţi înainte.

Numai moartea-i fără leac.

Numai mortul nu-şi mai schimbă portul.

Numai proştii se tem de moarte.

O dată moare omul.

O moarte are omul.

Omu-i cu moartea după cap.

Parcă i-a luat pânza de pe obraz.

Parcă i-a luat umbra.

Până la moarte sunt toate.

S-a dus baba cu colacii.

S-a dus înainte de a-i bate ceasul.

S-a dus să-şi vadă moartea cu ochii.

Somnul cu moartea fraţi gemeni s-au născut.

Somnul peste măsură este fratele morţii.

Şi-a dat mult de pomană.

Şi-a mâncat norocul ca ţiganul biserica.

Şi-a trăit traiul, şi-a mâncat mălaiul.

Treci zi, treci noapte, apropie-te moarte.

VIAŢĂ, MOARTE (tematică mixtă)

A muri şi a învia.

A trăi un trai şi cu al morţii, două.

Azi tare, mâine mare, poimâine pe spinare.

Cât de rău să trăiască omul, tot nu se îndură să moară.

Câte-n lume se nasc, mor toate.

Ce înghite pământul, viaţă nu mai are.

Ce se naşte, moare.

Cine se teme de moarte, şi-a pierdut viaţa.

Cine vede naşterea, vede şi moartea.

Decât viaţă cu necaz, mai bine moarte într-un ceas.

De moarte nu te teme şi de viaţă nu fii cu grijă.

De moarte şi de nuntă nimeni, niciodată, nu poate fi gata.

La însurătoare şi la moarte nu se poate să n-ai parale.

Mai bine moarte cinstită, decât viaţă pricopsită.

Mai bine să te însori de două ori decât să mori o dată.

Moartea unora este viaţa altora.

Moartea voinicului — din mâna calicului.

Naşterea omului e pentru alţii; moartea e a lui.

Nici cu viii, nici cu morţii.

Nici n-am la ce muri, nici la ce trăi.

Nu-i viaţă fără vină şi moarte fără pricină.

Nuntă fără râs şi moarte fără plâns nu se poate.

Nuntă fără vorbe şi moarte fără bănuială nu se poate.

Nu se ştie cine moare şi cine trăieşte.

Omul, cât de bătrân să fie, tot nu vrea să moară.

Omul cât să-mbătrânească tot cere să mai trăiască.

Omul şi din necătare moare, şi zile când are.

Omului mare îi sună clopotul şi la viaţă şi la moarte.

Vai de moarte fără râs şi de nuntă fără plâns!

Viaţa-i scurtă, moartea-i veşnică.

Viaţa urăşte, iar moartea împacă.

RELAŢII DE RUDENIE (tematică simplă şi complexă etc.)

A căutat cât a căutat, dar soacră bună şi-a căpătat.

Aduci nora cu scripca şi n-o poţi scoate nici cu sapa.

A fi (cuiva) şi mamă, şi tată.

A fi cuşmă în casă.

A fi dintr-un aluat.

A fi pentru unii mumă şi pentru alţii ciumă.

A fi piatră de moară în casă.

A fi stâlpul casei.

A fi un suflet în două trupuri.

Ai copii, ai griji mii, iar cel ce nu are cu dorul lor moare.

Ai copii, ai şi necaz.

A intrat nora-n blide.

Ai ştiut a săruta, trebuie să ştii şi a legăna.

A nu cunoaşte neamurile.

A nu-i fi jale nici de mamă-sa.

Argintu' şede-n ladă şi urâtu' jos pe vatră.

Ascultă învăţătura tatălui tău şi nu uita poveţele maicii tale.

A se împăca ca fraţii.

A se lua (a fi) fraţi de cruce.

Astăzi copilul te vinde într-o lingură de apă.

A-şi căuta cal de mire.

A-şi căuta soacră.

Azi joacă naşu(l) la mine, mâine la tine.

Bărbat bun şi usturoi dulce nu se poate.

Bărbatul are ochi să vadă, femeia are ochi să fie văzută.

Bărbatul duce greul, dar femeia e temeiul.

Bărbatul mână boii şi ară, nevasta doarme-n cămară.

Bărbatul poartă pălăria şi nevasta gospodăria.

Bărbatul să aducă cu sacul, muierea să scoată cu acul.

Binecuvântarea părinţilor întăreşte casa fiilor.

Blestemul de mumă, ca gheara de ciumă.

Blestemul de tată, ca stana de piatră.

Blestemul părinţilor e ca piatra munţilor.

Bogăţia şede-n ladă şi toanta şede pe vatră.

Care o fi, tot un bărbăţel mi-o fi.

Casa fără femeie îi pustie pe dinăuntru, casa fără bărbat îi pustie pe dinafară.

Cată nevastă să-ţi placă ţie, nu altora.

Cămaşa copilului arată ce mamă are.

Când eram la mama, şi eu ştiam să cos, că mama împungea, şi eu trăgeam cu acul.

Când se naşte băiatul, râd pereţii; când se naşte fata, plâng pereţii.

Când se-nsoară, nu i-i de moară.

Când te însori, să te însori, iar nu să te mărţi.

Ce a făcut mama şi tata, o să facă fiul şi fata.

Ce naşte din pisică, şoareci mănâncă.

Cinci degete sunt la o mână şi nu seamănă unul cu altul.

Cine are bătrân, să-l vândă, şi cine n-are — să-l cumpere.

Cine are fete multe, adună nebunii de pe drumuri.

Cine are fete multe, se închină la oricine.

Cine caută nevastă fără cusur, neînsurat rămâne.

Cine nu se îndură de vargă, pierde copilul.

Cine se bucură la avere, ia fără plăcere.

Cioarei i se par puii ei de păun.

Cocoşul nici mumă, nici soră are.

Copiii îs cinstea părinţilor, iar părinţii — lauda copiilor.

Copii mici — griji mici, copii mari — griji mari.

Copilul cu moaşe multe rămâne cu buricul netăiat.

Copilul nepedepsit ajunge neprocopsit.

Copilul spune că-i bătut, dar nu spune de ce.

Creşte puii tăi, că de ei ai să piei.

Cu bani găseşti şi tată şi mamă.

Cui i-e milă de copil, nu-l iubeşte.

Cu lăuta şi cu toabe adusei în casă gloabe.

Cum e tata, aşa-i şi fiul.

Cu neamurile să mănânci, să bei, daraveri să n-ai cu ei.

Dacă badea ar avea cosiţe, i s-ar zice lele.

Dacă limba femeii ar fi mai scurtă, zilele bărbatului ar fi mai lungi.

Dacă moare finul, se pierde cumetria.

De ar muri socru', ca să-i apuc locu'!

De rămâneai, îmi erai ca un frate, iar de nu, îmi eşti ca doi.

Din fata cea haină nu mai faci gospodină; iar din una sărăcuţă faci bună gospodinuţă.

Din părinţi se trag şi copii răi, şi copii cuminţi.

Ea poate ţese sub pat, c-are milă de bărbat.

E tată-său în picioare.

Eu îi sunt naşu(l).

Fata care-alege mult, se mărită după mut.

Fata cea mai mare mărită pe cea mai mică.

Fă-mă, mamă, şi pe mine, să mă fac frumos ca tine.

Fă-mi, mamă, o cuşmă bună, să-ţi aduc o noră strună.

Fără bărbat îi pustie ograda, fără femeie — casa.

Fecior de după gard.

Femeia bună e bărbatului cunună.

Femeia bună e plug de aur la casa omului.

Femeia care-i cuminte îi mai mare decât un bărbat.

Femeia cine-şi loveşte, norocul îşi oropseşte.

Femeia cinstită — piatră nepreţuită.

Femeia curată te îndeamnă la viaţă.

Femeia înţeleaptă îşi zideşte casa.

Femeile nemăritate, ca bucatele nesărate.

Fericit este bărbatul care are o femeie bună.

Fie ca o naibă, numai bani să aibă.

Fiecare naş îşi are naşul.

Fiecăruia i se pare că copilul său e mai frumos, de-ar fi cât de urâcios.

Fie un băţ descojat, tot se numeşte bărbat.

Fine, fine, dar porc de câine.

Flăcăul care se ţine, ia fata care rămâne.

Frate, frate, dar până unde se poate.

Fratele de cruce, când te vede, fuge.

Fratele îţi scoate ochii.

Frumoasă noră dobândişi, dar se uită cam pieziş.

Hârtoapele mărită toantele, ponoarele mărită chioarele.

Ieri se juca între fete ş-astăzi şade-ntre neveste.

Îl trag copiii de poală.

Îl trage viţa.

Împreună cu apa zvârle şi copilul.

În faţă mumă şi în dos ciumă.

Între ai mei am fost şi ai mei nu m-au cunoscut.

Îşi cunoaşte moşul nepoţii.

Jupâneasa ţine casa, dar jupânul ţine drumul.

L-a băgat mumă-sa în ladă şi l-au mâncat moliile.

La culcare, fată mare, lasă nora să mai toarcă, să facă cămeşi de soacră.

L-a îmbrobodit femeia.

La unii mumă şi la alţii ciumă.

Lelea joacă până-n noapte, iar bărbatu-i e pe moarte.

Lesne a se însura şi greu a se dessura.

Mai aproape dinţii decât părinţii.

Mai bun este prietenul cel de aproape, decât fratele de departe.

Mai mulţi întreabă de mama decât de tata.

Mai mulţi se uită la mireasă decât la mire.

Mama bate, mama pupă.

Mama bună îşi ceartă băiatul.

Mama, când m-a dat, tot m-a învăţat.

Măritişul te leagă de mâini şi de picioare.

Mângâie copilul numai când doarme.

Mi-i ca şi un tată.

Mireasa vede masa.

Moşiile mărită momâile, sutele mărită slutele.

Muierea când lipseşte, casa se risipeşte.

Mulţi aleargă la nuntă, dar numai mirele se foloseşte.

Mulţimea copiilor — averea omului.

Muma cea bună nu întreabă pe copii de le este foame.

N-are taica (tetea) că ţi-ar da.

Naşul botează, naşul cutează.

Nevasta cu mintea bună e bărbatului cunună.

Nevasta nu-i un petic, să-l coşi şi pe urmă să-l descoşi.

Nevastă mai poţi găsi, dar mamă ba.

Nici un părinte nu-şi îneacă copiii.

Numai tată şi mamă nu poţi cumpăra pe bani.

Nu pomeni pe tatăl tău cu coliva altuia.

Nu s-a însurat cu fata, ci cu banii.

O dată vede naşul buricul finului.

Omul cu rude nu piere.

Palma de la neam te usturǎ mai rău decât cea de la străin.

Parcă am omorât pe mama.

Păcatele părinţilor — pedeapsa pruncilor.

Părintele cu un copil numai, ca orbul cu un ochi.

Pâinea cât de proaspătă, vinul cât de vechi şi nevasta cât de tânără.

Până nu m-oi vedea cununată, nu mă ţiu că sunt măritată.

Pentru bani ia şi pe fata dracului.

Podoaba la părinţi — copiii cei mulţi.

Pui de lele.

Puiul cel bun se cunoaşte după creastă.

Rău e când plâng părinţii.

Rubedenie la rubedenie trage.

Ruda la vreme de nevoie se cunoaşte.

S-a săturat soacra de poamă acră.

Sărace bărbate, că aseară murişi şi nu te mai putui uita.

Sărmanul bărbatul prost, bun odor la casă-a fost.

Să-ţi iei nevastă de casă, nici urâtă, nici frumoasă.

Sângele apă nu se face.

Sângele nevinovat cere răzbunare.

Se leapădă şi de tată-său.

Se plâng cele măritate că nu au de bărbaţi parte, dar cele văduve ce să zică când la inimă le pişcă.

Se scaldă în zestrea muierii.

Soacră, soacră, poamă acră! De te-ai coace, cât te-ai coace, tot dulce nu te-ai mai face.

Soră de scoarţă.

Spune-mi cine-i mamă-sa, ca să-ţi spun cine-i fiică-sa.

Sunt rude după iapa cea albă.

Sunt rude, pentru că au uscat cămăşile la un soare.

Şapte fraţi pe un copac.

Şi cioara-şi laudă puii.

Şi fiara cea mai crudă cinsteşte neamul său.

Ştiu că mă-nsor la vară, dar mie-mi trebuie diseară.

Tatăl adună paiele ca aurul, fiul risipeşte aurul ca paiele.

Te iubeşte soacră-ta.

Tinerică o luai, de-o sută cincizeci de ai.

Toată a lui nerozie e de la părinţi moşie.

Toată pasărea îşi apără puii.

Toată vaca viţelul îşi linge.

Tot cam după neam merg toate, din ce este nu-l poţi scoate.

Tot naşu-şi are naş.

Trăiesc ca fraţii şi se iubesc ca dracii.

Uită-te la mumă-sa şi cunoaşte pe fie-sa.

Umbla cu mămăliga-n traistă şi nu-şi găsea mireasă.

Unde dă mama, carnea creşte.

Unde nu-i bărbat în casă, nu e nici pâine pe masă.

Un tată poate să hrănească zece fii, dar zece fii nu pot să hrănească un tată.

Vai de nuntă, când lipseşte mirele!

Vecine, s-a dus bărbatu-meu la moară; nu ştiu, să mă mărit sau să-l mai aştept.

Vezi mama, apoi ia fata.

Via şi moşia mărită urgia.

Viaţa necăsătorită, la bătrâneţe e cea mai urâtă.

Vinde şi pe tată-său.

Vorbesc soacrei, să priceapă nora.

Zestrea şade în ladă şi el cu sluta în vatră.

Zestrea toate le astupă; ea şi pe dracu-l pupă.

Zi că nu ţi-e mamă.

ISTORICE, ISTORICO –SOCIALE

A da bir cu fugiţii.

A da sfară în ţară.

A fi Alexandru Macedon.

A fi beşleagă.

A fi cârjaliu.

A fi de pe vremea lui Ciubăr-vodă.

A fi Ducipal.

A fi după legea lui Carage*.

A fi joimir.

A fi Novac.

* Aluzie la codul de legi instaurat de domnitorul Caragea; prin extinderea sensului, a fi de lege veche, om învechit.

A fi oastea lui Papuc-Hogea-Hogegarul.

A-i trage cuiva ca la Sevastopol.

A încălecat pe breazu', ca un Mihai Viteazu'.

A lua un lucru pe răboj.

A mânca pita lui vodă.

A pune pe vodă în scaun.

A scoate (vinde) la mezat.

A se deprinde cu toate ca ogarul turcului cu mere pădureţe.

A spune după răbuş.

A-şi aprinde paie în cap.

A-şi aprinde rogojina în cap.

A-şi pune cenuşă pe cap.

A şterge de pe răboj.

Atâta pagubă-n Ţara Moldovei!

A trăi ca Bimbaşa-Sava.

A vedea pe Bâcu.

A veni cu brazda în cap.

A veni cu jalba în proţap.

Bate toba la Craiova, de s-aude în Moldova.

Bate vântul din Balcani de o mulţime de ani.

Belu beleşte, Golescu goleşte, Manu jupuieşte*.

* Aluzie la boierii cu acest nume care, fiind mari demnitari în timpul lui Caragea-vodă, jefuiau poporul. Prin extensiune, satiră la adresa spoliatorilor.

Binele l-a luat turcu'.

Ca în codrul Vlăsiei.

Ca în ţara lui Papuc.

Ca pe vremea lui Lăcustă-vodă.

Ca pe vremea lui Pazvante.

Ca pe vremea turcului.

Ca şi când au trecut turcii.

Când era Cuza, ardea focul şi spuza.

Când tragi clopotele la Hotin, se-aude la Izmail.

Cât Hâncu şi pământul!

Cum e turcul, şi pistolul.

Cum îi arcul, aşa-i şi tătarul.

De când cu zavera.

De pe vremea lui Ciubăr-vodă.

De pe vremea lui Papură-vodă.

Din gură în gură, are să ajungă până la urechile lui vodă.

Din vremea lui Han-tătar.

Doar nu-i ţara-n jac!

Dreptatea a luat-o turcul.

Dreptate turcească.

Fuge, de parcă-l mână turcii din urmă.

Gerul lui Marcoci.

Ho! stai, că nu dau turcii.

I-a crescut nasul cel tăiat*

În urma zaverei mulţi viteji se arată.

La moara Hâncului.

Nici turc, nici turlac.

Numai Dunărea ştia câte ţara suferea.

Nu mai e timpul turcului.

O iarnă de-a lui Han-tătar.

Parcă-i în ţara lui Han-tătar.

Parcă-i în ţara lui Papură-vodă.

Parcă-i paşa din Rusciuc.

Sara ghigar, dimineaţa spătar.

Schimbarea domnilor — bucuria nebunilor.

Se bat turcii la gura lui.

Se fură ca în (pe) vremea lui Caragea**.

Se lasă în nădejde ca turcu(l) în sabie.

Se trage de la Ciubăr-vodă, pe care l-au mâncat guzganii.

---

* Aluzie la obiceiul de a se cresta conspiratorilor pretendenţi la domnie nasul. Prin aceasta ei erau scoşi pentru totdeauna din competiţie.

** Aluzie la boierii cu acest nume care, fiind mari demnitari în timpul lui Caragea-vodă, jefuiau poporul. Prin extensiune, satiră la adresa spoliatorilor.

Turcii gonesc iepurele cu carul.

Turcul, de e turc, şi tot te lasă întâi să mai mănânci şi apoi te omoară.

Turcul plăteşte!

Turcul te bate, turcul te judecă.

Turcul te taie, turcul te jupoaie.

Turcului să-i dai bani şi să-i scoţi ochii.

Ţara moare de tătari, Sdroanţa pune lăutari.

Ţara piere de tătari, Stanca bea cu lăutari.

Vinovatul plăteşe dinţii (judecata) turcului.

Vodă da, Hâncu ba.

Vodă vrea şi Hâncu ba.

PATRIOTICE

Ajută-ţi ţara, precum şi ea te ajută.

Bine sau rău, dar e pe locul tău.

Cine caută spre străin, înstrăinat va rămâne.

Cine patria nu-şi iubeşte, duşmanul ei se numeşte.

E mai bine în coliba ta, decât în palatul altuia.

Fie pâinea cât de bună, nu-i bună-n ţară străină.

Fie pâinea cât de proastă, tot se cheamă ţara noastră.

Locul natal ţi-i mamă dragă.

Mai bine în satul tău cu mălaiul cât de rău.

Mai bine pâinea mai proastă, să se zică-n ţara noastră.

Mai bună hula din satul tău, decât lauda din satul străin.

Pe duşmanii ţării tale să-i socoţi ca pe ai tăi.

Prin străini să fie miere şi zahăr, că tot îi amar.

JURIDICE

A băga la apă (pe cineva).

A pune pravilă.

A-şi face lege.

Ca să ne bucurăm de libertate, trebuie să ştim să ne supunem legilor.

Când ai vreo judecată, pregăteşte-te de plată.

Câte bordeie, atâtea obiceie.

Cea mai bună judecată îi împăcăciunea.

Cel ce plânge înaintea judecătorului îşi pierde lacrimile.

Cerul, pământul, focul şi apa n-au judecată.

Chiar omul cu judecată greşeşte câteodată.

Cine fuge de judecată, dreptate nu are.

Cine legea nu-şi cinsteşte, fără lege se numeşte.

Cine se judecă adesea, ori pierde un bou, ori câştigă o pisică.

Cine umblă după judecată, să nu crezi că moare la el acasă.

Cum e ţara, şi obiceiul.

Dacă n-ai treabă, fă-te martor.

Dă-i cu judecata, nu cu lopata.

De atunci se-nmulţesc lotrii de când se-nmulţesc şi legile.

Decât o judecată dreaptă, mai bine o învoială strâmbă.

Din judecată-n judecată, a rămas fără o postată.

El judecă, el spânzură.

Întâi judecă-te pe tine şi apoi judecă pe altul.

Îţi judecă pe dracul şi ţi-l scoate şi dator.

Judecata e ca o trăsură cu două oişti — când înainte, când înapoi o poţi mâna.

Judecata e în capul omului.

Judecata-i cu nasul de ceară.

Judecata lui Papuc.

Judecata nu o poţi face cu lopata.

Judecată după sprânceană.

Judecătorul când îţi e potrivnic, cu cine o să te judeci?

Judecă întâi pe om şi apoi îl spânzură.

Judecă-mă drept şi bate-mă strâmb.

Judecătorii mănâncă miezul şi împricinaţii coaja nucii.

Judecătorul ca osia carului: cum o ungi, nu mai scârţâie.

Judecătorul e ca şarpele, niciodată nu umblă drept.

Judecăţile ştii când le porneşti, dar nu şi când le opreşti.

Justiţia e oarbă.

Legea — ca pânza de păianjen: tăunul o sparge, iar musca se prinde.

Legea-i lege.

Legile le fac oamenii.

Lesne-i a judeca pe altul.

Lipsa frânge legea.

Lupul te pârăşte, lupul te judecă.

Mai bună-i o pace decât o sută de procese.

Nevoia schimbă legea.

Nu-i cu barda, ci-i cu judecata.

Nu-i cu lopata, ci cu judecata.

Nu judeca, ca să nu fii judecat.

Nu judeca după cuvinte, judecă după fapte.

Nu mi-e că m-a chiorât ciocârlia, dar mi-e că m-a judecat corbul.

Nu se judecă omul de la prima vedere.

Nu te vârî în judecăţi.

Obiceiul legii are putere.

Obiceiul slujeşte ca lege.

O să mă judec până-n pânzele albe.

Să n-ajungi pe uşa tribunalului.

Să şedem strâmb şi să judecăm drept.

Uită-te în faţă şi judecă-i viaţa.

Uşor te-ncurci într-o judecată, dar greu scapi de ea.

DREPTATE, NEDREPTATE

A fi om drept la vorbă.

Ai dreptate, dar n-ai s-o iei.

Ai dreptate, numai nu ţi-o cauţi.

Cel ce iubeşte nedreptatea, urăşte sufletul său.

Cel ce suferă pe nedreptate, se întăreşte.

Cine nu are dreptate, acela ţipă mai tare.

Dreptatea a pierit din lume.

Dreptatea, cinstea şi cugetul curat sunt cele mai bune calităţi ale omului.

Dreptatea n-are nevoie de laudă.

Dreptatea nu moare niciodată.

Dreptatea pe toate le biruieşte şi adevărul decât toate mai tare este.

Dreptatea trebuie să ţi-o faci singur.

Mai bine puţin cu dreptate decât mult cu strâmbătate.

Nedreptatea răstoarnă scaunele puternicilor.

Omul nedrept se teme de toţi.

Pentru dreptate se aruncă în foc.

Rar are numai unul dreptatea şi atunci greu şi-o câştigă.

Umblă pe calea dreptăţii, dacă vrei să te numeşti drept.

ADEVĂR, NEADEVĂR

Adevăru-i mai luminos decât soarele.

Adevărul a grăi să nu te sfieşti, măcar că de prea puţini vei fi ascultat.

Adevărul când cercetezi, părtinirea s-o îndepărtezi.

Adevărul de minciună se desparte, că nu-i place în spate s-o poarte.

Adevărul de multe ori doare.

Adevărul e dulce ca mierea, iar neadevărul e amar ca pelinul.

Adevărul e frumos ca primăvara.

Adevărul e mai bun decât orice jurământ.

Adevărul e mai scump decât aurul.

Adevărul este cum te văd şi cum mă vezi.

Adevărul este iubit de toţi, dar nu toţi îl primesc.

Adevărul e urma dreptăţii.

Adevărul iese deasupra ca untdelemnul.

Adevărul în deşert şi nedovedit a rămâne nu poate.

Adevărul într-un cuvânt, iar minciuna în mii şi sute.

Adevărul n-are nevoie de judecată.

Adevărul n-are teamă de judecată.

Adevărul nu-l poţi ascunde în sac.

Adevărul nu-şi schimbă faţa niciodată.

Adevărul răneşte.

Adevărul şi dreptatea locuiesc împreună: de dai de unul, dai şi de celălalt.

Adevărul şi dreptatea nu se veştezesc niciodată.

Adevărul şi dreptatea sunt fraţi de cruce.

Adevăru-l ştie satul, dar nu-l ştie împăratul!

Adevărul umblă cu capu' spart.

A pune mâna pe inimă.

A scoate adevărul din piatră seacă.

Atâtea drumuri a bătut după adevăr, că n-are pe cap atâtea fire de păr.

Cel mai drept pe lume este adevărul.

Cine ascunde adevărul, acela vinde minciuna.

Cu cât adevărul e mai amar, cu atât e mai dulce.

De la adevăr până la minciună e un lat de palmă.

Din vorbă în vorbă iese adevărul.

Iubeşte adevărul, dar iartă greşeala.

Lucrul cel mai cinstit este adevărul.

Nu călca adevărul în picioare, dacă vrei să ai trecere la oameni.

Să nu te pui în poară cu adevărul şi dreptatea.

FILOZOFICE

A alege din două.

A cunoaşte unde te doare buba.

Adesea, una adăstăm şi alta întâmpinăm.

A face bortă în apă.

A face umbră pământului degeaba.

A fi bun de pus la bubă.

A-i da de fund.

Albă, neagră — asta e!

A nu cădea nu se poate, dar cinste îţi face, când cazi, să te scoli.

Asta nu-i nici cea dintâi, nici cea din urmă.

Astăzi eşti, mâine nu eşti.

A-şi vedea visul cu ochii.

Aţa, unde-i mai slabă, acolo se rupe.

A zgândărî focul.

Ba că-i teacă, ba că-i pungă.

Ba e albă, ba e neagră.

Binele aşteaptă şi rău.

Binele cu bine se răsplăteşte.

Binele se uită mai lesne decât răul.

Bine peste bine nu strică.

Calea bătută este cea mai scurtă.

Carnea fără ciolan nu se poate.

Ca să te aperi de fum deseori te arunci în foc.

Când te găseşte una, te găsesc mai multe.

Câte capete, atâtea păreri.

Câţi oameni, atâtea năravuri.

Ce-a fost, a trecut, ce-o mai fi, o mai veni.

Ce-a fost verde s-a uscat, ce-a fost copt s-a scuturat.

Ce-ai spus, s-a dus.

Ce e întâi, nu e pe urmă.

Ce-i prea mult, nu-i sănătos.

Chelului scufie de mărgăritar îi trebuie.

Chipul omului e oglinda sufletului.

Cine nu suie dealul, nu coboară coastele.

Cu binele se face totul, da cu de-a sila — nimic.

Cu nimic nu faci nimic.

Cu peştele mic prinzi pe cel mare.

Dacă nu curge, tot pică.

Decât o sută de ani şi răi, mai bine zece, da buni.

Decât să trăieşti murind, mai bine să mori trăind.

Decât un filozof ofticos, mai bine un măgar sănătos.

Decât un înţelept mort, mai bine un măgar viu.

De ce fugi, nu scapi.

De ce te teni, de aceea nu scapi.

De haram a venit, de haram s-a dus.

De tăceai, filozof rămâneai.

De unde iei, nu pui.

De unde nu-i, de acolo nu se varsă.

De unde tot iei şi nu pui, curând se isprăveşte.

Două şi cu două fac patru.

Două şi cu trei fac şapte.

După bine vine rău.

După noapte vine ziuă.

Este scară de suit, dar este şi de coborât.

Este şi viaţă, este şi moarte.

Face albul negru şi negrul alb.

Ferice de cel ce se mulţumeşte cu puţinul ce-l are.

Fiecare grăunte are făină, dar are şi tărâţă.

Firea, decât deprinderea, mai veche este.

Foc după foc, rău după rău.

Încălzeşte-te cât arde focul.

În cea mai frumoasă grădină găseşti şi buruieni.

Începutu-i anevoie; urma vine de la sine.

În dar a venit, în dar s-a dus.

La deal greu, la vale rău.

Lasă să fie, bine că nu-i.

Las' că-i bine, cu toate că-i rău.

La toate urma alege.

La tot răul este şi un bine.

La vale lesne aluneci, iar în sus anevoie te urci.

Mai bine ceva decât nimic.

Mai bine să întreacă decât să nu ajungă.

Mintea de-ar creşte pe toate cărările, ar paşte-o şi măgarii.

Nădejdea este mângâierea oamenilor.

Negru pe alb.

Nenorocirea, când vine pe capul omului, nu vine singură, ci mai trage şi altele după ea.

Nici albă, nici neagră.

Nici carnea cu oase, nici frigarea arsă.

Nici carne fără oase, nici pădure fără uscături.

Nici călare, nici pe jos.

Nici hăisa, nici cială.

Nici în car, nici în căruţă.

Nici în ciur, nici în veşcă.

Nici laie, nici bălaie.

Nici ploaia îl udă, nici focul îl arde.

Nici una, nici alta,
Nu se face cu una cu două.

Nimenea nu poate şti cât e de adâncă borta şarpelui.

Nimeni nu ştie ce-i în sacul legat.

Nimeni nu ştie zilele omului.

Nu-i cum trebuie, îi bun cum este.

Nu-i deal fără vale.

Nu-i rău fără bine.

Nu-i suiş fără coborâş.

Nu-i totdeauna cum se chiteşte, ci-i cum se nimereşte.

Nu sunt vremile sub cârma omului, ci bietul om sub vremi.

Omul are multe valuri în viaţă.

Omul azi este, mâine nu-i.

Omul, cât are zile, nu se pierde.

Omul nu trăieşte cât lumea.

Ori la unul, ori la o sută, tot o lumânare luminează.

Pe lângă cele uscate ard şi cele verzi.

Piatra care nu se mişcă prinde muşchi.

Rău cu rău, dar mai rău fără rău.

Răul cu rău se alungă.

Răul vine iute, binele încet.

Râde bine cine râde la urmă.

Scrie pe lumânare pentru neuitare.

Sub piatra cea mai frumoasă, scorpia ascunsă zace.

Şezi strâmb şi grăieşte drept.

Şi azi şi mâine, în urmă nimică rămâne.

Şi răul câteodată prinde bine la ceva.

Te lasă una şi te găsesc altele zece.

Toată greşeala are iertarea ei.

Toate îşi au leacul.

Toate îşi au vremea lor.

Tot ce e prea mult nu e sănătos.

Tot începutul are şi sfârşit.

Tot vine şi cel ce întârzie.

Totu-i nou şi totu-i vechi.

Ţărână eşti şi în ţărână te vei întoarce.

Una dreaptă şi zece strâmbe.

Unde a fost, are să mai fie.

Unde dai şi unde crapă!

Unde e aţa mai subţire, acolo se rupe.

Unde e calabalâc, e şi bucluc.

Unu-i una, şi două-s mai multe.

Unul trage să moară ş-altul joacă, se-nsoară.

Vorba-i de argint, tăcerea-i de aur.

Vor veni bătrâneţile să-l întrebe unde sunt tinereţile.

Vremea vremuieşte şi omul îmbătrâneşte.

Zilele omului sunt ca floarea câmpului.

APARTENENŢĂ ETNICĂ, RELAŢII ETNICE

A brodit-o ca ţiganul miercurea la stână.

A cădea (a şedea) muscal pe capul cuiva.

A fi cazac.

A fi deprins cu nevoile, ca ţiganul cu scânteile.

A fi român nu glumă.

A-i fi milă ca ţiganului de pilă.

A mânca cât un turc de cei săraci.

A nimerit (brodit) ca ţiganul miercurea la stână.

A nimerit ca ţiganul la împărat.

A o păţi ca ţiganul cu iapa.

A păţi ca ţiganu' când s-a culcat în tindă ca să scurteze din cale.

Arapul de n-ar vedea pe tatăl său şi pe moşu-său negru, s-ar omorî.

A se schimba (în ceva) ca ţiganul în cai.

Ca în traista ţiganului.

Că bietul român, săracul, îndărăt tot ca racul.

Crapă pietrele de frig şi ţiganii în ilic.

Cum e ţiganul, aşa şi ciocanul.

De-a valma ca ţiganii toamna.

Dumnezeu să te ferească de român ciocoit şi de ţigan boierit.

Dumnezeu să te păzească de ţiganul turcit şi de mojicul grecit.

Mintea moldoveanului (românului) cea de pe urmă.

Munţii noştri aur poartă, noi cerşim din poartă-n poartă.

Munţii noştri cu aur plini şi noi slugi pe la străini.

Nu da obraz lui Ivan, că se suie pe divan.

O dată au vrut ovreii să plece la seceră şi s-a întâmplat să fie sâmbătă.

Parcă eşti turc.

Parcă se bat turcii la gura lui.

Românul e tăcut, dar e de temut.

Românul nu piere.

Românul ştie multe-a suferi, dar nu uită.

Românul tace şi face.

Românului poţi să-i iei cu de-a sila, dar să-i dai nu.

Stai cu ţiganul, înveţi ţigăneşte, cu turcul turceşte, cu neamţul nemţeşte.

Tata rus, mama rus, iar Ivan moldovan.

— **T**ată, am prins un tătar!
— Lasă-l şi vino-ncoace!

Tot ţiganul îşi laudă ciocanul, dar eu barosul meu, că e mai greu.

Tot ţiganul îşi laudă ciocanul şi ţiganca nicovala.

Turcul te bate, turcul te judecă.

Turcului să-i dai bani şi să-i scoţi ochii.

Ţiganul a cerut şi el la popă un sfânt ca să-l poată prăznui.

Ţiganul când a ajuns la mal, atunci s-a înecat.

Ţiganul când s-a văzut împărat, întâi pe taică-său l-a spânzurat.

Ţiganul cântă de foame.

Ţiganul dă cu ciocanul şi capătă banul.

Ţiganul după ce şi-a dat căciula pe apă a zis: să fie de sufletul tatii!

Ţiganul mănâncă când are, românul când îi e foame.

Unguru-i lăudăros, numai că-i fricos.

Urma străinului s-o arzi cu nouă care de lemne.

— **V**ai, sărace neamţule, cum îţi cură zdrenţele!
— Las' să cure, că-s destule.

RELAŢII SOCIALE DE CLASĂ

Abia am scăpat de coasă şi ne-a pus la seceră.

Acela-i mare, care-i tare.

Ac şi aţă, c-a venit zapciul în sat!

Adormi duman şi te trezeşti mare ban.

A fi viţă de beilic.

A-i lua (cuiva) şi lâna, şi pielea.

A-i lua cuiva şi lemnul de pe foc.

Ai rămas crai pe baltă.

A-i scoate şi bucata din gură.

A jupui de viu.

A-l mânca (pe cineva) Hotinul.

A lua cuiva şi cenuşa din vatră.

A lua şapte piei de pe cineva.

A lucra de beilic.

A pune la Gherlă.

A pune pe cineva la gloabă.

Argat vrednic cine are, se cunoaşte pe mâncare; când mănâncă, îi trosnesc fălcile.

A se primbla ca un ciocoi.

A spăla cuţitu' în cineva.**A** spăla cuţitu' în cineva.

A-şi bate capul cu împărăţiile.

A şterge de pe răboj.

A tăia şi a spânzura.

A trage la jug.

A trage pe cineva pe roată.

A trăi pe spinarea cuiva.

A umbla în opinci de fier.

Averea bogatului mănâncă bucăţica săracului.

A vinde la darabană.

Boala bogatului îi ca sănătatea săracului.

Bogatul a greşit şi săracul îi cere iertăciune.

Bogatul cu săracul nu pot trăi laolaltă.

Bogatul ia şi cămaşa de pe sărac.

Bogatul nu crede celui sărac.

Bogăţia-i gard de nuiele, sărăcia-i gard nestricat.

Boierii ţin fumul de pe urma săracului.

Boierul îi ca dracul: te lasă să te prăpădeşti, nu-i pasă de tine ca de câine.

Capul plecat sabia nu-l ia, dar nici soarele nu vede.

Capul plecat sabia nu-l taie.

Când bogatul vorbeşte, lumea amuţeşte.

Câte slugi ai, atâţia duşmani hrăneşti.

Ce-i ciocoi — tot ciocoi.

Cei mici muncesc pentru cei mari şi cei săraci pentru cei bogaţi.

Cel tare despoaie pe cel slab.

Cine caută stăpân, devine slugă.

Cine e mare, e şi tare, cine e mic, tot nimic.

Cine-i slugă, nu-i domn.

Ciocoiul ca câinele de multe uşi.

Ciocoiul este ca răchita, de ce-l tai, de ce răsare.

Cu greu se mănâncă pita lui vodă.

Cum e boierul, şi sluga.

C-un caftan de domn taie cap de om.

Decât catană-n şirag, mai bine-n codru pribeag.

Decât slugă de trei lei, mai bine stăpân de-un ban.

Decât slugă la ciocoi, mai bine cioban la oi.

Decât slugă mare, mai bine stăpân mic.

Decât stăpân calic, mai bine slugă bogată.

De la vlădică până la opincă.

Dreptatea-i cum o fac domnii.

Făgăduinţa domnilor, nădejdea nebunilor.

Ferice de cel ce nu deschide uşa domnilor.

Glasul norodului este cea mai mare putere.

Hoţii nu sunt azi prin păduri, sunt prin cancelarii.

I-a pus jugul după cap.

Îi ia boii şi-l lasă cu carul în drum.

Îi trage pielea de pe el.

Îi tunde lâna cu piele cu tot.

Îl strânge în chingi.

În casa bogatului intri lesne, dar ieşi anevoie.

În loc de plată spatele-ţi arată.

În urma dijmaşilor multe bârfesc babele.

Jugul când ţi l-ai pus de gât, trebuie să suferi.

La domn n-ai ce căuta cu mâna goală.

Mă duc să-mi caut stăpân; dă Doamne să nu găsesc.

Nici din salcie cerc de bute, nici din ciocoi om de frunte.

Nu e stăpân fără stăpân.

Nu pot încăpea două săbii într-o teacă şi nici doi domni într-o ţară săracă.

Nu poţi sluji la doi stăpâni deodată.

Nu te încrede în ciocoi.

O dat peste calul boierului.

Pe lanul cuconului primeşti vârca bastonului.

Plouă cu bulbuci — hodină la slugi.

Satul mic îl ajunge podvoada des.

Sărac îi cine munceşte şi bogat cine jupuieşte.

Schimbarea domnitorilor, bucuria nebunilor.

Se bat cei mari şi rabdă cei mici.

Sluga bună nu duce lipsă de stăpân.

Sluga nevrednică stăpânii des îşi schimbă.

Slugă veche, mascara bătrână.

Solului nu i se taie capul.

Stăpân nu poţi ajunge, dar slugă totdeauna.

Şi piperu' e negru, dar mănâncă vodă cu el la masă.

Ţara taie scara.

Un bogat când moare, săracul fluieră.

Unde-ţi stau picioarele, îţi va sta şi capul.

Unul te tunde şi altul te rade.

Vai de cel ce arată minte, când la temniţă îl trimite.

Vechilul ca omida, pe ce se pune tot istoveşte.

SĂRĂCIE

A ajunge de la moară la râşniţă.

A ajunge la sapă de lemn.

A ajunge la resteu de alun.

A apuca sărăcia de coadă.

A avea casa cucului.

A avea coastele lipite.

A avea doi strujeni în trei căruţe.

A cere (umbla) cu talerul.

A da de fundul sacului.

A duce o viaţă de câine.

A face un lucru şi a nu căzni nu este cu putinţă.

A fi cu pielea şi cu mâinile în buzunar.

A fi cu şerpar de aţă.

A fi cu traista-n băţ.

A fi fără căpătâi.

A fi îmbrăcat ca broasca în păr.

A fi lulea.

A fi sărac nu e ruşine, ci a fi necinstit.

A fi un maţe goale.

A-i bate vântul în pungă.

A-i bate vântul în traistă.

A-i cânta cucul în pungă.

A ieşi la covrigi.

A ieşi părul din căciulă.

A-i fi întuneric în pungă.

A-i fi punga ofticoasă.

A-i ieşi părul prin pălărie.

A-i îngheţa cenuşa sub foc.

A i se oua (cuiva) găina în căciulă.

A i se zbate sufletul în tindă.

A-l mânca câinii sub garduri.

A mânca ciuperci.

A mânca omăt fript.

A mânca răbdări fripte.

A nu avea cu ce chiorî o găină.

A nu avea cu ce-şi stropi măseaua.

A nu avea decât ciomagul.

A nu avea de ce-l trage câinii.

A nu avea după ce bea apă.

A nu avea nici casă, nici masă.

A nu avea nici căţel, nici purcel.

A nu avea nici o leţcaie.

A nu avea (nici) o para chioară.

A nu avea nici o para frântă.

A nu avea nici sare de mămăligă.

A nu avea nici un ban la suflet.

A nu avea unde să-şi pună capul.

A o duce câine-câineşte.

A prăji urzicile cu zama mămăligii.

A pune dinţii pe poliţă.

A rămâne cu aţa mămăligii.

A rămâne cu traista-n băţ.

A rămâne pe drumuri.

Are o potcoavă şi-i mai trebuie trei şi calul.

A sufla în fundul oalei.

A şedea cu dinţii la stele.

A-şi lua lumea în traistă.

A-şi lua traista şi ciubucul.

A tăia din poale şi a pune la umăr.

A umbla cu doi bani în trei pungi.

Băgai mâna-n buzunar, doar cremene şi amnar.

Boala şi sărăcia nu le poţi ascunde.

Bogatul se scarpină şi săracul crede că se caută să-i dea.

Bucătăreasa săracului e nevasta.

Casa săracul o are, tot ca melcul, în spinare.

Caş mâncăm săraca ceapă, şi bem vin săraca apă.

Când gândeşti să trăieşti bine, atuncea e vai de tine.

Când mălai are, n-are sare, când sare are, mălai n-are.

Când n-are cu ce săracul, răbdarea îi este leacul.

Când se însoară săracul, noaptea-i mai mititică.

Cât îi pe mine, atâta-i şi-acasă, ferească Dumnezeu de foc!

Câţi peri în palmă, atâta blagă în casa lui.

Ce folos de cuşmă lungă, dacă nu-s parale-n pungă?

Cinci câştig, şapte mănânc, ce rămâne bag în pungă.

Coada lungă, sapa lată, şi cu haina ruptă-n spate.

Copilul sărman unde găseşte mănâncă.

C-un finic, tot calic.

Cu o fâşie, tot n-avem moşie.

Cu un rac tot sărac, c-un chitic tot calic.

Dacă eşti sărac, ai mâini şi picioare să munceşti.

Dacă n-ai, din umeri dai.

Decât ar fi omul calic, mai bine să n-aibă nimic.

De coate goale şi de maţe flămânde nime nu se vaită.

De sărac ce e, nici cenuşă în vatră n-are.

De sărac ce-i, nici unghii n-are să se scarpine.

De sărăcie nu-mi pasă, că şede sub pat acasă; a ouat ş-acum cloceşte.

Din casa lui n-o să mai iasă popa cu fărâmituri în barbă.

Din doi săraci s-a făcut o pereche de calici.

După ce e sărac, mai e şi cu nasul pe sus.

E cu casa în spinare ca melcul.

E de neam mare, dar crescut în sărăcie.

E negură în pungă.

Fă hatâr calicului că-i duci traista.

Fericirea şi sărăcia nu pot sta împreună.

Geaba binele cu sacul după ce a murit săracul.

Gospodar cu moara în tindă.

Haine noi, de joi până apoi.

Îi bate vântul în traistă.

Îi cântă greierul în sobă.

Îi suflă vântul cenuşa.

În casa lui să învârteşti o mâţă de coadă, n-are de ce s-apuca.

În casa săracului nu se nasc şoarecii.

Încălţat cu ghetele de la botez.

La cel nevoiaş stă bruma pân' la Ispas.

La cel sărac nici luleaua nu arde.

La cel sărac nu se ţine banul.

La cel sărac şi câinii parcă bat mai tare.

La cel sărac şi mâţa-i chioară.

La cel sărac şi noaptea-i mică.

Lacrimile săracilor nici soarele, nici vântul nu le poate usca.

La omul sărac nici boii nu trag.

La omul sărac toate nevoile trag.

La rău sărmanul aleargă cu poşta, iar la bine merge cu carul.

La uşa săracului nu vine nici un câine.

Lăcaşul săracului foc şi viaţa pară de foc este.

Mai bine sărac curat decât negustor încurcat.

Mai bine sărac şi curat.

Mă uitai în fundul pungii, văzui aţa mămăligii.

N-are cu ce sătura un şoarece.

N-are nici o leţcaie chioară.

N-are pe sine nădragi şi îşi cumpără desagi.

Năpasta cade tot pe omul sărac.

Nici cerul cerc de bute, nici mojicul om de frunte.

Nu este sărac acela ce nu are bani, dar acel ce nu are minte.

Numai cu vitele se scoate sărăcia din casă.

Oi albe n-are nici una, dar negre mai puţine.

Omul nevoiaş se îneacă pe uscat.

Omul sărac atunci face paştele, când îmbracă cămaşă nouă.

Omului sărac nici boii la jug nu-i trag, nici lemnele în foc nu-i ard.

Oropsiţilor nu le arde de glume.

Pâine, apă, ceapă, sare — patru feluri de mâncare.

Pâine şi sare — toată mâncarea.

Pe cel sărac nici somnul nu-l prinde de gânduri şi de voie proastă.

Peste cel sărac toate năpastele dau.

S-a dus de la moară la râşniţă.

S-a suit sărăcia pe coada cociorvei.

Să fii cât de sărac numai să ai bani mulţi.

Sărac la sărac aleargă.

Sărac lipit pământului.

Sărac nu-i acel care munceşte, da cel care risipeşte.

Săracul când capătă, atunci mănâncă.

Săracul, cât de sărac, dac-a prins un comănac, scoate coarne ca de drac.

Săracul cu gândul se îmbogăţeşte.

Săracul cumpără mai scump.

Săracul dobândit se mira ce l-a găsit.

Săracul n-are nici haină, nici la inimă vro taină.

Săracul n-are soare, nici zile de sărbătoare, numai zile lucrătoare.

Săracul niciodată nu mănâncă să se sature.

Săracul nu se teme de tâlhari.

Săracului nu-i trebuie pungă.

Sărăcia află meşteşuguri.

Sărăcia când ţi-e-n vatră e ca o stană de piatră.

CUPRINS

Sărăcia este de nouăzeci şi nouă de feluri.

Sărăcia intră pe uşă şi dragostea iese pe fereastră.

Sărăcia învaţă pe om.

Sărăcia învaţă pe om ca să fie econom.

Sărăcia nu-i ruşine.

Sărăcia nu-ţi iese din casă nici până te îmbraci.

Sărăcia stă în coşniţa pescarului şi în tolba vânătorului.

Sărăcia unde s-a-ncuibat, anevoie de scăpat.

— **S**ărăcie, ce-ai cu mine?
— M-am avut cu tat-tău bine
Şi nu mă-ndur nici de tine!

Sărăcie cu ciucuri.

Sărăcie lucie.

Sărmanul fără nădejde ca o candelă fără untdelemn.

Sub pălărie toată gospodăria.

Suspinul săracilor nu rămâne în deşert, măcar cât de târziu.

Şi făină ş-aluat, tot împrumutat.

Şi sătul şi cu punga plină nu se poate.

Toată vara „hăis“ şi „cea“, da-n chimir nici o para.

Toată vara la ogor şi iarna cu tăgârţa la obor.

Tot calabalâcul, traista şi ciubucul.

Traista goală te omoară.

Trăiesc bine, dar necăjesc rău.

Trăieşte ca paraua în punga săracului.

Ţăran de la ţară cu limba amară.

Ţăranu-i ca răchita, unde-l pui îi prieşte.

Unde e sărăcie, e şi sfadă.

Viaţa săracului îi legată cu aţă.

Vorba de om sărac nimeni n-o ascultă, fie cât de scumpă.

BOGĂŢIE

A avea ce pune pe masă.

A avea şi lapte de pasăre.

A fi ca floarea între urzici.

A fi chiabur cu trei cămăşi.

A fi crescut în divan de puf.

A fi cu său la inimă.

A fi dobă de bani.

A fi fecior de bani gata.

A fi gros la pungă.

A fi plin de bani, ca râpa de bolovani.

A fi putred de bogat.

A măsura banii cu dimerlia.

A mânca aur cu lingura.

A mânca banii cu lingura.

A râni banii cu lopata.

A se culca pe bani.

A slăbit „săracul“, că nu-l încape cămaşa.

Averea bogatului — mâinile satului.

Averea-i ca o baltă: cum îi faci un şănţuleţ, se scurge toată.

Averea-i câine uşernic: azi e la mine, mâine — la tine.

Bogatul are inimă de câine.

Bogatul cât trăieşte, niciodată nu se mulţumeşte.

Bogatului i se arată multe rude.

Bogaţii stau la masă numai cu linguşitorii

Bogăţia aţâţă poftele hoţilor.

Bogăţia strică pe om.

Bogăţia strică pe omul slab.

Bogăţia trece dealu' şi eu rămân cu amaru'.

Bogăţiile trec, dar faptele bune rămân.

Boieria şi prostia cu mare cheltuială se ţin.

Cel bogat doarme şi noaptea cu banii-n pat.

Celui bogat şi dracul îi leagănă copiii.

Cine a avut, o să mai aibă.

De la masa bogatului te scoli flămând.

De la masa boierească scapi cu fuga pe fereastră.

E uşor a fi bogat, dar greu a fi fericit.

Fecior de bani gata.

Fereşte-te de boierii noi şi de fetele bătrâne.

Greşeala bogatului o astupă punga, da' greşeala doctorului o astupă pământul.

La cel bogat merge şi dracul cu colaci.

Lacom la bogăţie şi sărac la minte.

Nu dă bogatul, ci dă vinovatul.

Numai lapte de pasăre îi lipseşte.

Omul cel bogat e mai lăudat.

Ori ploaia să-şi verse apa în mare, ori să-i dai bogatului mâncare.

Prin gardul bogatului nu bate nici vântul.

Punga boierească n-are fund.

Trăieşte de nu-şi încape în piele.

SĂRĂCIE, BOGĂŢIE (melanj)

Arde lumânarea săracului ca să scotocească banii bogatului.

Are cal, n-are livadă; are livadă, n-are cal.

A scăpa deasupra nevoii.

Averea bogatului mănâncă bucăţica săracului.

Averea-i gard de nuiele, sărăcia-i zid de piatră.

Azi are, satură zece, mâine flămând petrece.

Azi cu bani, mâine fără bani.

Beteşugul bogatului e ca sănătatea săracului.

Bogatul greşeşte şi săracul cere iertare.

Bogatul ia cu dânsul în pământ toată sărăcia sufletului său.

Bogatul mănâncă când voieşte şi săracul când găseşte.

Bogatul nu crede nevoile săracului.

Bogatul nu crede niciodată celui sărac, nici sătulul celui flămând.

Bogatul se plânge mai rău decât săracul.

Bogatul trăieşte cu averea, săracul cu nădejdea.

Boieria-i cu bani, sărăcia-i pe degeaba.

Boierii se bat, da' penele sar de pe cei săraci.

Boierul cât de sărac, tot îşi odihneşte bucatele după masă.

Boierul păzeşte pe ţăran să nu îmbogăţească şi să nu mai înmulţească de la o vacă şi doi boi.

Când e sare, nu e făină, când e făină, nu e sare, şi când le împreună pe toate, iese apa în vatra focului.

Cel bogat face cum vrea, cel sărac — cum poate.

Cel încălţat cu papuci nu-l cunoaşte pe cel cu opinci.

Cine schimbă stăpânii, slugă îmbătrâneşte.

Dacă ţăranii nu i-ar hrăni, boierii ar mânca bani.

Decât bogat şi bolnav mai bine sărac şi sănătos.

Decât la boier după câştig, mai bine cu maţul cârlig.

De la bogat să n-ai să iei, săracului să n-ai să dai.

Fudulia intră-n casă, sărăcia-i după uşă.

Greu e să te ţii cu cei mari, rău e şi cu mojicii să fii.

Greu îi e săracului a trăi şi bogatului a muri.

Îi sărac, dar trăieşte bine.

La cel bogat şi dracul cară, iar la cel sărac nici boii nu ară.

Lacom la bogăţie şi sărac la minte.

Mai bine sărac şi curat, decât bogat şi pătat.

Mai bine sărăci cu fruntea înălţată, decât bogăţia cu înjosire câştigată.

Mai bine să trăieşti în sărăcie, decât să fii bogat din hoţie.

Mai bine ţăran în picioare decât boier în genunchi.

Mai bine un ţăran viu, decât un împărat mort.

Mai multă fericire e în bordeiul săracului decât în palatul bogatului.

Necazul nu-i numai de un fel.

Nevoia frânge fierul.

Nevoia intră şi prin urechea acului.

Nevoia te duce şi pe unde nu ţi-e voia.

Nevoile alungate pe o poartă se întorc înzecite prin alte porţi.

Nu plăteşte bogatul, ci săracul.

Până ce grasul scade, cel slab detot cade.

Până vine cheful bogatului, îi iese sufletul săracului.

Pielea boierului nu se întinde pe gard ca a săracului.

Răzeş c-un sac de hârtie ş-un petic de moşie.

Săracul numără averea bogatului.

Săracul sapă şi munceşte, boierul bea şi chefuieşte.

Săracul ţine vaca, da boierul o mulge.

Sărăcia este zid de piatră şi bogăţia gard de nuiele.

Sărăcia strică domnia.

Şi nenorocirea îi câteodată bună.

Ţăranu-i gât de găină, iar boierul picior.

Ţăranul paşte vaca şi arendaşul o mulge.

Un bogat când moare, săracul fluieră.

Unde stăpânul e tare, şi ţăranul e fudul.

Un stăpân avut când are, la mai mulţi dă de mâncare.

Vai de boierul ce se roagă mojicului.

FILOZOFIE, RELIGIE

CREDINŢE, SUPERSTIŢII

A călcat în loc rău.

A-i fi cuiva bobii număraţi.

A se scula cu piciorul stâng.

A trage bobii.

Corbul niciodată nu aduce veste bună.

De ce te temi, de aceea nu scapi.

NOROCUL, PARTEA, SOARTA Ş. A. (nediferenţiate)

A avea mai mult noroc decât minte.

A avea noroc câtă frunză şi iarbă.

A avea noroc cât păr în palmă.

A avea noroc cu carul.

A da norocul peste cineva.

A da peste noroc.

A dat mâna cu (a prins) norocul.

A dormit, dar norocul nu i-a dormit.

A fi om cu norocu-n spate.

A fi plin de noroc ca broasca de păr.

A-i arăta (cuiva) valea norocului.

A-i cădea brânza în barbă.

A-i cânta cucul din stânga.

A-i cânta cucul în casă.

A-i cânta cucul în faţă.

A-i curge norocul gârlă.

A-i dormi norocul.

A-i fi norocul pleşcat.

A-i fi norocul tărcat.

A-i ieşi norocul în cale.

A-i merge ca din apă.

A-i merge norocul ca piatra la deal.

A-i merge plugul bine.

A-i nimeri norocul în palmă.

A-i râde cuiva norocul.

A-i sta norocul.

A întoarce roata norocului.

A-l ajunge norocul.

A-l păli norocul.

Am avut noroc cu terciul că mâncam mămăliga goală.

A mânca norocul cu lingura.

A nu-i rămâne cuiva peştele pe uscat.

A pus piciorul în pragul soartei.

A se întoarce roata norocului.

A se naşte în cămaşă.

A se naşte în zodia raţelor.

A se naşte în zodia porcului.

A se ţine norocul de cineva ca pulberea după câine.

A sta călare pe noroc.

Aşa i-a fost partea şi norocul.

Aşa i-a fost zodia.

A-şi arunca norocul în gârlă.

A-şi mânca norocul.

A vorbi într-un ceas bun.

Cată norocul înaintea mrejei.

Când ai bani, ai şi noroc.

Când îi merge omului, îi merge în toate.

Când norocu-şi schimbă pasul, n-aduce anul cât aduce ceasul.

Când s-au dat noroacele, eu eram cu vacile.

Când sunt zile şi noroc, scapi din apă şi din foc.

Ce-a da târgul şi norocul şi lelea cu iarmarocul.

Cine noroc are, pune-n piatră şi răsare.

Cine are noroc, seamănă şi pietre şi creşte, da cine n-are noroc — nici busuioc nu răsare.

Cine-i cu noroc, e şi cu minte.

Cine n-are noroc — să-l caute.

Cine şede, îşi leagă norocul.

Cui i se croieşte rău, rău îi merge.

Cum ţi-i partea şi norocul, aşa ţi-i pe lume locul.

Dac-ai şti unde-ai cădea, măcar paie ţi-ai aşterne.

Dacă are omul noroc, măcar să samene şi cărbuni şi tot se face.

Dacă n-ai noroc şi parte, degeaba te scoli de noapte.

Dacă nu-i cap, nu-i noroc.

Dacă nu-ţi merge de dimineaţă, să ştii că nu-ţi merge ziua întreagă.

Decât un car de minte, mai bine un dram de noroc.

Fă-mă, mamă, cu noroc şi m-azvârle apoi şi-n foc.

Fiecare cu norocul lui trăieşte.

Fuge de noroc ca dracul de tămâie.

Fugi de noroc, da’ el după tine.

I-a bătut ceasul norocului.

I-a ieşit iepurele înainte.

Îl ţine norocul de păr.

La casa cu noroc fierbe oala fără foc.

Mintea e bună dacă e soră şi cu norocul.

Munca omului noroc îi aduce.

N-a pierdut nimenea norocul, să-l găsesc eu.

Nenorocul se ţine de om ca umbra.

Nici nu ştii unde te aşteaptă norocul.

Nici nu-ţi trebuie să fii frumos, când eşti norocos.

Norocu-i ca o scară: unul când se suie, altul se coboară.

Norocu-i după cum şi-l face omul.

Norocul ajută pe cei îndrăzneţi.

Norocul calcă în urma minţii.

Norocul e nimic, înţelepciunea e totul.

Norocul e schimbător: când nu ştii să-l ţii, el te lasă.

Norocul îi orb.

Norocul întâi râde, apoi plânge.

Norocul nu fuge după om, ci omul după noroc.

Norocul nu împarte cu oborocul, ci unora varsă, iar altora nici pică.

Norocul nu stă în drum.

Norocul ocoleşte locul, unde-i sfadă şi batjocură.

Norocul prostului.

Nu cu ghiocul se face norocul.

Numai degeaba te iei la trântă cu pârdalnica soartă.

Numai de noroc să nu te plângi.

Nu sta, că-ţi stă norocul.

Nu va scăpa omul de ce e ursit să păţească.

Om frumos fără ponos nu se poate.

Omul cât trăieşte de noroc se plânge.

Plin de noroc ca oaia de curnuţi.

Prost să fii, noroc să ai.

Prostului nici norocul nu-i ajută.

Se va întoarce ea, roata norocului.

Şede, da norocul îi creşte.

Şi-a mâncat norocul fript..

Unde intră cearta-n casă, de acolo norocul iasă.

Unde-i tot la loc, este şi noroc.

Vai de omul fără noroc.

PĂCATUL

A-l împinge păcatul.

A-l trage păcatul.

Ce-i drept, nu-i păcat.

Îl paşte păcatul.

Păcatele-s pe oameni, nu pe butuci.

Păcatul intră râzând şi iese plângând.

Păcatul mărturisit este pe jumătate iertat.

Păcatul vechi aduce ruşine nouă.

MITOLOGIE PRECREŞTINĂ

A fi baba Dochia.

Baba Dochia îşi scutură cojoacele.

Parcă e Muma-Pădurii.

Zorilă până se scoală, se duce zama din oală.

MITOLOGIE EBRAICO-CREŞTINĂ

A face comorile lui Iov.

A fi Iuda.

A fi luat de rusalii.

A-l tot mâna de la Ana la Caiafa.

A trăi ca în sânul lui Avram.

Parcă eşti de pe vremea lui Noe.

Şi-a pierdut credinţa ca şi Eva raiul.

SĂRBĂTORI RELIGIOASE (creştine, musulmane ş.a.)

A face ramazan.

A fi născut în ziua de Paşti.

A trage un bairam.

Crăciunul sătul, Paştele fudul.

Sărbătorile învrednicesc putorile.

DUMNEZEU

A dat Dumnezeu boale, dar a dat şi leacuri.

A fi (sta) după spatele lui Dumnezeu.

Ai început să te uiţi numai la Dumnezeu ca găina când bea apă.

A i se părea (cuiva) că l-a apucat pe Dumnezeu de picioare.

A nu avea nici sfânt, nici Dumnezeu.

A nu fi de nici un Doamne ajută.

A se lua cu luleaua lui Dumnezeu.

A se lua de piept cu Dumnezeu.

Aşa-i când n-are Dumnezeu stăpân.

A vorbit într-un ceas rău că l-a lăsat Dumnezeu.

Berzei oarbe îi face Dumnezeu cuib.

Când dă Dumnezeu, dă, iar când ia, apoi îţi ia şi cenuşa din vatră.

Când Dumnezeu nu-i acasă, sfinţii îşi fac de cap.

Când îi dă Dumnezeu, nici dracul n-are ce-i face.

Când te-a scăpa Dumnezeu, dracu' te şi apucă.

Când te bate Dumnezeu, nu te mai poate milui nimeni.

Ce-i drept, şi lui Dumnezeu îi place.

Cine e bun, place şi lui Dumnezeu.

Cine începe cu Dumnezeu, cu Dumnezeu sfârşeşte.

Cine n-are belea, Dumnezeu să-i dea.

Cine-ntr-altă lege sare, nici un Dumnezeu nu are.

Cine nu îşi va binele, să nu i-l dea Domnul.

Cu gândul la Dumnezeu şi cu mâna prin sânul meu.

Dacă Dumnezeu ar fi dat porcului coarne, răsturna pământul.

Dă Doamne cui ai mai dat, că de-i da cui n-ai mai dat, s-o mira ce l-o aflat.

Dă-mi, Doamne, puterea tânărului şi mintea bătrânului.

De când urzea Dumnezeu pământu'.

De nu ştii ca Christos, batâr ca Sfântul Petru!

De unde nu-i, nici Dumnezeu nu are ce lua.

De unde nu-i, nici Dumnezeu nu cere.

Dumnezeu aşa împarte: la unul — prea mult, la altul — nimic.

Dumnezeu dă, dar nu aduce acasă.

Dumnezeu dă, Dumnezeu ia.

Dumnezeu dă omului, dar în traistă nu-i bagă.

Dumnezeu dă tot la cel ce are mai mult.

Dumnezeu giuruieşte şi nebunu' trage nădejde.

Dumnezeu nu bate cu ciomagul.

Dumnezeu nu rămâne la nimeni dator.

Dumnezeu nu răsplăteşte ca duşmanul, ci goneşte cu anul.

Dumnezeu să te păzească de ţiganul turcit şi de mojicul grecit.

Dumnezeu te fereşte până te nimereşte.

Fiecare pentru sine, Dumnezeu pentru toţi.

I-a pus Dumnezeu mâna în cap.

Iartă-l, Doamne, că nu ştie ce face.

Iuda pentru treizeci de arginţi a vândut pe Hristos.

Îi arăţi pe Dumnezeu şi zice că e dracu'.

Mai bine roagă-te la Dumnezeu decât la sfinţi.

Mare e Dumnezeu, dar meşter e şi dracul.

Mărul cel creţesc e dumnezeiesc.

N-a apucat să-i iasă sufletul şi-i dă cu „Dumnezeu să-l ierte".

Nimene n-a dat zapis cu Dumnezeu cât o să trăiască.

Nu-i cum gândeşte omul, ci cum vrea Domnul.

Numai la Dumnezeu e dreptate.

Nu-mi da, Doamne, cât pot răbda.

Nu toate maicile sunt surorile lui Hristos.

Om al lui Dumnezeu cu coarne.

Omu' lui Dumnezeu cu firea (gândul, năravul) dracului.

Până ajungi la Dumnezeu, te mănâncă sfinţii.

Până la Hristos iese pielea lui Bedros.

Pân' s-ajungi la Dumnezeu, mii de sfinţi în drumul tău, toţi cu mâna-ntinsă ceu.

Roagă-te lui Dumnezeu şi munceşte tot mereu.

Sângele Domnului strică mintea omului.

Şi-a uitat Dumnezeu de el, numai dracu-l mai ţine în slavă.

Şi câinii mănâncă din fărâmăturile ce cad de la masa Domnului.

Ştie Dumnezeu al cui e sacul cu făină şi podul cu slănină.

Ştie numai Dumnezeu şi vaca.

Unde Dumnezeu nu se pomeneşte.

Unde este pace şi lui Dumnezeu îi place.

Unde nu este stăpân, nu este nici Dumnezeu.

Un Dumnezeu dă şi zece iau.

SFINŢI

A fi sfântul zilei.

A fi Toma necredinciosul.

A-i cânta Isaia dănţuieşte.

A nu şti la ce sfânt să se închine.

A se închina la toate icoanele.

Cine este sfânt, pe aşternut moale nu doarme.

Cine se duce să se roage sfântului, să-i ducă lumânare şi tămâie.

Cum e sfântul, aşa-i şi tămâia.

De sfânt, sfânt să fii, dar de frică tot să ştii.

Fiecare sfânt trage cu mâna către el.

Fiecare sfânt vrea o lumânare.

La Drăgăşani şi sfinţii sunt cu nasurile roşii.

Mai ştie sfântul şi de frică.

Nici un proroc nu se cinsteşte în patria sa.

Nu foarfecele bune fac croiala dreaptă, şi nu te ruga sfântului care nu te ascultă.

Nu te închina până a nu şti cine-i sfântul.

Nu te ruga de sfântul care nu-ţi ajută.

Nu toţi sfinţi-s deopotrivă.

Parcă-i bătut de toţi sfinţii.

Pe faţă sfinţi, pe ascuns draci cumpliţi.

Şi sfântul ca să-ţi ajute trebuie să-i aprinzi candelă.

Şi Sfântul Petru vămuieşte cu aur la porţile raiului.

Tot în via Fotii bate piatra.

Voieşte să dezbrace un sfânt şi să îmbrace pe altul.

ÎNGERI

Din înger curat se face drac întunecat.

Înger de baltă cu suliţa de papură.

RAI, IAD

A fi cu sufletul în rai.

A trăi ca în iad.

Cu chei de aur şi de argint se deschid porţile raiului.

Cu vrajba şi cu urgia raiul n-o să dobândeşti.

Dar din dar se face raiul.

În zadar numai cu postul raiul vei nădăjdui.

Multe până la rai, dar până-n iad e numai un gard ş-ăla-i tot spart.

Nici la rai nu-i bine singur.

Raiul după viaţa rea.

S-a dus la rai cu cerga-n cap.

CELE SFINTE (tematică mixtă)

A avea faţa scrisă în icoane.

A bea apă neîncepută.

A cădea cerul pe cineva.

A-i da cu cădelniţa pe la nas.

A-i lua mirul.

A-i pune cruce.

A lua cuiva mirul.

A mânca joia post şi vinerea carne.

A pune pirostiile în (pe) cap.

Aude clopotul, dar nu ştie de unde.

A umbla chiraleisa.

Când se trage clopotul cel mare, cele mici nu se mai aud.

Clopotul numai atunci sună, când îl tragi.

Cu dreapta pe Vanghelie jură şi cu stânga fură.

Dă din mâini, şi ceru-ţi va ajuta.

De aude toaca în cer.

Dreptul e duşmănit de toţi păcătoşii.

Greşeala are şi iertare.

Iartă pe toţi, numai pe tine nu.

Iertarea e răzbunarea cea mai bună.

La ce-i bună pocăinţa după moarte?

O venit vremea de-apoi, încărcată cu nevoi.

Rabdă, sufleţele, şi la bune şi la rele.

Răbdarea-i mântuire.

Toată greşeala are iertarea ei.

Trupul, sluga sufletului.

Unde e pomana aia.

Unde vezi mătănii multe, departe să nu te muşte.

DRACUL (DIAVOLUL) (tematică nediferenţiată)

A arde dracului tămâie.

A avea pe dracu-n pungă.

A avea spiriduş.

A căuta pe dracul.

A da de dracul.

A da mâna (a fi însurat) cu dracul.

A dezlegat sacul şi a văzut pe dracul.

A dormi ca dracul pe ciulini.

A face pe dracul ghem.

A face pe dracul în patru.

A fi comoara dracului.

A fi dracu(l) gol.

A fi jucat la nunta dracului.

A fi talpa iadului.

A fugi ca dracul de tămâie.

A-i vârî pe dracu’ în cămaşă (în sân).

Am scăpat de dracul şi am dat peste tată-său.

A se uita la cineva ca dracul la popă.

A sparge cojocul dracului.

A trage pe dracul de coadă.

A trăi ca dracul cu popa.

Aurul este ochiul dracului.

A vândut pe dracul şi a cumpărat pe mă-sa.

A vrut să fugă de Stana şi a dat peste Satana.

Baba e calul dracului.

Baba e talpa iadului.

Caută pe dracu' şi nu-l găseşte.

Când geme mortul şi dracul moare de necaz.

Când ţi se pune dracul pe ţundră, trebuie au s-o tai, au să i-o laşi.

Cându-i să te ia dracul, te ia şi din biserică, ca pe Macehala.

Ce-şi face omul singur, nici dracu' nu-i desface.

Cine caută pe dracu', întotdeauna îl găseşte.

Cine nu caută pe dracul, îl găseşte, darmite cine îl caută?

Cine pune cu dracul în plug, scoate boii fără coarne.

Cine se joacă cu dracu', dă şi peste tat-său.

Cu dracul n-o poţi duce-n capăt.

Cum îi dracu', aşa-i şi tată-său.

Decât sărac, mai bine drac.

De la dracul tămâie nu scoţi.

Drac mort n-a văzut nimenea (vreodată).

Drac pe drac nu se trag de cap.

Dracul când a îmbătrânit, atunci s-a călugărit.

Dracul când n-are de lucru, îşi aprinde luleaua.

Dracul când n-are de lucru, îşi cântăreşte coada.

Dracul îşi ţine capul în poalele măsii şi cu coada răstoarnă carele.

Dracul nu e aşa de negru cum îl zugrăvesc oamenii.

Dracul nu face biserici nici puţuri pe la răspântii.

Dracul numai oaie nu se poate face.

Dracul şade şi în vârful acului.

Dracul toate ar vrea să fie, numai ucenic nu.

Dracului la crâşmă-i place, că la biserică n-are ce face.

Dracului nu-i pasă dacă faci una sau mai multe cruci.

Dracu' stă în deal şi prăvale carul în vale.

Dracu-şi bate joc de om la bătrâneţe.

Dracu' zace în inima prostului.

E bine să fii stângaci ca să împuşti pe dracu'.

Făina dracului se preface toată în tărâţe.

Fă-te frate şi cu dracul, până treci podul.

Fă-ţi cruce mare, că e dracu' bătrân.

Fuge ca dracul de scăldătoare.

Fuge ca dracul de tămâie.

Fuge de dracu' şi dă peste satana.

I-a dat dracul cu coada pe la nas.

Ia pe dracu-n braţe până treci gârla.

I-a pierdut dracul măsura.

Iese dracu' dintr-o bortă c-un papuc şi c-o ciubotă.

Îl fură Aghiuţă.

În balta liniştită trăieşte dracul.

În inima omului tăcut stă dracul ascuns.

În inima smeritului şede dracul greceşte.

În tacul zace dracul.

Înveţi pe dracu' să dea cu puşca.

La dracu 'n praznic.

L-a luat Aghiuţă.

Mănâncă sfinţi şi fată (scuipă) draci.

Mic ca acul şi rău ca dracul.

N-a rupt dracul degeaba opincile până i-a adunat.

Nepotul e salba dracului.

Nu-i aşa de negru dracul, cum îl fac babele.

Nu-i dracul drac, ca străinul în conac.

Nu poţi fi şi cu dracul în buzunar şi cu sufletul în rai.

Nu se fură tămâie de la dracu'.

Nu te băga-n cârd cu dracul.

Omul când suspină, şi dracului i-e milă.

Parcă a arat dracul cu ei.

Parcă i-a înjugat dracul.

Parcă-i naiba pe uscat.

Parcă-i scapără dracu-n fălci.

Pe dracu' a căutat, pe dracu' l-a găsit.

Pe dracu du-l la cruce ori nu-l duce, om de pace nu-l vei face.

Pe dracu' nici să-l vezi, nici să te vadă.

Râde dracul de porumbrele negre şi nu se vede pe el.

Râde om de om şi dracul râde de toţi.

Sai şi în spatele dracului până vei trece gârla.

S-a spânzurat ca dracu-n cânepă.

Scoate, drace, ce-ai furat că te bat spânzurat, cu măciuca tot în cap.

S-o suit dracu' pe casă.

Şede ca dracul pe comoară.

Şede dracul în baltă şi râde de altul.

Şi-a băgat dracul coada între ei.

Şi-a găsit dracu' capacu'.

Şi-a pus dracul coada pe el.

Şi-a rupt dracul opincile.

Şi dracul pare frumos când e tânăr.

Trăieşte ca dracu-n apă mică.

Trăieşte ca dracu' n spini.

Trebuie să dai câteodată o lumânare şi dracului.

Ţi-e milă de dracul şi el scoate coarne.

Ucigă-l-toaca.

Unde baba face, dracul nu desface.

Unde-i mai mare sfada, acolo-şi vâră dracul coada.

Unde şi-a înţărcat dracul copiii.

Unul trage la dracu' şi altul la tată-său.

Ziua se arată sfântă şi noaptea ţine pe dracul în braţe.

BISERICA, CELE BISERICEŞTI

A avea burtă de popă.

A avea meteahna popii.

A cădea (a fi) popa' n belea.

A căuta popă ţigănesc.

A cânta ca un popă aghezmuit.

A da (a fi purtat, a-l purta) cu capul pe la icoane.

A da cu crucea peste cineva.

A fi botezat cu zeamă de varză.

A fi botezat de-un popă beat.

A fi cruce de biserică.

A fi flămând ca un popă.

A fi fraţi de cruce.

A fugit de popa şi a dat peste dracul.

A i se duce vestea ca de popă tuns.

A-i zice popii „măi".

A juca ca popa în porumbrei.

A mânca ca un popă.

A nu fi prea mers la biserică.

A-şi pune capul sănătos sub Evanghelie.

A umbla ca fuiorul popii.

A umbla cu crucea-n sân şi cu dracu(l) în inimă.

Burtă de popă.

Ca paraua-n punga popii.

Câinele uneori intră în biserică, dar nici biserica nu se spurcă, nici câinele nu se sfinţeşte.

Când popii n-au de lucru, botează viţei.

Când va Domnul vine şi dracul cu colaci.

Cântă dracu' în casa popii.

Câte un colac, câte un pitac, popa umple un sac.

Cele sfinte nu se spurcă.

Ce mi-e popa Stan, ce mi-e Stan popa.

Cine altarului slujeşte, din altar mănâncă.

Cine botează, cutează.

Cine caută iepuri în biserică, se întoarce fără vânat acasă.

Cum nu-s eu popă.

Cotoiul s-a călugărit şi s-a jurat că nu mai mănâncă şoareci.

Creştin cu crucea-n sân şi cu dracul de-a spinare.

Cu crucea-n mână şi cu piatra în sân.

Cu dreapta-şi face cruce, iar cu stânga se ţine de mână cu dracul.

Cu Dumnezeu pe buză şi cu dracu' pe inimă.

Cu gândul la Maica Domnului şi cu mâna în traista omului.

Cu popa şi cu ţiganii totdeauna să trăieşti bine.

Cu trupul în biserică şi cu gândul la dracu(l).

Dascălul îi cu ochii la Dumnezeu şi cu mâna în punga omului.

Dă-ţi, popă, pintenii şi bate iapa cu călcâiele.

De popă nu scapi nici mort.

De pupat, de sărutat, popa nu ne dă păcat.

Desagii popii sunt totdeauna plini.

Dracul nu face biserici.

Dumnezeu face casa, dracu' aduce musafirii.

El popă, el preuteasă.

Era să-i cânte popa, dar a sărit groapa.

Eu nu-s prea dus la biserică.

E uşor cu foalele plin a predica de post.

Fereşte-te de popă spân şi fără nevastă.

Fiecare caută să aibă icoană la care să se închine.

Fiecare voieşte a avea biserica lui.

Gâtul popii, litră dreaptă.

Gustul dascălului nu-i ca al preutesei.

Hatârul popii hotar n-are.

Hopa, hopa, joacă popa, u-iu-iu şi dascălu'.

Ia de pe vii şi de pe morţi.

I-a ieşit popa în cale.

În burta unui popă s-a găsit şi un fier de plug.

Închină-te la Dumnezeu, dar nu te strica nici cu dracul.

În gură cu Dumnezeu şi în inimă cu dracul.

Îs lungi poalele vlădichii.

Lucrul dracului în casa popii (a nănaşului).

Mai bine eu cu pandurul şi el cu popa, decât eu cu popa şi el cu pandurul la cap.

Mănâncă cât un popă în sărbători.

Mâine vom vedea cine-i popă şi cine-i porc.

Nici toate ale doftorului, nici toate ale duhovnicului.

Nimenea nu e uşă (lemn) de biserică.

Nimeni nu-i cheie de biserică.

Nu i-a înălbit barba de cărările bisericii.

Nu-i nici uşă de biserică, nici lemn de icoană.

Numai popă n-am fost.

Numai popa poate umbla cu cădelniţa.

Nu m-a mâncat calea bisericii.

Nu te face popă în biserică străină.

Nu te juca cu năravu(l) popii.

Nu tot ce poartă rasă şi camilafcă e călugăr.

Omul cu credinţă dreaptă scapă din război.

Omului sărac i se stinge lumânarea în biserică.

Pe calea bisericii mi-am sclintit piciorul.

Pe dinapoi bun de popă se crede, pe dinainte măgar se vede.

Pe dracu' la cruce nu-l poţi duce.

Pentru o babă surdă popa nu toacă de două ori.

Popa are mână de luat nu de dat.

Popa bat şi Ivan nici gustat.

Popa când slujeşte în altar, tot nu uită de buzunar.

Popa când tămâieşte, la banii tăi gândeşte.

Popa-i cântă aleluia şi el trage cu ochiul la femeia altuia.

Popa legat nu face bucluc.

Popa mănâncă la două pomeni şi tot flămând este.

Popa mănâncă şi de pe viu şi de pe mort.

Popa ni-i bosumflat că n-are slujbă în sat.

Popa până şi-n pridvor cată să aibă izvor.

Popa plânge când nu are morţi de îngropat.

Popa se duce la biserică, punând piedici la fete.

Popa spovedeşte şi oiţele zăpăceşte.

Prost popă l-a mai botezat.

Rasa nu te face călugăr.

Râde dracul de porumbe negre, şi pe dânsul nu se vede.

Ruga păcătosului n-ajunge la cer.

S-a călugărit de mult motanul.

Sacul popii îi fără fund.

Să crezi în Dumnezeu, dar nici pe dracul să nu-l uiţi.

Să te ferească Dumnezeu de fată de popă şi de moşie lângă cale.

Sătul ca şoarecele în biserică.

Seamănă cu tat-so, numai potcapul îi lipseşte.

Se bucură ca popa la clopot.

Se închină la icoane şi cu ochii la cucoane.

Se scarpină dracul în deal şi trăsneşte păduchele în vale.

Sus, părinte, că se udă Evanghelia!

Şi-a găsit icoană să se închine.

Ştie bine un vlădică pe cine ia de chică.

Ştie vlădica pe cine popeşte.

Tăicuţa face la biserici şi nenea le surpă.

Tipicul se învaţă călcând des pragul bisericii.

Trebuie dus pe la biserică.

Ţăranul paşte vaca şi popa o mulge.

Uite popa, nu e popa.

Unde a dus mutul iapa, surdul roata şi călugărul baba.

Unde sunt popi mulţi, moare pruncul nebotezat.

Unuia îi place popa şi altuia preoteasa.

Unul merge la biserică, altul nu merge la crâşmă.

Văzut-ai vreun drac popă?

Zvârli cu băţul într-un câine şi loveşti un popă.

CELE UMANE ÎN TANGENŢĂ CU CREDINŢA (jurisprudenţă, lege dogmatică)

Acel cu pricină şede în odihnă şi cel fără vină, plânge şi suspină.

A fi cusut cu aţă albă.

A fi drept ca lumina cea dreaptă.

A jura cu traista în cap.

A nu se pune de pricină.

A pune degetul.

A răspunde cu capul.

A scoate pe cineva basma curată.

A strânge în chingi pe cineva.

Aşa-i obiceiul pământului.

A trage (cuiva) butucul.

A vorbit adevărat ş-a venit cu capul spart.

Ce-i al tău e pus de-o parte.

Cei ce fură, aceia mai tare jură.

Ce-i drept, nu-i minciună.

Ce-i drept, nu-i păcat.

Celui fără de lege, cel fără de suflet îi vine de hac.

Cine a face ca mine, ca mine să păţească.

Cine cutează să spună adevărul, poate lesne umbla bătut ca mărul.

Cine e chezaş, e şi pătimaş.

Cine jură, lesne minte.

Cine moşteneşte, plăteşte.

Cine nu înţelege de cuvânt, nu înţelege nici de ciomag.

Dacă n-ai treabă, fă-te martor.

De n-ar fi hoţi, n-ar trebui temniţă.

Înmulţindu-se păcatul, se naşte pedeapsa.

La unul fără suflet trebuie unul fără-de-lege, şi la unul fără lege trebuie unul fără suflet.

Limba dreptăţii este de argint.

Mai bine puţin cu dreptate, decât mult cu strâmbătate.

Minciuna umblă-n lume, iar dreptatea stă la un loc.

Nu-i faptă fără răsplată.

Nu-i vinovat cine mănâncă şapte pite, ci cel ce le dă.

Obiceiul învechit nu-i uşor de lecuit.

Orice pravilă cu deosebirea ei.

Osânda nu iartă, nici trece pe om.

Păcatul îşi caută vinovatul.

Până o fi să iasă dreptul, îmi plesneşte mie pieptul.

Pedeapsa la cel nebun, ca doftoria la cel bolnav.

Pe roată de aur se învârte legea.

Pricinile mici gâlcevi mari pornesc.

Răul nu rămâne nepedepsit.

Şi minciuna e vorbă, dar vremea descoperă adevărul.

Tot păcatul îşi cată vinovatul.

Vinovatul mai mare gură face.

RELAŢII, SITUAŢII

A aduce (a ajunge, a rămâne) la sapă de lemn.

A aduce cuiva şi lapte de cuc.

A aduce pâine de la iepuri.

A aduce pe cineva cu nasul la teică.

A ajunge cuţitul la os.

A ajunge de batjocura lumii.

A ajunge de clacă.

A ajunge de poveste în ţară.

A ajunge de râsul curcilor (găinilor, lumii).

A ajunge din cal măgar.

A ajunge în mintea copiilor.

A ajunge la aman.

A ajunge la uşa străinilor.

A ajunge obială.

A ajunge până la (în) pânzele albe.

A ajunge pe cineva cu târgul.

A ajunge slugă la dârloagă.

A ajuns la lulele.

A ajuns la mucuri de ţigări.

A ajuns treaba (vremea) să nu se mai încreadă omul nici în cămaşa lui.

A albit (înţărcat) şi pe dracu'.

A alege una din două.

A alerga (a aştepta) cu limba scoasă.

A alerga într-un picior.

A alerga la colaci.

A alerga (veni) tot într-un suflet.

A ales până a cules.

A aluneca alăturea cu drumul.

A aprinde făclia cuiva.

A apuca cap de funie.

A apuca cu mâna de sabia goală.

A apuca foc cu gura.

A apuca hăisa.

A arăta călcâiele.

A arăta cu degetul pe cineva.

A arăta (cuiva) uşa.

A arde (pe cineva) la ficaţi.

A arunca (azvârli) banii pe fereastră.

A arunca bani în vânt.

A arunca cu piatra-n şatră

A arunca cu pietrele în cineva.

A arunca cu scalda şi copilul.

A arunca dinţii în pod.

A arunca piatra în grădină străină.

A arunca sare-n ochi.

A arunca umbră asupra cuiva.

A asculta la fereastra altuia.

A asuda şezând.

A aştepta mură-n gură.

A aştepta pe cineva cu colaci calzi.

A aştepta să-i pice mură-n gură.

A atârna (cuiva) ceva de coadă.

A atinge ambiţia (cuiva).

A atinge (pe cineva) cu cuvântul.

A atinge (pe cineva) unde-l doare.

A auzi cu urechea altuia.

A avea ac de cojocul cuiva.

A avea (a fi cu) mâinile legate.

A avea băsău.

A avea bătaie de cap.

A avea ceva pe suflet.

A avea de ceva nevoie ca de vântul care bate.

A avea de furcă cu cineva.

A avea gură mare.

A avea inimă de piatră.

A avea în mână şi pâinea şi cuţitul.

A avea mâna lungă.

A avea mână uşoară.

A avea mila cucului.

A avea multe pe spinarea sa.

A avea nas.

A avea nădejde în cineva ca în şapte boi.

A avea nădejde în cineva ca într-un cui de tei.

A avea nouă băieri la pungă.

A avea obraz de cioric.

A avea ochi răi.

A avea o coastă de drac.

A avea o limbă de un cot.

A avea o piatră pe inimă.

A avea pâinea şi cuţitul în mână.

A avea (pe cineva) la cheremul său.

A avea pe cineva la inimă.

A avea poxie* pe cineva.

A avea proptele.

A avea său la rărunchi.

A avea spete.

A avea şapte vineri într-o săptămână.

A avea un cui la inimă.

* Necaz, ciudă

A avea (un) ochi la spate (la ceafă).

A bate capul cuiva.

A bate din picior.

A bate în retragere.

A bate măr.

A bate mâna.

A bate obrazul (cuiva).

A bate palma.

A bate pragurile.

A bate toba.

A bate (toca) la papuc.

A bate vată în urechi.

A băga (cuiva) frica-n oase.

A băga fiori în oase.

A băga în buzunar (pe cineva).

A băga în draci (pe cineva).

A băga în răcori (pe cineva).

A băga în sac (pe cineva).

A băga în vătală (pe cineva).

A băga (pe cineva) cu zile în pământ.

A băga pe cineva de păr în rău.

A băga (pe cineva) în boale.

A băga pe cineva în păpădii.

A băga pe cineva în sperieţi.

A băga (pe cineva) în viteză.

A băga pe cineva sub covată.

A băga sula în coastă.

A boi pe cineva.

A (cam) băgat-o pe mânecă.

A cădea (a pica) cerul pe cineva.

A cădea (a prinde, a se prinde) în capcană.

A cădea cu inima pe cineva.

A cădea cu tronc la inimă.

A cădea în capcană.

A cădea în gura cuiva.

A cădea în mâna cuiva.

A cădea la picioarele cuiva.

A călători în rele ape.

A călca pe bătături (pe cineva).

A călca pe bec.

A călca pe cineva în picioare.

A călca pe coadă.

A călca pe colţul işlicului.

A călca pe jăratic.

A călca strâmb.

A căptuşi pe cineva.

A căta cu coada ochiului.

A căta să găsească urme pe mare.

A căuta ceartă cu lumânarea.

A căuta clenci în pepene.

A căuta cuiva în barbă.

A căuta cu lumânarea
Ziua în amiaza mare.

A căuta în cinste cuiva.

A căuta în coarnele cuiva.

A căuta nod în papură şi pe-te-n soare.

A căuta potcoave de cai morţi.

A căuta să îmbete lumea cu apă rece.

A căuta sămânţă de vorbă.

A căuta sfada cu lumânarea.

A căuta ziua de ieri.

A căzut cu nasul în terci.

A câştiga borta covrigului.

A câştiga mânecile de la jiletcă.

Acela ce n-are milă de dobitoc nici de om n-are deloc.

Acel oaspete este mai scump, care ştie când să plece.

A cere cât dracul pe tată-său.

A cere luna.

A cerut traista să golească desagii.

A chiorî pe cineva.

Aci se duce, aci se-ntoarce.

Aci te bucură, aci te scutură.

A coace pe cineva la inimă.

A coborî milităria din pod.

A colăci pe cineva.

A crede după răboj.

A cui e iapa, e şi mânzul.

A cunoaşte (pe cineva) ca pe un cal breaz.

A cunoaşte (pe cineva) de urât şi de frumos.

A da (a se da) de gol.

A da (a se da) pe brazdă.

A da bani pe miere.

A da buzna.

A da ca în popuşoi.

A da cărţile pe faţă.

A da chiorii (chiorâş) unii peste alţii.

A da chişca la toţi.

A da cinstea pe ruşine.

A da colb în ochi.

A da cu (a pune) gheara peste cineva.

A da cu barda-n lună.

A da cu faţa în glod.

A da (cuiva) cu genunchiul.

A da (cuiva) bobârnace.

A da (cuiva) de ţâţână.

A da cuiva frâu liber.

A da cuiva în obraz.

A da cuiva nas.

A da cuiva peste nas.

A da cuiva şi pe nas şi pe gură.

A da cuiva un ciolan de ros.

A da cu mâna în foc.

A da cu mâna prin şperlă.

A da cu ochii în foc.

A da cu oiştea în gard.

A da cu o mână şi a opri cu cealaltă.

A da cu ţărnă în ochii cuiva.

A da de (a se certa, a sta, a ţine) furcă.

A da de bucluc.

A da de gât pe cineva.

A da de miere.

A da de nod.

A da de pradă.

A da de sminteală.

A da din coadă.

A da din colţ în colţ.

A da din groapă în groapă.

A da din sită prin dârmoi.

A da hăţurile în alte mâini.

A da inima din cineva.

A da în gropi.

A da în obraz cuiva.

A da în surle.

A da mâna cu cineva.

A da o mână de ajutor (cuiva).

A da o raită pe la cineva.

A da pânză pe fuioare.

A da (pe cineva) la brazdă.

A da (pe cineva) prin ciur şi prin dârmoi.

A da peste calul vătafului.

A da peste cineva cu nasul.

A da peste nas (cuiva).

A da şi bucăţica de la gură.

A dat urechile la imaş.

A da un lucru pe faţă.

A dejuga la rea moară.

A deschide urechile în patru.

A descoase pe cineva.

Adeseori în dosul unei vorbe dulci se ascunde o inimă otrăvită.

Adevărul este cum te văd şi cum mă vezi.

Adevărul umblă cu capu(l) spart.

A dezlega calul de la gard.

Adio şi-un praz verde!

A dogorî obrazul cuiva.

A dormi (ca un) buştean.

A dormi sub streşină.

A drege busuiocul (cuiva).

A duce (a pipăi) vorba cu braţul.

A duce de mână pe cineva.

A duce (păstra, păzi, purta, ţine) cuiva sâmbetele.

A duce pe cineva de nas.

A duce pe urmă (pe cineva).

A duce vergile cuiva.

Adună unde n-a risipit.

A face (a deschide) ochi-n patru (roată).

A face (a intra în) târgul altuia.

A face (a sta pe) cuie.

A face cuiva chica măciucă (topor).

A face cuiva o ofâştanie.

A face (cuiva) sânge rău.

A face (cuiva) zile amare.

A face (cuiva) zile fripte.

A face de lingură (pe cineva).

A face de petrecanie cuiva.

A face gaură în cer.

A face gât.

A face gura cât toate zilele.

A face haz de necaz.

A face hostropăţ cu cineva.

A face leaşcă pe cineva.

A face marafeturi.

A face ochi.

A face ochi dulci.

A face o spolocanie (cuiva).

A face pe cineva albie de câine (de porci).

A face pe cineva cu ou şi cu oţet.

A face (pe cineva) cu sare şi cu piper.

A face (pe cineva) de dârvală.

A face (pe cineva) de nimica.

A face (pe cineva) de ruşine.

A face pe cineva de trei parale.

A face pe cineva om.

A face (pe cineva) să moară de râs.

A face pe cineva să te cunoască.

A face pe dracu' în patru.

A face picioare.

A face piftie pe cineva.

A face saftea.

A face sat cu cineva.

A face sâmbrie cu cineva.

A face scară la cer.

A face stânga-mprejur.

A face zâmbre.

A faptelor rele începătură spre rău sfârşit pleacă.

A făcut el poc! cu măciuca, dar şi eu fliş! cu biciuşca.

A făgădui câte-n lună şi-n soare.

A făgădui ce nu curge pe apă.

A făgădui marea cu sarea.

A făgădui marea cu sarea şi Oltul cu totul.

A făgădui munţi de aur.

A fi a cincea roată la căruţă.

A fi afumat.

A fi (ajunge) la cuţite.

A fi alfa şi omega.

A fi arătat cu degetul.

A fi (a se ţine) de brâu cu cineva.

A fi boboc.

A fi braţul drept al cuiva.

A fi bun de aldămaş.

A fi bun de gură.

A fi bun de pus la bubă (rană).

A fi bun de pus la plug.

A fi bun de tăiat măligă.

A fi cal de bătaie.

A fi cal de olac.

A fi cap sec.

A fi carne şi unghie cu cineva.

A fi ca un pui de bogdaproste.

A fi câine în două labe.

A fi cheia şi lăcata cuiva.

A fi cheia tuturor.

A fi coadă de câine.

A fi coadă de topor.

A fi codiţa cuiva.

A fi colţiş.

A fi crescut în bumbac.

A fi crescut în buruienile dracului.

A fi cu borşul la foc şi cu peştele în iaz.

A fi cu braţele deschise.

A fi cu cuţitul la brâu.

A fi cu două feţe.

A fi cu draci.

A fi cu gheaţa-n sân.

A fi cu gura dulce.

A fi cu gura mare.

A fi cu inima deschisă.

A fi cu inima împăcată.

A fi cuiva ca şi un tată.

A fi cu mâinile legate.

A fi cu musca pe căciulă.

A fi cu ochii în patru.

A fi cu o falcă-n cer şi cu una în pământ.

A fi cu spuza-n buză.

A fi cu stea în frunte.

A fi cu toane.

A fi cu ţâfna-n nas.

A fi cu zilele în mână.

A fi dat într-un obraz să crape celălalt.

A fi de (a trăi cu) chiu şi vai.

A fi de foc şi de criţă.

A fi de haram.

A fi de o baie.

A fi de o zeamă.

A fi din opincă.

A fi doctorul cuiva.

A fi dulce la cuvânt.

A fi dus la moară şi la râşniţă.

A fierbe (pe cineva) fără apă.

A fi fata banului, sora căpitanului.

A fi făcuţi toţi pe un calup.

A fi fără propteli la vorbă.

A fi fără suflet.

A fi frate cu cucul.

A fi gata să pui în sân pe cineva.

A fi gros în ceafă.

A fi gura satului.

A fi hurducat.

A fi îmbrăcat domneşte şi a tremura Doamne-păzeşte.

A fi îmbrobodit.

A fi îmflat cu ţava.

A fi în capul mesei.

A fi încă cu caşul la gură.

A fi în duşi buni.

A fi în fruntea cozii.

A fi în pielea cuiva.

A fi în rând cu cineva.

A fi învăţat cu greutatea jugului.

A fi învelit ca ceapa.

A fi la cheremul cuiva.

A fi la grai cu drăganele.

A fi lins.

A fi lung de mână.

A fi mai breaz decât altul.

A fi mare cu cei mici şi mic cu cei mari.

A fi mare şi tare.

A fi mămăligar.

A fi mâna dreaptă (a cuiva).

A fi negustor de piei de cloşcă.

A fi oltean cu gura plină de măsele.

A fi om cu rânza tare.

A fi om de mâna a doua.

A fi om de treabă.

A fi (om) de zahăr.

A fi păpuşa cuiva.

A fi pâine şi caş.

A fi pe dric.

A fi pe şapte drumuri.

A fi plin de jintiţă.

A fi poamă bună.

A fi poamă rea.

A fi poşta satului.

A fi prea din cale-afară.

A fi prieten de toartă (cuiva).

A fi prieten la cataramă cu cineva.

A fi prins în capcană.

A fi propteaua gardului.

A fi râsul râsurilor.

A fi scăldat în lapte dulce.

A fi scos din minţi.

A fi scos din pârtie.

A fi scump la vorbă.

A fi sigur de sine.

A fi slab (tare) în brăcinar.

A fi slugă la măgar.

A fi spin în ochi cuiva.

A fi Stan-Păţitul.

A fi strâns cu uşa.

A fi tare de înger.

A fi tăciune acoperit.

A fi târâie-brâu.

A fi topor de oase.

A fi tot o pănură.

A fi trecut prin ciur şi prin dârmoi.

A fi trecut prin foc şi apă.

A fi trei de o para.

A fi trup şi suflet cu cineva.

A fi un bou şi o belea.

A fi un lasă-mă-să-te-las.

A fi un om şi jumătate.

A fi un papă-lapte.

A fi vai de steaua cuiva.

A fi vechi în grad.

A forfeca pe cineva.

A fost după uşă, când i-au măsurat pantalonaşii.

A fost stâlpul casei şi acum a ajuns poprea.

A freca ridichea cuiva.

A fugi ca de ciumă.

A fugit cu coada între picioare.

A găsit sat fără câini (şi) se plimbă fără ciomag.

A grăi cu o jumătate de gură.

A-i arăta (cuiva) lungul nasului.

A-i atârna lingura de gât.

A-i bate (cuiva) un cui înroşit în inimă.

A-i cădea (cuiva) bucuria-n scârbă.

A-i cădea (cuiva) cineva tronc la inimă.

A-i cădea (cuiva) podul în cap de ruşine.

A-i căuta cuiva cinstea.

A-i căuta (cuiva) în obraz.

A-i cânta (a-i bate) în strună.

A-i crăpa (cuiva) obrazul de ruşine.

A-i curge Oltu' n gură.

A-i da cu ardei pe la nas.

A-i da (cuiva) pinteni.

A-i da (cuiva) un perdaf.

A-i da cu uşa în nas.

A-i da de cheltuială.

A-i da papucii.

A-i da pinteni.

A-i da sufletului de toate.

Ai dat spuza şi ai luat cenuşa.

Ai dat un cazan mare şi ai luat o căldare.

A-i da un cuţit ascuţit în inimă.

Ai de grijă să nu-ţi moară mulţi înainte!

A-i desfunda (a-i roade, a-i toca) urechea (pentru ceva).

Aideţi să vorbim degeaba, că tot n-avem nici o treabă.

Ai dreptate, numai nu te caţi.

A ierta e uşor, a uita e greu.

A ieşi basma curată.

A ieşi cu braţul în mână.

A ieşi cu vorba înaintea cuiva.

A ieşi din horă.

A ieşi din răbuş afară.

A ieşi la liman.

A-i face capul calendar.

A-i face căţei pe inimă.

A-i face cuiva bucata.

A-i face (cuiva) capul oboroacă.

A-i face (cuiva) o baie bună.

A-i face (cuiva) o nuntă.

A-i face (cuiva) una bună.

A-i face cu ulcica.

A-i face de petrecanie.

A-i face de urât.

A-i face zile fripte.

Ai făcut pozna, nu te da în lături.

A-i fi cuiva bâja de ceva.

A-i fi cuiva prieten de căciulă.

A-i fi drag ca ochii din cap.

A-i fi drag ca câinelui a linge sare.

A-i fi negru înaintea ochilor.

A-i ieşi înainte cu pâine şi cu sare.

A-i intra cuiva noaptea-n cap.

A-i intra prietenia în cap.

Ai intrat în horă, trebuie să joci.

A-i întoarce (cuiva) vorba.

A-i juca (a face) festa.

A-i lăcomi (a-i licări, a-i sclipi) ochii (după ceva).

A-i lua (cuiva) apa cânepa.

A-i lua cuiva apa de la moară.

A-i lua (cuiva) boii de dinainte.

A-i lua cuiva lemnul de pe foc.

A-i lua (cuiva) musca de pe nas.

A-i lua cuiva văzduhul de la gură.

A-i lua pâinea de la gură.

A-i lua şi cămaşa.

A-i lua vorba de la gură.

A-i mânca cuiva câinii din traistă.

A-i merge colbu(l).

A-i merge (cuiva) din plin.

A-i merge drept la inimă.

A-i merge fulgii.

A-i muia oasele.

Ai, n-ai, trebuie să dai.

A intra (a se băga) pe sub pielea cuiva.

A intra în cârcotă cu cineva.

A intra în gura lumii.

A-i plăti poliţa.

A-i pune belciug la nas.

A-i pune capac.

A-i pune căluşul în gură.

A-i pune cruce.

A-i pune (cuiva) o pupăză în obraz.

A-i pune (cuiva) sârmă în bot.

A-i pune (cuiva) suliţa (sula) în coaste.

A-i pune (cuiva) unghia în gât.

A-i pune (cuiva) un ghimpe la inimă.

A-i pune gând rău.

A-i pune juvăţul în gât.

A-i pune picioarele peste cap.

A-i pune ştreangu(l) în gât.

A-i rupe nasul.

Ai sărit din par în par şi-ai dat peste nas cotar.

A-i scăpa iepurele din mână.

A-i scăpăra călcâiele (cuiva) după cineva.

A-i scoate (cuiva) bucăţica din gură.

A-i scutura cojocul.

A i se aprinde călcâiele (cuiva).

A i se face (cuiva) inima cât un purice.

A i se încurca cuiva cărările.

A i se încurca (cuiva) iţele.

A i se muia cuiva gura.

A i se năluci.

A i se năzări (cuiva) ceva.

A i se ridica (cuiva) o piatră de pe inimă.

A i se scurta potecile.

A i se slăbi bălămălile.

A i se topi scuipatu' în gură.

A i se uita (cuiva) răbojul.

A i se umplea cuiva răbdăul.

A i se umplea sacul.

Ai spus „da", nu zi „ba".

A-i sta cuiva ca un ghimpe în coaste.

A-i sta cuiva ca un gunoi în ochi.

A-i sta în drum.

A-i sta în gât cuiva.

A-i sta pe limbă.

A-i strica cuiva inima.

A-i suci (cuiva) capul.

A-i sufla cuiva ceva sub nas.

A-i şti voia şi nevoia.

A-i tăia coasa cuiva.

A-i tăia (cuiva) nasul.

A-i trage (cuiva) o călcătură.

A-i trage un ibrişin pe la nas.

A-i trebui (cuiva) ca mie drâmba.

A-i trece (cuiva) de apă rece.

A-i turna leşie pe inimă.

A-i turti fesul.

A iubi (pe cineva) ca pe un înger.

A-i umbla prin gură.

Ai umblat cât ai umblat, dar acum ţi s-a-nfundat.

A-i veni (cuiva) acru de cineva.

A-i veni (cuiva) apă la moară.

A-i veni cuiva de hac.

A-i veni să sară în Olt.

A-i zburda cuiva ovăzul.

A îmbăta cu apa rece.

A îmboldi (pe cineva).

A încăleca pe nevoie.

A încălţa bine pe cineva.

A închide (cuiva) uşa în nas.

A închina steagul.

A încurca iţele.

A încurca zilele (cuiva).

A înghiţi amarul.

A înghiţi găluşca.

A înghiţi hapul.

A înghiţi la noduri seci.

A înghiţi şi cu ochii.

A înota în miere.

A înota în său.

A întâlni pe cineva cu pâine şi sare.

A întinde (pe cineva) ca pe cureaua cea scurtă.

A întoarce cojocul pe dos.

A întoarce ochii pe dos.

A întoarce placa (foaia) pe cealaltă parte.

A întoarce spatele cuiva.

A întoarce şurubul cuiva.

A înţărcat Bălaia.

A învăţat ce au uitat alţii.

A juca cărţi mari.

A juca (pe cineva) pe degete.

Ajunge de la moară la râşniţă.

Ajunge din cal măgar şi catâr din armăsar.

Ajutând pe alţii, te ajuţi pe sine.

A-l aduce (pe cineva) cu halca.

A-l ajunge (pe cineva) călare pe prăjină.

A-l ajunge pe cineva cuţitul la os.

A-l amesteca cu pământul.

A-l avea în buzunar.

A lăsa buza.

A lăsa de la tine.

A lăsa în plata Domnului.

A lăsa la alegerea cuiva.

A lăsa la boală.

A lăsa pasul în jos.

A lăsa pe cineva buzat.

A lăsa (pe cineva) cu inima arsă.

A lăsa (pe cineva) sub masă.

A lăsa toate baltă.

A-l bate de tocmeală (pe datorie).

A-l băga (pe cineva) în friguri.

Alb la cap şi pestriţ la maţe.

A-l da din brazdă afară

A-l durea inima după cineva.

A lega capăt de vorbă.

A lega cobză pe cineva.

A lega gura pânzei.

A lega la gard.

A lega negustoria de gard.

A lega tei de curmei.

A le pune pe toate la inimă.

A leşina de râs.

A-l face chisăliţă.

A-l face pastramă.

A-l face pe cineva una cu pământul.

A-l face pe dracul în patru.

A-l face să nu aibă ce lua de jos.

A-l face talmeş-balmeş.

A-l face tărâţe de porci.

A-l fura pe cineva Aghiuţă.

A lins miere de pe degete până ce şi le-a mâncat.

A lipsit de acasă nouă ani şi s-a întors cu doi bani.

A-l îneca pe cineva într-o lingură de apă.

A-l lătra şi câinii (pe cineva).

A-l lovi unde-l doare.

A-l lua în pinteni.

A-l lua pe cineva ca din oală.

A-l lua (pe cineva) de beregată.

A-l lua pe „nu ştiu“ în braţe.

A-l mai strânge din căpăstru.

A-l măsura cu scuturătura.

A-l mânca barba pe cineva.

A-l mânca pe cineva tălpile de ducă.

A lovi (pe cineva) unde-l doare.

A-l ponegri pe lângă cineva.

A-l prinde cu mâţa-n sac.

A-l prinde cu oca mică.

A-l pune cu botul pe labe.

A-l râde (pe cineva) şi câinii.

A-l scoate (pe cineva) apa la mal.

A-l strânge de gât (pe cineva).

A-l tăia (pe cineva) la ramazan.

A-l trage pe cineva câinii pe drumuri.

A-l trage pe sfoară.

Altuia îi dă povaţă, dar pe sine nu se-nvaţă.

Altul să te laude, nu gura ta.

A lua apă în gură.

A lua cu bombonica.

A lua cuiva apele.

A lua cuiva pielea de viu.

A lua cuiva şi cenuşa din vatră.

A lua cu japca.

A lua cu prăjina din urmă.

A lua foc cu gura.

A lua foc cu mâna altuia.

A lua gâtul cuiva.

A lua în unghii pe cineva.

A lua la depănat (pe cineva).

A lua la ochi (pe cineva).

A lua o piatră-n gură.

A lua (pe cineva) cu nepus în masă.

A lua pe cineva cu resteul.

A lua pe cineva cu vorba dulce.

A lua (pe cineva) cu zăhărelul.

A lua pe cineva cu zburlita.

A lua (pe cineva) în băşcălie.

A lua (pe cineva) în căruţă.

A lua (pe cineva) în coarne.

A lua (pe cineva) în prăjină.

A lua (pe cineva) în răspăr.

A lua (pe cineva) la depănat.

A lua (pe cineva) la rapanghel.

A lua (pe cineva) la trei parale.

A lua (pe cineva) la trei-păzeşte.

A lua pe cineva la vale.

A lua (pe cineva) peste picior.

A lua (pe cineva) peste umăr.

A lua (pe cineva) pe sus.

A lua (pe cineva) primprejur.

A luat-o de dimineaţă, să nu-l întreacă alţii.

A lua uşa-n spate.

A-l umple de bogdaproste.

Am ajuns ce n-am gândit şi mă mir ce n-am găsit.

A măsura vorba cu îmblăciul.

A măturat casa cu el.

A mâna (pe cineva) ca pe vite.

A mâna pe cineva din mâine în mâine.

A mânca (cuiva) zilele.

A mânca dintr-un blid cu cineva.

A mânca dintr-un taler cu cineva.

A mânca drele.

A mânca foc.

A mânca fript pe cineva.

A mânca pâine şi sare cu cineva.

A mânca pâine udată cu lacrimi.

A mânca (pe cineva) de viu.

A mânca pielea pe cineva.

A mânca vânt.

A mângâia cu ghimpi.

A merge din unt în unt.

A merge în fruntea cozii.

A mirosi a pârlit.

A muri cu zile.

A muri de ciudă.

A muri de ruşine.

A muri înghesuit la pomană.

A nu avea nas.

A nu avea nas la borş.

A nu avea nici în clin nici în mânecă.

A nu avea nici un chichirez.

A nu avea ochi să vadă pe cineva.

A nu avea pe cineva la stomac.

A nu căuta cuiva de ce-i e cojocul.

A nu curăţi de coajă pe cineva.

A nu face brânză (cu cineva).

A nu face nici o para chioară.

A nu fi nici zeama ouălor.

A nu găsi capăt de vorbă.

A nu ieşi din cuvântul cuiva.

A nu-i fi (cuiva) boii acasă.

A nu-i fi moale.

A nu-i pune (cuiva) degetul în gură.

A nu-i şti de nume.

A nu umple borş cu cineva.

A nu-l ajunge capul şi mintea să facă ceva.

A nu-l ajunge punga pe cineva.

A nu lăsa pe cineva să-ţi sufle în borş.

A nu-l curăţi pe cineva de coajă.

A nu-l duce de nas uşor pe cineva.

A nu linge unde e scuipat.

A nu-l trage pe cineva inima la ceva.

A nu-l ţine cureaua pe cineva.

A nu nimeri uşa.

A nu scăpa bine de una şi a da peste alta.

A nu se da bătut.

A nu se da cu una cu două.

A nu se da poftit.

A nu se împuţina la inimă.

A nu se înghiţi unul pe altul.

A nu se potrivi la vorbă.

A nu se pune în poară.

A nu se spăla (cineva) nici cu Prutul.

A nu-şi călca spusele în picioare.

A nu-şi da chica în mâna cuiva.

A nu-şi da cu parul în cap de răul cuiva.

A nu-şi încăpea în piele.

A nu-şi pune căpăstrul în mâna cuiva.

A nu-şi vedea capul de...

A nu şti nici cu spatele.

A nu trage la cumpănă.

A nu trăi cu mintea altuia.

A nu trece pe dinaintea cuiva.

A nu vorbi pleavă.

A nu zice nici cârc.

A nu zice nici câr, nici mâr.

A nu zice nici pâs.

A o băga (o lua) pe mânecă.

A o cârpi bine.

A o duce de azi pe mâine.

A o face de oaie.

A o face fiartă.

A o face lată.

A o face pe chelbosul.

A o face pe grozavul.

A o înfunda.

A o lăsa moartă în păpuşoi.

A o lua de-a dreptul prin păpuşoaie.

A o lua la picior.

A o lua la sănătoasa.

A opări cu apă rece.

A (o) pune de mămăligă.

A o sfecli.

A o ţine pe-a lui.

A pica pe cineva cu lumânarea.

A pieptăna pe cineva.

A pierde drumul şi cărarea.

A pierde (pe cineva) din ochi.

A plăti gloaba.

A plăti la sântu-aşteaptă.

A plăti mămăliga.

A plăti oalele sparte de alţii.

A plecat călare şi vine cu şaua-n spinare.

A plecat la biserică şi a nimerit la cârciumă.

A plefturi (pe cineva).

A potcovi bine pe cineva.

A prăpădi o copeică şi a găsi o carboavă.

A primi cu braţele deschise.

A prinde cineva la cheag.

A prinde cu arcanul.

A prinde cu raţa-n traistă.

A prinde la aripi.

A prinde la minte.

A prinde la său.

A prinde pe cineva cu oca (ocaua) mică.

A prinde rădăcină.

A prinde şarpele cu mâna altuia (nebunului).

A privi nu înseamnă a vedea.

A pune ban la ban.

A pune beţe în roate.

A pune botul pe labe.

A pune căciula pe-o sprânceană.

A pune căpăstru(l) în coada calului.

A pune coada pe spinare.

A pune coarne cuiva.

A pune (cuiva) belciug la nas.

A pune (cuiva) capacul.

A pune cuiva flori după urechi.

A pune (cuiva) sare pe coadă.

A pune (cuiva) venin la inimă.

A pune funia-n coarne.

A pune gâtul pentru cineva.

A pune în picioare pe cineva.

A pune la punct (pe cineva).

A pune mâna în foc.

A pune mână de la mână.

A pune-n cofă pe cineva.

A pune obrazul pentru cineva.

A pune (pe cineva) cu botul pe labe.

A pune pe cineva cu picioarele în papuc.

A pune pe cineva în pâine.

A pune (pe cineva) în traistă.

A pune pe cineva la cale.

A pune (pe cineva) la ham.

A pune pe cineva la punct.

A pune (pe cineva) pe roate.

A pune pe toţi într-o ciorbă.

A pune picioru(l) în prag.

A pune sare pe rană.

A pune ţara la cale.

A pune ulei pe foc.

A pune umărul la ceva.

A pune unghia în gât cuiva.

A purta căciula pe-o ureche.

A purta cuiva de grijă.

A purta cuiva sâmbetele.

A purta cu vorba.

A purta hatârul.

A purta lumea pe degete.

A purta pe cineva cu vorba.

A rade barba (cuiva).

A rade pe cineva.

A rade şi a drege pe cineva.

A răbdat, până s-a săturat.

A rămas din gol cu pielea.

A rămâne cu buza umflată.

A rămâne de căruţă.

A rămâne gol-chistol.

A rămâne în drum.

A rămâne la ciuperci.

A rămâne pe jos.

A rămâne tablou.

A răscoli cerul şi pământul.

A răsplăti poliţele.

A râde (zâmbi) pe sub mustaţă.

Arde casa, dar arde şi a vecinului.

Arde-mă, frige-mă, pe cărbune pune-mă.

Are Chira socoteală.

Are o gură cât o şură.

Are patru boi şi o sută de nevoi.

Are rânză domnească.

Are să-mi deie foc la arătură.

A ridica capul.

A ridica pe cineva în slava cerului.

A ridica perdeaua.

A roade capul cuiva.

A roade (cuiva) urechile.

A rupe calul de la poarta cuiva.

A rupe cuiul.

A rupe cuiva mânecile la haină.

A rupe mâţa în două.

Arvuna te leagă şi plata te scapă.

A sări din piele.

A sări peste cal.

A sări peste garduri.

A sărit din lac în puţ.

A sări ţandăra cuiva.

A scăpa cu obrazul curat.

A scăpa cu zile.

A scăpa din gura lupului.

A scăpa ieftin.

A scăpa (a i se duce) căciula pe apă.

A scăpa un lucru printre degete.

A schimba căciula cu cârpa femeii.

A schimba muzica.

A scoate (afară) din ţâţâni.

A scoate castanele din foc cu mâna altuia.

A scoate cărbunele cu mâna altuia.

A scoate coarne.

A scoate (cuiva) bărzăunii din cap.

A scoate (cuiva) peri albi.

A scoate din piatră-seacă.

A scoate dracii din cineva.

A scoate la hat.

A scoate ochii (cuiva).

A scoate panglici pe nas.

A scoate pe cineva de sub pământ.

A scoate pe cineva din bălămăli.

A scoate (pe cineva) din brazdă.

A scoate pe cineva din noroi.

A scoate pe cineva din pepeni.

A scoate pe cineva din răbdări.

A scoate pe cineva din răboj.

A scoate (pe cineva) din sărite.

A scoate (pe cineva) din ţâţâni.

A scoate sufletul din om.

A scoate vorbe din traistă.

A scurta (cuiva) ghearele.

A scurta (închide, tăia) cărările cuiva.

A scurta pe cineva de bani.

A scutura puricii cuiva.

A se amesteca în ciorba cuiva.

A se arunca în braţele cuiva.

A se arunca în foc pentru cineva.

A se ascunde după deget.

A se avea de bine cu cineva.

A se bate ca orbii.

A se bate cu palma peste gură.

A se băga sub pielea (cuiva).

A se căciuli.

A se certa cu cineva la cuţite.

A se crede buricul pământului.

A se crede coborât cu hârzobul din cer.

A se culca o dată cu găinile.

A se culca pe-o ureche.

A se da bătut.

A se da cu capul de toţi pereţii.

A se da de gol.

A se da după cum bate vântul.

A se da după vânt.

A se da în vânt după ceva.

A se deprinde cu hamul.

A se duce de râpă.

A se duce în lumea albă.

A se duce învârtindu-se.

A se duce unde şi-a scăpat dracul opincile.

A se face (a se pune) luntre şi punte.

A se face de basme.

A se face de râs.

A se face Dunăre de mânie.

A se face ghem.

A se face în patru.

A se face leu-paraleu.

A se face mort în păpuşoi cu sacul plin.

A se face om neom.

A se face prost.

A se face mare şi tare.

A se încărca de bogdaproste.

A se îngloda în datorii.

A se înjuga cu cineva.

A se întinde pecingenea.

A se întoarce cu coada între picioare.

A se întrece cu şaga.

A se juca (cu cineva) ca mâţa cu şoarecele.

A se juca (cu cineva) de-a ochii legaţi.

A se lăsa mai moale.

A se lăsa păgubaş de ceva.

A se lăsa pe tânjală.

A se lega de cineva ca orbul de gard.

A se lua de mâini cu cineva.

A se lua în colţi cu cineva.

A se lua la harţă cu cineva.

A semăna vânt şi a culege furtună.

A se prăpădi cu tot cu piele.

A se prinde în laţ.

A se prinde în undiţă.

A se pune cruciş şi curmeziş.

A se pune cu ţara.

A se pune în buza tunului.

A se pune în cap şi în picioare.

A se pune în gură cu cineva.

A se pune în lungiş şi curmeziş.

A se pune pe capul cuiva.

A se răsufla cuiva.

A se ridica pe umărul cuiva.

A se ridica (renaşte) din cenuşă.

A se sătura de cineva ca de hrean.

A se scălda în două ape.

A se sfădi furcă.

A se sfădi pe pielea lupului din pădure.

A se simţi (cineva) cu musca pe căciulă.

A se simţi în al şaptelea cer.

A se simţi în largul său.

A se sparge oalele în capul cuiva.

A se spăla (cineva) pe bot (de ceva).

A se spăla de cineva.

A se strânge funia la par.

A se tăia cuiva mâinile şi picioarele.

A se tăvăli de râs.

A se ţine băţ.

A se ţine ca râia (de cineva).

A se ţine ca scaiul (de cineva).

A se ţine de capul cuiva.

A se ţine de poalele cuiva.

A se ţine din urma (cuiva) ca nişte căţei.

A se ţine gaie (de cineva).

A se ţine într-un fir (într-o aţă).

A se ţine la brâu cu cineva.

A se ţine lanţ.

A se ţine lipcă (de cineva).

A se ţine mare.

A se ţine plug de cineva.

A se ţine scai de...

A se ţine şi cu dinţii de ceva.

A se uita cu ochii pe dos.

A se uita după gura cuiva.

A se uita în gura cuiva.

A se uita (la cineva) ca la soare.

A se vârî în sufletul omului.

A simţi încotro bate vântul.

A sorbi cu ochii pe cineva.

A sorbi dintr-o lingură de apă.

A spăla funia.

A spânzura cuiva lingurile la brâu.

A spune (cuiva) verde în ochi.

A spune în târg şi la moară.

A spune lumii că mortul ţi-e dator, nu ai făcut nici un spor.

A sta ca pe ghimpi (cuie, ace).

A sta ciocan pe capul (cuiva).

A sta cu dinţii la stele.

A sta cu mâinile subsuori.

A sta cu toporul (barda) la brâu.

A sta de parcă ai fi un musafir.

A sta în cumpănă.

Asta nu e de nasul vostru (tău).

A sta pe capul cuiva.

A sta smirna.

A sta sub căciulă.

A strânge băerile pungii.

A strânge cureaua.

A strânge frâul (cuiva).

A strânge la perete (pe cineva).

A strânge pe cineva cu uşa.

A strânge pe cineva în balamale.

A strânge pe cineva în cleşte.

A strânge şurubul.

A strica borşul cu cineva.

A strica brânza (cu cineva).

A strica cumătria.

A suci cuiva capul.

A sufla (cuiva) în borş.

A şedea cu nasul umflat.

A şedea în două luntri.

A şedea la berdeag.

A-şi afla naşul.

A-şi afla omul.

A-şi arăta arama pe faţă.

A-şi arăta călcâiele.

A-şi arăta colţii.

A-şi arăta dinţii.

A-şi arăta unghiile.

A-şi astupa gura.

A-şi bate capul cu împărăţiile.

A-şi băga capu-n laţ.

A-şi călca cuvântul.

A-şi călca pe inimă.

A-şi căuta cal de mire.

A-şi căuta de drum.

A-şi cânta singur cântecul.

A-şi cunoaşte lungul nasului.

A-şi da arama pe faţă.

A-şi da barba pe mâna cuiva.

A-şi da ifose (aere).

A-şi da peste om.

A-şi da şi cămaşa de pe sine.

A-şi dezlega limba.

A-şi face de cap.

A-şi face de urât.

A-şi face drum în viaţă.

A-şi face inimă.

A-şi face milă şi pomană.

A-şi face partea leului.

A-şi face sânge rău.

A-şi face ură capului.

A-şi face voie bună.

A-şi fi singur sie şi opincă şi vlădică.

A-şi frânge gâtul.

A-şi găsi arţagul (cu cineva).

A-şi găsi beleaua cu cineva.

A-şi găsi cu cineva pârţagul.

A-şi găsi nănaşul.

A-şi găsi stăpânul.

A-şi ieşi din piele.

A-şi ieşi din răbdări.

A-şi întoarce cojocul (pe dos).

A-şi linge buzele.

A-şi lua ale trei fuioare şi lumea în cap.

A-şi lua catrafuţele.

A-şi lua călcâiele de-a umere.

A-şi lua inima în dinţi.

A-şi lua lumea în cap.

A-şi lua lumea în traistă.

A-şi lua nasul la purtare.

A-şi lua papucii.

A-şi lua păcatu-n casă.

A-şi lua plata.

A-şi lua rindeaua.

A-şi lua tălpăşiţa.

A-şi lua traista şi ciubucul.

A-şi mânca lefteria.

A-şi mânca unghiile.

A-şi muşca mâinile.

A-şi păstra (găsi, deschide, lăsa) o portiţă (de scăpare).

A-şi pierde cumpătul şi umbletul.

A-şi plăti datoria.

A-şi pleca urechea.

A-şi pune băsăul.

A-şi pune boii în cârd cu cineva.

A-şi pune boii în plug cu cineva.

A-şi pune căciula pe-o ureche.

A-şi pune ceru' n cap.

A-şi pune frâu limbii.

A-şi pune gâtul la mijloc.

A-şi pune mâinile în cap.

A-şi pune mintea cu...

A-şi pune obrazul pentru cineva.

A-şi pune pofta-n cui.

A-şi pune singur cahla.

A-şi scărpina limba.

A-şi schimba căciula.

A-şi schimba cărările.

A-şi scoate capu' din mâna cuiva.

A-şi scoate ochii pentru cineva.

A-şi spăla obrazul.

A-şi tăia creanga de sub picioare.

A-şi teme cojocul.

A-şi toarce pe limbă.

A-şi vărsa ciuda pe toată lumea.

A-şi vărsa veninul asupra (cuiva).

A şoldi ceva.

Aş plânge, dar nu pot de râs.

Aş spune un vis, dar nu pot de râs.

A şterge pasul (cuiva).

A şterge putina.

A şti buba cuiva.

A şti cât cântăreşte (cineva).

A şti câte parale face (cineva).

A şti numai de băţ.

A şti (pe cineva) ce poamă este.

A şti unde se leagă şi unde se dezleagă.

A şti (vedea) în ce apă se scaldă.

Aş veni deseară la voi, dar mi-e ruşine de câini.

A tăcea chitic.

A tăia cu biciul în carne vie.

A tăia cu ferăstrăul.

A tăia frunză la câini.

A tăia în carne vie.

A tăia cuiva nasul.

A tămâia pe cineva.

A te lăsa mai mititel.

A toca pe vătrai.

A trage calupul cuiva.

A trage clopotele.

A trage cuiva butucul.

A trage (cuiva) cu ibrişin pe la nas.

A trage (cuiva) de la obraz.

A trage (cuiva) limba din gură.

A trage (cuiva) mâţa pe spinare.

A trage (cuiva) o săpuneală.

A trage cu piciorul pe la cineva.

A trage cu urechea.

A trage de mânecă pe cineva.

A trage o refenea (cuiva).

A trage păcatul cuiva.

A trage pe cineva de limbă.

A trage (pe cineva) pe sfoară.

A trage sforile.

A trăi ca mâţa cu şoarecele.

A trăi din seul său.

A trăi pe cuptor.

A trăi pe picior larg.

A trăi pe socoteala altuia.

A trânti cuvântul.

A trânti uşa de perete.

A trece gârla.

A trece prin foc şi sabie.

A trecut baba cu colacii.

A tremura pentru un ban.

A trimite pe cineva după icre verzi.

Atunci poţi zice că nici un vrăjmaş nu mai ai, când nimic nu mai ai.

A turna apă la moara cuiva.

A turna cu cofa.

A ţine (bate) tot marginile.

A ţine din scurt (pe cineva).

A ţine hangul cuiva.

A ţine isonul.

A ţine în palme.

A ţine leul de urechi.

A ţine lupul de urechi.

A ţine (pe cineva) în hăţuri.

A ţine pe cineva sub aripa sa.

A ţine (pe cineva) sub papuc.

A ţine piept cuiva.

A ţine (purta) pe cineva în (pe) braţe.

A ţine una şi bună.

A uita de la mână pân‘ la gură.

A umbla cu fofârlica.

A umbla cu iscoade.

A umbla cu momele.

A umbla cu plosca.

A umbla cu şoalda.

A umbla din mână în mână.

A umbla fără (nici un) căpătâi.

A umbla (merge) în dorul lelii.

A umbla pe şapte cărări.

A umblat după răgaz şi a dat peste necaz.

A umblat şi în căruţă şi în teleguţă.

A vărat la Umbrăreşti şi acum iernează la Goleşei.

A vărsa lacrimi de crocodil.

A văzut pe dracul.

A vârî (băga) în boală (boale, toate bolile) pe cineva.

A vedea pe coada măturii.

A vedea stele verzi.

A veni bob-sositor.

A veni luna lui traistă-n băţ.

Averea crâşmarului — în fundul paharului.

A vinde apă la sacagiu.

A vinde gogoşi cuiva.

A vinde pielea ursului din pădure.

A vorbi alăturea cu drumul.

A vorbi cu gura altuia.

A vorbi cu limba de scoarţă.

A vorbi ca din carte.

A vorbi pereţilor (cu pereţii).

A vorbi vrute şi nevrute.

Azi mie, mâine ţie.

Baba a căzut din pod şi tot s-a hodinit la jumătate.

Baba bătrână nu se teme de vorba groasă.

Baba călătoate n-are sărbătoare.

Bacşişul să fie cât de mic, că-l vrea domn şi calic.

Bagă-l în casă, te fură,
Dă-l afară, te înjură.

Banii strângătorului intră în mâna cheltuitorului.

Bate fierul cât e cald.

Bate toba la urechea surdului.

Bate toba surdului, dă oglinda orbului.

Bat-o vina de gură că n-o poţi înconjura.

Bărbatu' zice-n fluier, muierea plânge de foame.

Bătăuş nu-s, că toţi mă bat.

Bătrâneţile nu vin singure, ci cu multe nevoi.

Bătrânu-şi aminteşte, tânărul trăieşte.

Beleaua lui Costache o trage Iordache.

Bine faci, bine găseşti; rău faci, rău găseşti.

Bogăţia trece dealu(l), şi tu (da' eu) rămâi cu amaru(l).

Bolnav de moarte şi mâncă de toate.

Bucăţica din mâna străină pare mai mare.

Bucurie goală, traistă uşoară.

Bunătatea stofei nu stă în înfloritură, ci în ţesătură.

Care ascultă la uşă, îşi aude defaima.

Care-i din viţă şi din sământă, ştie ce-i câinia şi omenia.

Care începe bine, sfârşeşte frumos.

Carele însuşi face, face cât trei.

Casa-i goală, ca o oală, de n-are de ce se prinde mâţa.

Ca să scurteze din cale, de cu sară a plecat şi în tindă s-a culcat.

Ca să te poţi scărpina bine, trebuie să ai de cine.

Caută ce n-a pierdut şi găseşte ce n-a vrut.

Caută luleaua, şi e cu ea în gură.

Caută nod în mămăligă.

Caută unde n-a pierdut.

Caut una şi dau peste alta.

Că doar nu piere lumea.

Că-i laie, că-i bălaie, ba una, ba alta.

Căinţa din urmă să nu fie mai mare decât cea dintâi.

Căinţă târzie-i de prisos.

Călătorie sprâncenată!

Călătorului îi şade bine cu drumul, ca şi calului cu frâul.

Călătorului îi şade (stă) bine cu drumul.

Călugărul şi cerşetorul sunt totuna.

Cămaşa-i mai aproape de piele.

Căpăstru are, îi mai trebuie cal.

Căscatul dintâi cere căpătâi.

Cătătura dulce la dragoste aduce.

Când ai bani, ai şi duşmani.

Când ai nevoie, îndrăzneşti fără a mai aştepta să fii poftit.

Când ai zor,
Nu pune mâna pe topor;
Nici pe cuţit,
Când eşti amărât.

Când ajunge prostul la mărire,
Înţeleptul — la pieire.

Când are toate adunate, atunci la toţi este frate.

Când ar fi numai un cerşetor, toţi cu zahar l-ar hrăni.

Când baţi pe coconaş, ori bate-l cum se cade, ori nu te mai încurca.

Când casa ta are sete, nu vărsa apă pe drumuri.

Când cei de jos greşesc, este nădejde de tămăduire.

Când dintr-un rău vrei să treci în alt rău, rămâi mai bine cu cel dintâi, cu care te-ai deprins.

Când doi se bat (se ceartă), al treilea câştigă.

Când eşti cu el, ca şi cum ai fi singur.

Când eşti poftit la o masă, pleacă sătul de acasă.

Când eu cumpăr, nimeni nu vinde, când eu vând, nimeni nu cumpără.

Când îi bătălia mai mare, îşi ia picioarele-n spinare.

Când îi dai, îi fată iapa, când îi ceri, îi moare mânzul.

Când îi vorbi, pune-ţi trei lăcăţi: la inimă, la gât şi la gură.

Când îmi merge bine, toţi îs cu mine, când îmi merge rău, rămân numai eu.

Când îngheaţă balta, se duce şi el să prindă peşte.

Când malai are, sare n-are, când are sare şi malai, n-are legumă.

Când m-am săturat de borş cu sfeclă, îmi aduce purcel fript.

Când mi-i sete să-mi dai apă, iar nu fierea după ce-mi crapă.

Când mi-oi (ţi-i) vedea ceafa.

Când n-ai frumos, pupi şi mucos.

Când n-are plugarul, nici nădrăgarul.

Când nenorocirea doarme, fereşte-te s-o deştepţi.

Când nimeni nu va vorbi de tine, mai bine să te îneci.

Când norodul te urăşte, cinstea şi puterea ta îndată se sfârşeşte.

Când nu ajung multe la toate, cum o dai — tot ruptă-n coate.

Când nu este socotinţă, socoteala merge rău.

Când nu-i prietenie, spor în lucru n-o să fie.

Când nu putem face ce voim, trebuie să voim ce putem.

Când nu te gândeşti, atunci te trânteşti.

Când o fi la mijloc banii, nu se mai întreabă anii.

Când pici în mâna calicului, te spânzură.

Când plouă, spală străchinile, şi când bate vântul, mătură casa.

Când puterea se sfârşeşte, inima la ce slujeşte?

Când se ceartă între ei împăraţii, mor soldaţii.

Când şezi între înţelepţi, să asculţi mai mult decât să vorbeşti.

Când te-a înşelat cineva odată, e de vină el; când te-a înşelat a doua, eşti de vină singur.

Când te arde cărbunele, îl arunci şi în barba lui tat-tău.

Când treci ţara orbilor, închide şi tu un ochi.

Când ţi-e brânza mai proaspătă, n-ai smântână.

Când vede omul nevoia, vorbeşte ce nu-i e voia.

Cât de strâmb vrei să şezi, dar vorba dreaptă s-o aşezi.

Câte belele,
Câte bube rele,
Toate-n capul babei mele.

Câte capete, atâtea păreri.

Cât e moşul de bătrân, tot doreşte măr din sân.

Cât tai răzorul altuia, atâta taie altul pe al tău.

Cât ţine nunta, slugile sunt scutite de bătaie.

Câţi cu nădrăgi, toţi îi sunt dragi.

Ce-a fost verde s-a uscat, ce-a fost dulce s-a mâncat.

Ce-ai mâncat?
De ne-ai uitat?
Ce-ai băut
De ne-ai urât?

Ce-am avut şi ce-am pierdut?!

Ce dai săracilor, ţie-ţi dai.

Ceea ce nu voieşti ca să afle duşmanul, să nu spui prietenului.

Cei buni nu sunt buni, dacă lasă pe cei răi să facă rău.

Cei ce se potrivesc, lesne se-mprietenesc.

Ce-i frumos la toţi le place, dar nu ştii în el ce zace.

Cei mari de cei mici picioarele şi le şterg.

Ce-i pasă surdului de ce vorbeşte altul.

Cei tineri grăiesc ceea ce fac, cei bătrâni ceea ce au făcut, iar cei nebuni ceea ce vor să facă.

Cel ce are rânduială, cruţă multă osteneală.

Cel ce dă milă, nu sărăceşte.

Cel ce doarme, rămâne cu dinţii la stele.

Cel ce începe multe, nu isprăveşte nimic.

Cel ce prăpădeşte drumul, îi bucuros şi de cărare.

Cel ce râvneşte la milă, moare flămând.

Cel ce se gândeşte numai la sine, rămâne singur.

Cel ce se uită la vânt, nu va semăna, cel ce caută la nori, nu va secera.

Cel ce umblă pe drum cu gândul acasă, îşi pierde căciula în târg.

Cele mai tari înnodători mai lesne se rup.

Cele mici le-ai lepădat,
Cele mari ai căutat,
Acum înoată ca un câine,
Ca să poţi scăpa mai bine.

Cele rele să le scrii pe apa ce curge, iar facerea de bine în piatră să o sapi.

Cel mai greu lucru din lume e să dai socoteală unui om prost.

Cel mai mare minte n-are, cel mai mic e mai voinic.

Cel mai uşor lucru e să dai sfaturi.

Cel neîndrăzneţ pierde multe bunuri.

Celor ce duc mai mult dorul, le pare mai dulce odorul.

Cel pe jos cu cel călare, anevoie se învoiesc.

Cel voinic şi pe sub pământ răzbate.

Ce mi-e drag fuge de mine şi urâtul calea-mi ţine.

Ce-oi păţi, cu nimeni n-oi împărţi.

Ce strici orzul pe gâşte, când e iarba la genunchi?

Cine a aflat un prieten adevărat, acela comoară-n viaţă a câştigat.

Cine-ajunge mare, nu te-ntreabă ce te doare.

Cine aleargă după pomeni, nu se vede sătul niciodată.

Cine alege prea mult, ia ce e mai rău.

Cine alege, rău culege.

Cine a mâncat papara, ştie: dulce-i ori amară.

Cine a pierdut ruşinea, s-o găsească el?

Cine are cozi multe, anevoie se târăşte.

Cine are minte multă, tace şi-ascultă.

Cine are străin, are în casă spin.

Cine are tovarăş nerod, ajunge în pod.

Cine arvoneşte, acela plăteşte.

Cine a ştiut să trăiască cu rău, trăieşte şi cu bine.

Cine bate la poarta altuia, o să bată şi altul la poarta lui.

Cine bea apă din pumni străini, nu se satură niciodată.

Cine bea pe datorie, se îmbată îndoit.

Cine blastămă pe alţii, urgii asupra lui cheamă.

Cine caută ceartă, găseşte bătaie.

Cine caută, o găseşte.

Cine caută prieteni fără cusur, fără prieteni rămâne.

Cine cere, nu moare, dar nici cinstire nu are.

Cine cere, nu piere, dar nici nume bun n-are.

Cine cerne toată ziua, nu mănâncă mămăligă.

Cine cutează să spună adevărul, poate lesne umbla bătut ca mărul.

Cine dă cu o mână, ia cu amândouă.

Cine dă din mâini, nu se îneacă.

Cine defaimă pe altul în faţa ta, are să te defaime şi pe tine în faţa altuia.

Cine de glumă nu ştie, acela nu-i om de omenie.

Cine de oameni nu se ruşinează, nici de Dumnezeu nu se înfricoşază.

Cine deschide ochii după ce cumpără, cumpără totdeauna marfă proastă.

Cine doarme pe pământ, n-are frică să cază când se întoarce.

Cine doreşte mult, pierde şi pe cel puţin.

Cine face,
Lui îşi face,
Cine dă,
Lui îşi dă.

Cine face tot la rele, el nu scapă de belele.

Cine fuge de la moară, se întoarce fără mălai.

Cine greşeşte, pătimeşte.

Cine ia în râs pe altul, singur se face de râs.

Cine ia pe datorie, plăteşte de două ori.

Cine împarte, parte-şi face.

Cine întreabă, nu greşeşte.

Cine îşi pierde vremea numai în jocuri şi petreceri, nu are cu ce să se îmbrace.

Cine merge pe alăturea cu drumul, cade jos.

Cine minte, şi fură.

Cine moşteneşte, plăteşte.

Cine mult te-mbrăţişază, nu ştie să te strângă.

Cine n-a gustat amarul, nu ştie ce e zaharul.

Cine n-o îndurat suferinţe, nu se îndură de alţii.

Cine nu adună pentru sine, adună pentru alţii.

Cine nu deschide ochii, deschide punga.

Cine nu poate răbda, nu mănâncă poamă coaptă.

Cine nu se mulţumeşte de puţin, de mult niciodată.

Cine nu se satură mâncând, nu se satură lingând.

Cine nu ştie de vorbă, nu înţelege nici de ciomag.

Cine nu te ştie, te vinde, iar cine te ştie, te cumpără.

Cine piatră rostogoleşte, pe el se loveşte.

Cine plânge pentru toată lumea, orbeşte.

Cine poate — oase roade, cine nu — nici carne moale.

Cine râde la urmă, râde mai bine.

Cine sapă groapă altuia, cade singur într-însa.

Cine sare peste garduri, cade adesea în pari.

Cine scarpină râia altuia, răscoleşte pe a lui.

Cine seamănă cu lacrimi, culege cu bucurie.

Cine seamănă vânt, culege furtună.

Cine se aseamănă, se adună.

Cine se îndestulează cu puţinul, se face vrednic de mult.

Cine se porneşte cu graba, se-ntâlneşte cu zăbava.

Cine se ştie cu musca pe căciulă, se apără.

Cine singur îşi găteşte, cu mare poftă prânzeşte.

Cine spală capul măgarului, în zadar pierde osteneala şi săpunul.

Cine şade pe două scaune, cade rău, când cade.

Cine-şi calcă jurământul, nu-l primeşte nici pământul.

Cine-şi păzeşte limba, îşi cruţă capul.

Cine trăieşte nădăjduind, moare jinduind.

Cine ţine doi pepeni într-o mână, rămâne fără nici unul.

Cine ţine pâinea în traista altuia, nu mănâncă când i-i foame.

Cine umblă după doi iepuri, nu prinde nici unul.

Cine umblă după plăcere, să s-aştepte şi la durere.

Cine umblă pe toate drumurile, nu ajunge nicăieri.

Cine vine prea târziu la masă, acela roade oasele.

Cine vorbeşte, seamănă, cine ascultă, culege.

Copiii cresc uşor în ograda vecinului.

Copilul de cu vreme mustrat, ajunge bărbat şi dă şi altora sfat.

Copilul până nu plânge, ţâţă nu suge.

Creşte de parcă ar avea apă la rădăcină.

Cu adevărul în gură, nimeni îţi dă în gură, d-aceea trebuie şi câte-o minciună.

Cu câinii când stai de vorbă, trebuie ca ei să latri.

Cu cât mai multe auzi, cu atât mai multe înveţi.

Cu ce măsură dai, cu aceea iei.

Cu ce-mi închină, cu aceea-i închin.

Cu chiorii, chiorăşti, cu gângavii, gângăveşti.

Cui îi dai pe datorie, nu-l mai vezi ca să vie.

Cui nu ai să-i dai ajutor, nu-i da nici sfat.

Cui şi-a prăpădit cinstea, dă-i colac şi lumânare.

Cui voi plăcea, să mă ia, cui nu, să mă lase.

Cu lingura îţi dă miere şi cu coada îţi scoate ochii.

Cu mănuşi pe mână nu torci mătase.

— **C**umătre, fă-mi bine cu toporul.
— Ţi-aş face da' nu-i acasă.
— Iată-l după uşă.

Cu mâna străină numai foc să iei.

Cum e bună ziua, aşa e şi mulţămita.

Cum îi cântă, aşa joacă.

Cum îl dai, tot în picioare pică.

Cum îl întorci, aşa stă.

Cum îl mai rabdă pământul.

Cum înnozi, aşa deznozi.

Cum îţi vei aşterne, aşa vei dormi.

Cum îţi vei găti, aşa vei prânzi.

Cum s-a câştigat, aşa s-a mâncat.

Cum ţi-i spusul, aşa-i şi răspunsul.

Cu nădejdea din sat, tot cu capul spart.

Cu o mână te mângâie, da' cu alta te zgâriie.

Cu tăcerea îi rupi pielea.

Cu un ochi la slănină
şi cu altul la făină.

Cu un ochi râde şi cu altul plânge.

Cu vasul gol nu pofti oaspeţi.

Cuvântul bun unge, şi cel rău împunge.

Cuvântul întâi să-l cioplești, apoi să-l arăţi.

Cuvântul dulce la-ntristare leac aduce.

Dacă a luat dracu' vaca, poate lua şi viţelul.

Dacă este, este,
Nu mai da la toţi de veste.

Dacă faci azi un bine, mâine de la altu-ţi vine.

Dacă fata nu ştie a juca, zice că lăutarii nu ştiu a cânta.

Dacă îi dai mult nas, ţi se urcă în cap.

Dacă lumea nu-l laudă, se laudă singur.

Dacă n-ai putere, nu întărâta gâlceava.

Dacă nu ai duşmani, împrumută bani.

Dacă nu dai omului apă, nu-i da nici mâncare.

Dacă şade el degeaba, gândeşte că toţi n-au treabă.

Dacă te înţelegi dintâi, nu te certi pe urmă.

Dacă te laşi moale, te bagă în foale.

Dacă toţi ar fi cărturari, cine să mai fie văcari?

Dacă vrei bine, nu face altuia rău.

Dacă vrei să nu te creadă, spune adevărul.

Dacă vrei să păstrezi taina, strig-o surdului.

Dai cu mâna şi alergi cu picioarele.

Dai un deget şi-ţi ia mâna toată.

Darul dat la vreme, e dar îndoit.

Datoria e plină de griji.

Datoria mănâncă cu omul din blid.

Datoria veche, comoară nesfârşită.

Datoria veche nu putrezeşte.

Dator nu-s, că nu-mi dă nimeni pe datorie.

Dă celui ce-ţi cere, dar nu făgădui.

Dă cu o mână, ca să ieie cu două.

Dă, Doamne, tot sărbători şi numai o zi de lucru şi atunci să fie nuntă.

Dă-i să bea, că n-o mâncat.

Dă-i şi cămaşa şi fugi.

Dă în mine şi-l doare pe el.

Dă-mi o lulea de tutun şi-ţi laud calul de bun.

Dă-mi o pace, să-ţi dau două.

Dă-te, Zgribulea, în dosul meu, că eu crăp de frig mai rău.

De-ai şti unde ai să pici, ţi-ai aşterne paie.

De ai turme mari de oi, ai şi turme de nevoi.

Deal cu deal se întâlneşte, darămite om cu om.

De-ar şti omul ce-ar păţi, dinainte s-ar păzi.

De-atâta fală, stă pe cuptor goală.

De bătrân nu râde, pentru că bătrân ai să fii.

De cap şi-a făcut, de cap i-a fost.

De căldură îi trec genunchii la gură.

Decât ai fi vorbit, mai bine te-ai fi gândit.

Decât doi "ţi-oi da", mai bine un "na".

Decât încercelată, mărgelată şi flămândă, mai bine ciulă şi sătulă.

Decât în ţară străină, cu pită şi cu slănină, mai bine în satul tău, cu mălaiu' cât de rău.

Decât orb şi călare, mai bine şchiop şi pe jos.

Decât să întingi cu urâtu-n unt şi să te uiţi la pământ, mai bine să-ntingi în sare şi să te uiţi la soare.

Decât să munceşti degeaba, mai bine să şezi degeaba.

Decât să plăteşti pagube, mai bine să nu le faci.

Decât să plâng eu, mai bine să plângă ei.

Decât să-ţi dau, să ne sfădim, mai bine prieteni să fim.

De ce ai, de ce ai mai avea.

De cine nu învaţă, relele s-agaţă.

De cu vară, pentru iarnă, de cojoc să te-ngrijeşti.

De deasupra te ninge şi de desupt te frige.

De departe calul îţi bate, da' de-aproape ochii îţi scoate.

De dorul bogatului, luai fata dracului.

De drag ce-mi e, l-aş băga de păr în sân.

De drag ce-mi eşti, te-aş vârî în sân, dar nu încapi de urechi.

De faţă te linge, de dos te frige.

De hoţii din casă nu te poţi feri.

De la cine nu te aştepţi, acela te vinde.

De la hoţ niciodată să nu furi.

De la mână pân' la gură, pierde-mbucătura.

De la mine puţin, de la Dumnezeu mai mult.

De la o vreme numai miezul de pâine-i place.

De la un datornic rău nu vei lua nimic decât la poarta raiului.

De la un datornic râu ş-un sac de paie este bun.

De la zisă pân' la faptă, tot mai este o bucată.

De multe în lume am dat şi tot nu m-am învăţat.

De n-ar fi hoţii, n-ar fi nici puşcării.

De nebun şi de muierea rea fiecare înţelept fuge.

De necaz mănânci şi plăcinte.

De oaspeţi se bucură de două ori: când vin şi când se duc.

De om bun şi de vreme bună nu te mai saturi.

De om roş şi de cal bălan să te fereşti ca de satan.

Deprinderea din tinereţe rămâne şi la bătrâneţe.

Deprinderea se face fire.

De ruşine aş mânca o pâine.

De sărăcie nu scapă, n-are după ce bea apă.

De unu' mi-i milă, de altu' mi-i silă.

Din coarnele ţapului
Pun pomană bărbatului;
Iar din carnea cea mai multă
O să-mi trag mie o nuntă.

Din gura omului bun vorba de rău nu iese niciodată.

Din încurcătură, în împleticire.

Din omul bun, bun lucru iese.

Din petic căptuşală, mare greşală.

Dintr-o vorbă îţi aprinzi paie în cap.

Doară nu-i ţara în sabie.

Doar n-am mâncat ciuperci.

Doar n-am omorât oameni la drum.

Dor mi-e de tine, dar de mine mi se rupe inima.

Dorul de cine se leagă, nu-l lasă cu mintea-ntreagă.

Două cuţite tăioase nu pot sta într-o teacă.

După adevăr a umblat şi de minciună a dat.

După care aş merge nu mă cere, care vine nu-i de mine.

După ce e carnea grasă, mai pune şi seu.

După ce frângi carul, mulţi se găsesc să-ţi arate drumul.

După ce-l bate grindina, îl mai bate şi prăjina.

După ce nici n-are de cercei urechi, umblă să-şi cumpere două perechi.

După ce răstoarnă carul, vede calea cea bună.

După ce-ţi degeră urechea, degeaba mai pui căciula.

După război se vede capul viteazului şi urma fricosului.

Duşmanului care se duce, fă-i pod.

Duşmanul cel mai rău cu pâine ţi-l câştigi

Du-te cu sacul, când îţi făgăduie purcelul.

Du-te unde a dus surdul roata şi mutul iapa.

Ea îşi cântă, ea îşi descântă.

E bun de spânzurat de o cracă uscată, că-i păcat să strici una verde pentru el.

El de boală pătimeşte şi p-alţii de leac sfătuieşte

El mănâncă un purcel ş-altuia dă un puricel.

E mai bine să te culci nemâncat, decât să te scoli îndatorat.

E mai uşor a zice “ba”, decât toată ziua “na”.

E nevoie
La coada oii;
Dar la a ţapului
Şi mai a dracului.

Era vai de mine, acum e vai de noi.

Este la largul lui şi la strâmtul altuia.

Eu nu-s coada lemnelor, că-s fruntea surcelelor.

Eu strălucesc în casă şi ale mele hârburi pe masă.

E uşor a râde de pe uscat de cel ce e în vârtej.

Face hatârul bogatului şi mănâncă pomana săracului.

Face pomană fără voia lui.

Face şi el umbră pământului.

Face voie de nevoie şi haz de necaz.

Faci omului bine şi el se ia cu măciuca după tine.

Fă bine şi-l aruncă-n baltă, că nici nu ştii cum iese la iveală.

Fă cum faci, că bine faci.

Făgăduiala dată e datorie curată.

Fă şagă cu cel nebun, că el sare cu toporul la bătaie.

Fă-te frate cu dracu’ până treci puntea.

Fă-te tu a mă trage şi eu oi merge plângând.

Fecior la topor, fetiţă la furculiţă.

Femeia vede chiar unde bărbatul abia zăreşte.

Ferească Dumnezeu de fuga şchiopului şi de bătaia orbului.

Fereşte-mă, Doamne, de hoţii din casă, că de cei de-afară mă feresc singur.

Fereşte-mă, Doamne, de prieteni, că de duşmani mă feresc eu.

Fiecare mătură întâi înaintea porţii lui.

Fiecare pentru sine croitor de pâine.

Fiecare pune bucuros şaua pe iapa vecinului.

Fiecare se ţine mai cuminte decât altul.

Fiecare trage foc la oala lui.

Fie cum zici, să nu fie cum ştiu eu.

Flămânzilor nu le trebuie poftire multă.

Foamea şi sărăcia strică omenia.

Focul cu apa nu se împrietenesc.

Frate, frate, dar brânza-i (pita-i) cu bani.

Frica păzeşte bostănăria (pădurea, via).

Frunză verde lobodă, gura lumii-e slobodă.

Fuga-i (e) ruşinoasă, dar îi (e) sănătoasă.

Fuge de-i scapără călcâiele.

Fuge de-i sfârâie călcâiele.

Fuge de scapără pietrele.

Fuge de-şi scoate ochii.

Fuge de un rău şi dă peste altul.

Fugi de cei răi, ca să nu te faci ca ei.

Fură bine, ascunde rău — pică vina-n capu' meu; fură rău, ascunde bine — pică vina-n cap la mine.

Fură ouăle de sub cloşcă.

Gând în gând cu cel flămând.

Geaba faci vecinului bine cu ce ai furat de la alţii.

Geaba vii, geaba te duci, geaba mămăliga strici şi mai rupi nişte papuci.

Geme nebolind şi caută nepierzând.

Giuvaierul bun îşi cunoaşte diamantul.

Glumele nevinovate
sunt ca sarea în bucate.

Grăitorul de rău şi pe morţi îi judecă.

Gura păcătosului adevăr grăieşte.

Gura satului e ca poarta vântului.

Hai la deal ca la vale, că-ţi ajut eu pe spinare.

Hai, Lică, ş-om grăi nimică!

Hai, minte, şi te-om vinde, ş-oi lua parale multe.

Haina străinului nu încălzeşte.

Hainele nu-l fac pe om mai de treabă.

Hoţ de hoţ se teme.

Hoţia merge mână-n mână cu domnia.

Hoţ pe hoţ anevoie înşală.

Hoţ pe hoţ cunoaşte.

Hoţul de la hoţ învaţă.

Hoţul de la hoţ nu fură.

Hoţul e cu un păcat şi păgubaşul cu zece.

Hoţul nedovedit e negustor cinstit.

Hoţul numai cu un păcat, iar păgubaşul cu două.

I-a căzut la inimă tronc, ca cloşca pe ouă clonc.

I-a dat borşul în foc.

I-a dat pădurea toporului coadă.

Ia dintr-un buzunar şi bagă în altul.

Ia dintr-un sân şi bagă în altul.

I-a ieşit bunătatea pe faţă.

I-a intrat barba în gură.

Ia-l de pe mine că-l omor.

Ia (le) de unde nu-i(s).

I-a (mi-a) trecut făina prin traistă.

Ia pe unul de picioare şi loveşte pe celălalt în cap.

I-a picat râsul în picioare.

I-a pus botniţa în nas.

I-a pus ghimpe la stomac.

I-a pus sare în scăldătoare.

Iarna-i grea, omătul mare, vai de omul care n-are.

Iartă-i pe toţi, numai pe tine nu.

Ia seama sub nas, nu te uita sub picioare.

Ia-te bine cu nerodul până treci podul.

I-a venit apa la moară.

Iei câte unul şi dai cu pumnul.

Inima-mi crapă de foc şi lui îi arde de joc.

Intră în doi ca în doisprezece şi nu-l poate scoate nici douăzeci şi patru.

I s-a umplut paharul.

I s-a urât cu binele.

I se prinde vorba ca nuca de perete.

I se vede părul prin căciulă.

Iubeşte pe aproapele tău ca pe tine însuţi.

Iubirea peste măsură aduce în urmă ură.

Îi bun de presurat cu sare şi de pus la păstrare.

Îi dai cu baniţa şi-ţi dă cu ciurul.

Îi dai un ort şi-ţi ia un cot.

Îi dai voie în casă şi el se suie pe masă.

Îi dedei bună dimineaţa şi-mi găsii beleaua.

Îi făgăduieşte marea cu sarea şi-i dă ce nu curge pe apă.

Îi greu până se porneşte, că pe urmă şi mai greu se opreşte.

Îi mănâncă câinii din traistă.

Îi merge vestea şi povestea.

Îi place vorba dulce mai mult decât adevărul amar.

Îi prieten cu tine şi cu duşmanul de mână vine.

Îi stă-n ochi ca spinul
Şi-i iese-nainte cu plinul.

Îi trage cu oala, ca să-i treacă boala.

Îi urlă câinii în casă.

Îi vedea datoria, când ţi-a creşte păr în palmă.

Îl bagă sub pat şi-l pune să cânte cocoşeşte.

Îl trimiţi după surcele — el aduce floricele.

Îmblă ca vulpea cu coada în toate părţile.

Îmbrăţişarea fără sărutare nici un dar nu are.

Împrăştie braşoave şi-adună potcoave.

Împrumutul se dă cu vârf şi îndesat.

Înainte de a porunci, învaţă a te supune.

Înălţarea fără scădere, ca suiş fără scoborâş, nicicum nu se găseşte.

În casa lăutarului fiecare joacă.

În cel mai bun grâu găseşti şi câte un fir de neghină.

Începi c-o minciună şi trebuie să spui o mie pe lună.

Închide ochii, ca să nu-l vadă nimeni.

În hatârul dumneavoastră, iaca, m-arunc pe fereastră.

În loc de dobândă se pomeneşte cu osândă.

În loc de plată spatele-ţi arată.

Înnegrind pe altu(l), nu te albeşti pe tine.

În nevoie e scump sfatul bun.

În ochi cu gura te unge, şi-n dos cu ac te împunge.

În sacul legat, nu ştii ce-i băgat.

În tacu' zace dracu'.

Întâi ascultă şi pe urmă vorbeşte.

Întinde-te cât ţi-e pielea.

Întinde-te cât ţi-i plapuma.

Întrebarea vină n-are.

Între două
Nu te plouă;
Lângă una
Totdeauna.

Într-o teacă nu încap două săbii.

Într-un sat de oameni nu te poţi ascunde.

Întru zadar sărutările, când nu-i dai de mâncare.

În unire stă tăria.

În urma focului mulţi dascăli se arată.

În vremea războiului e mai scump fierul decât aurul.

Înzadar faci coşarul după ce a mâncat lupul oile.

În ziua de azi cât îi apuca cu mâna, atâta e al tău.

Îşi aminteşte de tine când nu i-i bine.

Îţi dă cu lingura, şi-ţi scoate cu furculiţa.

Îţi dă o măslină şi-ţi cere un butoi de untdelemn.

Îţi slujesc ca un câine, dar voi să mănânc ca tine.

Joacă ursu' la cumătru', vezi să nu vie şi la noi.

Joci cu tichia chelului, ajungi şi tu în felul lui.

L-a apucat hachiţele.

La casa aprinsă şi vecinul vrăjmaş aleargă să o stingă.

La chip frumos, la inimă găunos.

La cuptorul cald puţine lemne trebuiesc.

L-a făcut de n-avea ce lua de jos.

L-a făcut de nu nimerea uşa.

La intrat lesne păşi, dar nu ştiu cum va ieşi.

L-a încântat cu migdale amare.

La începutul stânii se mănâncă câinii, la spartul stânii se bat stăpânii.

L-a lăudat, de i-a pus coarne.

L-a luat gura pe dinainte.

La masa nebunilor s-adună cei cu minte.

La mătura din uşă nu se bagă nimeni.

La moară cine se duce, se umple de făină.

La nevoie se cunoaşte prietenul şi la boală nevasta.

La noi am mâncat şi la voi m-am săturat.

La o faptă bună mulţi voinici s-adună.

La o mână de învăţătură se cere un car de purtare bună.

La omul harnic sărăcia se uită pe fereastră, dar nu îndrăzneşte să intre.

La oraş şed câinii cu colaci (covrigi) în coadă.

La plăcinte înainte, la război înapoi.

La război înapoi şi la poamă dă năvală.

La război se vede faţa voinicului şi spatele fricosului.

L-ar vinde, dacă l-ar cumpăra cineva.

Lasă aşa că-i bine aşa; c-a mai fost aşa şi tot a fost a dracului.

Lasă-l să-şi joace calul.

Lasă lumea să vorbească, numai puica să-mi trăiască.

Lasă-mă, lăsa-te-oi; stai, pită, mânca-te-oi.

Lasă-mă să te las.

L-a spălat cu zahăr la gură.

Las' să zică cumătra, bine că nu-i adevărat.

La stăpânul scump, sluga-i hoaţă.

La stup de miere, roi de muşte.

L-aş lăsa, dar nu mă lasă.

La toţi nu le poţi intra în voie.

L-a trăsnit ca din senin.

La unii nevoie, iar la alţii bunăvoie.

Lângă femeia în cojoc, te-ncălzeşti ca lângă foc.

Le-a dat toate pe una şi nici (măcar) aceea nu e bună.

Leagă paraua cu zece noduri.

Leagă sacul până e plin.

Legând rănile altora, îţi vei alina şi ale tale dureri.

Lelea cu şorţ de mătasă îi bună de preoteasă, păcat că nu ştie a coasă.

Lucrătorul mănâncă de unde lucrează.

Lucrul şi cumpătul închid medicului uşa.

Lumea crapă, da' mândra se piaptănă.

Lumea piere de belea, lelea pune să se la.

Lumea piere, duşmănia nu.

Lumea să te laude, câinii lasă să te latre.

Lungeşte, Doamne, boala, pân' s-a coace poama.

Lupta oţeleşte pe cel slab.

Mai bine astăzi un ou, decât la anul un bou.

Mai bine bătut de un mintios, decât lăudat de un prost.

Mai bine cu înţeleptul a purta povara, decât cu nebunul a bea vin la masă.

Mai bine cu muta decât cu limbuta.

Mai bine cu un înţelept să cari pietre la casă, decât cu un prost să şezi la masă.

Mai bine cu un înţelept să duci o piatră de moară la gât, decât cu un nebun să pleci la drum.

Mai bine cu un om zdravăn la pagubă, decât cu un nebun la câştig.

Mai bine cu vorba decât cu resteul.

Mai bine fata cinstită decât zestre grămadită.

Mai bine în bordeiul meu, decât în palatul tău.

Mai bine înţelept între cei morţi, decât prost între cei vii.

Mai bine la început să ne tocmim, decât în urmă să ne gâlcevim.

Mai bine o dată: ba! decât în toată ziua: na!

Mai bine o dată: na! decât tot: stai că ţi-oi da!

Mai bine pizmaş, decât pătimaş.

Mai bine prigonire la holdă, decât gâlceavă la arie.

Mai bine să fii duşman deschis, decât prieten făţarnic.

Mai bine să-i scoţi omului un ochi, decât să-i strici cheful.

Mai bine să întingi în sare şi să te uiţi în soare, decât să întingi în unt, şi să cauţi în pământ.

Mai bine să mergi pe jos decât să rămâi pe jos.

Mai bine să-mi fie rău, decât să rămâie în hârgău.

Mai bine să mori de foame decât să iei pâinea săracului.

Mai bine sărac şi curat, decât negustor încurcat.

Mai bine să te pizmuiască cineva, decât să te plângă.

Mai bine un vrăjmaş înţelept, decât un prieten nerod.

Mai bine: vai de noi! decât: vai de mine!

Mai bine varză acră cu învoială, decât zahăr dulce cu cârteală.

Mai lesne să ciopleşti pomul decât omul.

Mai mare peste mai mici
şi staroseşte pe calici.

Mai răruţ, mai drăguţ.

Mai stai, plecare-ai, c-acum venişi, duce-te-ai.

Mai uşor a greşi, mai greu a ierta.

Mai uşor e să opreşti vântul decât gura satului.

M-am învăţat cu traiul rău şi trăiesc bine.

Manta de vreme rea.

Mare-i puterea boului, dar şi un copil îi pune funia-n coarne.

Mare să fii, dar de frică tot să ştii.

M-ar râde şi ciorile (şi câinii, şi curcile) de pe gard.

Mă bucurai de marele tău şi fu vai de capul meu.

Mă duc pe lume să-mi caut nume.

Mă duc să mă înec unde-i lacul mai sec.

— **M**ăi chiorule, vezi tu acul în vârful şurii?
— Acu-l văd, dară şura ba.

Mănâncă de la tine şi slujeşte la mine.

Mănâncă dintr-un blid cu toţii şi se pândesc ca hoţii.

Mătura cea nouă în cui se atârnă.

Mătura nouă mătură bine.

Măture fiecare la uşa lui.

Mâna altuia nu te scarpină cum îţi place.

Mâna risipitorului ca un ciur plin de găuri.

Mândria vine înaintea căderii.

Merge contra apei.

Mi-am bătut capul cum să capăt, bată-şi şi el capul cum a scoate de la mine.

Mi-a veni şi mie apa la moară.

Mic, dar voinic, nu mare şi de nimic.

Mic de trup, dar tare de vână.

Mic şi mare într-un cazan fierbem.

Mie-mi arde casa şi el îşi pârleşte bâta.

Mi-i drag omul cel frumos şi călare şi pe jos.

Mi-i drag omul voinic, dar să aibă şi minte.

Mii şi sute de voinici nu pot dezbrăca pe cel gol şi despuiat.

Milă de silă şi dor de zor nu se poate.

Milă mi-e de tine, dar de mine mi se rupe inima.

Minciuna ca nourul întunecă adevărul, iar buna înţelegere ca soarele îl descopără.

Minciuna măgulitioare place.

Minciunile împăratului sunt adevărurile săracului.

Minte de bătrân, putere de tânăr şi îndrăzneală de nebun la război se cere.

Moară stricată.

Moşiile mărită urgiile şi oile însoară nevoile.

Muierea când lipeşte, casa se risipeşte.

Muierea cu ochi frumoşi pe toţi îi face voioşi.

Multă lume-i necăjită, dar mai multă păgubită.

Multe-am tras şi nu m-am ras, nici de asta nu m-oi tunde.

Mult trăieşti, multe auzi; mult umbli, multe vezi.

Mulţămita sacă nimănui nu-i dragă.

Mulţi chemaţi, puţini aleşi.

Mulţi încep, dar puţini sfârşesc.

Mulţimea de boale, la dohtor pâine moale.

Mulţi nu sunt ceea ce par a fi.

Musafirul numai până la trei zile se ţine, pe urmă se pune la lucru.

N-ai văzut din porc stup şi din cioară cuc.

N-a lucrat nimic şi mai stă un pic.

N-are de ce lega frica.

N-are de ce să i se prindă ochiul (ochii).

N-are după ce bea apă.

N-are urechi şi umblă să-şi cumpere cercei.

Na-ţi-o bună, că ţi-am dres-o.

Na-ţi-o bună, că ţi-am frânt-o.

Năpasta nu cade pe butuci.

Nebunii dau mese şi înţelepţii mănâncă.

Nebunii tulbură apa şi înţelepţii pescuiesc.

Nebunul bate balta şi tot pe el se stropeşte.

Nebunul n-asudă nici la deal şi nici la vale.

Nedreptatea răstoarnă scaunele puternicilor.

Negustorul are trei mâini: una de dat, două de luat.

Negustorul fricos nici nu câştigă, nici nu păgubeşte.

Negustorul vinde cu cotul şi hoţul fură cu totul.

Nemulţumitul trăieşte nenorocit.

Nemulţumitului i se ia darul.

Nenorocirea, când vine pe capul omului, nu vine singură, ci mai trage şi altele după ea.

Nerodul şi cu nebunul amândoi sunt fraţi ca unul.

Nevoiaşul cade în nuntă când este lumea mai multă.

Nevoiaşul la toate zice că nu poate.

Nevoia te aduce (şi) pe unde nu ţi-e voia.

Nevoie să fie, că bani se găsesc.

Nici câine, nici ogar.

Nici de vodă nu-i pasă.

Nici în car, nici în căruţă.

Nici în clin, nici în mânecă.

Nici în ruptul capului.

Nici la lucru, nici la vorbă.

Nici n-ai cu cine trăi, nici cu cine muri.

Nici n-am râs când aţi venit, nici n-oi plânge când vă-ţi duce.

Nici nu-i ninge, nici nu-i plouă.

Nici nu-l scoală după (din) boală, nici nu-l lasă ca să moară.

Nici nu-mi pasă de Năstase, de Nichita — nici atâta.

Nici Oltul nu-l satură.

Nici pădure fără vreascuri, nici om fără cusur.

Nici toate a doftorului, nici toate a duhovnicului.

Nici vânt rece nu mă ajunge.

Nimeni nu fuge de bine.

Nimeni nu-ţi pune sare în mămăligă.

Nimica nu-i fără osteneală.

Noi n-avem pâine şi câinii umblă cu colaci în coadă.

Noi râdem de unul, de doi, dar patruzeci râd de noi.

Nu alerga după trăsura care nu te aşteaptă.

Nu cauţi şi o găseşti.

Nu căta ce am fost, vezi ce sunt.

Nu căta ce vezi cu ochii, cată ce-ţi spun eu.

Nu cerca butea — numai ce-i în bute.

Nu da cinstea pe ruşine.

Nu da orbului brânci, căci cade el singur.

Nu da povaţă celui ce nu ţi-o cere, căci nu te-ascultă.

Nu dorm toţi câţi au ochii închişi.

Nu e bănuială unde e tocmeală.

Nu e după cum vrea omul, ci după cum poate.

Nu e frumos cine se ţine, ci-i frumos cui îi stă bine.

Nu e fum fără foc, nici prost fără noroc.

Nu e învăţat cel ce citeşte cărţi, ci cel ce ştie ce citeşte.

Nu e mai grea boală decât punga goală.

Nu e mai orb decât cel ce nu vrea să vadă.

Nu e meşteşug a găti mâncare, ci e meşteşug a o potrivi de sare.

Nu e nimic mai scump decât sănătatea.

Nu e omul niciodată bătrân când e vorba de învăţătură.

Nu e pomană în toate sâmbetele.

Nu faceţi ce fac eu, ci faceţi ce zic eu.

Nu face un ban.

Nu greşeşte numai acela care nu face nimic.

Nu i-a venit rândul la moară.

Nu în mult stă bunul, ci în bun stă multul.

Nu-l ajunge nici umbra lui.

Nu-l ajunge nici vânt rece.

Nu-l ajungi nici cu armăsarul, nici cu ogarul.

Nu-l doare în căciulă.

Nu-l duci nici cu caru(l) cu boi.

Nu-l nimereşti nici cu cald, nici cu rece.

Nu-l poţi prinde nici de cap, nici de coadă.

Nu mă plec d-aş şti că m-aş târî cu inima pe pământ.

Nu mă tem de dânsul, mă tem de limba lui.

Nu-mi place pentru că-i frumos, ci-i frumos pentru că-mi place.

Nuntă fără lăutari şi ceartă fără bătaie nu au haz.

Nu pier caii când vor câinii, nici slugile când vor stăpânii.

Nu pofti ce nu-i al tău, că ţi se ia şi ce-i al tău.

Nu se înţelege nici în cer, nici în pământ.

Nu se prinde carnea pe el.

Nu ştie şapte.

Nu-ţi pară măritişul papură.

Nu-ţi place, ia-ţi valea.

Oaspetele bun ştie când să plece.

Oaspetele nechemat n-are scaun.

Oaspetele nepoftit este bun de pălmuit.

Obraz de scoarţă.

Obrazul gros aduce pântecului folos.

Obrazul subţire cu mare cheltuială se ţine.

Ochi au şi nu văd, urechi au şi nu aud.

Ochii au văzut, ochii să sară.

Ochii înţeleptului văd mai departe.

Ochii săracului sunt în mâna bogatului.

Ochii se înveselesc şi inima rabdă-n sec.

Ochii văd, inima cere, dar e rău când n-ai putere.

Ochii zavistnicului văd şi cele ce nu sunt.

O dă de coadă când ţi-e lumea mai dragă.

Om mare fără vrăjmaşi nu este.

Omul când i-i bine, caută „vai de mine".

Omul de nevoie se suie şi în patul altuia şi mănâncă plăcinte calde.

Omul în casa lui e slugă.

Omul necăjit se cunoaşte pe păşit.

Omul nemulţumit fuge de bine şi dă peste mărăcine.

Omul nu face întotdeauna ceea ce vrea.

Omul rău e ca un cărbune, dacă nu te arde, te înnegreşte.

Omul şugubăţ are loc la masă.

Omului de mult bine îi vine a zburda.

Omului la scârbă drăgaică îi lipseşte.

Opincile să se rupă, stăpânul să trăiască.

Orbu' duce pe orb şi amândoi cad în pârău.

Orbul cu ochi nu-i păcat să-l înşeli.

Orbul de noapte nu se grijeşte şi udul de ploaie nu se teme.

Orbul îşi caută acul în aria cu paie şi surdul îl povăţuieşte unde sună.

Orbul la vedere râvneşte.

Orbul pe orb povăţuind cad amândoi în mormânt.

Orbului degeaba-i spui că s-a făcut ziuă.

Ordinul nu se discută, se execută.

Oricât de mare ar fi averea, încetul cu încetul se duce.

Orice faci e împrumut — şi ce-i rău şi ce-i plăcut.

Orice faţă nu e şi frumoasă şi orice om smerit nu e sfânt.

Ori Stan, ori căpitan.

Ori taci sau zi ceva mai bun decât tăcerea.

O să-i iasă toate pe nas.

O să-ţi car la nuntă apă cu ciurul.

O singură vorbă e deajuns celui ce va să te înţeleagă.

O vorbă bună stinge focul mai curând decât o bute de apă.

O vorbă rea răneşte mai mult decât o sabie ascuţită.

O vrea şi frumoasă şi mănoasă, şi devreme acasă.

O zi treapădul şi un ceas praznicul.

Palma primită de la un prieten e mai grea decât cea de la duşman.

Paraua e mică, dar loc mare prinde.

Patru ochi văd mai bine decât doi.

Paza bună trece primejdia rea.

Păcală judecă pe Tândală.

Păcatul vechi aduce osândă nouă.

Păgubaşul plăteşte şi gloaba.

Pământ fără viermi nicăieri nu găseşti.

Păzeşte-te de cel ce n-are ce să mai piardă.

Păzeşte-te singur, dacă vrei ca şi Dumnezeu să te păzească.

Pe arap, cât de mult îl vei spăla, tot negru va rămâne.

Pe brumă desculţ şi pe rouă încălţat.

Pe cel care nu-l costă, nu-l doare.

Pe cine l-a muşcat câinele, se teme şi de lătrătură.

Pe cine nu-l laşi să moară, acela te omoară.

Pe cine nu-l laşi să moară, nu te lasă să trăieşti.

Pe cine primeşti în casă, te scoate din casă.

Pe ciobanu' fără câine lupii-l lasă fără pâine.

Pe ciocoi îl cunoşti de pe faptă, pe măgar de pe urechi.

Pe dinafara horii mulţi dascăli se găsesc.

Pe dracul a căutat, pe dracul l-a aflat.

Pe măgar la nuntă când îl pofteşte, acolo ori lemne, ori apă lipseşte.

Pe mulţi îi îngroapă mânia.

Pe naiba nu-l căuta cu lumină, că-l afli şi la întuneric.

Pe nevoiaş şi leneş cu o funie să-i legi şi p-amândoi să-i îneci.

Pentru găina de mâine oul de astăzi se lasă.

Pentru o babă surdă, popa nu toacă de două ori.

Pentru o faptă bună nu aştepta răsplată.

Pentru o para îşi pune ştreangul de gât.

Pentru o vorbă de nimică joacă baba de se strică.

Pentru stăpân şi pe câine mângâi.

Pentru şoric a pierdut slănina.

Pentru un purice nu pui cerga-n foc, nici nu-ţi laşi casa şi fugi.

Pe om îl leagă cuvântul mai mult decât pământul.

Pe omul cu ochi verzi niciodată să nu-l crezi.

Pe omul rău nici dracu' nu-l vrea.

Pe omul rău umbli să-l îmblânzeşti şi mai rău îl îndrăceşti.

Pe sub mânecă.

Pe şapte drumuri.

Pe una o ţine de coarne şi pe alta o mulge.

Pe unde nu-l cauţi, pe acolo îl găseşti.

Piatra ce-o arunci în capul altora va cădea în capul tău.

Pietrei rotunde din vârful dealului puţină urnire îi trebuie.

Pilda cea rea o dau oamenii mari.

Pildele rele strică năravurile bune.

Plăcerea dă prin piele.

Plăcerea scurtă, căinţă lungă.

Plânge pământul sub el.

Plânge plânsul lui Păcală.

Plecai să mă tocmesc, dare-ar Dumnezeu să nu găsesc.

Plete lungi şi minte scurtă, judecată mai măruntă.

Poftim la masă cu ce ţi-ai adus de-acasă.

Poveste bună de adormit copiii de ţâţă.

Praznicu-i plin de babe şi toate se plâng că-s slabe.

Prieten adevărat este acela care te sfătuieşte spre bine, iar nu aceea care îţi laudă nebuniile.

Prietenia nu se mărturiseşte, se simte.

Prietenii nu se cumpără.

Prietenii se ţin cu cheltuială.

Prieteni la cataramă.

Prieteni noi să-ţi faci, dar d-ai bătrâni să nu te laşi.

Prietenul adevărat întotdeauna la fapte bune te îndeamnă.

Prietenul bun e traista cu pâine şi punga cu bani.

Prietenul la vreme de nevoie se cunoaşte.

Prietenul vechi îi ca vinul: cu cât se învecheşte, cu atât e mai bun.

Prieten vechi, câine vechi.

Prieteşugul fără dragoste, ca pâinea fără sare.

Primiţi-mă în casă până vă veţi găsi dumneavoastră alta.

Prinde chelul şi ia-i părul.

Prinde orbul, scoate-i ochii.

Prin unire cresc lucrurile mici, şi prin vrajbă pier şi cele mici.

Prostul se cunoaşte după vorbă şi şiretul după ochi.

Pune-ţi frâu la gură şi lacăt la inimă.

Pune-ţi pofta în cui.

Puţini sunt care nu au viermi la inimă.

Puţin şi des face mult.

Rabdă cât eşti slab.

Rabdă parcă e de fier şi-i crapă ochii de ger.

Rana de cuţit se vindecă lesne, da cea de la inimă niciodată.

Rara întâlnire e mai cu iubire.

Răpănoşii nu se scarpină decât între dânşii.

Răspunsul blând înlătură mânia.

Rătăcirea din urmă e mai rea ca cea dintâi.

Rău cu rău, dar mai rău fără rău.

Rău cu rău se vindecă.

Rău cu rău şi bun cu bun se însoţesc.

Rău de vei semăna, mai rău vei secera.

Rău faci, rău găseşti..

Răzbunarea-i arma toromacului.

Râde bine cine râde la urmă.

Râde om de om şi dracu' de toţi.

Râde râsul de râs.

Râde surdul de şchiop, şi amândoi nu au noroc.

Râde şi leagă, plânge şi dezleagă.

Râde Tanda de Manda.

Râsul e frate cu plânsul.

Râsul râde ţara şi mascaraua mahalaua.

Râsul se primblă cu plânsul.

Ridică-ţi nămeţul dinaintea uşii tale şi nu îngriji de bruma ce cade pe casa vecinului tău.

Rogojina nu te înveleşte.

S-a ales şi el primar, a umplut satul de amar.

S-a băgat pândar la cimitir.

Sac fără fund.

Sacul gol nu stă în picioare.

Sacul plin curând se varsă.

Sacul spart nu se mai umple.

S-a dus oaie şi s-a întors porc sălbatec.

S-a dus omul la colac şi-a căpătat un ciomag.

S-a dus şi el la stână şi a ajuns vinerea.

S-a face la voi, vom avea şi noi.

S-a găsit Păcală cu Tândală.

Sai şi aleargă dacă-ţi vine, numai bagă seama bine.

S-a însurat Curgolea cu fata Sărăciei şi i-a cununat Ucigă-l toaca.

S-a întâlnit în drum Păcală cu frate-său nea Tândală.

S-a învăţat dezbrăcat şi i-e ruşine-mbrăcat.

S-a jurat pe vin să nu mai bea rachiu.

Sara te culci plângând şi dimineaţa te scoli râzând.

S-a trecut iarba de coasă şi leliţa de frumoasă.

S-au adunat boierii ciotcă.

Să cumperi vecinii întâi şi apoi casa.

Să facem ce-om face şi pe urmă iar om mânca.

Să fugi de omul însemnat ca de dracu'.

Să mor cu cheful meu, iar nu cu gustul lor.

Să munceşti şi noaptea că nu faci străinul frate.

Să n-am parte de oale sparte.

Sănătos tun.

Săraca păţită, mult e pricepută.

Sărac tare încă-i rău; gazdă mare încă-i greu.

Să te duci pân' îi da de berze pâine făcând.

Să te fereşti de omul căruia toate-i plac.

Să-ţi pară rău când făptuieşti, nu când te pocăieşti.

Să vorbim, să n-adormim.

Sânge cu sânge nu se spală.

Sângele vărsat cărbune arzător şi foc pârjolitor se face.

Scârbit e calicul când bate vântul în traistă.

Scoală tu, să şed eu.

Se amestecă unde nu-i fierbe oala.

Se ceartă pentru umbra măgarului.

Se dă pe (la) brazdă.

Se duce de râpă.

Se încălzeşte la faţă, iar spatele îi îngheaţă.

Se îneacă cu banii în gură.

Se întâmplă să cază în cursă şi acela care se păzeşte de ea.

Semănăm în câmp şi cumpărăm din târg.

Se mănâncă ca câinii printre gard.

Se numără de neam mare, dar cinste de câtâr n-are.

Se plânge că n-are dinţi ş-apoi roade la cojiţi.

Se plânge şi cel de are, se plânge şi cel de n-are.

Se tot înalţă până dă cu capul de grindă.

Se ţine de cuvânt, ca iarba de pământ.

Se vaietă de noroc şi n-are de-atâta bogăţie loc.

Se vede că are vecini răi, de se laudă singur.

Se vindecă cu zamă de clopot.

Sfada grabnică aprinde foc şi vrajba grabnică varsă sânge.

Sfătuieşte-te cu cel mic şi cu cel mare şi pe urmă hotărăşte-te tu însuţi.

Sluga vrednică păcat să fie stăpân.

Slugile după stăpân ca umbra după pom.

Socoteala deasă e frăţie aleasă.

Socoteala la târg şi vulpea la crâng.

Socotelile vechi întreţin duşmănia.

Spală-mi cojocul, dar nu mi-l uda.

Spre bine când apuci, aşa trebuie s-o duci.

Spune-mi cu cine te însoţeşti, ca să-ţi spun cine eşti.

Spune unde te duci, ca să-ţi spun de unde ai să vii.

Stă ca ou-n cui.

Stă satu-n gura lui.

Stă supărat parcă toată lumea îi este datoare.

Străinul totdeauna te loveşte şi te chinuieşte.

Strâmbii mănâncă ţara.

Strâmbii mănâncă ţara, că drepţii nu mai apucă.

Sub pădure vede, da' sub nas nu vede.

Suflă în ciorba ta, că de a mea oi avea eu grijă să nu mă frig.

Surdul caută la buze, prostul la laudă.

Surdul n-aude, dar le potriveşte.

Surdul se foloseşte de urechile altuia.

Surdului degeaba îi cânţi de jale.

Şade într-o sută de cojoace şi tot nu zice că nu-i este frig.

Şapte pe unul nu-l aşteaptă.

Şchiopul şi orbul la un loc trec râpa.

Şede cu nasul umflat.

Şede cu ochii-n podele ş-aşteaptă să-i cadă stele.

Şezi, că ţi se răceşte locul.

Şi-a ieşit din brazdă.

Şi-a petrecut calendarul.

Şi-a pierdut cumpătul ca calul umbletul.

Şi-a pus căciula pe-o ureche şi s-a dus în sat la fete.

Şi bătută, şi cu viţeaua pierdută.

Şi cel bun şi cel rău dintr-o mumă amândoi, ca oala şi ţucalul dintr-un aluat.

Şi cu porcul gras în bătătură şi cu porumbi în pătul.

Şi din făină parte, şi din tărâţe merinde.

Şi găina oarbă nimereşte câte un grăunte.

Şi nespălaţii se-ncălzesc la soba albă.

Şi-n mămăligă caută spini.

Şi răbdarea are margini.

Şi sărac şi nesupus, umblă cu nasul pe sus.

Taie mămăliga-n două de viteaz ce e.

Taie şi spânzură.

Tainele voastre în urechile noastre.

Tanda,
Manda,
trei lei bucata.

Tăcerea nu sparge capul.

Tăgârţa a-mprumutat şi sac nou acum cere.

Târgoveţul nu ştie ce-i pădureţul.

Târgul se face cu bani şi nunta cu lăutari.

Te-am prins ca ciocârlanu' n laţ.

Te lasă unul de slab şi te ia altul de gras.

Te-mbată cu vinul şi te amărăşte cu pelinul.

Teme-te mai mult de pizma rudei, decât de a străinului.

Te miri ce mănâncă şi te miri ce mai lasă.

Te păzeşti până te nimereşti.

Te poţi opri când te sui, dar anevoie când te cobori.

Te pupă-n bot şi-ţi ia din pungă tot.

Terchea-berchea, trei lei perechea, ciubote roşii.

Te tocmeşte duşmăneşte şi plăteşte omeneşte.

Te vinde fără bani.

Ticăitul, procopsitul, unde se duce nu-i mai ajunge.

Tinerii înaintea bătrânilor să aibă ochi nu gură.

Toată ziua îl porţi în braţe şi seara tot pe el îl dor picioarele.

Toată ziua ţop şi trop, sara nu-i ce da la porc.

Toate se fac şi se desfac prin gura satului.

Tocmai când s-a repezit, şi lumea s-a isprăvit.

Tocmeala n-are supărare.

Tot bogătaşul mintios şi tânărul frumos.

Tot cel ce se înalţă se smereşte.

Totdeauna desfătarea are soră întristarea.

Totdeauna te poticneşti când mergi înainte şi te uiţi înapoi.

Tot grasul e frumos şi tot slabul ticălos.

Tot obrazul îşi are necazul.

Tot omul are un dar şi un amar şi unde prisoseşte darul, nu se mai bagă în seamă amarul.

Tot păcatu' îşi caută vinovatu'.

Tot păgubaşul plăteşte oala spartă.

Tot păţitu-i priceput.

Totuna-i, ori cu capul de piatră, ori cu piatra de cap.

Tot unul şi unul.

Tot vine şi cel ce întârzie.

Toţi de la orb şi de la sărac şi săracul de la nimeni.

Toţi la coasă, dar el la masă.

Toţi sapă, da el duce câinii la apă.

Tovarăş numai la câştig, la pagubă pune cârlig.

Tovărăşia cu cei răi şi vicleni este totdeauna păgubitoare.

Tovărăşia e bună numai la punga ta.

Trage mâţa de coadă.

Trage targa pe uscat.

Traiul cu vătraiul, cina cu prăjina.

Tras de păr.

Trebuie să mănânci un car de sare cu cineva ca să-l poţi cunoaşte.

Trece-l cu vederea, până-i crapă fierea.

Trei lucruri te scot din casă afară: ploaia, fumul şi femeia rea.

Trei zile ţonţovai, iar de acolo chiu şi vai.

Tu mare, eu mare, cine-o să ne tragă cizmele?

Uită-te la obraz şi mă-ntreabă de necaz; uită-te la faţă şi mă-ntreabă de viaţă.

Uliţa lungă te face fără pungă.

Umblă ca paraua din mână în mână.

Umblă cu capu-n traistă.

Umblă cu nasul pe la dracul.

Umblă gură-cască, pierde-vară.

Umblă întărâtând câinii prin mahala.

Umblă pe drum cu alai şi în casă n-are mălai.

Umbli cu graba, te întâlneşti cu zăbava.

Una vorbim şi başca ne înţelegem.

Un bou şi o belea.

Un bun c-un rău, aşa a lăsat Dumnezeu.

Unde aurul vorbeşte, toată lumea amuţeşte.

Unde e gust, nu încape ceartă.

Unde e marfă, trebuie să fie şi pagubă.

Unde e mult câştig, e şi multă pagubă.

Unde e sărăcie, e şi ceartă.

Unde este frică, nu încape dragoste.

Unde este puterea, acolo-i şi dreptatea.

Unde e una, se strâng mai multe.

Unde e vorbă multă, acolo e treaba scurtă.

Unde-i bine
Nu-i de mine;
Unde-i rău
Hop şi eu.

Unde-i dragoste, e şi ceartă.

Unde-i dragoste puţină, lesne-i a găsi pricină.

Unde-i mai bine, acolo se învârteşte lumea cu tine.

Unde-i unul, nu-i putere, unde-s mulţi, puterea creşte.

Unde-i vorbă, nu-i mânie.

Unde-l baţi şi unde-l doare (usturǎ).

Unde mănâncă doi, mănâncă şi al treilea.

Unde mânia cu puterea se-mpreună, acolo trăsnetul mai tare sună.

Unde nu-i bărbat în casă, nici mămăliga pe masă.

Unde nu poţi prinde, mâna nu-ţi întinde.

Unde nu te mâncă, nu te scărpina.

Unde-o doare şi unde-o leagă!

Unde omul a pus mâna, a pus şi Dumnezeu mila.

Unde s-a dus mia, se duce şi suta.

Unde sunt multe pravile, acolo e şi multă nedreptate.

Unde tună, răsună.

Unii cu ura şi alţii cu udătura.

Unii dumică şi alţii mănâncă.

Unii gustă din lămâie ş-altora li se strepezesc dinţii.

Unii sunt fericiţi mai devreme, alţii mai târziu, iar alţii niciodată.

Unii trec şi-mbătrânesc, alţii cresc şi înfloresc.

Unii vorbesc ce ştiu şi unii ştiu ce vorbesc.

Un necaz abia îl treci, şi vin în locul lui zece.

Un necaz naşte pe celălalt.

Un nume bun e ca o moşie.

Un prieten face mai mult decât o pungă cu galbeni.

Un rău niciodată nu vine singur.

Un singur duşman e destul să dărâme ce au luat o mie de prieteni.

Uns pe păr şi uscat la maţe.

Unu, ca nici unu, doi, ca douăzeci.

Unu-i mare, altu-i tare.

Unui om fără de lege îi trebuie unul fără suflet.

Unul bea şi altul se îmbată.

Unul cască gura şi altul înghite.

Unul croieşte şi altul cârpeşte.

Unul duce ponoasele şi altul trage foloasele.

Unul îţi dă şi zece îţi iau.

Unul nu găseşte pod pe apă, altul nu găseşte apă de băut.

Unul plăteşte nouăsprezece ş-ălalt douăzeci fără unu.

Unul sporeşte la glumă ş-altul te-njură de mumă.

Unul taie şi croieşte, altul stă şi potriveşte.

Unul te lasă de ostenit, altul te ia de odihnit.

Unul te tunde şi altul te rade.

Unul ţine frânghia şi altul mănâncă friptura.

Unul umblă şi străbate şi pe altul fericirea-l bate.

Unu mare, altu tare.

Unu trece, altu vine, ce folos să n-ai cu cine.

Urmele răului sunt neşterse.

Uşor e a da din a altuia.

Uşor e de câştigat, greu e de păstrat.

Vai de cel ce se deşteaptă când temniţa îl aşteaptă.

Vai de cel ce strigă la urechea celui surd.

Vai de hoţul care-i sărac şi de săracul care-i hoţ.

Vai de oaia ce nu-şi poate duce lâna.

Vai de om când n-are a lui, căci când cată, atunce nu-i.

Vai de omul cel urât, nici la moară n-are rând.

Vai de ţara ce-o pun copiii la cale.

Vai de ţara fără domn şi de casa fără stăpân.

Varsă foc şi pară.

Vântură-ţară.

Vecin bun ai nimerit, mare bine-ai dobândit.

Vede că nu-i mai încape şi toarnă până să crape.

Vede totul în negru.

Veni-ţi-ar numele.

Veniţi pe la noi şi-ţi pupa un lăcătoi.

Verşi cu pumnul şi aduni (culegi) câte unul.

Vezi-mă cu un ochi, ca să te văd cu doi.

Vina apucă prăjina.

Vină pe la cinci, că la patru mă duc eu.

Vino-ncoace, şezi binişor, dar nu-mi da pace.

Vino cât te roagă, căci pe urmă îţi dă cu piciorul.

Vinovatul mai mare gură face.

Voinic tânăr şi cal bătrân rău se învoiesc la drum.

Voinicul mişelului îi caută urma, mişelul voinicului îi caută capul.

Vorba bătrânească mulţi bani preţuieşte.

Vorba bună mult adună.

Vorba bună
Puţin răsună;
Vorba rea
O duce vestea.

Vorba ce zboară odată nu se mai întoarce.

Vorba de azi nu se potriveşte cu cea de mâine.

Vorba de rău mai lesne se crede.

Vorba de rău se duce peste nouă ţări şi nouă mări.

Vorba dreaptă laudă n-aşteaptă.

Vorba dulce mult aduce.

Vorba lungă, sărăcie-n pungă.

Vorba multă, sărăcia omului.

Vorba nouă merge ca glontele.

Vorba rea merge din gură-n gură ca fulgerul.

Vorbă din topor.

Vorbă să fie că târg se face.

Vorbă să fie şi nimica să rămâie.

Vorbele cele dulci deschid uşa cea de fier.

Vorbele cele ferite în piaţă sunt auzite.

Vorbeşte satul, nu vorbeşte capul.

Vorbeşte vorba-ngânată, parcă e gura legată.

Vorbi şi nea Ion, că şi el e om.

Vrăjmăşia acoperită mai mult rău aduce.

Vrând să-şi facă sprâncenele, şi-a scos ochii.

Vrea să fie şi grâul scump, şi făina ieftină.

Vrednicia omului se cunoaşte după port.

Vrei nu vrei, bea Grigore agheasmă.

Zace de lingoare şi nimica nu-l doare.

Zecile
Mărită secile;
Sutele
Mărită slutele;
Miile
Mărită urgiile.

Zestrea femeiei nu se pierde nici în apă.

Zgârcitul nici el nu mănâncă, nici pe altul nu va să vază mâncând.

Zică, până i s-a duce gura la ureche.

Zice alb şi face negru.

Zile fripte.

Zis şi făcut.

Ziua fuge de bivoli şi noaptea apucă pe dracu' de coarne.

Ziua fuge de bivoli şi noaptea-i trece Dunărea.

Ziua mănâncă colaci şi noaptea umblă după draci.

POSIBILE, IMPOSIBILE, PROBABILE, IMPROBABILE

A altoi ceapa.

A auzi câinii-n cer.

A cere stele fripte din cer şi smochine rupte din pomii Rusalimului.

A fi călcat de cireadă.

A fi un suflet în două trupuri.

A fost la nunta câinilor.

A întoarce dealurile.

A mânca şi din barbă a nu mişca nu se poate.

A scos luna din fântână.

A secat pârăul cu lingura.

Broasca s-a mâniat pe baltă.

Când s-or tunde aricii pe casă.

Ce-i pe inimă, aceea-i şi pe limbă.

Decât să mai trăieşti, mai bine să nu mori niciodată.

E rău când nu e bine, e bine când nu e rău.

Face gunoi şi se plânge de curăţenie.

Ferească Dumnezeu să-i crească porcului coarne!

Mal de mămăligă şi pârău de lapte nu s-a văzut.

O fi, n-o fi, dar s-o nimeri.

Parcă l-au zmuls rusaliile.

S-a stricat drumul în mijlocul căruţii.

Trei lucruri nu se pot pe lumea asta — scară la cer, punte peste mare şi măduvă în fier.

POVEŢE, SFATURI, ÎNDEMNURI Ş. A.

Adună cu firu', ca să ai cu grămada.

Adună de unde ai semănat.

Adună (strânge) la tinereţe, ca să ai la bătrâneţe.

Ai început să crapi lemnul, despică-l.

Apă limpede până nu-i vedea, pe cea tulbure n-o lepăda.

Aprinde lumânarea înainte de a se face noapte.

Arătura bună îţi dă pâine-n gură.

Aruncă binele tău în dreapta şi în stânga şi la nevoie ai să-l găseşti.

Ascultă cu urechile, vezi cu ochii, dar taci cu gura.

Ascultă pe cei care ştiu mai multe decât tine.

Ascunde-ţi ciomagul de câini, că mai rău te muşcă.

Bate samarul să priceapă măgarul.

Bate şaua să priceapă iapa.

Bate şi ţi se va deschide, cere şi ţi se va da.

Calul de dar nu se caută la dinţi.

Calul hrăneşte-l cu sacul şi mână-l ca pe dracul.

Ca să stingi un foc trebuie să te arunci în el.

Cască ochii la tocmeală, iar nu după ce te-nşală.

Caută şi vei găsi.

Când a cântat ciocârlia — să fie plugul în brazdă.

Când arde casa vecinului, ud-o cu apă şi pe a ta.

Când bei apă, gândeşte-te la izvor.

Când latră un câine bătrân, să ieşi afară.

Când nu poţi face ce vrei, trebuie să faci ce poţi.

Când pleci la drum, ia-o mai cu domolul.

Când se culege, atunci se alege.

Când verşi borşul, nu vărsa şi huştele, că poate-ţi mai trebuie.

Ceea ce nu voieşti ca să afle duşmanul, să nu-i spui prietenului.

Cel mai cuminte bărbat de la altul trebuie să ceară sfat.

Ce nu poţi, nu ridica.

Ce nu ştii, nu vorbi.

Cheltuieşte, dar vezi ce mai rămâne.

Cine are bătrân, să-l vândă, şi cine n-are, să-l cumpere.

Cine n-are cal, să urce pe jos la deal.

Cine-ncalecă măgarul, să-i sufere şi năravul.

Cine se teme de brumă, să nu sădească vie.

Cine se teme de lup, să nu se ducă cioban.

Cinsteşte pe alţii, dacă vrei să te cinstească pe tine.

Cinsteşte pe bătrâni, că şi tu ai să fii bătrân.

Coasa rea trebuie bătută de şase ori pe zi.

Copilul trebuie păzit şi bătrânul respectat.

Cu cei mai mari decât tine să nu fii îndrăzneţ la vorbe şi nesocotit la răspunsuri.

Cu ce ştii sfătuieşte, cu ce poţi ajută.

Cu funia altuia nu te lăsa în puţ.

Cu funia duşmanului nu-ţi da drumul în fântână.

Cuibul tău să ţi-l păzeşti, dacă nu vrei să răceşti.

Cui îi este frică de vrăbii, să nu semene mălai.

Culcă-te în pod, că nu umblă vacile.

Cu mâna duşmanului numai foc să iei.

Cumpără la timp şi vei avea la nevoie.

Cumpără şa după cal.

Dacă este, este, nu mai da la toţi de veste.

Dacă nu ştii ce-i apa, nu te sui în luntre.

Dacă nu ştii drumul, întreabă de alţii.

Dacă nu te doare capul, nu ţi-l lega.

Dacă vrei să nu-ţi rupi opincile, umblă desculţ.

Dă-i cu cinstea, să piară ruşinea.

Dă, ţigane, cu ciocanu', dacă vrei să capeţi banu'.

De ai venituri mititele, mai opreşte din măsele.

De ascultat, ascultă, dar mintea ta s-o ai.

Decât să te căieşti pe urmă, mai bine să-ţi pară rău la început.

De găseşti, nu te bucura, iar de pierzi, nu te întrista.

De-i păţi ceva, numai tu să ştii unde te strânge ciubota.

De la vârf se-ncepe stogul.

Descurcă îndoiala şi vei cunoaşte adevărul.

De te vom pofti la masă, nu te trage sub masă.

Din dar ai luat, în dar să dai.

Din două rele alege pe cel mai mic.

Drumul bătut să nu-l laşi niciodată.

După carul care nu te aşteaptă, nu alerga.

După ce au furat caii, înzadar încui grajdul.

După coajă nu te lua, că de miez amar vei da!

(**E**) mai bine să întrebi de două ori, decât să greşeşti o dată.

Fă împrumuturi şi te găteşte de supărări.

Fereşte-te de bătrâna fată mare, ca de-o vacă împungătoare.

Fereşte-te de câine mut şi de om tăcut.

Fereşte-te de fapte de ruşine.

Fereşte-te de gura lumii.

Fereşte-te de lupi îmbrăcaţi în piele de oaie.

Fereşte-te de prietenul guraliv.

Fereşte-te de rău şi fă bine.

Fii bun, ca să trăieşti mult.

Fii cuminte
Ca-nainte;
Nu fi prost
Precum ai fost.

Fii după cum te arată chipul.

Fii, inimă, răbdătoare, ca pământul sub picioare.

Fii înţelept ca şarpele, muncitor ca albina şi dornic ca turturica.

Glumele să-ţi fie cumpătate, întocmai ca sarea în bucate.

Graba strică treaba.

Grăbeşte-te încet.

Încalecă calul, ca să-i afli năravul.

Încălzeşte-te cât arde focul.

Încet vei merge, departe vei ajunge.

Îndoaie nuiaua până se poate.

În faţa bătrânilor să ai urechi de auzit, nu gură de vorbit.

Înoată cu nădejde, să poţi ajunge la mal.

Însoară când vrei, mărită când poţi.

Însoară-te până nu-ţi trece vremea.

Întâi ascultă şi pe urmă vorbeşte.

Întâi gândeşte, apoi porneşte.

Întreabă de pătimaş, nu întreba de drumaş.

La mâncare să ai cumpătare şi la băutură — măsură.

Lasă boul în voia lui, dacă vrei să mergi departe.

Lasă lumea să cam treacă, să vedem ce-o să s-aleagă.

Lasă mânia de seară pe dimineaţă.

La stăpân nu te băga fără tocmeală, că ieşi fără socoteală.

Leagă punga cu o sută de noduri.

Leagă sacul până-i rotund, nu când îi dai de fund.

Lucrul de astăzi nu-l lăsa pe mâine.

Mai bine fă azi tot şi mâine te hodineşte.

Mai bine lâna s-o dai, decât oaia s-o pierzi.

Mai bine mai târziu decât niciodată.

Mai bine să ceri, decât să furi.

Mai bine să întreacă decât să nu ajungă.

Mai bine să-ţi petreci vremea singur, decât în adunare rea.

Mai bine te întoarce decât să rătăceşti.

Mai încet cu gura şi mai iute din mâini.

Mai întâi să vedem şi apoi să ne lăudăm.

Mai întâi vezi-ţi de tine.

Măsoară de zece ori şi o dată taie.

Nici un lucru să nu crezi, cu ochii până nu vezi.

Nu amăgi calul cu sacul deşert.

Nu arunca cu piatra în câinele care te latră.

Nu ascunde mâţa în sac, că i se văd unghiile.

Nu aştepta milă şi omenie de la duşman.

Nu bate unde nu ţi se deschide.

Nu bea până te vei îmbăta, că pe urmă te vei văieta.

Nu călca şarpele pe coadă, dacă nu vrei să te muşte.

Nu căta la câine, uită-te la stăpân.

Nu căta pe dracul, că-l găseşti pe tat-său.

Nu cerca marea cu degetul, nici apa fiartă cu băţul.

Nu cerca vadul cu nebunul.

Nu cheltui mai mult decât câştigi.

Nu cheltui tot ce ai, mâine nu ştii de ce dai.

Nu cumpăra ce nu-ţi trebuie, că pe urmă ai să vinzi ce-ţi trebuie.

Nu da apă la vadul duşmanului.

Nu da pâine câinilor altuia, că te latră ai tăi.

Nu da povaţă celui ce nu ţi-o cere, căci nu te ascultă.

Nu dispreţui pe nici un inamic, fie oricât de mic.

Nu face rău, că te va ajunge.

Nu fi foc de dimineaţă, că te pârleşte până la amiază.

Nu-i da binelui cu piciorul, că pe urmă-i duci dorul.

Nu împrumuta pe cel ce voieşti să-l aibi prieten.

Nu închide lupul în stână.

Nu încurca urda cu zărul.

Nu întărâta câinii în sat, dacă vrei să ieşi nemuşcat.

Nu pune leului degetul în gură.

Nu râde de capră, că poate veni vremea s-o mulgi.

Nu rupe floarea, dacă vrei să vezi rodul ei.

Nu săpa groapă altuia, că singur cazi în ea.

Nu scoate gunoiul din casă.

Nu scuipa în fântână, că vei bea apă din ea.

Nu spune tot ce ştii, nu crede tot ce auzi.

Nu sta ca un nemernic, dacă te simţi vrednic.

Nu te amesteca în tărâţe, că te mănâncă porcii.

Nu te da răpus la nevoie.

Nu te face din bun sănătos bolnav.

Nu te face mort în secară cu picioarele afară.

Nu te hrăni numai cu nădejde şi făgăduinţă.

Nu te împrieteni cu cei care cârtesc prietenii.

Nu te încrede celor tăcuţi.

Nu te încrede în tot câinele care dă din coadă.

Nu te lăuda singur, lasă să te laude satul.

Nu te lua după gura lumii, că îi da în gropi.

Nu trăi cu mintea altuia.

Nu trece gârla, dacă nu-i vezi fundul.

Nu tulbura fântâna care ţi-a potolit setea.

Nu-ţi băga capul când doi câini se mănâncă.

Nu-ţi cheltui câştigul înainte de a-l avea în mână.

Nu uita ziua de mâine, ca să nu duci dorul de pâine.

Nu umbla cu ţâfna în nas.

Nu umbla din uşă în uşă, că nu te mai pricopseşti.

Nu vinde peştele neprins.

Nu vinde pielea vulpii din pădure.

Nu zi: hop! până n-ai sărit.

O mie să auzi şi una numai să crezi.

Omul cuminte nu se cată după veşminte.

Omul nu trebuie să se potrivească inimii.

Patul să fie cald, mâncarea poate să fie rece.

Paza bună trece primejdia rea.

Păstrează lucrul cât e nou.

Până a nu intra, socoteşte cum ai să ieşi.

Pe măgar să-l încarci după a lui putere, dacă nu vrei să te încarci tu în locul lui.

Pe orice bătrân să-l cinsteşti ca pe un părinte.

Pe toţi să-i asculţi, dar din mintea ta să nu ieşi.

Prinde hoţul când îţi vine, că te prinde el pe tine.

Priveşte sub nas, apoi mai departe.

Pune la loc de unde iei.

Pune-ţi frâu la gură şi lacăt la inimă.

Rabdă un ceas şi-i trăi un an.

Să bei, dar să nu-ţi bei minţile.

Să fii bun până unde se poate.

Să fii totdeauna la mijloc de masă şi la colţ de ţară.

Să n-o întinzi prea mult, că se rupe.

Să nu fii uşor la limbă şi greu la faptă.

Să nu laşi drumul mare pentru cărare.

Să nu-l întrebi pe cel bătrân, da' pe cel umblat.

Să nu te faci viteaz la apa mare.

Să nu te sperii de noroc, că norocu-i pus pe foc.

Sărută mâna pe care n-o poţi muşca.

Să te ferească Dumnezeu de judecata femeiască şi de bătaia prostului.

Să te fereşti de boierul nou şi de cerşetorul vechi.

Să te fereşti de omul cu faţa de prieten şi cu inima de duşman.

Să te întinzi cât poţi să cuprinzi.

Scârba de seară s-o laşi pe dimineaţă.

Scoală-te mai dimineaţă şi culcă-te mai târziu.

Scuteşte sacul cât îi rotund, nu după ce ai dat de fund.

Seamănă păpuşoi şi ai să culegi slănină.

Sfătuieşte-te cu cel mic şi cel mare şi pe urmă hotărăşte-te singur.

Strânge bani albi pentru zile negre.

Târgul de dimineaţă să-l strângi în braţe.

Teme-te de cel ce se teme de tine.

Tinerii înaintea bătrânilor să aibă ochi iară nu gură.

Tunde oaia, dar nu-i lua şi pielea.

Udă întâi grădina ta şi, de-ţi mai rămâne apă, udă şi pe a vecinului.

Urmează celui înţelept şi te du după cel drept.

Voieşte şi vei putea.

Vremea plugului când vine, să nu te găsească în pat.

Ziua caută-ţi de lucru, iar noaptea de somn.

CONCLUZII, SENTINŢE

A avea apă la moară.

Acela doarme mai bine, care nu simţeşte tăria patului.

Acela trăieşte mult, care trăieşte bine.

Adesea la casa cu şapte femei bărbaţii umblă cu bernevecii rupţi.

Adevărul este urât de vrăjmaşi.

A fi cu stemă (stea) în frunte.

A fi în pâine.

A fi un cucoş de făcut borş.

A fi un lemn de ars în foc.

A i se trece cuiva iarba de coasă.

A-i veni cuiva berbecii.

Altă făină se macină la moară.

A mărita o fată este a arde o dată.

Amânarea nu-i pierzare.

Ameninţarea fără putere e deşartă.

Are făină, n-are slănină, are sare, n-are lumânare.

Asemenea cu asemenea se foloseşte.

Asta-i altă mâncare de peşte.

Averea nu e scrisă nimănui în frunte.

Baba bătrână nu se sperie de furcă.

Baba bătrână nu se teme de pâine moale.

Bate vântul, curge untul.

Bătrâneţele tac.

Binele de dimineaţă se uită peste zi.

Bogăţia nu vine la nimeni pe apă.

Bogăţiile trec, dar faptele bune rămân.

Brezaia cât de mult se va găti, tot brezaie rămâne.

Bucăţica îngraşă viţica.

Bună marfă, păcat de parale.

Bun, bun, dar nu-i chiar bine!

Care se scoală mai dimineaţă, îşi şterge gura.

Ca unealtă lucrezi, unealtă rămâi.

Cauţi binele cu sacul şi nu-l găseşti nici cu acul.

Când de multe te apuci, mai pe toate le încurci.

Când eşti în luciul mării şi tună, anevoie o să scapi de furtună.

Când îi tânăr, omul tot deşertăciuni pofteşte.

Când te baţi cu cineva în noroi, ori te trânteşte, ori îl trânteşti, tot te murdăreşti.

Când vei avea în pungă banul, el îţi face planul.

Cât avem, nu păstrăm, dar când pierdem, plângem.

Cât e (de când) lumea şi pământul, pe cuptor nu bate vântul.

Ce-a fost, a trecut.

Ce-i în mână, nu-i minciună.

Ce-i scris cu peniţa, nu tai cu bărdiţa.

Cel ce are rânduială, cruţă multă osteneală.

Cel ce nu lucrează ziua, flămânzeşte noaptea.

Cel ce pierde drumul, e bucuros şi de cărare.

Cel cu minciuna se simte totdeauna cu musca pe căciulă.

Cel cu zile are leac.

Cel sănătos n-are nevoie de doctor.

Celui cu economie suta îi este o mie.

Cerul senin de trăsnet nu se teme.

Cine aleargă mult, mănâncă unt.

Cine are mintea-ntreagă, în sfada altora nu se bagă.

Cine are patru boi, n-are grijă, nici nevoi.

Cine aşteaptă mură-n gură, nu ajunge ziuă bună.

Cine a ştiut să trăiască cu răul, trăieşte şi cu binele.

Cine ce caută, aia află.

Cine cheltuieşte peste ceea ce câştigă, n-are-n casă mămăligă.

Cine dă cu-amnaru-n cremene, dă câteodată şi-n degete.

Cine este vara la ogor, iarna este la obor.

Cine face gustare cu îmbelşugare, prânzeşte cu sărăcia şi cinează cu ruşinea.

Cine începe bine, sfârşeşte frumos.

Cine nădăjduieşte fără sminteală, ajunge om.

Cine nu cruţă când are, va răbda la lipsă mare.

Cine nu deschide ochii, deschide punga.

Cine nu e dator, e destul de bogat.

Cine nu e mulţumit de puţin, nici de mult n-are parte.

Cine nu păstrează, nu are.

Cine nu ştie să muncească, nu ştie nici să agonisească.

Cine poate face bine şi nu face, păcătuieşte.

Cine sare multe trepte deodată, i se frânge piciorul.

Cine s-atinge de mărăcini, nevătămat nu scapă.

Cine scoate sabia, de sabie va pieri.

Cine seamănă cu lacrimi, culege cu bucurie.

Cine se încălzeşte la soare, nu-i pasă de lună.

Cine şede cu mâinile-n sân, înzadar nădăjduieşte.

Cine ştie a câştiga, ştie şi a păstra.

Cine tace în mijlocul gălăgiei, acela-i om înţelept.

Cine trăieşte numai nădăjduind, moare jinduind.

Cine umblă cu fier, se umple de rugină.

Cine umblă cu gândul acasă, îşi pierde căciula în târg.

Cine umblă cu gura căscată, îi intră muştele.

Cine umblă la Crăciun în cămaşă, la Paşti umblă cu cojoc.

Cine vara n-are minte, iarna nu gustă plăcinte.

Cine vara petrece cântând, iarna rămâne flămând.

Copilul cu două moaşe rămâne cu buricul netăiat.

Corbul înzadar se spală, că negreaţa nu şi-o pierde.

Cu bobiţa se umple cofiţa.

Cu bunătatea mori de foame.

Cu cât mai adânc intri în pădure, cu atâta de mai multe lemne dai.

Cu „doar“ şi „poate“ nimic nu se poate.

Cui dai pită şi sare, te mănâncă mai tare.

Cum a fost sădit, aşa a răsărit.

Cu mănuşi pe mână nu torci mătase.

Cu mâinile în buzunar nu se isprăveşte treaba.

Cu nădejdea din sat rămâi cu capul spart.

Cu nădejdea şi viaţa-i mai uşoară.

Cu prietenul de nădejde nu te prăpădeşti.

Cuvântul omului bătrân are greutate.

Cu vinul şi cu somnul uită grijile omul.

Cu vorbe dulci mai multă pâine mănânci.

Dacă umbli cu mâna pe miere, trebuie să-ţi lingi degetele.

Dai cu mâna şi alergi cu picioarele.

Darea trece (umple, vede) marea.

De apuci să croieşti rău, rău va merge tot mereu.

De atunci e rău în lume, de când a ajuns coada cap.

De colac te saturi, dar de pâine niciodată.

De la gând şi până la faptă e departe.

De necaz şi de belea nu mai scapă nimenea.

Deprinderea-i a doua natură.

Deprinderea uşurează povara.

De unde n-a răsărit, n-ai ce culege şi n-ai ce tăia.

Dimineaţa poartă aur în gură.

Din apă uscat nu ieşi.

Din cenuşă albă nu se face turtă.

Din inimă rea rău gând purcede.

Din vorbă în vorbă iese adevărul.

Două cuţite tăioase nu pot sta într-o teacă.

Două săbii într-o teacă nu încap.

Drumul cel mai scurt — pe unde-i de alţii rupt.

După poftă, şi răbdare.

E lesne a zice plăcintă, dar e mult până se face.

E mult de la mână pân' la gură, dar de azi până mâine.

E rău când te ajunge sărăcia în haine domneşti.

Faci numai bine şi tot uneori ţi se răsplăteşte cu rău.

Fapta bună este pentru om cunună.

Fapta bună nu cere laudă.

Fapta bună nu moare niciodată.

Fără leac numai moartea la muritori este.

Felul cum dai face mai mult decât ceea ce dai.

Fiecare are câte o nevoie, altul câte nouă.

Fierul neîntrebuinţat rugineşte.

Găina bătrână face zama bună.

Greşeala unei clipe strică bucuria zilelor de apoi.

Ieftin iei, ieftin porţi.

Îi bun un cap, dar două îs mai bune.

În casa măturată dormi cu plăcere.

Începutu-i anevoie; urma vine de la sine.

Încercarea vină n-are.

În trup sănătos — minte sănătoasă.

Întunericul îi cel mai mare vrăjmaş.

Înţelept e acela ce ştie a ţine piept nevoilor.

La vreme de lipsă şi unealta rea-i bună.

Lucrul bine început e pe jumătate făcut.

Mai bine cu sapa în mână, decât cu mâna întinsă la milă.

Mai bine o pace strâmbă, decât o judecată dreaptă.

Mai bine un ţăran viu, decât un împărat mort.

Mărgăritarul stă în fundul mării şi mortăciunea pluteşte pe d-asupra apei.

Măsura astupă gura.

Mânia îmbătrâneşte, râsul întinereşte.

Moarte fără bănuială şi nuntă fără vorbe nu este.

Mulţi văd, puţini pricep.

Năpasta cade şi pe cei drepţi.

Necazurile sunt pentru oameni şi oamenii pentru necazuri.

Nevoia e mama născocirilor.

Nevoie de-ar fi, că găsim de toate.

Nici un lucru nu rămâne nerăsplătit.

Nimeni nu fuge de bine.

Nimeni nu poate sluji la doi domni.

Nu da ciomag cui nu-i eşti drag, nici sabia în mâna vrăjmaşului.

Nu-i cu putinţă să vâri găina în oul din care a ieşit.

Nu-i greu să te sui în sus, îi greu să te ţii acolo.

Nu lupul cel împuşcat a mâncat toate oile.

Numai miere zicând, gura nu se îndulceşte.

Numai un pic nu-i bine şi iară-i rău.

Nu toţi cu urechile mari sunt din viţă de măgar.

Nu-ţi este puterea cât îţi este vrerea.

Oala împrumutată nu o vezi curată niciodată.

Obiceiurile cele nouă fac risipa ţărilor şi pieirea domnilor.

O greşeală şi de la Bagdad te întoarce înapoi.

Omul de scârbă nu moare, dar nici multe zile n-are.

Omul îi mai tare ca fierul, că din fier poţi rupe, dar din om ba.

Omul se deprinde cu locul.

Orice cu bătaie de cap se agoniseşte.

Orice rar se vede, mai dulce ţi se pare.

Paraua para câştigă.

Pasul păzeşte nasul.

Până n-ai văzut greul, nu cunoşti binele.

Până nu faci foc, nu iese fum.

Până nu iei şaua de pe cal, nu-i vezi rana-n spate.

Până nu mănânci cu omul o baniţă de sare, nu-l cunoşti.

Pe cărarea bătută nu creşte iarbă.

Pe craca uscată nu cântă privighetoarea.

Pe durerea mare alta mai mare o tămăduieşte.

Pe lângă două surcele arde şi-un crâng de nuiele.

Plouă, ninge, drumul nu şede.

Prieteşugul între puţini mai multă vreme ţine.

Printr-o crăpătură mică răzbate apa în corabia mare.

Rana de cuţit se vindecă lesne, dar cea de la inimă — niciodată.

Răul vine iute, binele încet.

Roţile se gonesc una pe alta şi nu se ajung niciodată.

Sabia vrăjmaşului e lungă.

Sacul din care tot iei şi nu mai pui, se goleşte.

Scorpia cu limba dulce te linge şi cu coada te împunge.

Sfatul după faptă e manta după ploaie.

Sfârşitul laudă începutul.

Şi în colibă se nasc oameni mari.

Şi marea are fund.

Şi omătul e bun la vremea lui.

Şi piatra prinde muşchi, dacă şede mult într-un loc.

Şi răul câteodată prinde bine la ceva.

Şi stafida e uscată, dar dulceaţa ei nu şi-o pierde

Tot copacul ce va să fie bun de cârlig de timpuriu începe a se strâmba.

Una-ţi spune firea şi alta gândirea.

Un ceas la vreme face cât un an.

Unde ţi-e gândul, acolo ţi-e şi capul.

Unde ţi-i inima, acolo ţi-e şi gândul.

Unele aşteptăm şi altele ne vin.

Vase de lut şi copii nicicând nu-s mulţi la casă.

Veşmintele luate cu împrumut nu ţin de cald.

Viteazului îi vezi capul şi leneşului urma.

REFERINŢE ISTORICO-LITERARE

[…] Limba noastră nu e nouă, ci din contra *veche şi staţionară.*

Ea e pe *deplin formată în toate părţile* ei… Pe de altă parte, *veche fiind,* ea e şi bogată pentru cel ce o cunoaşte, nu în cuvinte, dar în locuţiuni.

Bogăţia unei limbi nu constă în numărul de cuvinte. Adevărata bogăţie consistă totdeauna în locuţiuni, în acele tiparuri neschimbate care se formează în curs de mii de ani şi dau fiecărei limbi o fizionomie proprie… Căci la urma urmelor e indiferent care sunt apucăturile de care se slujeşte o limbă, numai să poată deosebi *din fir în păr* gândire de gândire. Un singur cuvânt alăturat cu altul are alt înţeles […] Această parte netraductibilă a unei limbi (locuţiunea) formează adevărata ei zestre de la moşi-strămoşi, pe când partea traductibilă este comună gândirii omeneşti în genere. […]

Mihai EMINESCU, *Despre limba cărturarilor români din Ardeal,* în M. Eminescu, *Opere,* vol. VI. Ediţie îngrijită de Perpessicius, Editura Academiei Române, Bucureşti, 1963, p. 623—624.

Cum se nasc proverbele?

Zicem că ele sunt create de popor, dar poporul e un nume al mulţimii şi mulţimea nu poate crea nici proverbe, nici versuri, nici basme. Pe toate le creează un singur om, din popor, iar poporul le răspândeşte. Iată cum se nasc proverbele:

a) Din *experienţa de toate zilele.* Din experienţa că un om, care a pornit repede pe drum şi mergând până la un loc, a obosit, pe când altul, care a pornit mai încet, n-a obosit şi a ajuns la ţintă înaintea celui ce a plecat repede, poporul a scos învăţătura:

Mergi încet şi ajungi departe.

Experienţa e mama proverbului. Fiecare om are ocaziunea *să pată;* păţania lui şi-o exprimă într-o formă oarecare, şi de aici înainte păţania îi serveşte ca învăţătură, să se ferească de cazurile analoage. Învăţătura lui şi-o ridică deci la rangul unui adevăr experimentat. Iar dacă vin păţanii analoage ale altora, adevărul acesta se generalizează. Zicem ca exemplu: un ţăran s-a încrezut în rudele sale, în afaceri băneşti, iar ele l-au tras pe sfoară. El atunci din păţania sa a scos învăţătura: *Cu rudele să bei şi să mănânci, dar daraveri să n-ai*. El şi-a spus păţania sa în lume, deodată cu învăţătura ce-a scos-o din ea. Dacă, după aceea, au păţit şi alţii tot aşa, aceştia repetează vorba celui ce-a păţit întâi şi zic: Bine a zis X că cu rudele să bei şi să mănânci etc. În cazul acesta învăţătura devine proverb şi e introdus cu vorbele: *În legea celui* sau *vorba ăluia,* adică a primului care a dat învăţăturii o formă mai plastică.

Aceeaşi învăţătură scoasă dintr-o păţanie poate fi redată de mai mulţi păţiţi, în mai multe feluri. Cea care e mai plastic spusă, mai precis biruieşte pe celelalte şi, generalizându-se cu totul, pentru toate cazurile analoage, devine proverb. Fără îndoială, la început când se naşte proverbul — ele se pot naşte zilnic — se pomeneşte mai totdeauna numele aceluia care a dat învăţăturii forma cea mai plastică şi mai iubită de mulţime. Aşa se zice: *Nu da bani cu împrumut,* căci vorba lui Toader podarul: *dacă dai, n-ai.* Acest Toader a fost acela care l-a exprimat mai întâi, în forma dai, n-ai, învăţătura scoasă din păţania sa. Cu timpul sau cu locul, dispare din amintire numele propriu, dispare şi amintirea că unul Toader podarul a zis întâi aceste vorbe, şi atunci generaţiile viitoare — sau locuitorii satelor vecine care nu cunosc şi nu înţeleg ce caută Toader în proverb — îi repetează vorbele, devenite proverbiale, în chipul acesta: *Nu dai bani,* căci vorba ăluia: Dai, n-ai. Cu timpul nu mai ştie nimeni cine a zis întâi cutare vorbă, dar vorba a rămas, a fost cu încetul primită de întreg poporul, a devenit proverb.

Mai bine se observă acest lucru la naşterea zicătorilor. După cum numirea multor lucruri în viaţă a rămas proverbială, după numele aceluia ce le-a inventat, d. e: *pălării à la Rembrandt,* fiindcă el în tablouri dă damelor această pălărie, *a purta barba à la Napoleon III* etc., *frizură à la Maria Antoinetta* etc. şi după cum un nume propriu devine

apelativ, d. e. o *Panama, o* Mecca, un *Ierusalim, un Mefisto* etc. tot aşa o vorbă cu spirit a unuia, o întorsătură e frază fericită. Unul o fi zis întâi: *d-aia n-are ursul coadă,* şi ceilalţi au găsit că vorba e plastică, voind să arăţi în mod ridicol nepotrivirea între cauză şi efect. Zicem: o *minciună cu coarne, o minciună cât toate zilele,* unul a venit cu gândul să facă o comparaţiune nouă şi a zis: *Minciună cât turnul Colţii.* Vorba a plăcut, ea a rămas şi azi, când turnul Colţii nu mai există. Într-o mahala în Bucureşti era o văduvă a unui boier Manta, şi curtea i s-a ruinat; trecătorii, ca să se apere de câini, rupeau din gard. În urmă gardul a dispărut. Atunci unui glumeţ i-a venit în gând să parafrazeze zicătoarea *a da de unde nu-i* cu *a da din gardul Mântulesei* şi vorba fiind plastică a rămas.

Foarte multe localităţi, râuri, munţi etc. îşi au numele după vreun lucru oarecare, devenit proverbial. În Bucureşti e locul *la Episcopie* şi nu înţelegi de ce, căci nu e nici o episcopie acolo. Dar a fost. Episcopia a dispărut, numele a rămas. Un munte numit *Trecătoarea tătarilor,* ori *Vârful cu dor,* ori *Cruce de piatră,* ori *Pietrele arse* sunt numiri proverbiale. Stradele prin oraşe tot aşa (strada Doamnei, Foişorului, a Zaverei etc.). Acestea intră în domeniul tradiţiilor şi al legendelor.

Un exemplu nou: Caragiale într-o comedie are un tip de beţiv care întreabă mereu: *Da noi cu cine votăm?* Vorba a ajuns proverbială, până acum, bineînţeles, numai în literatură. De câte ori unul e zăpăcit şi nu ştie ce face, se zice despre el:

Vorba lui Caragiale, noi cu cine votăm? Exemplul arată şi altceva: numele Caragiale fiind necunoscut ori neînţeles e înlocuit cu alta: *vorba ăluia: noi cu cine votăm?*

b) *Istoria.* Înţelegem fapte istorice, bine ştiute, vorbe istorice ale unor personagii cunoscute. De la Alexandru Lăpuşneanu avem vorba: *Proşti, dar mulţi.* Zicători care ar fi având origine istorică: *Vodă da şi Hâncul ba, a lua lumea în cap ca Vodă-n lobodă* etc. Vestite vorbe proverbiale au neamurile, în comun, ca *Veni, vidi, vici* a lui Cezar, *cunoaşte-te pe tine însuţi,* a lui Socrate, *Galileene, ai biruit,* a lui lulian Apostatul, *E pour si muove,* a lui Galilei, *Iubeşte pe aproapele tău ca pe tine însuţi,* a lui Christos, *Să fie lumină,* a lui Zebaot spuse de Moise, *Statul sunt eu,* a lui Louis XIV. Din geografie: a *se face Dunăre, a făgădui Oltul cu totul şi marea cu sarea, cât e Prutul şi pământul, cât o fi Ardealul.*

c) *Ridicolul.* Căutarea unei însuşiri reale a oamenilor dintr-alte părţi ale ţării, zeflemisirea obiceiurilor provinciale. De ex.: *gură de Târgovişte, a spune braşoave, oltean cu 24 de măsele, la Dumnezeu şi în Ţara Românească toate sunt cu putinţă.*

Batjocorirea neamurilor vecine: *Cal verde şi sârb cuminte, a vorbi sârbeşte, a fi ţigan, drept ca neamţul. Numele ciorii — al ţiganului, capră — al grecului* etc.

d) *Observaţiile naturii.* Aşa sunt observaţiile asupra obiceiurilor animalelor, aplicate la un om: *a trăi ca câinele cu pisica. Şi râma, când o calci, se întoarce să te muşte. Găina bea apă şi se uită la Dumnezeu. Peştele de la cap se împute. Cioara trage la cioară. A-şi spurca casa ca pupăza cuibul. A sta cât cioara-n par. Caprei îi cade coada de râie şi tot în sus o ţine. Până nu-ncaleci calul nu-i cunoşti năravul. Ariciul cu meşteşug se prinde şi vrabia cu mei. A umbla ca o curcă beată.*

Dar şi alte observaţii ale lucrurilor din natură: *Ziua bună se cunoaşte de dimineaţă etc. Apa trece, pietrele rămân. Câinii latră şi luna trece.*

e) *Snoava, fabula, tradiţia, legenda.* Aici avem acele proverbe mai ales care au o poveste a vorbei şi sunt de cele mai multe ori învăţături scoase dintr-un fapt întâmplat. Aşa: *Ţiganul ajuns împărat, întâi pe tată-său l-a spânzurat.* Anton Pann în colecţia lui a adunat şi versificat o mulţime de-acestea. A *tunat când i-a adunat. A venit la spartul târgului.* Aici toate acelea au nume proprii: *A dat ca Eremia cu oiştea în gard. Bea, Grigore, aghiazmă, Dă nas lui Ivan că se suie pe divan. După ce e prost, îl cheamă şi Vlad. Tronc Marico!*

E de observat că precum snoavele (adică întâmplările) vesele, care au rămas de pomeneală, pot da naştere la proverb, tot aşa se poate întâmpla dimpotrivă, ca un proverb să fie motivul unei snoave alcătuite anume.

f) *Literatura,* mai ales *„Biblia“.* Am dat exemplul *noi cu cine votăm,* a lui Caragiale. Alecsandri a dat literaturii zicătoarea: *Cuiul lui Pepelea* din farsa sa *Arvinte şi Pepelea.*

Vorbe din literatură rămase proverbiale: *Viitor de aur România are* a lui Bolintineanu; *Românul are şapte vieţi* (Alecsandri), *Deşteaptă-te, române* (Mureşanul), *Unde-s doi puterea creşte* (Alecsandri).

Din *Biblie: Ca-n sânul lui Avram.* Apelativul *Iudă. A vinde ceva pe un blid de linte* (din povestea lui Esau). *Ca înţeleptul*

Solomon. Ca Pilat în „Crez“. S-a lepădat ca Petru de Christos. A purta pe cineva de la Ana la Caiafa. Şi-a spălat mâinile ca Pilat. Ce ţie nu-ţi place altuia nu-i face. Inel de aur în râtul porcului.

g) *Spiritul.* Înţelegem toate acele vorbe care au ajuns proverbiale numai pentru spiritul lor şi au fost spuse de un om spiritual, ca simple scăpărări intelectuale, fără ca ele să fie bazate pe experienţă ori observaţii ale naturii, ori pe un adevăr. De ex. *Bate şeaua să priceapă iapa.* Poate că un hazliu a facut într-adevăr aşa, şi-o fi pus şeaua jos şi a bătut-o, chipul ca să înţeleagă calul că are s-o paţă. *A trage pe dracul de coadă. Nu-i ajungi cu prăjina la nas. Şi-a luat nasul la purtare. Culcă-te pe urechea aia. Până la Dumnezeu te mănâncă sfinţii. Mănâncă sfinţi şi scuipă draci. A prins prepeliţa de coadă. Îi sfârâie călcâiele. Scump la tărâţe, ieftin la făină.*

Nu atât fondul, cât forma lor e cauza că proverbele sunt ce sunt şi că trăiesc. Poporului îi place forma lor, şi numai prin formă pot ele să se întipărească în mintea mulţimii. Proverbele au o formă stereotipă, cristalizată. Nimeni n-o poate schimba, tocmai pentru că poporul atâta a sucit şi a răsucit la o formă până a redus-o la cea mai simplă şi mai plastică expansiune. De aceea proverbele sunt tipuri de sintactică populară. Ca să dea proverbului fel de fel de mijloace artistice.

1. O scurtime neobicinuită. Urma alege. Dacă dai, n-ai. Ai carte, ai parte. Cine face lui îşi face. Azi mie, mâine ţie. Stai strâmb şi judecă drept. Greu la deal şi rău la vale. Şi-a găsit sacul peticul. Toate merg după neam.

2. Rima. Mai bine azi un ou decât mâine un bou. Nu e suiş fără coborâş. Bună ţară rea tocmeală. Cu un rac tot sărac. Ori Stan ori căpitan. Sutele mărită slutele. Din ţânţar armăsar. Năravul din fire n-are lecuire. Câte bordeie atâtea obiceie. Marea cu sarea. Gura duce ura. Capul face, capul trage.

3. Spiritul şi gluma. Ţiganul la mal se-neacă. Prinde orbul, scoate-i ochii. Nu strica orzul pe gâşte. Ca nuca-n perete. Du-l la nuntă, să-ţi zică şi la anul. Trage nădejde ca spânul de barbă. Frate ca frate, brânza pe bani. Femeia a îmbătrânit pe dracul. Se uită ca dracul la popă. Brânza bună în burduf de câine. Pe uliţă Chiriţă şi acasă chiseliţă.

4. Tropi şi figuri, fraze eliptice, fraze enigmatice, paradoxale, contrastul. Na-ţi-o frântă că ţi-am dres-o. Soarele

să-mi fie bun, luna s-o mănânce vârcolacii. Bun e Dumnezeu, meşter e dracul. Fă bine şi aşteaptă rău. Bani albi pentru zile negre. La aşa cap, aşa căciulă. Unde nu-i cap, vai de picioare. Cine dă lui îşi dă.

Formele gramaticale stereotipe ale proverbelor sunt cam acestea:

a) *Nici-nici.* Nici drac să vezi, nici cruce să nu-ţi faci. Nici carne cu oase, nici frigare arsă. Nici în car, nici în teleguţă. Nici să-l vezi, nici să-l visezi.

b) *Mai bine.* Mai bine sărac şi cinstit. Mai bine azi un ou etc. Mai bine la colţ de ţară şi la mijloc de masă. Mai bine o zi şoim decât o vară cioară. Mai bine cu un voinic la pagubă decât cu un nevoiaş la câştig.

c) *Cum-aşa.* Cum e turcul, aşa e pistolul. Cum e sfântul, aşa e tămâia. Cum e domnul, aşa e sluga. Cum îţi aşterni, aşa vei dormi. Cum îţi cântă, aşa şi joci. Cum e ţiganul, aşa-i ciocanul. Cum ţi-e bună ziua, aşa ţi-e mulţumita.

d) *Cine.* Cine dă, lui îşi dă. Cine mânecă nu întunecă. Cine-ntreabă nu greşeşte. Cine are bătrân să-l vândă şi cine n-are să-l cumpere. Cine nu-nţelege de vorbă nu-nţelege de ciomag. Cine tace mai multă treabă face...

George COŞBUC, *Naşterea proverbelor,* în vol. George Coşbuc, *Elementele literaturii poporale*, Antologie, prefaţă şi note de I. Filipciuc, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1986, p. 267—274.

În folclorul românesc, proverbele au început să fie înregistrate încă într-o epocă veche şi anume în cărţi populare scrise, în cronici, în manuscrise diverse. Când, de pildă, în *Albinuşa* (tradusă în româneşte la sfârşitul sec. al XVI-lea) întâlnim: „Albina ţine în gură mierea şi în coadă fierea“, aceasta nu-i decât o formă a unui proverb cu multe variante la diferite popoare. Notat de Pann în *Povestea vorbii:* ,,În faţă miere şi în dos fiere“, proverbul are şi varianta: „În gură (faţă) miere, în inimă fiere“ pentru a caracteriza pe cei perverşi, în franţuzeşte corespunzând: „Langue de miel et coeur de fiel“, apoi „Volto di mèle, cor di fiele“ (it.) „Boca de mel, maos de fel“ (portugheză); „Honig im Munde, Galle im Herzen“ (germ.); „A honey tongue, a heart of gall“ (eng.). Cum se explică această răspândire a proverbului, vom vedea

mai pe urmă. Deocamdată, constatăm circulaţia lui largă şi înregistrarea într-un text românesc vechi (alături de alte proverbe).

Interesant din punctul acesta de vedere este romanul popular *Archirie şi Anadan,* care în original conţine un şir întreg de proverbe, ce trebuiau transpuse în traducere, uneori prin corespondente locale. Versiunile româneşti vechi conţin un număr de proverbe de largă circulaţie. De exemplu, ms. rom. 1155 din Biblioteca Academiei Române, copiat în anul 1784, consemnează proverbe, cu drum lung ulterior în paremiografia românească: „Să nu sapi groapa altuia că vei cădea într-însa“ (f. 96 r): „Cuvântul (ieşit) nu-l mai poţi ajunge nici cu calu', nici cu ogariu'“ (f. 96 v)[1]; „Minciuna se afundă ca plumbul în fundul apei, iar apoi iese ca frunza în faţa apei“ (f. 96 v)[2]; „Sacul să-l cruţi de la gură, dicât de la fund“ (f. 97, v), ceea ce corespunde cu „Leagă sacul până e rotund, nu când îi dai de fund“.

În sec. al XVIII-lea s-au înregistrat proverbe nu numai în contexte, unde se cereau introduse, ci s-au făcut şi liste speciale de proverbe şi maxime, în diferite manuscrise miscelanee. Astfel din ms. rom. 2218 al Bibliotecii Academiei Române, notăm: „Ce poate face oala către căldare: ea va izbi şi iar ea se va zdrobi“ (f. 227 r) cu explicaţia în text a culegătorului că aşa e şi situaţia omului sărac faţă de cel bogat: se revoltă înzadar. Proverbe conţin de asemenea alte manuscrise din sec. al XVIII-lea şi de la începutul sec. al XIX-lea[3].

În secolul al XIX-lea, interesul pentru proverb a crescut. Un mare merit, ca valorificator al proverbului, îl are Anton Pann şi meritul acesta de paremiograf nu a fost îndeajuns de remarcat. A. Pann a folosit din plin tezaurul popular. De pildă, în *Istoria înţeleptului Archir* (1847) el nu s-a rezumat la proverbele originalului, ci a introdus masiv proverbe autentic populare

---

[1] A. Pann, *Povestea vorbii,* ed. N. Cartojan, Craiova, 1943, p. 132: „Cuvântul e ca vântul: nu-l poţi ajunge nici cu armăsarul, nici cu ogarul“.

[2] *Ibidem,* p. 137. Vezi şi A. Pann, *Istoria prea înţeleptului Arhir,* în *Pagini alese,* ed. I. Fisher, Bucure;ti, 1953, vol. I, p. 31: „Minciuna ca plumbul în apă se afundă, iar în urmă iese ca frunza pe undă“.

[3] Vezi încă manuscrisele din Bibl. Acad. Române, 3698 şi 1281: „Copacul găunos arată la ramuri (sănătos)“ etc.

româneşti. Traducerile din sec. al XVIII-lea ale acestei cărţi au un mic număr de proverbe, faţă de ceea ce a introdus Pann.

Dintre culegeri merită să fie amintită cea a lui Iordache Golescu (1768—1848), rămasă în manuscris: *Pilde, povăţuiri şi cuvinte adevărate*[1]. O culegere a dat I. C. Hinţescu: *Proverbele românilor,* Sibiu, 1877, VIII + 21O + V p. Apoi P. Ispirescu a cules un număr de proverbe şi le-a publicat sub titlul *Zicători populare* în „Revista pentru istorie, arheologie şi filologie“, I (1882), p. 224—235; 450—460; III (1884), p. 144—163; V (1885), p. 153—165; 377—384. Interesantă este culegerea pe care o publică E. B. Mawr: *Proverbele românilor,* Bucureşti—Londra, 1882, care pe lângă originalul românesc dă şi corespondente în engleză. Notând încă lucrarea lui Filip Lazăr, *Mângâierea săteanului. Proverbe, anecdote şi istorii,* Craiova, 1888, care denotă lipsă de metodă şi în care autorul a cules din cărţi şi „a prelucrat“ proverbe pentru săteni, trebuie să precizăm că o culegere de bază a dat numai Iuliu A. Zanne în *Proverbele românilor,* 10 volume, Bucureşti, 1895—1903. Autorul a trecut în culegere variante române şi străine, cu trimiteri ştiinţifice, în special la variantele româneşti. Ulterior s-au publicat noi culegeri de Christea N. Ţapu[2], N. Păsculescu[3], I.- A. Candrea[4], Teodorescu-Kirileanu[5] etc. Între studiile paremiologice G. Dem. Teodorescu se situează pe primul plan cu lucrarea sa: *Cercetări asupra proverbelor române, cum trebuiesc culese şi publicate,* Bucureşti, 1877, 107 p. G. Dem. Teodorescu pune şi discută întâia oară problema culegerii şi publicării ştiinţifice a proverbelor, combătând atitudinea de „prelucrare“ şi „şlefuire“, care domina încă în folclor. Autorul vorbeşte de necesitatea indicelui alfabetic, a glosarului de expresii rare, a comentariilor etc. Iuliu Zanne mai târziu a ţinut seamă de aceste indicaţii.

---

[1] Din aceste proverbe a extras mai târziu Iuliu Zanne pentru culegerea sa.

[2] Chr. N. Ţapu, *Proverbe din Oltenia,* în Gr. Tocilescu, *Materialuri folclorice,* T. I., Bucureşti, 1900, p. 707—726.

[3] N. Păsculescu, *Literatură populară românească,* Bucureşti, 1910, p. 106—112.

[4] I.- A. Candrea, *Dicţionar de proverbe şi zicători.* Bucureşti, 1912.

[5] S. Teodorescu-Kirileanu, *Proverbe agricole, învăţături pentru plugari,* Bucureşti, 1923, p. 106.

Cu tot interesul manifestat în vremea aceasta pentru proverbe în ţara noastră, totuşi studiile în sine paremiologice au rămas la o treaptă joasă, deşi materialul oferea posibilităţi de consideraţii diverse de conţinut, de limbă, valoare artistică etc.

Când zicem stilistică zicem limbă şi proverbele sunt, în fond, mijloace stilistice populare de exprimare a gândurilor şi judecăţilor. Ele sunt, am putea spune, „prefabricate" plastice pe care poporul le are la îndemână şi le foloseşte la momentul şi locul potrivit în limbajul său. Nici un proverb şi nici o zicătoare nu se aud izolat (ceea ce nu s-a observat), ci numai într-un context, căruia îi dau precizie şi mai ales culoare. Chiar când cineva rosteşte un singur proverb, el se leagă de o convorbire sau de un context tacit. Faptul că proverbele au fost culese izolat nu înseamnă că în practică ele se spun izolat, ci exact ca şi cuvintele din dicţionare sunt elemente constitutive din graiul popular. Dar pe când cuvintele sunt elemente constitutive de limbă, proverbele sunt elemente constitutive de artă literară. Judecăţile şi ideile, pe care ele le exprimă, se pot exprima şi în limbajul obişnuit. Dacă omul din popor (şi în ultimă instanţă orice om) foloseşte proverbul, face lucrul acesta pentru că simte că exprimă mai bine şi mai frumos, ceea ce are de gând să comunice celui sau celor care îl ascultă. În felul acesta, spre deosebire, de pildă, de ghicitori care au existenţă proprie, independentă de un context precis, proverbele sunt instrumente de limbă, formulări experimentate îndelung în legătură cu traiul şi limbajul uman. Lucrul acesta nu a fost până acum scos în evidenţă de cercetători.

Ion Constantin CHIŢIMIA. *Paremiologia*, în: „*Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor*". An. IX (1960), nr. 3, p. 472—474; 479—480.

Bogăţia de conţinut a proverbelor şi zicătorilor rezultă nu numai din numărul mare de creaţii de acest gen existente în popor, ci şi din bogăţia de sensuri pe care o poate avea unul şi acelaşi proverb. Cu cât ideea exprimată de proverb este mai generală, cu atât semnificaţiile lui practice sunt mai numeroase şi mai variate, lucru care se întâmplă mai ales cu acele proverbe care pornesc de la observaţii concrete şi le

depăşesc, precum: „Buturuga mică răstoarnă carul mare". Ignorând total sensul lui concret, acest proverb poate fi înţeles şi dezvoltat ca un concept filosofic, poate fi aplicat ca un sfat practic în legătură cu o anumită situaţie etc. Toate aceste sensuri se subordonează însă unei idei generale (raportul între mic şi mare), şi pot fi aplicate pozitiv (aprobator) sau negativ (reprobator) la cele mai variate domenii de viaţă.

În unele proverbe accentul cade pe aprecierea filosofică a problemelor fundamentale ale vieţii (viaţă şi moarte, dragoste şi ură, bine şi rău, legi care guvernează lumea, fericire şi suferinţă, soartă, om, muncă etc.), trădând tendinţa către o cunoaştere a esenţelor, efortul de a-l pune pe om de acord cu toate datele existenţei şi a dezvălui ceea ce e frumos, înălţător, în această existenţă. Moartea, de exemplu, privită ca o lege a firii: „Câte-n lume nasc, mor toate", este înţeleasă materialist, fără implicările unei vieţi viitoare.

„Ce înghite pământul viaţă nu mai are" şi acceptată ca o inevitabilitate: „Fiecare-i dator cu o moarte" de care nu trebuie să se teamă nimeni: „Numai proştii se tem de moarte", dar în faţa căreia durerea e legitimă: „Lacrămile nu s-ar mai usca, dacă morţii nu s-ar uita". Alte proverbe conţin definiri şi sfaturi practice în legătură cu omul fizic şi psihic, în raport cu el însuşi, cu natura şi cu societatea. Ele vorbesc despre calităţi şi cultivarea lor: „Decât un car de frumuseţe, mai bine un dram de minte", despre defecte şi combaterea lor: „Minciuna e scurtă de picioare", despre sentimente şi măsura lor: „Tânăr lângă tânără, ca paiele lângă foc", despre relaţiile etice şi sociale dintre oameni: „Tot omul e dator să ţină o dată satul de vorbă", despre familie, despre muncă şi, în general, despre ce este în legătură cu viaţa şi activitatea omului în societate. Un număr foarte mare de proverbe, depăşind sfatul sau simpla apreciere, exprimă direct atitudinea de revoltă a poporului faţă de nedreptatea socială. Ele vorbesc despre egalitatea oamenilor: „Din acelaşi aluat sunt făcuţi toţi oamenii"; „Soarele ne încălzeşte pe toţi", şi condamnă absurditatea inegalităţii, generatoare de mizerie şi suferinţă. În asemenea proverbe poporul înfierează parazitismul: „Unde sunt bucate şi pâine, sunt şi şoareci", exploatarea: „Abia scăparăm de coasă şi ne puse la seceră"; „Boii ară şi caii mănâncă", viaţa

de huzur a bogatului în opoziţie cu mizeria săracului: „Unii oameni muncesc până mor şi alţii beau cu capul gol", dezumanizarea provocată de avere: „Bogăţia strică pe om"; „Câinele când e mai sătul, turbă" şi — privind cu ură pe bogaţi şi cârdăşia dintre ei: „Lupii nu se mănâncă între dânşii"; „câine pe câine nu muşcă" — ajunge la îndemnuri făţişe de luptă împotriva lor: „Răbdarea are şi ea marginile ei"; „Şi scânteia mică poate face pălălaia mare"; „Unde scuipă un sat se face un lac". Nici feţele bisericeşti, în special preoţimea satelor, nu scapă de ascuţita ironie populară: „Popa are mână de luat, nu de dat"; „Fecior de popă, om cinstit nu e", pentru că, în general, în proverbe s-a încetăţenit o atitudine antireligioasă: „Cine crede în cruce, ca crucea se usucă".

Concepţia de viaţă exprimată în proverbe şi zicători nu este unitară, ci bogată în contradicţii care reflectă, în speţă, evoluţia istorică a mentalităţii populare şi străduinţa de a surprinde realitatea în toată diversitatea manifestărilor ei contradictorii. Dacă soarta este privită uneori ca o fatalitate: „Ce ţi-e scris, în frunte ţi-e pus", adeseori este exprimată şi ideea că omul îşi poate conduce singur viaţa: „Cum îţi vei aşterne, aşa vei dormi"; „Norocul e cum şi-l face omul", bazându-se pe încrederea pe care omul trebuie s-o aibă în propriile lui forţe şi determinând astfel o atitudine activă faţă de viaţă: „Sârguinţa e muma norocului"; „Norocul calcă în urma minţii". Atitudinea faţă de învăţătură este în general profundă şi plină de înţelegere: „Omului cu învăţătură/Îi curge miere din gură", dar poate fi şi naivă: „Unde e învăţătură multă e şi nebunie multă" sau limitată: „N-am învăţat carte şi tot am mâncat sărat".

În general, fenomenele negative sunt mai frecvente în conţinutul proverbelor decât cele pozitive, pentru că din rău poţi învăţa mai mult decât din bine: „Până nu păţeşti, nu te cuminţeşti", proverbele reprezentând în esenţă o atitudine faţă de aspectele negative ale vieţii, faţă de ideea de rău. Această caracteristică este determinată de însăşi funcţia educativă a proverbelor, frumuseţea morală fiind reliefată şi direct, dar mai ales prin combaterea viciului şi urâţeniei de caracter. Foarte adesea însă fenomenul negativ apare în opoziţie cu reversul său pozitiv, antiteza simplificând ideea, precizând-o şi asigurându-i o forţă de convingere sporită: „Înţeleptul adună

şi prostul risipeşte". Alteori, la acelaşi rezultat se ajunge prin împerecherea şi cararterizarea paralelă a două defecte: „Leneşul mai mult aleargă, scumpul mai mult păgubeşte".

Valeriu CIOBANU, Pavel RUXĂNDOIU, Marin BUGA. *Proverbele şi zicătorile*, în *Istoria literaturii române. Vol. I. Folclorul. Literatura română în perioada feudală (1400—1780)*. Bucureşti, 1964, p. 196—197.

Proverbele şi zicătorile sunt specii separate ale folclorului „gnomic", din care fac parte şi astfel de creaţii poetice cum sunt formulele-urări, imprecaţiile, formulele de bineţe, binecuvântările, calambururile, jocurile de cuvinte, formulele meteorologice ş. a.[1] Ele se disting de celelalte formule gnomice prin caracterul lor aforistic şi didactic. Anume după aceste particularităţi ale proverbelor şi zicătorilor unii cercetători din trecut le plasează la „genul aforistic" al creaţiei populare (B. P. Hasdeu) sau la „folclorul etic" (B. Istru) ca fiind adevăruri general aprobate de toţi vorbitorii limbii noastre de-a lungul secolelor. Proverbele plac şi surprind prin gândurile profunde, observaţiile subtile asupra naturii şi vieţii umane sub toate aspectele ei, prin exteriorizarea plastică a ideilor. Spre deosebire de alte creaţii ale folclorului, ele sunt mai accesibile, le poate lesne relua din uzul cotidian oral oricine. Debitarea nu presupune prezenţa unor condiţii speciale. Pentru a le folosi nu avem nevoie de o dispoziţie sufletească propice (ca atunci când se interpretează o doină, o baladă, o strigătură, un bocet), nici de integrarea în cadrul unui ritual sau datini (ca în cazul colindelor, pluguşoarelor, conocăriilor), nici de vreo recuzită specială (ca în piesele de teatru popular), nici de un anturaj anumit (ca la practicarea descântecelor, farmecelor, vrăjilor). Ele sunt integrate organic în actul de comunicare verbală sau epistolară între oameni. Principala particularitate a proverbelor şi zicătorilor o constituie laconismul formal îmbinat cu un conţinut de idei profund. B.

[1] Aceste specii folclorice au atras prea puţin, iar unele chiar deloc, atenţia cercetătorilor. Folcloristica noastră se află în prezent la stadiul consemnării lor pe teren şi al acumulării de texte. Nu încape înoială că valorificarea lor sistematică şi integrală va proiecta lumini noi asupra structurii şi tematicii folclorului nostru.

P. Hasdeu le numea „filosofie a vieţii“[1], „tezaur de filosofie şi satiră poporană“[2]. M. Eminescu se referea la marea lor vechime şi la specificul lor naţional. El le privea ca pe nişte „tiparuri neschimbate, care se formează în curs de mii de ani şi dau fiecărei limbi fizionomia ei proprie“[3]. Înalte aprecieri ale paremiilor române aflăm la V. Alecsandri, C. Negruzzi, G. Asachi, la B. Istru, G. Meniuc, N. Dabija ş. a.

Termenul specie „gnomică“ vizează numai aspectul exterior al proverbelor şi zicătorilor. Referitor la fondul de idei, la tematica şi nomenclatura tipurilor folosirea lui nu este îndreptăţită. Nimeni nu este în stare să stabilească cu precizie numărul total al paremiilor unui popor. Totuşi materialele de arhivă şi colecţiile publicate până în prezent ne permit să afirmăm că fondul nostru paremic conţine circa 7000 de tipuri şi că nu toate circulă cu aceeaşi intensitate. Bagajul individual de proverbe şi zicători diferă de la om la om şi este în directă dependenţă de receptivitatea fiecăruia la limbajul aforistic figurat şi la creaţia folclorică în genere.

Proverbele şi zicătorile au o serie de particularităţi comune. Şi unele, şi altele sunt expresii scurte, uneori figurate, uşor de memorizat, au aproape aceeaşi funcţie în uzul lor. Cu toate acestea există şi unele deosebiri esenţiale, care ne fac să le privim ca specii de sine stătătoare.

Proverbele (din lat. proverbium) sunt creaţii de dimensiuni reduse, izvorâte din experienţa de viaţă a maselor, recreează în mod concis, sub forma unor expresii finite din punct de vedere gramatical şi logic, constatări, aprecieri, poveţe, sfaturi cu valoare general recunoscută. Ele circulă atât oral, cât şi în scris. Din punct de vedere funcţional au menirea să plasticizeze gândul expus. În majoritatea cazurilor sunt creaţii orale. O parte dintre ele au fost create (de savanţi, scriitori, oameni de cultură ş. a.). Cele mai multe proverbe au sens direct şi figurat. De exemplu: „Apa trece, pietrele rămân“, „Unde dai şi unde crapă!“, „Pasărea pe limba ei piere“, „Limba oase n-are“, „Nu-i pădure fără uscături“ ş. a. Sunt, însă, şi unele, care au numai sens nominal: „Să nu te apuce iarna

[1] Hasdeu B.P., *Studii de folclor,* Cluj-Napoca, 1979, p. 28.

[2] Ibidem. p. 36.

[3] Eminescu M. *Opere*, vol. VI, Literatura populară. Bucureşti, 1963, p. 16.

fără pânză şi fără brânză“, „Omătul oprit iarna aduce snopi vara“, „Ce ţie nu-ţi place, altuia nu-i face“ ş. a.

Zicătorile (din „a zice“) sunt expresii figurate, fără sens finit şi presupun folosirea lor în anumite contexte, care le limpezesc sensul. Ele au menirea a conferi enunţului oral sau scris un surplus de expresivitate şi plasticitate. Una este să spui că cineva n-a izbutit să facă ceva şi alta e să zici că „a nimerit cu oiştea în gard“. Iar pentru a sublinia că cineva stăruie într-un lucru fără rost, ce spune cu ironie că „duce lemne în pădure“ sau „cară apă la fântână“.

Atât pentru proverbe, cât şi pentru zicători a fost adoptat termenul grecesc *paremie* — „cugetare din scriptură sau din epistolele apostolilor“. În vorbirea curentă nu se face distincţie între cele două specii paremice, spunându-li-se: *vorbe din bătrâni, zicale, ziceri, vorbe de duh, vorbe înţelepete, povestea celuia, vorbe vechi, cuvinte adevărate* ş. a. Dintre aceşti termeni sinonimi numai „cuvinte din bătrâni“, „vorbe bătrâneşti“ nu sunt totdeauna adecvaţi, deoarece procesul de creare a proverbelor n-a încetat. Şi apoi se ştie că printre creatori de proverbe sunt şi persoane, cărora deloc nu li se potriveşte calificativul „bătrân“ sau „tata-mare“.

Prin caracterul lor oral, prin forma specifică, prin vechimea considerabilă a celor mai multe dintre ele şi prin aria întinsă de circulaţie, proverbele şi zicătorile se deosebesc de creaţiile aforistice individuale, cunoscute sub denumirile de aforisme, maxime, sentinţe, adagii, slogane, apologuri, pilde, velerisme, cuvinte înaripate ş. a.

Proverbele şi zicătorile constituie obiectul de cercetare al ştiinţei, numite paremiologie. Dar aceasta nu înseamnă că ele nu pot fi aduse şi în centrul atenţiei unor cercetători din alte domenii: filosofi, istorici, lingvişti, biologi, meteorologi ş. a. m. d. Mai mult ca atât, unele ştiinţe noi, cum ar fi frazeologia, care nu şi-au determinat în definitiv obiectul de cercetare, „pretind“ să includă în nomenclatura textelor ce au a le studia şi paremiile.

Principalul şi cel mai însemnat izvor al proverbelor şi zicătorilor este viaţa, care s-a reflectat în fondul lor prin prisma experienţei maselor populare în procesul de cunoaştere a realităţii. Din cele mai străvechi timpuri, oamenii au fost curioşi faţă de ceea ce se află şi se întâmplă în jurul lor. În consecinţă, au apărut unele formulări lapidare, care

exprimau adevăruri simple, nu aveau şi sensuri figurate, metaforice.

Proverbele şi zicătorile fac parte din folclorul literar, necântat şi nedeclamat, nelegat de ceremonii şi ritualuri. Ele sunt strâns legate de comunicarea verbală cotidiană, cât şi de comunicarea în scris. Toate aceste fapte au determinat constituirea unui sistem poetic specific al lor.

Spre deosebire de zicători, care nu formează propoziţii, ci sunt nişte expresii, pentru care pot fi găsite sinonime în fondul lexical al limbii (de ex.: „A nimeri cu oiştea în gard" — „a da greş"; „A-şi arăta arama" — „a se demasca" etc.), proverbele au din punct de vedere compoziţional forma unor propoziţii simple („Moartea ocoleşte pe cel viteaz"), compuse („Nu judeca omul după cuvinte, judecă-l după fapte"), enunţiative („Nimeni nu se naşte meşter"), interogative („Ai văzut babă frumoasă şi copil cuminte?") sau exclamative („Unde dai şi unde crapă!"). Caracteristică limbii proverbelor este folosirea verbelor la modul imperativ, determinată de tendinţa de a povăţui, învăţa pe alţii, ferindu-i de pericolul de a greşi („Nu zi «hop» până nu-i sări!", „Nu-ţi băga nasul, unde nu-ţi fierbe oala!").

Sunt frecvent folosite antiteza („Ori laie, ori bălaie", „Tu-i spui una, el ţie — alta", „Vorbă lungă — treabă scurtă"); paralelismul („Când îi dai, îi fată vaca; când îi ceri, îi moare viţelul"), paralelismul în oglindă („Nu trăim ca să mâncăm, ci mâncăm ca să trăim", „Ori cu capul de piatră, ori cu piatra de cap"). O mare parte dintre proverbele româneşti sunt bimembre. Această compoziţie contribuie la sporirea forţei de evocare a lor („Vrabia mălai visează şi calicul praznicul", „Oricine poate să câştige, dar nu oricine poate să păstreze"). Dar în vorbire şi în scris deseori întâlnim proverbe neterminate, neduse până la capăt, în formă eliptică: „Na-ţi-o bună!" în loc de „Na-ţi-o bună, că ţi-am frânt-o!" sau „Laudă-mă, gură!" pentru „Laudă-mă, gură, că ţi-oi da friptură" etc. Procedeul este folosit pentru o exprimare mai laconică şi rapidă, sau pentru omiterea unor cuvinte indecente din corpul proverbului. Proverbele şi zicătorile se prezintă în unele cazuri şi în calitate de depozitare de lexic arhaic, dialectal, argotic şi de jargon. Întâlnim numai în canavaua lor cuvinte vechi ca: *aghios, bairam, colaf, dimerlie, joimir, zapciu, caimacan, cherem,* sau dialectisme ca: *rada, bechi, basău, dangaua,*

zbrancă, şoaldă ş. a. Deseori în paremii sunt incluse diferite antroponime. Uneori se procedează în aşa fel, pentru a obţine o înviorare a ritmului expresiei sau de dragul rimei. („Ori Stan, ori căpitan“, „Cum îi Tanda, aşa-i şi Manda“). Alteori zicala păstrează numele individului, care „s-au făcut de poveste“, păţania căruia a devenit proverbială: („A nimerit ca Ieremia cu oiştea-n gard“, „Lumea moare de tătari, Stanca bea cu lăutari“) sau nume din mitologia populară, din basme şi snoave („A venit moş Ene pe la gene“, „L-a furat Aghiuţă“, „A fi urât ca Muma Pădurii“, „A se înţelege ca Păcală cu Tândală“).

Lexicul proverbelor şi zicătorilor este foarte bogat, bazat pe cel al limbii vorbite. Sintaxa lor este determinată de necesitatea exprimării laconice şi precise, caracteristică comunicării verbale. Pe lângă sensuri directe ele trezesc diferite asociaţii, imagini şi chipuri metaforice. Efectul acesta se obţine prin folosirea unei serii de tropi: personificării („Se mărită casa cu via“, „Îi zboară minţile pe dealuri“), comparaţiei („A iubi ca sarea în ochi“, „Femeia cinstită e soarele casei“), metaforei („A fi un bou şi o belea“, „Pasărea pe limba ei piere“), hiperbolei („A face din ţânţar armăsar“). Deseori este folosită ca procedeu de realizare artistică ironia („A fi rugumat de vacă“ — cu hainele boţite; „Îl tragi la masă, şi el se bagă sub masă“; „Îi obraznic, nu-i ca porcul“; „A şedea ca un ţap logodit“; „A căuta ou cu toartă“).

Efim JUNGHIETU. *Proverbele şi zicătorile. — Creaţia populară. Curs teoretic de folclor românesc din Basarabia, Transnistria şi Bucovina*. Chişinău, „Ştiinţa“, 1991, p. 377—379; 391—392.

Cronicarii moldoveni Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce ş. a. au atracţie spre proverbele şi zicalele populare, socotindu-le în mod tacit formule înţelepte de apreciere — deseori ironică — a faptelor omeneşti. D. Cantemir, însă, nu numai că-i întrece pe toţi cu numărul proverbelor, dar este aproape primul care se interesează intens de proverbe, cimilituri şi alte creaţii similare populare în scopuri vădit literare. Iată o serie de proverbe şi zicale din *Istoria Ieroglifică,* unele din ele extrem de pitoreşti: „cu mâna altuia şerpele din bortă să scoţi ai vrut şi pre mine cleşte împotriva jăratecului

m-ai făcut“ (I, p. 58); „din pricinile mici mari gâlcevee se scornesc şi ţinţariul se face armăsariu“ (I, p. 66); „din limbă-i fericire şi din gură-i bună vestire îi cură“ (I, p. 72); „de multe ori ce nu biruieşte omul biruieşte pomul“ (I, p. 99); „nici nebunul coarne, nici înţeleptul aripi are, de pre carele de înţelept sau nebun să se cunoască“ (I, p. 101); „gura desfrânată mai tare aleargă decât piatra din deal răsturnată, pre care un nebun cu piciorul poate a o prăvăli şi o mie de înţelepţi a opri nu o pot“ (I, p. 102); „lucrurile grele pre cât sunt mai tăinuite, pre atâta ies mai iuşoare (uşoare)“ (I, p. 126); „sula de aur zidurile pătrunde şi lăcomia îşi vinde neamul şi moşia“ (I, p. 132); „voi afla ac de cojocul lui“ (II, p. 23); „pre leul mort şi şoarecii se caţără“ (II, p. 49); „inima în răutăţi îngrăşată de gândul căielii să vitioneşte“ (II, p. 52); „răul rău pate“ (II, p. 68); „precum să dzice dzicătoarea, că de oi grăi, oi muri, de oi tăcea, oi plesni, şi din douî răutăţi carea de mai bună să aleg mintea nu-mi poate nimeri“ (II, p. 88); „un nebun o pietricea în fundul mării aruncă, pre care o mie de înţelepţi să o scoată vrednici (în stare — *n. n.*) nu sint“ (II, p. 89); „tot cuvântul ascultat, tot sfatul de întrebat“ (II, p. 98); „ce pietrii rătunde din vârful dealului puţină urnire îi trebuie“ (II, p. 107); „o, pielea dracului supt părul dracului“ (II, p. 117); „de multe ori noaptea fată şi dziua ţine în braţă“ (II, p. 132); „cum dzice cuvântul, cu o falcă în ceriu şi alta în pământ“ (II, p. 140); „cu cuvinte şicuite şi voroave căptuşite“ (II, p. 142); „apa doarme, iar neprietenul nu doarme“ (II, p. 151); „de multe ori unde cuvântul a isprăvi nu poate, isprăveşte băţul“ (II, p. 162); „socoteala de acasă cu cea din târg netocmindu-i-să“ (II, p. 169); „obrinteala rănii de pre margini să cunoaşte“ (II, p, 169); „precum să dzice dzicătoarea, capul în poale luându-şi“ (II, p. 188); „unde norocul pizmuieşte toată socoteala bună să sminteşte“ (II, p. 194); „pre cela ce-l muşcă şarpele şi de şopârlă să fereşte“ (II, p. 207); „glasul cucului din glasul pupădzii nedeosăbind“ (II, p. 208); „precum dzice cuvântul sau fericirea pe cap sau corbul pe stârv să-i puie aştepta“ (II, p. 210); „în groapa carea singur au săpat, într-aceeaşi singur au cădzut“ (II, p. 220); „cine nu va să frământe toată dziua cerne“ (II, p. 226); „apă în piuă bătută“ (II, p. 234); „Între miere amestecă fiere“ (II, p. 237); „leneşul mai mult aleargă şi scumpul mai mult plăteşte“ (II, p. 243); „norocul nu împarte

cu oborocul, ce unora varsă, iar altora nici pică" (I, p. 136); „de vreme ce din răsărite dziua şi de pre începute fapta să cunoaşte" (I, p. 141) ş. a.

În *Hronic* proverbele sunt mai rare, dar deseori impresionează prin simplitate şi iscusinţa folosirii. Iată câteva: „se leagă ca orbul de gard" (p. 197); „lup în piele de oaie" (p. 251); „lupul puţină carte învaţă şi în locul slovelor vede cum întră mieii în pădure" (p. 251); „toate ispiteşte dragostea; toate biruieşte nevoinţa" (p. 298); „precum se dzice cuvântul, şi osteninţa, şi untelemnul înzadar aş fi fost cheltuit" (p. 298); „cum dară să prinde sula în sac, şi măciuca în pungă" (p. 488) ş. a.

E vorba aici numai de o parte de proverbe, deoarece unele sunt atât de parafrazate în expresii noi, încât e greu de recunoscut în ele prototipul, de la care s-a pornit. În scopuri umoristice, de pildă, se spune că „lupul cu acest meşteşug pe armăsariu îl întoarce în ţinţariu" (I, p. 101) sau „cine lutul (la scară: aur — *n. n.*) galbăn pentru dziua neagră scoate" (I, p. 179), în dosul căruia se cunoaşte proverbul „bani albi pentru zile negre".

Proverbele, ca şi sentinţele, suferă mari transformări, fiind adaptate împrejurărilor şi introducându-se în ele ceva din temperamentul eroului sau al scriitorului. S-a spus că unele proberbe şi sentinţe nu exprimă gândul vorbitorului, când sunt cuprinse în cuvântarea lui, dar e punctul de vedere obiectiv al cărţii, care apreciază viciul sau virtutea, fapta sau gândul personajului. De aceea în prefaţa romanului cititorul e prevenit că poate trece peste sentinţe, dacă acestea devin o dificultate pentru înţelegerea acţiunii. Vorbind, însă, Inorogul le foloseşte ca ale sale sentinţele şi proverbele. În sfârşit, aforistica nu poate fi atribuită totdeauna personajelor, cum cred unii cercetători, căci atunci ea s-ar afla în adevărata contradicţie cu mentalitatea lor. În cuvântarea Papagaiei sunt inserate, de pildă, sentinţe care nu-i aparţin ei. Acestea îi completează numai unele gânduri ale ei: „doftorul bun ştiinţa în cap, iar ierbile în câmpie are, şi unde chichiţele văruite şi pilulele şicuite sint, acolo bolnavul să amăjeşte, iară nu să tămăduieşte" (I, p. 147); „căci pravul casii după măturat de să şi ridică şi în radzele soarelui jioacă, însă nici radzele soarelui a nu lovi opreşte, nici paşii celui ce prin casă îmblă contineşte" (I, p. 147) ş. a.

Îmbinarea de expresie populară şi de construcţie logică şi filosofică e caracteristică pentru imaginile pitoreşti ale romanului. Elementul de cugetare populară e foarte activ la Cantemir. El cunoştea bine folclorul şi speciile lui variate.

Vasile COROBAN. *Dimitrie Cantemir — scriitor umanist.* Chişinău, „Cartea Moldovenească“, 1973, p. 220—222, 227.

Examinând proverbele şi zicătorile, maximele şi sentinţele din hronic[1], constatăm, cât de variate sunt izvoarele din care s-a inspirat D. Cantemir: lucrări de filosofie şi istorie, literatură şi vorbire orală. Ele refelctă spiritul de erudiţie al autorului. Multe sentinţe şi maxime îşi au izvorul în cultura greco-latină:

În „Hronicul…“:	Variantele latine:
„peste putinţă iaste în céle omeneşti cineva tăvălindu-să, ceva omeneşte să nu pată“ 76/r	Homo sum: humani nil a me alienum puto
„luptă-te pentru moşie“ 5/v	Pro patria nostra fortiter pugna
„prieatin îmi iaste Platon, prieatin îmi iaste şi Socrat, iară decât amândoi mai prieatină adeverinţa“ 68/r	Amicus Plato, sed magis amica veritas
“de pre unghe leului” 50/r	Ex ungue leonem

O însemnătate deosebită au proverbele şi zicătorile de factură populară: „nici un trandafir fără ghimpi“ 249/r, „să leagă ca orbul de gard“ 122/v, „gura carea singură pre sine să laudă pute“ 62/r, „precum singur cântă, aşé singur gioacă“ 66/r.

[1] Dimitrie Cantemir. *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor*. Manuscrisul original al lucrării este depozitat la Arhiva centrală de stat a actelor vechi din Moscova, fondul nr. 181, registrul nr. 1420.

Varietatea izvoarelor de unde provin dictoanele şi maximele, inserate în naraţiune, determină şi varietatea conţinutului lor, iar varietatea conţinutului face posibilă bogăţia nuanţelor şi a funcţiilor lor stilistice. În funcţie de context ele întregesc, confirmă, rezumă, clarifică, totalizează ori concretizează în mod concis şi plastic anumite acţiuni, stări, obiecte, însuşiri, circumstanţe. Folosirea măiastră a lexicului, a procedeelor sintactice şi a figurilor de stil în proverbe şi maxime opreşte expresivitatea stilului lucrării în ansamblu. Repetarea cuvintelor de acelaşi fel sau cu aceeaşi rădăcină accentuează calitatea ori subiectul: *„Răul rău* au pierit, Semel *mendax,* semper *mendax“*.

Zicătorile şi proverbele imprimă naraţiei note de ironie şi umor: „oaia au tulburat apa lupului din josul apei bând“ 266/r, „cum dară să prinde sula în sac şi măciuca în pungă“ 283/v. Topica neobişnuită accentuează uneori calitatea: „Fără margine iaste ocheianul a toată ştiinţa“ 68/v.

Procedeul introducerii în lucrare a proverbelor, zicătorilor şi maximelor apare, de obicei, în legătură strânsă cu alte mijloace de zugrăvire artistică a realităţii.

Autorul tindea să stabilească, pe lângă o legătură de sens, şi o legătură de formă a unităţilor frazeologice cu contextul, introducându-le, rareori direct, de cele mai multe ori prin anumite formule, care sugerează izvorul de unde au fost luate: „carile dzic bătrânii noştri“ 302/r, „vechiul cuvânt carile dzice“ 62/r, „prost cuvântul turcesc“ 123/r, „Ce după cum să dzice prost cuvântul“ 156/r; izvorul şi gradul de circulaţie al lor: „purtat între ritori cuvântul“ 80/r, „precum să dzice“ 178/v; atitudinea autorului faţă de conţinutul lor, cât şi izvorul din care provin: „adevărat cuvânt… de la Seneca dzis“ 11/v, „Bine dzice un cuvânt a prostimii arăpeşti“ 136/r.

Proverbele şi maximele din alte limbi sunt traduse, comentate, completate, uneori perifrazate şi apreciate de autor. Sentinţa de care s-au condus istoricii care au descris viaţa lui E. Silvius („prieatin îmi iaste Platon, prieatin îmi iaste şi Socrat, iară decât amândoi mai prieatină adeverinţa“ 68/r), o interpretează astfel: „adecă pentru adevăr nici a prieatinilor, cât de mari, cât de cinstiţi şi cât de învăţaţi, voia a le căuta nu să cade: nici pentru plăcérea lor adevărul a minţi“ 68/r. Apoi o aplică la un caz concret: „Prieatin îmi iaste Eneas Silvius, prieatin îmi iaste papa Pius, dară mai

prieatin adevărul, pentru acela pentru adevăr precât vom putea, vom sta“ 69/r. Maxima: „Dictum unius, dictum nullius“ o comentează în felul următor: „dzisa unuia, ca dzisa nemăruia a fi, de necrezut, adecă şi ca cum nici ş-ar fi dzis-o cineva“ 231/r.

Acelaşi proverb putea să aibă mai multe variante în *Hronic*: *„precum singur cântă, aşé singur gioacă,* iară pre alţii la hora şi danţul său nici au tras, nici a trage poate“ 66/r — „ce noi să lăsăm pe cei înpotrivnici *singuri să-şi cânte şi singuri să joace*“ 144/v; „ce nici aşé adevărul să poate căptuşi, precum *nici soarele cu tină să poate lipi*“ 70/r — „Ce nu ştim cu ce chip frunte atâta de nesiită ş-au ivit socotind, precum vor puté, *soarele cu tină să lipască şi ceriul cu palma să căptuşască“* 20/v .Mai multe variante ale aceluiaşi proverb pot fi atestate în diverse lucrări ale lui D. Cantemir. De exemplu:

în „Hronicul…“:	în „Istoria ieroglifică“:
„de pre unghe leului“ 50/r	„de pre unghe leul cu toţii cunosc“ 294
„nime nu poate şti mai mult pe altul decât singur pe sine“ 302/r	„nime mai mult pe altul, decât pre sine a se cunoaşte poate“ 60
„i s-au făcut şi lui ce i-au plăcut altuia să facă“ 129/r	„cine face, face-i-să“ 190
cu măsura caré au mă-surat măsurându-i-se 128/r	
Ce ţie a-ţi fi nu învoieşti altuia să nu faci 128/v	
„gura carea singură pre sine să laudă pute“ 62/r	„gura, carea singură pre sine să laudă, pute“ 219
„precum singur cântă, aşa singur joacă“ 66/r	„Că de va fi din tirănii, adevărat atuncea cântecul ţist singur mie să mi-l cânt, singur mie să mi-l joc, să cade“ 147.

O parte dintre proverbele şi zicătorile atestate în *Hronic* nu mai sunt azi în circulaţie. De exemplu: cum să dzice cuvântul

nici o piatră neclătită şi nici un unghiu nescociorât n-am lăsat 175/r, (precum să dzice prosteşte ca caia maţul) 163/v, precum să dzice cuvântul şi osteninţa, şi undelemnul înzădar aş fi fost cheltuit 186/v, înzădar va cheltui undelemnul şi truda 143/v.

Unele proverbe şi zicători se întâlnesc în lucrările din sec. XVII—XVIII (de exemplu: „Orb norocul la suiş..., grabnic şi de sârg, pornitor la coborâş“ la M. Costin, ori „cine face, face-i-se“ la I. Neculce).

Proverbele şi zicătorile: „...Cine face, face-i-se, şi nu e nici o faptă fără de plată“, „Nu te lega de mine ca orbul de gard, că nu-i ieşi bine la capăt“, „După unghii se cunoaşte leul“, „Trebuie să joci, după cum îţi cântă vremea“, „Ce ţie nu-ţi place altuia nu-i face“ apar şi în scrierile de mai târziu.

Transmiţându-se din generaţie în generaţie, aceste formule, mai mult sau mai puţin modificate, s-au menţinut până în prezent: După faptă şi răsplată, Lauda de sine nu miroase-a bine; Laudă-mă, gură, că ţi-oi da friptură, Se leagă ca chiorul de gard, Precum îi cântă, aşa joacă; Dacă te-ai băgat în joc, trebuie să joci, sau Dacă ai intrat în horă, trebuie să joci, Adevărul nu se bagă în sac, Nu e trandafir fără spini, Lup (îmbrăcat) în piele de oaie ş. a. În limba din trecut existau în potenţă elementele necesare pentru apariţia unor unităţi frazeologice, a unor zicători şi proverbe, cu timpul acestea au suferit schimbări, s-au cizelat, apărând în prezent într-o formă mai perfectă.

Comp., de exemplu, în *Hronic*: sau în pământ să fie întrat sau în ceriu să fie zburat 217/v şi în limba actuală: parcă a intrat în pământ sau precum odânăoară chinicul Dioghenis cu făclia aprinsă amiadzizdi pe ulliţă... a-l cerca 8/v şi în prezent: a căuta (ceva) cu lumânarea ş. a.

Proverbele şi zicătorile din *Hronic*, în special, cele populare, ne permit să observăm unele particularităţi proprii limbii epocii, limbii lui D. Cantemir, care a fost influenţată de graiul poporului.

Tamara URSU. *Limba Hronicului lui Dimitrie Cantemir.* Chişinău, „Ştiinţa“, 1973, p. 221—224.

Proverbele constituie *fondul înţelepciunii populare, o filosofie a poporului,* cu preceptele ei, concentrată în cuvinte nu prea multe.

Proverbele au fost cele care au stabilit norme de conduită, principii de viaţă — ca nişte legi nescrise, constituind pe

baza „obiceiului pământului“ un prim cod de comportare şi întâiele forme de legislaţie, mult înaintea apariţiilor de „pravile“ domneşti.

Ele alcătuiesc, luate împreună, un manual de etică. Un manual de filosofie. Un manual de poezie. Un manual de înţelepciune.

Un popor se reflectă ca într-o oglindă în proverbele sale. Din acestea putem stabili caracterul unui popor, felul lui de a fi, firea, istoria lui.

Proverbele sunt *aforismele poporului.*

Create de un Creangă anonim, proverbele vin să sublinieze *gândurile sau să le ascundă.*

Proverbul e rostit pentru a abstractiza realul. Sau întru a-l sublinia. El vine ca un comentariu al realităţii şi ca o prelungire a ei în cuvânt.

Trăsăturile de bază ale proverbului şi zicătorii sunt concizia şi expresivitatea. Există o taină, care ne tulbură mereu, în relaţia dintre verb şi proverb. Unele proverbe aproape că n-au cuvinte. Altele se află mai mult între cuvinte. Sau — în spatele lor. Altele trimit mai întâi câteva cuvinte sau toate cuvintele, ca Zmeul din poveste — buzduganul ce-i anunţa sosirea, apoi apar şi ele. Căci proverbul e, întâi de toate, Sens. Proverbele şi zicătorile se stăruie să spună cât mai multe în cuvinte cât mai puţine. În unele dintre ele ai impresia că aceste, cuvintele, aproape nu există („Gura aduce ura“, „Norocu-i orb“ ş. a.). Sensul se află, adesea undeva în afund, luminând din interior proverbul, din străfund, ca lumânarea care arde cu flacăra înăuntru.

Existenţa proverbelor e milenară, unele s-au născut odată cu poporul.

Transmise pe cale orală, din gură în gură, de la generaţie la generaţie, de la om la om, din tată în fiu — ele au străbătut secole. Poate pentru această facultate a lor, întâiul poet al lumii, orbul Homer, le vedea cu aripi, ca pe nişte sirene sau harpii, numindu-le „cuvinte înaripate“.

Istoria unui popor e reflectată în proverbele lui.

Unele proverbe circulă prin univers, trecând de la popor la popor, fără a da seama vameşilor de la frontiere. Altele le avem împrumutate în negura vremurilor, când anumite popoare migratoare, trecând în goana mare pe aici către prăzile Europei, au lăsat să le pice din carele lor şi câte-un

proverb sau zicătoare, preluate şi adaptate de strămoşi la împrejurările lor. Cele mai multe sunt rod al realităţilor istorice concrete naţionale.

Autorii maximelor culte au luat drept model proverbul. Fabula însăşi se pare că are de cele mai multe ori ca pretext, dacă nu un proverb, cel puţin starea unui proverb.

Unele proverbe par mai degrabă nişte morale ale unui Esop român. Proverbele, ca şi moralele fabulelor, trag dintr-o întâmplare sau o împrejurare, o concluzie, fiind folosite în contextul unei acţiuni concrete.

Eminescu considera proverbele „adevărate nestemate ale gândirii poporului".

Proverbului poporul îi mai spune şi zicală sau zicătoare, fără a face deosebire. Zicătoarea, totuşi, ar însemna o zicere „mai altfel", poetică, însemnând la primii noştri scriitori şi recital de poezie.

Zicătoarea caracterizează o situaţie, un om, o atitudine, o normă de conduită, o trăsătură de caracter mai mult sugerate decât expuse. Ea e mai mult o podoabă a vorbirii.

Zicătoarea mi se pare starea iniţială a unui proverb, un proverb înjumătăţit sau care abia se constituie. Dintr-un proverb — într-o epocă de economisire a cuvintelor — se putea face, cu acelaşi material de cuvinte, câteva zicători.

Un proverb e o metaforă, o alegorie, o comparaţie.

Ar trebui, probabil, să lăsăm proverbele însele să vorbească despre ele…

Căci vorba dulce mult aduce, iar vorba bună scapă barba din mână, precum orice vorbă îşi are şi ea vremea ei. Boului coarnele, păsării aripile — povară nu sunt. Urma alege, ce ai semănat vei culege, căci cine vorbeşte seamănă, iar cine ascultă culege.

Învaţă la tinereţe,
Ca să ştii la bătrâneţe…

Nicolae DABIJA. *La şcoala proverbelor. Prefaţă* la culegerea *Apele mici fac râurile mari. Proverbe şi zicători.* Selecţie şi postfaţă de Efim Junghietu. Chişinău, Literatura Artistică, 1984, p. 5-8.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

(în ordine cronologică)

Pann Anton, *Culegere de proverburi sau povestea vorbei,* — Bucureşti, 1852.

Ispirescu Petre, *Legende sau basmele românilor. Ghicitori şi proverbe,* — Bucureşti, 1872.

Hinţescu I. C., *Proverbele românilor,* — Sibiu, 1877.

Lazăr Filip, *Mânghâierea săteanului, proverbe şi anecdote,* — Craiova, 1890.

Dumitrescu AL. Galici, *Proverbe, maxime, barbarisme,* — Bucureşti, 1894.

Tocilescu Gr. G., *Materialuri folcloristice,* — Bucureşti, 1894.

Zanne Iuliu A., *Proverbele românilor,* vol. I—X, — Bucureşti, 1895—1903.

Păsculescu Nicolae, *Literatura populară românească,* — Bucureşti, 1910.

Candrea I.- A., *Dicţionar de proverbe şi zicători,* — Bucureşti, 1912.

Teodorescu-Kirileanu S., *Proverbe agricole,* — Bucureşti, 1923.

Mugur Gh. D., Voiculescu V., *Proverbe,* — Bucureşti, „Cartea vieţii nr. 3“, 1928.

Rădulescu-Codin C., *Comorile poporului,* — Bucureşti, 1930.

Rahmil Monica, *Ghicitori şi proverbe,* — Bucureşti, 1957.

Eminescu Mihai, *Opere, vol. VI,* — Bucureşti, 1964.

Iordachi Golescu, *Porverbe comentate*. Ediţie îngrijită de G. Paraschiva, — Albatros, 1973.

Cartea înţelepciunii populare. Proverbe. Ediţie îngrijită, prefaţă şi bibliografie de Ion Dodu Bălan, — Bucureşti, 1974.

Hinţescu I. C., *Proverbele românilor*. Ediţie îngrijită de Const. Negreanu şi Ion Bratu. Cuvânt înainte de I. C. Chiţimia, — Timişoara, 1985.

Vorbe cu tâlc. Proverbe şi zicători, — Chişinău: Cartea

moldovenească, 1964.

Folclor moldovenesc. Crestomaţie, — Chişinău: Cartea moldovenească, 1966.

Folclor din părţile codrilor, — Chişinău: Ştiinţa, 1973.*Folclor din Bugeac*, — Chişinău: Ştiinţa, 1982.

Proverbe şi zicători. Alcătuirea, articolul introductiv şi comentariile de E. V. Junghietu, — Chişinău: Ştiinţa, 1981.*Folclor din Nordul Moldovei*, — Chişinău: Ştiinţa, 1983.

Folclor din stepa Bălţilor, — Chişinău: Ştiinţa, 1986.

Crestomaţie de folclor moldovenesc, — Chişinău: Lumina, 1989.

Folclor din câmpia Sorocii, — Chişinău: Ştiinţa, 1989.

Folclor din Ţara Fagilor, — Chişinău: Hyperion, 1993.

Cât îi Maramureşul..., — Chişinău: Ştiinţa, 1993.Plăcintă Vasile, *Slobozia Mare prin fereastra istoriei*, — Galaţi: EPLA, 1996.

Donţu Nicolae, *Talmaza, Ermoclia, Ciobruciu. Tezaur folcloric*. Ediţie îngrijită de Vasile Grosu şi Gr. Botezatu. — Chişinău, Moldacom, 1999.

Mocanu Maria, *Giurgiuleşti. Monografie etnofolclorică*,— Chişinău: Cartier, 1999.

Furtună Alexandru, *Noi mărturii despre Hiliuţi*, — Chişinău: Civitas, 2000.

De la lume adunate. Proverbe româneşti, — Chişinău: Hyperion, 1992

Ion Bratu. *Înţelepciunea dâmboviţeană. Dicţionar de proverbe, zicători, sfaturi înţelepte şi expresii proveribale din judeţul Dâmboviţa*, — Târgovişte: EB, 1999.

STUDII, ARTICOLE

Baronz G., *Limba română şi tradiţiile ei*, — Galaţi: Tipografia Triangul, 1872.

Teodorescu G. Dem., *Cercetări asupra proverbelor române*, — Bucureşti, 1877.

Chiţimia I. C., *Paremiologie*. — *Studii şi cercetări de istorie literară şi folclor*, — Bucureşti, 1960.

Florea Petre. — *Pan Halippa şi folclorul*. — *Memoriile Comisiei de Folclor. Tomul IV*, Bucureşti, 1990, p. 31—71.

Papadima Ovidiu, *Literatura populară românească*, — Bucureşti, EPL, 1968.

Istoria literaturii române, — Bucureşti: B. A. R., 1964.

Proverbe româneşti, — Bucureşti, 1967 (Prefaţă de G.

Munteanu).

Theodorescu Barbu, Păun Octav, *Folclor literar românesc*, — Bucureşti: ED, 1967.

Pop Mihai, Ruxăndoiu Pavel, *Folclor literar românesc*, — Bucureşti, BDP, 1976.

Schiţe de folclor moldovenesc, — Chişinău: Cartea moldovenească, 1965.

Creaţia populară. (*Curs teoretic de folclor românesc din Basarabia, Transnistria, Bucovina*), — Chişinău: Ştiinţa, 1991 (cap. E. Junhgietu).

MANUSCRISE

Halippa Pantelimon, *Proverbe*, — Arhiva de Folclor a Institutului de Etnografie şi Folclor „C. Brăiloiu“ al Academiei Române*.

* Într-o notă Pan Halippa indică persoanele care i-au ajutat să adune proverbele şi zicătorile populare: „În acest carnet au intrat şi ziceri de ale moldovenilor de peste Nistru, pe care în parte mi le-au dobândit alde Filimon, Dumitraşcu, Bulat, Durbailî, Ciobanu ş. a. Au mai ajutat cu scrisul lui fratele Grigoraş, venit de la părinţelul Inochentie din Grădina Raiului de la Balta. Încolo material tot din părţile de sus ale ţinutului Sorocii, adus de Vasile Secară...“